

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GASTRONOMİ VE MUTFAK SANATLARI
ANABİLİM DALI
GASTRONOMİ VE MUTFAK SANATLARI PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

COĞRAFİ İŞARETLİ GIDALARIN
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNDE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN
ETKİSİ: İZMİR YARIMADA ÖRNEĞİ

Büşra Nur ATAK

Danışman
Doç. Dr. Turgay BUCAK

İZMİR – 2023

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Coğrafi İşaretli Gıdaların Sürdürülebilirliğinde İklim Değişikliğinin Etkisi: İzmir Yarımada Örneği” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

....../....../2023

Büşra Nur ATAK

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Coğrafi İşaretli Gıdaların Sürdürülebilirliğinde İklim Değişikliğinin Etkisi:

İzmir Yarımada Örneği

Büşra Nur ATAĞ

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Gastronomi ve Mutfak Sanatları Anabilim Dalı

Gastronomi ve Mutfak Sanatları Programı

Sürdürülebilirlik, birçok disipline uyarlandığı gibi gastronomi alanında da her geçen gün üretici ve tüketiciler tarafından farkındalığın arttığı bir kavram haline gelmeye başlamıştır. Dünyanın birçok bölgesinde “öze dönüş” temasıyla sürdürülebilir yeme-içme faaliyetlerinin sayısında artış gözlemlenmektedir. Yerel mutfak kültürleri ve yerel gıda ürünleri bölgelerin kalkınmasında önemli rol oynamaktadır. Bu noktada coğrafi işaretleme sistemi üreticileri, tüketicileri ve ürünü koruma altına alarak sürdürülebilirliğe katkı sağlamaktadır. Sürdürülebilir ve izlenebilir ürün kalitesini sağlamayı amaçlayan coğrafi işaretleme sistemine dahil olmuş gıdaların bölgeye katma değer sağladığı ifade edilebilmektedir. Bölgenin ekolojik özellikleri sebebiyle benzerlerinden ayrılan bu gıdaların iklim değişikliğinden etkilenecek üretim miktarları ve kalitesinde zaman zaman farklılaşmaların olduğu görülmektedir. Üreticiler kuraklık, sel, fırtına gibi tarımı ve hayvancılığı olumsuz etkileyen durumlar karşısında coğrafi işaret tescilinin gereklerinin sağlanması konusunda zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu olumsuzluklar karşısında ilgili bakanlıklar, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları, iklim değişikliğine uyum ve etkilerinin azaltımı konusunda çalışmalar yürütmektedir.

Bu çalışma Türkiye’nin Ege bölgesinde yer alan İzmir ilinin yarımadasında bulunan ilçelerde coğrafi işaret almış gıdalara yönelik yürütülmüştür. Çalışmanın amacı; iklim değişikliğinin coğrafi işaretli gıdaların sürdürülebilirliği üzerindeki etkilerini analiz etme yönündedir. Çalışmanın

araştırma kısmı için örneklem kapsamına giren ilçelerde tarım, besicilik, su ürünleri faaliyetleri yürüten ve yürütölmesi konusunda gerekli bilgiye sahip kurum/kuruluşlarda yer alan yetkin kişilere, belirlenmiş olan sorular (yarı yapılandırılmış) yöneltilerek yüz yüze görüşme tekniğı ile görüşleri alınmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda, coğrafi işaretli gıdaların sürdürülebilirliğinde iklim değışikliğinin önemli bir rol aldığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafi İşaret, Sürdürülebilirlik, İklim Değışikliği, İzmir Yarımada.

ABSTRACT

Master's Thesis

**The Impact of Climate Change on the Sustainability of Geographically
Indicated Foods: The Case of Izmir Peninsula**

Büşra Nur ATAĞ

Dokuz Eylül University

Social Sciences Institute

Department of Gastronomy and Culinary Arts

Gastronomy and Culinary Arts Program

Sustainability, as it is adapted to many disciplines, has started to become a concept that producers and consumers in the field of gastronomy are becoming more and more aware of. In many regions of the world, an increase is observed in the number of sustainable eating and drinking activities with the theme of "return to essence". Local culinary cultures and local food products play an important role in the development of the regions. At this point, the geographical indication system contributes to sustainability by protecting manufacturers, consumers and the product. It can be stated that the foods included in the geographical indication system, which aims to ensure sustainable and traceable product quality, provide added value to the region. It is observed that these foods, which differ from their counterparts due to the ecological characteristics of the region, are affected by climate change and there are differences in production amounts and quality from time to time. Producers face difficulties in meeting the requirements of geographical indication registration in the face of situations such as drought, flood, storm that adversely affect agriculture and animal husbandry. In the face of these negativities, relevant ministries, local governments and non-governmental organizations carry out studies on adaptation to climate change and mitigation of its effects.

This study was carried out for the foods that received geographical indication in the districts of the peninsula of Izmir, which is located in the Aegean region of Turkey. Purpose of the study; The aim is to analyze the effects

of climate change on the sustainability of geographically indicated foods. For the research part of the study, the opinions of the competent people in the institutions/organizations that carry out agriculture, stockbreeding and aquaculture activities in the districts are included in the sample, and who have the necessary knowledge about their execution, were asked through the face-to-face interview technique by asking the determined questions (semi-structured). The obtained data were analyzed using the content analysis method.

As a result of the research, it was determined that climate change plays an important role in the sustainability of geographically indicated foods.

Keywords: Geographical Indication, Sustainability, Climate Change, İzmir Peninsula.

COĞRAFİ İŞARETLİ GIDALARIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNDE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ETKİSİ: İZMİR YARIMADA ÖRNEĞİ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
KISALTMALAR	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
EKLER LİSTESİ	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM COĞRAFİ İŞARET KAVRAMI VE KAPSAMI

1.1. COĞRAFİ İŞARET KAVRAMI	2
1.1.1. Coğrafi İşaret Türleri	5
1.1.1.1. Menşe Adı	6
1.1.1.2. Mahreç İşareti	7
1.1.1.3. Geleneksel Ürün Adı	8
1.1.2. Coğrafi İşaretle İlgili Uluslararası Düzenlemeler	10
1.1.2.1. 20 Mart 1883- Paris Sözleşmesi	11
1.1.2.2. 14 Nisan 1891- Madrid Anlaşması	12
1.1.2.3. 25 Eylül 1966- Lizbon Anlaşması	13
1.1.2.4. 15 Nisan 1994- Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPS- Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights)	15
1.2. COĞRAFİ İŞARETLERİN AMACI VE ÖNEMİ	16

1.3. COĞRAFI İŞARETLERİN UNSURLARI	23
1.3.1. Coğrafi Alan/ Yöre	23
1.3.2. Ürün	23
1.3.3. Ürünün Adı, İşareti ve Ünü	24
1.3.4. Karakteristik Özellik	25
1.3.5. Tarihsel Süreç	25
1.3.6. Üretim/ Elde Ediliş Biçimi	25
1.3.7. Denetim	26
1.4. DÜNYA GENELİNDE COĞRAFI İŞARETLE İLGİLİ TARAFLAR VE UYGULAMALAR	27
1.5. TÜRKİYE’DE COĞRAFI İŞARETLERİN GELİŞİMİ VE COĞRAFI İŞARET UYGULAMALARI	34
1.5.1. Türkiye’de Coğrafi İşaret Tescil Türleri ve Dağılımı	34
1.5.2. Türkiye’de Coğrafi İşaret Tescilli Ürün Grupları ve Tescil Sayıları	35
1.5.3. Türkiye’de Yıllara Göre Tescil ve Başvuru Sayıları	36
1.5.4. Türkiye’de Coğrafi İşaret Tescili Alan Kurumlar ve Coğrafi İşaret Ürün Sayıları	37
1.5.5. Türkiye’de En Fazla Coğrafi İşaret Tesciline Sahip İller	38
1.5.6. Türkiye’nin Uluslararası Coğrafi İşaret Pazarındaki Ürünleri	39
1.5.7. Ege Bölgesi Coğrafi İşaretli Ürünleri	42
1.5.8. İzmir’e Ait Coğrafi İşaretli Ürünler	42
1.5.9. İzmir Yarımada’ya Ait Coğrafi İşaretli Gıdalar	47
Çeşme Kavunu	47
Urla Sakız Enginarı	49
Seferihisar Mandalinası	52

İKİNCİ BÖLÜM

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞE ETKİSİ

2.1. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE GENEL BAKIŞ	56
2.1.1. Dünya’da İklim Değişikliği	65
2.1.2. Türkiye’de İklim Değişikliği	68

2.2. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN GIDALAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	82
2.2.1. İklim Değişiminin Su Ekosistemleri Kapsamına Giren Gıdalar Üzerine Etkisi	83
2.2.2. İklim Değişiminin Kara Ekosistemleri Kapsamına Giren Gıdalar Üzerine Etkisi	86
2.3. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMINA GENEL BAKIŞ	89
2.3.1. Sürdürülebilirlik ve Coğrafi İşaretleme	95

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

COĞRAFİ İŞARETLİ GIDALARIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNDE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ETKİSİ: İZMİR YARIMADA ÖRNEĞİ

3.1. ARAŞTIRMA	97
3.1.1. Araştırmanın Amacı, Önemi ve Kapsamı	97
3.1.2. Araştırmanın Yöntemi	98
3.1.3. Araştırmanın Örneklemi ve Sınırlılıkları	99
3.1.4. Araştırmanın Veri Toplama Yöntemi ve Süreci	100
3.1.5. Araştırma Verilerinin Analizi	101
3.1.6. Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenirliği	101
3.2. DEĞERLENDİRME VE BULGULAR	102
SONUÇ VE ÖNERİLER	132
KAYNAKÇA	145
EKLER	

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
CCPI	Climate Change Performance Index
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
EC	European Commission
INAO	Institut national de l'origine et de la qualité
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
OKA	Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı
PDO	Protected Designation of Origin
PGI	Protected Geographical Indication
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	Türk Dil Kurumu
TEYAP	Tarımsal Eğitim ve Yayım Projesi
TPMK	Türk Patent ve Marka Kurumu
TRIPS	Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights
TSG	Traditional Speciality Guaranteed
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
vb.	Ve Benzeri
WIPO	World Intellectual Property Organization- WIPO
WTO	World Trade Organization
WWF	World Wildlife Fund

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Lizbon Anlaşmasına İmza Atan ve Onay Alan Ülkelerin Listesi	s.13
Tablo 2: AB’nde Coğrafi İşaret Tescil Durumu (Mayıs- 2023)	s.32
Tablo 3: Avrupa Birliği’nde Coğrafi İşaret Tescil Sayısı En Fazla Olan 10	s.33
Tablo 4: AB’nde Coğrafi İşaret Ekonomisi (Milyon €)	s.33
Tablo 5: Türkiye’de Coğrafi İşaret Tescilli Ürün Grupları, Ürün Sayıları ve Yüzdelikleri (Mayıs- 2023)	s.35
Tablo 6: Türkiye’de 15 ve Üzeri Coğrafi İşaret Tescilli Ürünleri Olan İller Sıralaması (Mayıs- 2023)	s.38
Tablo 7: Türkiye’nin AB’nde Başvurusu Yapılan ve Tescil Almış Coğrafi İşaretli Ürünleri (Mayıs- 2023)	s.39
Tablo 8: Ege Bölgesindeki Şehirlerin Coğrafi İşaretli Ürün Sayıları (Mayıs- 2023)	s.42
Tablo 9: İzmir’e Ait Coğrafi İşaretli Ürün Tablosu	s.43
Tablo 10: İzmir Yarımada’daki Coğrafi İşaretli Gıdalar Listesi	s.47
Tablo 11: Çeşme Kavunu Tescil Bilgileri	s.48
Tablo 12: Urla Sakız Enginarı Tescil Bilgileri	s.49
Tablo 13: Seferihisar Mandalinası Tescil Bilgileri	s.53
Tablo 14: İklim Değişikliğinin Etkisinin Bazı Başlıklar Altında İncelenmesi	s.62
Tablo 15: İklim Değişikliğinin Muhtemel Bölgesel Etkileri	s.66
Tablo 16: Türkiye’de Bölgesel Anlamda Gözlenen İklim Değişikliği	s.69
Tablo 17: Akdeniz Bölgesi’nde İklim Değişikliğine Uyum ve Azaltım Konusunda Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri	s.73
Tablo 18: İç Anadolu Bölgesi’nde İklim Değişikliğine Uyum ve Azaltım Konusunda Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri	s.74
Tablo 19: Marmara Bölgesi’nde İklim Değişikliğine Uyum ve Azaltım Konusunda Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri	s.75
Tablo 20: Ege Bölgesi’nde İklim Değişikliğine Uyum ve Azaltım Konusunda Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri	s.76
Tablo 21: Doğu Anadolu Bölgesi’nde İklim Değişikliğine Uyum ve Azaltım Konusunda Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri	s.77

Tablo 22: Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nde İklim Değişikliğine Uyum ve Azaltım Konusunda Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri	s.78
Tablo 23: Karadeniz Bölgesi'nde İklim Değişikliğine Uyum ve Azaltım Konusunda Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri	s.79
Tablo 24: Su Ekosistemlerinin Değişimini Tetikleyen Etkenler ve Etkiler	s.83
Tablo 25: Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler	s.103
Tablo 26: Katılımcıların Coğrafi İşaret Kavramına Yönelik İfadeleri	s.104
Tablo 27: Katılımcıların Coğrafi İşaret Tescilinin Sağladığı Avantajlar ve Dezavantajlara İlişkin İfadeleri	s.107
Tablo 28: Katılımcıların Bulunduğu İlçeye Ait Coğrafi İşaretli Gıdalar Hakkında İfadeleri	s.109
Tablo 29: Katılımcıların Sürdürülebilirlik Hakkındaki İfadeleri	s.111
Tablo 30: Katılımcıların Bulunduğu İlçede Coğrafi İşaret Tescili Alan Gıda Ürünlerinin İlçeye Sağladığı Katkılar Hakkında İfadeleri	s.116
Tablo 31: Katılımcıların İklim Değişikliği Olgusu Hakkında İfadeleri	s.117
Tablo 32: Katılımcıların Bulunduğu İlçede Gerçekleşen İklim Değişikliğinin Etkisi Hakkında İfadeleri	s.119
Tablo 33: Katılımcıların Bulunduğu İlçede İklim Değişikliği ile Mücadelede Tarım, Besicilik ve Su Ürünleri Faaliyetleri Kapsamında Yapılanlar Hakkındaki İfadeleri	s.123
Tablo 34: Katılımcıların Bulunduğu İlçede İklim Değişikliği Etkilerine Yönelik Alınan Önlemler Hakkında İfadeleri	s.126

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Türkiye’de Coğrafi İşaretli Ürün Logoları	s.6
Şekil 2: Günümüze kadar AB ülkelerinin ve Türkiye’nin Dahil Olduğu Protokoller	s.16
Şekil 3: Coğrafi İşaretle İlgilenen Taraflar	s.27
Şekil 4: Mahreç- Coğrafi İşaret Koruması (Protected Geographical Indication- PGI)	s.31
Şekil 5: Menşe- Köken Adı Koruması (Protected Designation of Origin-PDO)	s.31
Şekil 6: Geleneksel Ürün- Geleneksel Ürün Garantisi (Traditional Speciality Guaranteed – TSG)	s.32
Şekil 7: Türkiye’de Coğrafi İşaret (Cİ) Tescil Türleri Oranları (Mayıs- 2023)	s.34
Şekil 8: Türkiye’de 2015- 2022 Arası Tescil ve Başvuru Sayıları	s.36
Şekil 9: Türkiye’de 9 ve Üstü Tescil Sahibi Olan Kurumlar (Mayıs- 2023)	s.37
Şekil 10: Çeşme Kavunu	s.48
Şekil 11: Urla Sakız Enginarı	s.50
Şekil 12: Urla Sakız Enginarı	s.50
Şekil 13: Seferihisar Mandalinası	s.53
Şekil 14: İklim Değişikliğinin Etkenleri, Etkileri ve Tepkileri	s.56
Şekil 15: İklim Değişikliği Baskıları	s.60
Şekil 16: Küresel İklim Değişikliğinin 2050 Yılına Kadar Türkiye’deki Bazı Tahıl Ürünlerinin Üretim Miktarına Yüzde Olarak Beklenen Etkisi	s.88
Şekil 17: İklim Değişikliğinin Tarıma Etkileri	s.88
Şekil 18: Sürdürülebilirliğin Üç Ana Kaynağı	s.90
Şekil 19: Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Sembolleri	s.91

EKLER LİSTESİ

EK 1: Görüşme Soruları

GİRİŞ

Dünya nüfusunun her geçen gün arttığı ve insanlığın gıdaya olan ihtiyacında da aynı oranda artışın görüldüğü ifade edilebilmektedir. Gıdaya olan bu talebin karşılanması konusunda üreticiler büyük çabalar sarf ederek iklim değişikliğinin etkilerine maruz kalmadan üretim gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Gıda üretiminin sürdürülebilirliğinin sağlanması tüm canlılar için büyük önem taşımaktadır. Günümüzde sürdürülebilir gıda sistemlerinin oluşturularak, gıdanın üretiminin çevresel ve ekonomik etkilerden uzak gerçekleştirilmesi neredeyse imkansızdır. İnsaların da bu noktada doğrudan ya da dolaylı olarak etkileri olduğu belirtilebilmektedir(Adanacioğlu ve Saner, 2018: 224).

Tüm bunların yanı sıra gıdanın sürdürülebilirliğine katkı sağlayan, coğrafi işaret sistemine dahil olan gıdalar vardır. Bu gıdalar belirli prosedürler kapsamında yetiştirilip işlenen ve servis edilen tarım, besicilik ve su ürünlerinden oluşmaktadır. Gerçekleştirilen çalışmada örneklem çerçevesine giren ilçeler kapsamında coğrafi işaret almış gıda türlerinde iklim değişikliğinin etkilerinin ne şekilde görüldüğü, kurum/kuruluşlar tarafından uyum ve azaltım amacıyla neler yapıldığı gibi sorulara cevap aranmıştır.

Üç ana bölümden oluşan bu tez çalışmasında ilk olarak coğrafi işaret kavramı derinlemesine incelenmiş, ardından sürdürülebilirlik kavramı ele alınmıştır. Sürdürülebilirlik kavramına genel bakış sağlandıktan sonra gıdanın sürdürülebilirliği özelinde başlıklara yer verilmiştir. Son olarak nitel bir araştırma yöntemi olan, “yüz yüze, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği” uygulanarak sorular katılımcılara yöneltilmiş ve verilen cevaplar içerik analizi yöntemi ile bulgular kısmında toplanarak sonuca varılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

COĞRAFI İŞARET KAVRAMI VE KAPSAMI

Bu bölümde ilk olarak coğrafi işaret kavramı ve kapsamı ele alınarak coğrafi işaretle ilgili uluslararası düzenlemelere, coğrafi işaretlemenin amacı ve önemine, coğrafi işaretlerin unsurlarına yer verilecektir. Ardından Dünya ve Türkiye genelinde coğrafi işaretle ilgili taraflar ve uygulamalarına, son olarak da Türkiye’de düzenlenen başlıca coğrafi işaretli gıda etkinliklerine değinilecektir.

1.1. COĞRAFI İŞARET KAVRAMI

Dinamik bir yapıya sahip olan turizm sektörü her geçen gün gelişim göstermektedir. Bu gelişimin gerçekleşmesi ise turizm sektörünün etkin bir yapıya sahip olmasıyla ilişkili olduğu görülmektedir. Ülkelerin ekonomik anlamda kalkınmasına katkı sağlayan turizm sektörü, toplumun kültürel unsurlarıyla beraber, yerel ve geleneksel değerlerinin sürdürülebilirliğini sağlayarak tanıtım faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Bu tanıtım çalışmaları gerçekleştirilirken ürün ve hizmetlerin geleneksel yöntemler çerçevesinde sunulması, yöreye özgü hammadde kullanımı ve ürün kalitesinin korunması gerekmektedir. Ülkeler gerçekleştirebilecek taklit ve taşıma karşı yasal olarak önlemler almakta, “coğrafi işaret koruma sistemi” adıyla uluslararası sözleşmeler ve yasalar uygulanmaktadır (Tekelioğlu ve Demirer, 2008: 87; Kan, Gülçubuk ve Küçükçongar, 2012: 94; Şahin ve Meral, 2012: 88; Mercan ve Üzülmüş, 2014: 69- 70).

Coğrafi işaret bir Sınai Mülkiyet Hak türü olarak ele alınmaktadır. Sınai Mülkiyet Hakkı; faydalı model, patent, endüstriyel tasarım, marka, coğrafi işaret buluşlarının ve yeniliklerinin, güncel tasarımların özgün çalışmalar çerçevesinde ilk kez ortaya koyan tasarımcı veya uygulayıcılarını koruyan bir hak türüdür. Ürünlerin tasarımcı ve uygulayıcıların adına ticari alanlarda üretiminin ve satışının gerçekleştirilmesi amacıyla, üreticisi ve satıcısının ayırt edici işaretler ile kaydı tutulmaktadır. Ürünü üretebilmek ve satabilmek adına hak sahibi olunmasını sağlayan gayri maddi bir hak olarak da tanımlanabilmektedir. Türkiye’de Türk Patent

ve Marka Kurumu (TPMK), Sınai Mülkiyet haklarının korunması kapsamında yetki sahibi olup, çalışmalar gerçekleştirmektedir (Aslan ve Kaya, 2017: 2).

Türk Patent ve Marka Kurumu resmî sitesinde coğrafi işaret kavramını *“tüketiciler için ürünün kaynağını, karakteristik özelliklerini ve ürünün söz konusu karakteristik özellikleri ile coğrafi alan arasındaki bağlantıyı gösteren ve garanti eden kalite işaretidir”* şeklinde tanımlamaktadır (Türk Patent ve Marka Kurumu, 2022). Coğrafi işaret, temel olarak bir yöresel ürünü ifade etmektedir. Bu sebeple ürünlerin coğrafi işaretleme gerçekleştirilirken *“kalitesi, gelenekselliği, yöreden elde edilen hammadde ile yerel niteliklere bağlı olarak belli bir üne kavuşmuş ürünlerin korunması”* gerekmektedir (Bucak, 2019: 130; Türk Patent ve Marka Kurumu, 2022). Genellikle yetiştirildiği veya üretiminin gerçekleştirildiği yerin adını da alan yöreye ait ürünlerin, o bölgeye özgü özelliklere sahip olması coğrafi işaret almasını sağlayabilmektedir (Kök, 2022: 3). Bu sebeple coğrafi işaretli ürünlerin tescillenebilmesi için bölgesinin toprağı, suyu ve iklimi gibi çevresel etmenlerden etkilenmesi gerekmektedir.

Tekelioğlu (2016: 18) ise coğrafi işaret sınırını belirleyen iki temel faktör olduğunu öne sürmektedir. Bunlardan birincisini yöreye özgü olan ve toprak ile iklimi kapsayan eko-sistem, ikincisini ise yörede yaşayan ürünü üretmeye ve işlemeye dair üstün bilgi ile beceriye sahip insan gücü, şeklinde tanımlamaktadır. Eko-sistemler o bölgenin dışında yüksek kalitede üretilmesi mümkün olmayan doğal ve eşsiz tarımsal üretime imkân sağlamaktadır. Bu ürünlere örnek olarak; Köyceğiz Portakalı, Malatya Kayısı, Gemlik Zeytini verilebilmektedir. Tarihsel geçmişe sahip olması nedeniyle kültürel donanıma sahip olan insan unsuru ise yüksek bilgi ve yetenek donanımıyla kaliteli ürün üretimini gerçekleştirebilmektedir. Bu unsura örnek olarak; Mersin Cezeryesi, Antep Baklavası, Çorum Leblebisi verilebilmektedir. Bu iki temel faktörün etkileşimiyle yöresel ürün olarak adlandırılan kökeni, ismi ve şöhreti o yöreye ait kaliteli ürünler ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda yöresel olan bu ürünler bulundukları coğrafyanın adı ile bütünleşmektedir. Bu ürünlere örnek olarak; Erzincan Peyniri, Antakya Künefesi, Aydın İnciri verilebilmektedir. Coğrafi işaretli ürünler, taklitlerinin engellenebilmesi ve haksız rekabetin önlenmesi bakımından yasal düzenlemeler kapsamına alınmaktadır. Kalite işareti verilen bu ürünlerin kökeni ve üretim proseslerinin

güvence altına alınması amaçlanmaktadır. Buna rağmen aynı isme sahip ürünlerin taklidinin engellendiği fakat başka isim ile coğrafi işarete sahip ürünün benzerinin üretimi ve satışının yapılması engellenememektedir (Gökovalı, 2007: 147).

Globalleşen dünya ticareti ağı birçok farklı ürünün üretimine imkân sağlamakta fakat üreticilerin karı daha da artırmak istemesi sebebiyle toplum sağlığını olumsuz etkileyecek gıda bileşimlerinin üretimi artmaktadır. Bununla beraber tüketicilerin yöresel ürünlere ulaşma, sahip çıkma ve tüketme talebinde de artış görülmektedir (Orhan, 2010: 243).

Yöresel ürünlerin aslına uygun şekilde üretilmesi esasında coğrafi işaret sistemi ile koruma altına alınması, dünya çapında kabul edilmiş ve uygulama kapsamına girmiş bir sistemi ifade etmektedir (Sormaz, Bozkurt ve Sevinç, 2018; Aktaran: Eren ve Sezgin 2021, 61). Gelişmiş ülkelerin ekonomisinde oldukça büyük önem taşıyan coğrafi işaretli ürünler, ekonomik kalkınmaya katkı sağlamaktadır. Bu sebeple coğrafi işaretli ürünlerin üretimi, gelişmekte olan ülkeler için önem arz etmektedir (Escudero, 2001: 64).

Coğrafi işaret tarımsal ürünlere yoğun olarak verilse de yalnızca tarımsal ürünlere verilmemektedir (Gökovalı, 2007: 142). Coğrafi işaretler genel bir sınıflandırmaya tabii tutulursa tarım ürünleri, doğal ürünler, el sanatları, sanayi ve maden ürünleri olarak kategorize edilmektedir (Oraman, 2015: 78). Coğrafi işarete sahip ürünlerin, coğrafi olarak sınırları belirlenmiş bir alanın içerisinde bulunmasının yanı sıra, yöreye özgü beşerî ve doğal niteliklere sahip olmalıdır. Ürünün benzerlerinden farklılaşabilmesi adına bulunduğu coğrafya ile bağının bulunması, üretiminin veya uğradığı diğer işlemlerden en az bir tanesinin ya da tamamının coğrafi alanda gerçekleşmesi gerekmektedir (Gökşen, 2016: 22).

Oraman (2015: 77), ürünlerin coğrafi işaret tesciline sahip olabilmesi için taşınması gereken özellikleri dört madde altında toplamıştır. Bunları;

- *Ürünün isminin, tüketiciler arasında iyi bir üne sahip olması,*
- *Benzerlerine kıyasla tanınmış bir özgünlüğünün bulunması,*
- *Hammadde üretimi ve işleme sürecinin sınırlandırılmış bir coğrafi alanda gerçekleştirilmesi,*
- *Ayrıntılı şekilde tanımlanmış özel bir üretim sürecinin ürünü olmasıdır.*

Coğrafi işaretli ürünlerin koruma altına alınmasıyla çeşitli faydalar sağlanmaktadır. Doğrudan veya dolaylı olarak elde edilen bu faydalar coğrafi işaretli ürünlerin kalitesinin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca coğrafi işaret alan bu ürünler o coğrafyaya özgü özellikler taşıdığından dolayı coğrafi bölgeyi ve ürünün kalitesini güvence altına almaktadır. Bu şekilde ürünler garanti altına alınarak, bilinirliği sağlanmakta ve bölgeye katma değer kazandırmaktadır. Coğrafi işaretlemelerin yöreye ekonomik anlamda kalkınma imkânı sunduğu ve üreticiler ile tüketicilerin korunmasını sağladığını ifade etmek mümkündür (Akın, 2006: 1). Coğrafi işaretleme sayesinde coğrafyaların özel ürünlerinin markalaşması bu ürünleri üreten üreticinin gelirine katkı sağlamakta, kırsal turizmin gelişmesine ve çeşitli iş alanlarının oluşmasına da imkân sunmaktadır (Kan ve Gülçubuk, 2008: 58). Bu kapsamda coğrafi işaretli ürün üretimini sadece ürünün üretimini belirlenen özelliklerine uygun gerçekleştiren üreticiler yapabilmektedir. Bu sayede coğrafi işaretli ürünlerin elde edilmesinde insan faktörünün önemi fark edilmekte ve yerel üreticilerin desteklendiği ifade edilebilmektedir (Sakar, 2021: 19).

1.1.1. Coğrafi İşaret Türleri

Yöresel gıdalar coğrafi işaret olarak tescillenmekte ve bölgesel turizmde çekici faktör olarak kullanılmaktadır. Ülke ekonomilerine yüksek katkı sağlayan turizm sektörü, yerel değerlerin tanıtımının artmasını sağlamaktadır. Coğrafi işaretli ürünler, reklam ve pazarlama faaliyetlerinin daha kontrollü gerçekleştirilmesi, karmaşanın önlenmesi ve ait olduğu yörenin ekonomisine katkı sağlaması amacıyla hazırlanan bir yasa ile kontrol altına alınmıştır (Orhan, 2010: 243). Bu yasa ile beraber belirli bir üne sahip olan coğrafi işaretli ürünlerin genel anlamda barındırması gereken özellikleri, kaynağı ve üretim yöntemi gibi bazı yerel niteliklerinin korunması amaçlanmaktadır. Yerel dinamiklerin aktif faaliyeti için üreticiler desteklenerek cesaretlendirilmeli ve kaliteli ürün üretimi konusunda teşvikler sağlanmalıdır (TEYAP, 2017: 3; Aktaran: Taşkiran- Karataş, 2022: 30-31). Bu çalışmaların gerçekleştirilebilmesini kolaylaştırmak adına işaretlemeler yapılmaktadır. Coğrafi işaretli ürünler “555 Sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması

Hakkında KHK” tanımlarında üçüncü madde kapsamında menşe adı ve mahreç işareti olarak ele alınmaktadır. Bu kapsama girmeyen fakat geleneksel üretimle, işlemeyle veya hammadde kullanımıyla üretilmiş olan ürünler geleneksel ürün adı alabilmektedir (555 Sayılı KHK, 1995).

Şekil 1: Türkiye’de Coğrafi İşaretli Ürün Logoları

Kaynak: (TPMK, 2023)

Bu logoların genel amacı; ürünün coğrafi işaret/geleneksel ürün adına sahip olduğunu tüketiciye iletmek ve denetleme faaliyetlerinde kolaylık sağlamaktır. Aynı zamanda tüketici bilgilendirilmekte, kalite güvencesi sağlanmakta ve izlenebilirlik kolaylaşmaktadır (TPMK, 2023).

1.1.1.1. Menşe Adı

Bir ürünün üretimi, işlenmesi ve diğer tüm işlemleri sınırları belirlenmiş bir coğrafi alana ait doğal ve beşerî faktörlerden kaynaklanıyor ise bu ürünlere “menşe adı” verilmektedir. Coğrafi işaret türlerinden menşe adı olarak tescillenen ürünlerin yöresi ile bağlantısı çok güçlüdür. (TPMK, 2022). Şahin ve Meral (2012: 90) menşe adı taşıması için ürünlerin barındırması gereken özellikleri şu şekilde maddelemiştir;

- *Coğrafi sınırları belirlenmiş bir yöre, alan, bölge ya da çok özel durumlarda ülkeden kaynaklanan bir ürün olması,*
- *Tüm özelliklerini veya esas niteliğini veya özelliklerinin bu yöre, alan veya bölgeye özgü coğrafi unsurlardan kaynaklanan bir ürün olması,*

- *Üretimi, işlenmesi ve diğer tüm işlemlerinin tamamıyla bu yöre, alan veya bölge sınırları içinde yapılan bir ürün olması gerekmektedir.*

Menşe adı verilen ürünler uluslararası ve yerel pazarlamada önemli rol oynamaktadır. Pazarlamanın gelişimine katkı sağlayan bu ürünler ile kırsal nüfusun kalkınması ve gelir kaynaklarının çeşitlilik göstermesi bakımından avantajlar sunmaktadır (Akın, 2006: 65).

Menşe adı olarak coğrafi işaretlenen ürünlerin coğrafi sınırları dışında üretimi mümkün değilken, bazı menşe işareti alan ürünlerin (Tarsus Yayla Bandırması, Türk Rakısı, Geleneksel Türk Kayısı Likörü, Afyon Kaymağı gibi) belirtilen niteliklere uygun olarak üretimi mümkündür. Normal şartlarda belirlenmiş olan coğrafya ile ürün arasında sıkı sıkıya bağ bulunması gereken bu işaretleme sisteminde istisnalar bulunmakta, gerekli standartlar ve düzenli şekilde gerçekleştirilen denetimler ile ürünlerin üretimi başka alanlarda da gerçekleştirilebilmektedir (Şahin, 2013: 25-26). Menşe adı kapsamında değerlendirilen bazı ürünler şunlardır; Kozan Portakalı, Eşmekaya Yoğurdu, Bornova Kınalı Bamyası, Mardin Bulguru, Rize Çayı, Şile Kestane Balı (TPMK, 2022).

1.1.1.2. Mahreç İşareti

Ürünün niteliği veya diğer özellikleri bakımından ele alındığında bir bölge ile bütünleşen üretim aşamalarından en az bir tanesinin, sınırları belirlenen coğrafi alan içerisinde gerçekleşmesi, ürünün hammaddesi veya üretim aşamalarından birinin ilgili bölgede işlenmesiyle ürün mahreç işareti olarak tescillenmektedir (TPMK, 2022). Yöre dışında da üretilmesi mümkün olan bu ürünlerin mahreç işareti aldığı coğrafi sınırlara ait üretim tekniklerinin aynı şekilde uygulanması ve ürün kalitesinin aynı olması gerekmektedir (Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu, 2019; Aktaran: Kayran, 2021: 24-25). Örneğin; Adana Kebabı, Antep Beyranı, Bursa Süt Helvası, Hopa Laz Böreği, Beypazarı Höşmerim Tatlısı (TPMK, 2022).

Ürünlerin mahreç işareti alabilmesi için belirli bir niteliğini veya ürünü özelleştiren herhangi bir özelliğini bulunduğu coğrafyadan edinmiş olması gerekmektedir. Bu sebeple menşe adı alan ürünlere göre mahreç işareti alan ürünlerin esnetilebilen özelliklere sahip olduğu söylenebilmektedir (Kayran, 2021: 25). Mahreç

işareti alabilmesi için ürünlerin sahip olması gereken bazı özellikler bulunmaktadır. Bunlar (Şahin ve Meral, 2012: 90):

- Ürünün coğrafi sınırlarının belirlenmiş olması, yöre, alan veya bölgeden kaynaklanması,
- Ürünün belirgin bir ünü, özelliği ve diğer özellikleri bakımından yöre, alan veya bölge ile özdeşleşmiş olması,
- Ürünün üretim, işleme ve diğer işlemlerden en az bir tanesinin belirlenmiş yöre, alan veya bölge sınırları kapsamında gerçekleşmesi,
- Coğrafi işaret tescilinin yetkili mercisi Türk Patent ve Marka Enstitüsü'dür.

Yurt içinde veya yurt dışında yapılan tüm başvuruların Türk Patent ve Marka Enstitüsü'ne ya da Türk Patent ve Marka Enstitüsü'nün yetki verdiği makamlara yapılmış olması gerekmektedir.

Menşe adına sahip ürünler coğrafi işaret tescil belgesinde bulunan yöre, alan veya bölge dışında üretimi gerçekleştirilemezken, mahreç işareti taşıyan ürünler belge kapsamında belirtilen alanın dışında da gerçekleştirilebilmektedir. Buradan yola çıkarak menşe adı ve mahreç işareti arasındaki temel farkın üretim yeri ile ilgili olduğu söylenebilmektedir (Çalışkan ve Koç, 2012: 197).

1.1.1.3. Geleneksel Ürün Adı

Geleneksel ürün tescili almış ürünler, ait olduğu bölgeye ait yaşam tarzı ile bütünleşerek kültür ve tarihinden etkilenmektedir. Bu etkileri ürünün üretim tekniklerinde ve hammaddesinde görmek mümkündür. Geleneksel ürün adı almış ürünler, ülke içinde gerçekleşen belirli kutlamalar ile nesilden nesile aktarılmış, üretimi mâl olduğu toplumun gastronomik mirası ile örtüşen teknikleri bir araya getirerek işlenen, üretilen ve sıkça tüketilen ürünler olarak tanımlanabilmektedir (Vanhonacker vd., 2010: 454). Coğrafi alan sınırlandırılması, geleneksel ürün adı almış ürünler için önem taşımamaktadır. Geleneksel ürün adı almış ürünlerin en az otuz sene boyunca geleneksel ürün olarak ifade edilerek kullanılmış olmalı ve bu durum kanıtlanabilir olmalıdır (TPMK, 2022). Guerrero, vd., (2009: 348) çalışmalarında geleneksel ürünlerin dört boyutta ele alındığını ifade etmiştir. İlk

olarak; ürünün doğal olması ve üretimdeki alışlagelmiş işlemleri kapsamaması, ikinci olarak; ürünün menşeinin belirli olması ve yerel ürün olması, üçüncü olarak; ürünün geleneksel yöntemler ile üretilmesi ve işlenmesi gerekliliğidir. Son olarak; ürünün duyuusal bakımdan diğer ürünlerden farklılık göstermesi durumudur.

Geleneksel ürün adı, belirli bir coğrafi alanı ifade edecek şekilde kullanılamamakla beraber Türkiye’de tescil alması durumunda tescili yalnızca Türkiye sınırlarında geçerli olmaktadır. Avrupa Birliği (AB) bu ürünler ile ilgili tescillerin ilgili ülkenin mevzuatına uygun şekilde başvurusunun gerçekleştirilebileceğini belirtmiştir. AB Komisyonuna 2012/1151 sayılı “Tarım Ürünleri ve Gıda Maddeleri Hakkında Kalite Tasarısı” isimli AB Konseyi Tüzüğü kapsamında başvuru yapılabilir. Ayrıca bu ürünlerin sunulurken geleneksel ürün adı amblemi taşıma zorunluluğu bulunmamaktadır (TPMK, 2022). Geleneksel üretimden ve yöreden kaynaklanan özellikleri sayesinde ün kazanan bu ürünler, üretildiği yörede pazarlanabilmekte ve sahip olduğu özellikler bakımından diğer yörelerde üretimi gerçekleşen benzerlerinden ayrılmaktadır (Kuşat, 2012: 263). Aşağıda belirtilen şartlardan en az bir tanesini sağlayan ürünler geleneksel ürün adı alabilmektedir, bunlar (TPMK, 2022):

- Geleneksel ürün adına sahip ürünlerin, geleneksel üretime ve işlemeye tabii tutulmuş olması veya geleneksel bileşimlerden kaynaklanması,
- Geleneksel malzemelerden veya geleneksel hammaddeden üretilmesi, koşullarını kapsamaktadır.

2022 yılı itibarıyla geleneksel ürün adı alan beş ürün, başvuru aşamasında ise yirmi bir ürün bulunmaktadır. Tescillenenler; Çakallı Menemeni, Denizli Tandır Kebabı, Döner, Ezo Gelin Çorbası ve Şevketi Bostandır (TPMK, 2022).

Geleneksel ürün adı tescili, ürünün tüm özelliklerini sertifika sistemiyle koruma altına alınmasında ve üretim, işleme gibi proseslerin geleneğine uygun gerçekleşmesinde önem arz etmektedir. Kuşaklar arası aktarımı kanıtlanan ürünlerin “geleneksel” kavramı almasıyla, sürdürülebilirliğinin sağlanması durumu yakından ilişkilidir (Gündeğer, 2014: 24). Ürünlerin geleneksel ürün adı tesciline sahip olması için en az otuz yıl boyunca usulüne uygun üretilmesi ve işlenmesi gerekliliği ele alındığında, ürünlerin korunarak devamlı şekilde üretilmesi gerekmekte kısacası sürdürülebilirliği sağlanmalıdır (TPMK, 2022).

1.1.2. Coğrafi İşaretle İlgili Uluslararası Düzenlemeler

Ürünlerin coğrafi kaynaklarını belirten işaretler 12. yüzyılda ortaya çıkmıştır. İlk olarak Orta Avrupa'daki ve İngiltere'deki dokumacılar tarafından, ürünlerin özelliğini aldığı coğrafyanın belirtilmesi ve etiketlenmesi amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. O dönemde yapılan baharat vb. ürünlerin de ait olduğu coğrafi alanla arasındaki ilişkinin ticaretle beraber ortaya konulduğu görülmektedir (Altınar, 2017: 41). Coğrafi işaretler yasalarla korunmaktadır. Bu koruma yasaları bünyesinde; haksız rekabetin, tüketicilerin ve markaların korunması gibi konuları barındırmaktadır. Koruma sistemlerindeki temel amaç, coğrafi işaretleri kullanabilmek için gerekli yasal hakka sahip olmayan kullanıcıların engellenmesi ve tüketicilerin yanıltıcı ürünlerle kandırılmasını önlemektir (Gökovalı, 2007: 144).

Coğrafi işaretler, ilk olarak 1883 senesinde Paris Sözleşmesi ile uluslararası bir sistem ile korumaya alınmıştır. 1891 yılında Paris Sözleşmesi ile ortak noktada buluşan Madrid Sözleşmesi imzalanmıştır (Öztürk, 2022: 5; Tekelioğlu, 2019: 51) Türkiye 1930 senesinden günümüze Madrid Sözleşmesi'nde taraf olarak bulunmaktadır. Madrid Sözleşmesi'ne ve Paris Sözleşmesine bakıldığında, Madrid Sözleşmesi sadece coğrafi işaret konusuna yer vermiş ve bu sözleşme çerçevesinde sahte coğrafi işaret kaynağına sahip olan ürünlerin ülkeler arasında ithalat ve ihracatının önüne geçilmesi amaçlanmıştır. En önemlisi, bu sözleşme coğrafi işarete sahip olan ürünlerin tescil aldığı tür açısından ayrıştırıldığı ilk sözleşme olarak tarihte yer almaktadır (Yıldız, 2008: 35). Madrid Sözleşmesi'nin ardından coğrafi işaretli ürünlerin korunması ve uluslararası düzeyde başvuruların gerçekleşmesine imkân sağlayan Lizbon Anlaşması ile Lizbon Sistemi kurulmuştur. Dünya Fikri ve Sınâî Mülkiyet Hakları Organizasyonu'nun (World Intellectual Property Organization-WIPO) uluslararası faaliyet gösteren bürosu tarafından yönetilmekte olan bu sistem, 57 ülke tarafından kullanılarak, 38 akit tarafından koruma sağlanmaktadır (WIPO, 2022b). Bu sistemle Lizbon Birliği'nde üyeliği bulunan ülkelere WIPO aracılığıyla başvuru iletilir, üye ülkelerin bir sene içerisinde itirazı ulaşmaz ise coğrafi işaret bu ülkelerde de uluslararası boyutta korumaya alınmış olmaktadır (Gökovalı, 2007: 145).

Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) kuruluş aşamasında gündeme gelen coğrafi işaretler, Ticaret ile Bağlantılı Fikri ve Sınâî Mülkiyet Hakları (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights-TRIPS) anlaşmasında 22., 23. ve 24. maddelerde korunması bakımından ele alınmıştır (WIPO, 2007; Aktaran: Gökovalı, 2007: 145). TRIPS anlaşmasına diğer sözleşmeler ve anlaşmalara kıyasla daha fazla ülkenin üye olması, bu anlaşmanın diğerlerine göre daha geniş bir alanda coğrafi işaret koruması sağlamasına imkân vermektedir (Gökovalı, 2007: 146).

Bu anlaşmaların ve sözleşmelerin hem ulusal hem de uluslararası anlamda bazı amaçları kapsadığı görülmektedir. Bu amaçları Albayrak ve Güneş (2010: 556);

- Ürünlerin ve geleneksel üretim tekniklerinin sürdürülebilirliğini sağlayabilmek,
- Kalitede standardizasyon sağlayabilmek,
- Üretici ve tüketiciyi korumak amacıyla ürünlerin taklit ve tağşişini önlemek, şeklinde üç maddede ele almıştır.

Düzenlenen uluslararası sözleşmeler ve anlaşmalar ile coğrafi işaret korumasının ve sürdürülebilirliğinin kapsamlı çalışmalar ile ele alındığı görülmektedir.

1.1.2.1. 20 Mart 1883- Paris Sözleşmesi

Uluslararası alanda ürünlerin korunmasına yönelik ilk çalışma olan Paris Sözleşmesi, 19. yy. sonlarında Fransa'nın Paris şehrinde imzalanmıştır. Anlaşmaya 11 ülke dahil olmuş ve İspanya'nın Madrid şehrinde gerçekleştirilen bazı düzenlemelerden sonra tamamlanmıştır. Belirli aralıklarla değişikliklere uğrayan Paris sözleşmesi farklı tarihlerde yorumlanmıştır (Coşkun, 2001; Savaş, 2017):

- 1900 yılında Belçika'nın Brüksel,
- 1911 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin başkenti olan Washington,
- 1925 yılında Hollanda'nın Lahey,
- 1934 yılında İngiltere'nin Londra,
- 1958 yılında Portekiz'in Başkenti Lizbon,
- 1967 yılında İsveç'in Stockholm şehrinde tekrar yorumlanmıştır.
- 1967 yılında son olarak düzenlenip bugünkü halini almıştır.

10 Ekim 1925 tarihinde Türkiye'nin üye olduğu Paris Sözleşmesi, uluslararası anlamda menşe adı ve mahreç işareti kavramlarının korunması ile ilgili çok taraflı özelliğe sahip tarihteki ilk sözleşmedir. Paris Sözleşmesi'nde, menşe adlarının koruma altına alınmasıyla ilgili maddeler yer almamakta ancak mahreç işaretlerinin korunmasıyla ilgili maddeler yer almaktadır. Yalnızca 9. (Markalar, Ticaret Unvanları: Hukuka Aykırı olarak bir Marka ve Ticaret Unvanları Taşıyan Mallara İthal vs. esnasında El Konulması) ve 10. (Sahte İşaretler: Mahreç ve Menşeleri ile Üreticinin Kimliği Hususunda Sahte İşaret Taşıyan Ürünlere İthal esnasında vs. El Konulması) Maddeler menşe adı ve mahreç işareti ile ilgili ortak hükümleri maddeler halinde ele almaktadır (Kızıltepe, 2005: 91). Doğan (2015: 69) ise Paris Sözleşmesi'nin kendinden sonra ortaya konulmuş birçok sözleşme ve anlaşmaya temel oluşturması açısından önem arz ettiğini ifade etmiştir.

1.1.2.2. 14 Nisan 1891- Madrid Anlaşması

Madrid anlaşması ile protokole taraf olan ülkelerde, markaların aynı dili kullanarak tek bir başvuruyla uluslararası tescili sağlanmaktadır. Protokole taraf olan bu ülkelerde tescil süreci sonrası değişiklik yapmak gerektiğinde tek elden ve tek işlemle uluslararası sicile kaydı sağlamaktadır (TPMK, 2022).

Madrid Anlaşması ile eşyaların üzerinde tüketiciyi aldatıcı, sahte mahreç işaretlerinin kullanımının engellenmesi amaçlanmıştır. 1891 yılında imzalanan Madrid anlaşması, coğrafi işaretin konu olarak ele alındığı ilk uluslararası anlaşma niteliği taşımaktadır (Kızıltepe, 2005: 92). Türkiye 1930 yılında Madrid Anlaşması'nın tarafı olmuş ancak 1955 senesinde İcra Vekilleri Heyeti tarafından 1619 sayılı kanunun 1. maddesi kapsamında Türkiye'nin Madrid Anlaşması'ndan çekilmesi kararı alınmış ve Türkiye bu anlaşmadan çekilmiştir. Türkiye'nin Madrid Anlaşması'na 1999 yılında yeniden katıldığı ve hem menşe ofis başvuruları hem de seçilmiş ülke yönlendirmelerinde etkin olarak yer aldığı bilinmektedir (Ünal, 2016). Tescillenmiş ürünlerin kökenine dayanan özelliklerinin sahte ürün ve yanıltıcı ifadeler kullanılarak, tüketicilere aktarılması net bir şekilde yasaklanmıştır. Konu daha da geniş bir perspektiften ele alınarak güncellemeler sağlanmıştır (Goldberg, 2001).

1.1.2.3. 25 Eylül 1966- Lizbon Anlaşması

1958 yılında menşe adlarının korunması ve uluslararası menşe adı tescilini kapsayan Lizbon Anlaşması, 25 Eylül 1966 tarihinde yürürlüğe alınmış ve 1967 yılında düzenlenmiştir (Kızıltepe, 2005: 93). Bu anlaşmayla belirli bir üne sahip olmuş ancak karakteristik bir özellik barındırmayan ürünler koruma altına alınmamaktadır (Escudero, 2001: 352). Madrid Anlaşması'nda markalara yönelik yapılanma çalışmalarından yola çıkarak, en az ticari markalarda olduğu kadar iyi bir koruma sağlamak amaçlanmış ve bu doğrultuda birçok ülkede gerçekleşen haksız rekabetin önlenerek tüketicinin korunması noktasında Lizbon sistemine ihtiyaç doğmuştur (Goldberg, 2001: 109; Şahin, 2021: 26).

Sözleşmenin kapsamını oluşturan menşe ismi almış ürünler üç koşulu sağlamalıdır. Bunlardan ilki; işaretin isminde “ülke, bölge ya da yörenin coğrafi adı” olması gerekliliğidir. İkincisi; belirtilen coğrafyadan kaynaklanmış ürünü kapsamalıdır, son olarak ise; ürün ve coğrafyanın arasında mutlaka bir bağ bulunmalıdır. Bu ürünlerin öncelikle kaynaklandığı ülkede koruma altına alınmış olması ve ürünün korumasının WIPO'nun Uluslararası Bürosuna üye olan ülke tarafından tescil başvurusu gerçekleştirilmelidir. (Gündoğdu, 2006; Doğan, 2015: 62).

Tablo 1: Lizbon Anlaşmasına İmza Atan ve Onay Alan Ülkelerin Listesi

Sözleşme Tarafı	İmza Tarihi	Katılım, Devam Eden Başvuru Beyanı veya Onay Tarihi	Yürürlülük Tarihi
Arnavutluk		Katılım: 8 Şubat 2019	8 Mayıs 2019
Cezayir		Katılım: 24 Mart 1972	5 Temmuz 1972
Bosna Hersek		Katılım: 4 Nisan 2013	4 Temmuz 2013
Burkina Faso		Katılım: 29 Nisan 1975	2 Eylül 1975
Cabo Verde		Katılım: 23 Mayıs 1975	
Kamboçya			
Kongo		Katılım: 8 Ağustos 1977	16 Kasım 1977
Kosta Rika		Katılım: 30 Nisan 1997	30 Temmuz 1997
Fildişi Sahili			
Küba	31 Ekim 1958	Onay: 17 Eylül 1963	25 Eylül 1966
Çek Cumhuriyeti		Devam Eden Başvuru Beyannamesi: 18 Aralık 1992	1 Ocak 1993
Kore Demokratik Halk		Katılım: 4 Ekim 2004	4 Ocak 2005

Cumhuriyeti			
Dominik Cumhuriyeti		Katılım: 17 Ekim 2019	17 Ocak 2020
AVRUPA BİRLİĞİ			
Frsansa	31 Ekim 1958	Onay: 22 Mart 1961	25 Eylül 1966
Gabon		Katılım: 6 Mart 1975	10 Haziran 1975
Gürcistan		Katılım: 23 Haziran 2004	23 Eylül 2004
Gana			
Yunanistan	22 Aralık 1959		
Haiti		Katılım: 17 Ocak 1961	25 Eylül 1966
Macaristan	31 Ekim 1958	Onay: 29 Aralık 1966	23 Mart 1967
İran		Katılım: 9 Aralık 2005	9 Mart 2006
İsrail	31 Ekim 1958	Onay: 30 Ocak 1963	25 Eylül 1966
İtalya	31 Ekim 1958	Onay: 10 Temmuz 1968	29 Aralık 1968
Lao Demokratik Halk Cumhuriyeti			
Meksika		Katılım: 21 Şubat 1964	25 Eylül 1966
Karadağ		Devam Eden Başvuru Beyannamesi: 4 Aralık 2006	3 Haziran 2006
Fas	31 Ekim 1958		
Nikaragua		Katılım: 15 Mart 2006	15 Haziran 2006
Kuzey Makedonya		Katılım: 6 Temmuz 2010	6 Ekim 2010
Umman			
Peru		Katılım: 16 Şubat 2005	16 Mayıs 2005
Portekiz	31 Ekim 1958	Onay: 9 Haziran 1966	25 Eylül 1966
Moldova Cumhuriyeti		Katılım: 5 Ocak 2001	5 Nisan 2001
Romanya	31 Ekim 1958		
Samoa			
Sırbistan		Devam Eden Başvuru Beyannamesi: 19 Eylül 2006	1 Haziran 1999
Slovakya		Devam Eden Başvuru Beyannamesi: 30 Aralık 1992	1 Ocak 1993
İspanya	31 Ekim 1958		
İsviçre		Katılım: 28 Ocak 1975	
Togo		Katılım: 31 Temmuz 1973	30 Nisan 1975
Tunus			31 Ekim 1973
Türkiye	24 Nisan 1959		

Kaynak: (WIPO, 2022a; WIPO, 2022b; WIPO, 2022c)

Lizbon Anlaşması, Paris Sınai Mülkiyetin Korunması Sözleşmesi'nin 19. Maddesi doğrultusunda yapılmış olan özel bir anlaşmadır. Lizbon Birliği Meclisi'nde 37 ülke bulunmakta ancak akit taraf olarak 30 üye yer almaktadır (WIPO, 2022a; WIPO, 2022b; WIPO, 2022c).

Lizbon Anlaşması, uluslararası bir sistemle menşe tescilli ürünlere koruma imkânı sağlamaktadır. Bu anlaşma ile uluslararası kayda sahip menşe tescilli ürünlere gelen itirazlara verilecek olan korumayı belirleyen kuralları içermektedir. Üye olan devletler tarafından, ürünün kökeni belirtilmiş ise taklidi/ benzeri gibi kelimeler kullanılsa dahi uluslararası anlaşmayla güvenceye alınmış tescilli ürünün, korunmasına dair ifadeler yer almaktadır (Şahin, 2021: 28).

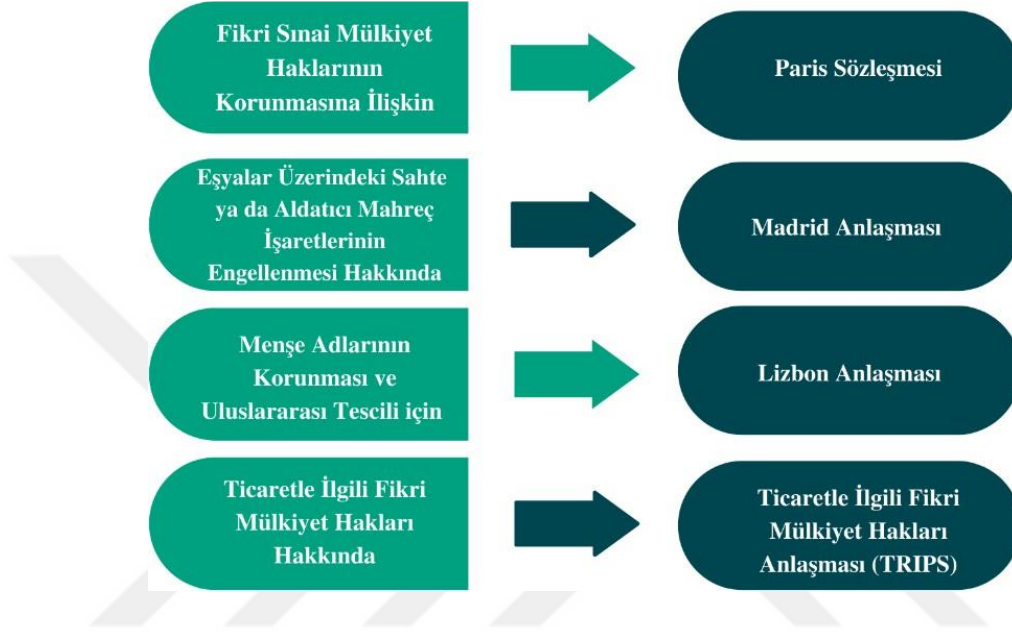
1.1.2.4. 15 Nisan 1994- Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPS- Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights)

Coğrafi işaret kavramının bir anlaşma metni içerisinde en geniş çerçevede ele alındığı ilk anlaşma TRIPS anlaşmasıdır. Coğrafi işaretli ürünlerin uluslararası düzeyde etkin olarak korunması amacıyla TRIPS anlaşma hükümlerini Dünya Ticaret Örgütü (WTO) yürütmektedir (TPMK, 2022). TRIPS, coğrafi işaret için herhangi bir isim şartı aramamaktadır. Ayrıca daha önceki anlaşmalara ve sözleşmelere bakıldığında daha genel kavramları ele almıştır. Bu anlaşma kapsamında genel bir kavram olarak “coğrafi menşe (geographical origin)” ve mahreç işaretinin gerekliliklerinden en az bir tanesinin varlığını yeterli bularak “mahreç işareti (Protected Geographical Indication)” terimlerine yer verilmiştir (Gündoğdu, 2006: 56)

Dünya Ticaret Örgütü nezdinde görüş birliği yaşamayan ülkeler arasında sert müzakereler geçmiştir. Bu müzakerelerdeki sert rüzgarların sebebi, TRIPS sözleşmesinin coğrafi işaretli ürünlerin koruma kapsamını genişletilmesiyle, yöresel ürünlerin uluslararası ticarete değer kazanması durumudur. İsviçre ve AB tarafından bu durum kabul edilirken, bazı WTO üyesi ülkeler (Avustralya, Kanada, Amerika) korumanın genişletilmesiyle beraber yeni gıda kaynakları oluşacağı, bunun kendilerine rekabet engeli sunacağını ve Avrupalı üreticilere ticarete avantajlar sağlayacağı sebebiyle itiraz etmektedirler (Tekelioğlu ve Demirer, 2008). WTO müzakerelerinde AB’nin yaklaşımı, içlerinde Türkiye’nin de bulunduğu birçok üye ülke ile beraber coğrafi işaretlerin korunması yönündedir. Bu üyelerin talebi AB’ nin önerilerine uygun olacak şekilde coğrafi işaret korumasını çoklu kayıt sistemine alması, ürün bazında kısıtlamaların genişletilmesi, yüksek alkollü içeceklerle ve

şaraplara tanınmış korumaların diğer ürünlere de tanınması yönündedir. Coğrafi işaretlerin korunmasıyla kalite korumasının gerçekleşeceği ve ortak tarım politikasının temel unsurlarının sağlanması hedeflenmektedir (Zuluğ, 2010: 55-56).

Şekil 2: Günümüze kadar AB ülkelerinin ve Türkiye'nin Dahil Olduğu Protokoller

Kaynak: (Durusoy, 2017: 73)

Şekil 2’de AB ülkelerinin ve Türkiye’nin dahil olduğu protokoller yer almaktadır. Bu protokoller içerik olarak hak bilgilendirmelerini ve korumalarını kapsamaktadır.

1.2. COĞRAFİ İŞARETLERİN AMACI VE ÖNEMİ

Coğrafi işaretli ürünler belirli bir bölge, alan veya yörenin kültürel kimliğini yansıtmaktadır. Yerel ürünlerin ayırt edilebilirliğini sağlayan bu sistem ürünlerin üretiminde yer alan halkın yeteneklerini ortaya koymasına imkân sunmakla beraber, ülke ekonomisine de katkı sağlamaktadır (Addor ve Grazgol, 2002: 865). Coğrafi işaret tescilinin amacı; kaynağı ve üretim yöntemi sayesinde kazandığı temel nitelikler ile ün kazanmış ürünlerin kalitesinin korumasını ve sürdürülebilirliğini

sağlamaktır (Taşkıran- Karataş, 2022: 30; Aktaran: TEYAP, 2017). Örneğin bir kayısıyı “Malatya kayısı”, künefeyi “Antakya künefesi” olarak ifade etmek bir kalite işareti olarak algılanmaktadır (TPMK, 2022).

Coğrafi işaret tescili alan ürünler ticari anlamda değer kazanmakta ve bu durum rekabet ortamı oluşturmaktadır. Ulusal ve uluslararası ticarete rekabet ortamını etkisi olan coğrafi işaretli ürünlerin, üretiminin veya tescilinin gerçekleştiği bölge, alan veya yöreye avantajlar sağlamaktadır (Doğanlı, 2020: 528). Coğrafi işaretleme sistemine dahil olmaya özen gösteren Avusturalya, Fransa, İtalya, İspanya gibi gelişmiş ülkelerin tarımsal üretimi desteklediği ve bu ülkelerdeki tarımsal üretimden elde edilen ürünlerin dış ticaretteki pazar paylarında önemle yer aldığı görülmektedir. Türkiye de bu pazardan pay almayı amaçlayarak, coğrafi işaret almış ve coğrafi işaret alma potansiyeline sahip çeşitli ürünleri ile küresel çaptaki ticarete önemli bir konuma ulaşacağı öngörülmektedir. Coğrafi işaret olarak tescil sahibi olan Türkiye’ye özgü ürünlerin de küresel pazara sunulması ve tanıtılması uluslararası ticarete gelir ve bilinirlik elde edilmesini sağlamaktadır. Bu gelir ve bilinirlik durumu, Türkiye’ye hem sosyal hem de ekonomik açıdan kalkınma imkânı sunmaktadır (Çalışkan ve Koç, 2012: 206).

Coğrafi işaret korumasının temel amacı; kaynak korsanlığının önlenmesi ve suistimallerin önüne geçmek olarak ifade edilmektedir. Bununla beraber coğrafi işaret korumasını sağlayabilecek ve koruyarak sürdürebilecek kapsamlı özelliğe sahip, temsili organizasyonların, kurum ve kuruluşların oluşturulması gerekmektedir. Son yıllarda üreticilerinde içerisinde bulunduğu bu organizasyonlar, kurumlar ve kuruluşların sayısının arttığı gözlemlenmektedir (Eren ve Sezgin, 2021: 64). Coğrafi işaret korumasını destekleyici çalışmaların yönetim tarafından destek görmesi ve tedarik zincirinin başından sonuna kadar koordineli bir şekilde ilerlemesi gerekmektedir (Bramley, Biénabe ve Kirsten, 2009: 136- 137).

Coğrafi işaret tescili olarak koruması sağlanan ürünler, yerel üreticiler tarafından kalite standartlarına uygun ve güvenilir bir şekilde pazara sunulmaktadır (Acar, 2018: 167). Coğrafi işaret sistemi, yöresel ürünleri ve sahip olduğu özelliklerini ortaya çıkartmaktadır. Coğrafi işaret alan ürünlerin ait olduğu yörenin markalaşma faaliyetlerini etkilediği, farklı iş alanlarının oluşmasına katkı sağladığı ve yöreye katma değer kazandırdığı görülmektedir (Kan ve Gülçubuk, 2008: 58).

Kan ve diğerkleri, (2012: 96) alışmalarında AB’de coğrafi işaretleme sisteminin oluşturulmasını u temel sebebe bağlamıştır. Bu sebepler doğrultusunda coğrafi işaret tescilinin amaçları da doğmaktadır. Bunlar;

- Farklı niteliklere sahip, özellikli ürünlerin tarımsal üretiminin gerçekleştirilebilmesi için üreticiye teşvikler sağlanması,
- rn isimlerinin tüketiciyi aldatıcı olmaması ve hatalı kullanımının engellenmesi,
- rnlerin zellikleri hakkında, tüketicilerin doğru veri kaynaklarından bilgi sahibi olması,

gibi üreticiyi ve tüketiciyi koruma altına almayı hedefleyen u temel sebeptir. Türkiye’ de yetkili merci olan TPMK, 2007 senesinde yasalaşması amacıyla TBMM’ye “Coğrafi İşaretili rnler Kanun Taslağı”nı iletmiştir. Bu taslakta ise yasanın taşıdığı amaç; *“o yöreye ait ürünlerin üretiminin teşvik edilmesi ve çoğaltılması amacıyla ürünlerin pazarlarının çoğaltılması ve bu değerlerin artırılması”* olarak ifade edilmiştir. Bu ifadeye ek olarak bölgelerin ekonomik kalkınmasını sağlamak, doğru üretim yöntemleriyle ortaya konulmuş coğrafi işaretili ürünlerin güvenilirliğini sağlayarak tüketiciyi ulaşmak ve adil bir ticaret ortamı oluşturmak gibi amaçları da kapsamaktadır. TBMM’ye sunulan kanun yasasında ise “el emeği gerektiren ve doğal özelliklere sahip olan, gıda, tarım ve el sanatları gibi birçok alanda üretimi gerçekleştirilen ürünlerin coğrafi işaret tescili veya geleneksel ürün adı olarak korumasının sağlanması ve bu korumanın şartlarının belirlenmesi” şeklinde amaçlar belirtilmiştir (Devrek Yerel rnler Raporu, 2022: 10).

Bramley, Binabe ve Kirsten (2009: 130-131) alışmalarında, coğrafi işaret tescili gerçekleştirmek istenildiğinde ilk olarak “bahsi geçen ürünün koruma altına alınmaya ihtiyaı var mı?” sorusunun yöneltilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Sonrasında ise ürünün zelleşmesini sağlayan niteliklerini ortaya çıkartabilmek için ilgili bilim dallarının (etnografi, ekoloji, antropoloji gibi doğa ve sosyal bilimler) desteği ile algı anketlerinin tketiciyeye yöneltilmesi gerektiğine değinmişlerdir. Yine tüketicilere yöneltilmek üzere, haksız rekabete meyil vermemek için coğrafi işaretili ürünlerin piyasadaki kalitesinin ve fiyatının nasıl olması gerektiği konusunda anketler düzenlenmesi ve bu anketler doğrultusunda coğrafi işaret korumasına ihtiyaç olup olmadığının tespit edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Son olarak da ürünün

özgünlüğünü korumak adına gerekli yasal düzenlemelerin sağlanması ve bölgesel anlamda faaliyet gösteren kollektif topluluklara ve üreticiye duyulan ihtiyaç gibi çekici taraflarına değinilerek (coğrafi sınırlama ayrıcalığı, sertifikasyon ve denetim sistemleri) aktarılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

O'neil ve Xiao (2006) ve Kezer (2013: 9- 10) ise coğrafi işaretli ürünlerin amaçlarını aşağıda verilen şekilde açıklamıştır:

- Coğrafi işaret koruması ile ürünün mevcut yapısının korunması sağlanmaktadır,
- Üreticilerin korunması sağlanan coğrafi işaret sistemi, mikro boyutlarda üretim yapan üreticiyi de koruyarak sistemden faydalanmasını sağlamaktadır,
- Coğrafi işaret ile ürünlerin sahip olması gereken özellikler belirlenerek kaydedilmekte ve korunmaktadır. Böylece özellikleri taşımayan ürünleri ayırt etmek kolaylaşmaktadır
- Coğrafi işaretli ürünler ait olduğu ülkenin kültürel ve sosyal değerlerinin korunmasını sağlamaktadır,
- Coğrafi işaret almış ürünler, ait olduğu alanın bilinirliğini artırmakta ve turistler için çekici faktör oluşturmaktadır. Bu durumda da alanda coğrafi işaret ile ilgisi olmayan sektörler (örneğin; hizmet sektörü) de dolaylı yoldan gelir kaynağına sahip olmaktadır,
- Coğrafi işaret sistemi, coğrafi işaret almış ürünlerin üreticilerini koruyarak, haksız kazanç sağlamaya çalışanlara engel olmakta ve ürünü korumaktadır,
- Coğrafi işaret alan ürünler sayesinde bölgedeki üretici potansiyeline sahip insanlar için istihdam kapısı açılmaktadır,
- Kadınlarında etkin şekilde görev aldığı ve cinsiyet temelli olmayan bir üretim sisteminin oluşmasını sağlamaktadır,
- Yerel ürünlerin coğrafi işaret sistemi gibi kanallar aracılığı ile ulusal ve uluslararası bilinirliğinin sağlanması amaçlanmaktadır.
- Coğrafi işaret sisteminin en büyük etkisi ve katkısı olarak ele alınabilecek “gastronomik kimliğin markalaşması” sağlanmaktadır.

Bu maddelerden yola çıkarak coğrafi işaret sisteminin “*ayırt edicilik, coğrafi*

kaynağı belirleme, kalite ve garanti belirtme, tanıtım yapma, geçmişten gelen bilgi birikimini ve değerleri koruma, tanınma, lansman ve turizme katkı sağlama, imitasyon ürünlerle savaşıma, çevreyi ve biyolojik çeşitliliği koruma, yerel kalkınmayı sağlama ve göçü engelleme” gibi işlevlere sahip olduğu görülmektedir (Işık, 2022: 59).

Coğrafi işaret almış ürünler bölgesel kalkınma konusunda önem arz etmektedir. Pektaş, Kahraman ve Alkan (2018: 68), coğrafi işaretli ürünlerin ulusal ve uluslararası pazara girebilmesi, Boyraz (2019: 43- 44) ise coğrafi işaretlerden tüm alanlarda etkin bir şekilde faydalanılması amacıyla bazı konuların üzerinde durulması gerektiğini belirtmişlerdir. Bunlar:

- Coğrafyanın şartlarına uygun ürün seçilmesi,
- Kaliteden taviz verilmeden üretim gerçekleşmesi ve standardizasyonu sağlanmış üretim aşamalarının olması,
- Ürünün talep görme oranını belirlerken yöreden faydalanılması ve önce coğrafi sınırları içerisinde yaşayan halkın bilinçlendirilmesi,
- Coğrafi işaret almış ürünlerin sahip olduğu niteliklerin sürdürülebilirliği (*ürün yaşam döngüsünün devamlılığı, özünün korunması ve aslına uygun üretimi için denetim mekanizması*) için çalışmalar gerçekleştirilmesi,
- Ürünün yetkili merci tarafından tescillenmiş olması ve yönetim planları ile politikaların planlanması,
- Tarım ve gıda alanında coğrafi işaret almış ürünlerin tanıtımı amacıyla tadım ve sunum faaliyetleri gerçekleştirilmesi, ürünlerin tüketicinin ulaşılabilceği alanlarda sunulması,
- Coğrafi işaret alan ürünler için ithalat ve ihracat rotalarının, pazar seçimi yapılarak belirlenmesi,
- İhracatı gerçekleştirecek ürünlerin, uluslararası pazarda benzerlerine karşı rekabet edebilecek niteliğin sağlanması,
- Coğrafi işaret almış ürünlerin pazarlama çalışmaları kapsamında doğru planlama ile faaliyet göstermesi, şeklinde ifade edilebilmektedir.

Coğrafi işaret sistemi bir bölgeden kaynaklanan ürünlerin korunmasını kapsamaktadır. Bu sebeple yukarıda belirtilen maddelerden her biri eksiksiz olarak gerçekleştirilmelidir. Coğrafi işaret tescili yerel üreticinin ve üretim tekniklerinin

korunması, kültürel mirasın sürdürülebilirliğinin ve yerel üretimin devamlılığının sağlanması ile doğrudan ilişkilidir (Rangnekar, 2004: 10).

Coğrafi işaret tescilinin üreticilere ve tüketicilere birçok fayda sağlamaktadır. Özsoy (2015: 35) ve Tanrıkulu (2018: 207) coğrafi işaret tescili ile üreticiler açısından sağlanan faydaları şu şekilde belirtmiştir:

- Üreticinin düzenli bir gelire sahip olmasına imkân sunduğu,
- Coğrafi işaretli ürünler tekel hak sunmayıp, yalnızca asıl üreticiyi korumayı amaçlayan ortak bir haktır. Bölgesel ve kırsal kalkınmanın bu hak ile gelişerek ekonomik açıdan üreticinin güçlenmesine katkı sağladığı,
- Ürünlerin taklit ve tağşişe karşı benzerlerinden farklılaşmasını sağladığı,
- Ürünlere bilinirlik kazandırdığı,
- Üreticilerin farklı ve yeni kanallar aracılığı ile faaliyette bulunulabildiği,
- Hızlı ve dinamik yapıya sahip fiyatlandırma sisteminin, pazar içerisinde yer alan coğrafi işaretli ürünler üzerinde daha az etkiye sahip olması,
- Ürün tutundurma çalışmalarında tescilde taraf olarak bulunan birçok işletme ve kurumun aynı amaç doğrultusunda hareket etmesiyle maliyetlerde düşüşün, faaliyetlerde artışın elde edilmesi,
- Fikri mülkiyet hakları kapsamındaki yasal korumalardan yararlanabilmeleri,
- Yerel üreticilerin birlik olarak hareket edebileceği, kooperatif vb. kurumlara teşvik ve katılımları sağlanarak, ortak problemlere düşük maliyetli şekilde daha hızlı çözüm üretilebilmesi,
- Ulusal ve uluslararası pazarda üreticilerden başlayarak sevkiyattan teslimata kadar geçen süreçte daha adil bir katma değer paylaşımına imkân sunması.

Üreticilere birçok avantaj sunan coğrafi işaret sistemine katılımın gün geçtikçe arttığı ve olumlu birçok dönüt alındığı söylenebilmektedir. Coğrafi işaret tescilinin üreticiler kadar tüketicilere de sağladığı faydalar bulunmaktadır (Özsoy, 2015; 35) ve Gürsu Doğu (2008: 3-4) bu faydaları şu şekilde belirtmiştir:

- Tüketicilerin kişisel taleplerinin dikkate alınarak cevap verilmesi,
- Ürünü ve ürünün üretimini şeffaf bir şekilde tüketiciye sunulmasıyla beraber ürünün garantisinin verilmesi, tüketicinin yanlış bilgiler ile

yanıltılmasına engel olunması,

- Standartlaşmanın gerekli noktalarda sağlanması ve gıda ürünlerinde standartlaşmanın önlenmesi,
- Kaliteden ödün vermeden tüketicilere ürün sunulması ve kalitede sürekliliğin sağlanarak sürdürülmesi,
- Ürünlerin tedariği sağlanırken katma değere sahip ürünlerin payının arttırılması,
- Bilginin tescille elde edilmesi durumunda açıklık ve şeffaflığın sağlanması ilkelerine uyulması.

Belirtilen maddeler ele alındığında coğrafi işaret sisteminin tüketiciler tarafından karar verme sürecinde satın alma faaliyetini hızlandırdığı çıkarımı yapılabilmektedir. Özsoy (2015: 41) ve Demir (2020: 70) coğrafi işaret tescili ile ürünlerin yerel topluluklar bağlamında refahı yükselterek, sosyo-ekonomik faydalar sağlamasına yönelik bazı ifadelere yer vermiştir. Bunlar:

- İstihdam alanlarının yerel üretim ile doğru orantıda arttığını ve bu sebeple yerel göçün de azaldığını,
- Coğrafi işaret almış ürünün üretiminin yapıldığı yerdeki turizm değerinin ve gelirlerinin bilinirlik arttıkça arttığı,
- Deniz, kum, güneş üçlüsüne ek olarak coğrafi işaretli ürünler sayesinde kültür turizminin de artması,
- Kültürün özel ürünler ile bölgeyi ziyarete gelen tüketiciye pazarlanması,
- Biyoçeşitliliğin korunması ve yapılabirlik bilgisinin (know- how) sağlanması,
- Ürünlerin taklit edilmesinin önüne geçerek kültürel değerlerin ulusal ve uluslararası mecralarda korunmasının sağlanması,
- Ürünlerin ait olduğu yere karşı olumlu bir imaj ve prestij sağlanması,
- Kültürel mirasın korunarak aktarılması,
- Bölgesel kalkınmayla beraber, özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin ayakta kalmasının sağlanmasıdır.

Coğrafi işaret sistemi bütünüyle ele alındığında, yerel ürünlerin tanımlanarak sürdürülebilir bir biçimde üretimlerinin sağlanması amacını kapsamaktadır. Bu kapsamda da coğrafi işaret tescili almış ürünlerin ülkeler için büyük önem arz ettiği

anlaşılmaktadır (Tekelioğlu, 2015; Aktaran: Işık, 2022: 49).

1.3. COĞRAFİ İŞARETLERİN UNSURLARI

Bir ürünün coğrafi işaret alabilmesi için bazı unsurları barındırması gerekmektedir. Gündoğdu (2006) ile Kan ve Gülbuçuk (2008)' a göre “ürün, belirli bir coğrafi alan/ yöre, işaret, karakteristik özellik ve bu karakteristik özellik ile coğrafi köken arasında bağ” bulunması gerekmektedir. Şahin (2019) daha kapsamlı şekilde ele alarak “coğrafi alan/ yöre, ürünün ünü veya bilinirliği, ürünün kendisi, elde ediliş şekli, karakteristik özelliği, sahip olduğu tarihsel süreç ve denetimi” başlıklarında toplamıştır.

1.3.1. Coğrafi Alan/ Yöre

Coğrafi alan kavramı, coğrafi işaret tesciline sahip ürünlerin belirlenmiş sınırlarını ifade etmektedir. Bu kavram Madrid Sözleşmesi'nde “*üye ülke veya üye ülkede yer alan bir bölge*” şeklinde, Lizbon Anlaşması'nda “*bir ülkenin, bölgenin ya da yörenin coğrafi adı*”, TRIPS Anlaşması'nda ise “*bir üye ülke, bu ülkedeki bir bölge veya yöre*” olarak farklı ifadeler ile tanımlanmıştır (Gündoğdu, 2006: 16). Coğrafi işareten bahsedebilmek için ürünün yetiştirildiği ya da yapıldığı coğrafi alanın olması gerekmektedir. Ayrıca ürünün coğrafi alan sebebiyle özellik kazanması gerekmekte ve sahip olduğu bu özellikler bakımından benzerlerinden ayırt edilebilmelidir (İloğlu, 2014: 5).

1.3.2. Ürün

“Ürün” kelimesi “*Doğadan elde edilen, üretilen yararlı şey, mahsul*” olarak tanımı yapılabilmektedir (Türk Dil Kurumu, 2022). Bir ürünün coğrafi işaret olarak korunabilmesi için, işaretin ürünün özelliklerine uygun olarak verilmesi gerekmektedir (Yılmaz, 2020). Ürünlerin ait olduğu köken sayesinde kazandığı özellikleri, diğer ürünlerden ayırt edilebilir olmasını sağlamaktadır (Tepe, 2008: 9). Türkiye’de uygulanan Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde

Kararname’de “Madde 1” kapsamında koşullara uygun ürün sınıfları belirtilmiştir. Bunlar; *“doğal ürünler, tarım ürünleri, maden ürünleri, el sanatları ürünleri ve sanayi ürünleri”* olarak ifade edilmiştir. AB’de ise gıda ürünleri, alkollü içecekler ve şarap türlerinin de tescil kapsamına alındığı görölmektedir. Coğrafi işaret olarak tescillenemeyecek işaretle ise;” *Coğrafi işaret tanımında yer alan bilgilere aykırı adlar ve işaretle (555 Sayılı KHK 3. Madde), ürünlerin öz adı olmuş adlar ve işaretle, ürünün gerçek kaynağı konusunda halkı yanıltabilecek olan bitki türleri, hayvan soyları veya benzeri adlar, kamu düzeni ve genel ahlaka aykırı işaretle”* olarak belirtilmiştir (555 Sayılı KHK, 1995).

1.3.3. Ürünün Adı, İşareti ve Ünü

Coğrafi bir alan, coğrafi işaretle bir ürünün adını oluşturabildiği gibi, yerel halkı veya herhangi bir yeri niteleyen semboller, isimler ve kelimeler de coğrafi işaretle ürünün adını oluşturabilmektedir. Örneğin; adıyla ilişkili ürünün ortak kaynağını kapsayan yer isimleri (Kolombiya kahvesi), halka veya konuma atıfta bulunan özdeşleşmiş ürünler (Feta, Basmati vb.), coğrafi nitelik bakımından ilişkili olan tanımlayıcılardan dağlar veya anıtlar gibi bilinmiş yerlerin görselleri, folklorik semboller, ürünlerin yer aldığı farklı görünüme sahip şişeler ve kutular (farklı şişeye sahip Bocksbeutel- Alman şarabı ve ladin kabuklu ahşap kutuda İsviçre peyniri vb.) (Vandecandelaere vd. 2010: 30).

Coğrafi işaretle, ürünlerin ayırt edilebilmesi ve farklılaşması için kullanılmaktadır (Şahin, 2021: 16). Ürünlerin ambalajlarında coğrafi işaret unsurlarına yer verilerek, ürünün kaynağını ve yerini ifade eden işaretle veya semboller bulundurulmalıdır. Ürünün kökeni nereye dayanıyor ise net bir şekilde belirtilerek kaynaklandığı yerin adını belirtecek işaretlelerle desteklenmelidir. Bu işaretle “doğrudan kaynak işaretle” olarak adlandırılmakta ve örnek olarak “Made in Türkiye” ifadesi verilebilmektedir. Ürünlerin kaynaklandığı yerin doğrudan ifade edilmeden çağrıştıran, sembol, işaret ve şekiller bütününe “dolaylı kaynak işaretle” ifadesi kullanılmaktadır. İzmir menşeli ürünler için İzmir Saat Kulesi, Paris menşeli ürünler için Eiffel Kulesi kullanılması bu duruma örnektir (Işık, 2022: 53- 54).

Tescilli bir ürünün ünü, geçmiş ve günümüzdeki ünü olarak iki başlığa

ayrılmaktadır. Tarihsel süreçten beslenerek geçmişe yönelik hikayesiyle ün kazanan ürünler, hikayeleri ile ulusal ve uluslararası alanda anılmaktadır. Ürünlerin günümüzdeki ününe ise yerel endüstriye sağladığı uyum örnek verilebilmektedir (İloğlu, 2014: 60).

1.3.4. Karakteristik Özellik

Coğrafi işaretli ürünler, yetiştirildiği veya işlendiği alan itibariyle özellik kazanabilmekte ve bu nitelikleri ile benzerlerinden ayrılmaktadır (Şahin 2021: 16). Bir ürünün coğrafi işaret olarak korunabilmesi için, o ürünün mutlaka ayırt edici özellik taşıması gerekmektedir. Ürünler üzerinde doğal faktörlerden kaynaklı özelliklerin etkisi kadar (iklim, bitki örtüsü, su kaynakları vb.), beşerî faktörlerin (bölgenin insanının sahip olduğu donanım, bilgi, beceri vb.) etkisi de görülmekte ve ürünlerin farklılaşmasını sağlamaktadır (Tepe, 2008: 13).

1.3.5. Tarihsel Süreç

Coğrafi işaretler, tarihsel bir süreç içinde ilk olarak ürünlerin üretildikleri bölgeleri gösteren kaynak işaretleri olarak kullanılmaya başlanmış, daha sonra sınai mülkiyet hakları kapsamına girmiştir (İloğlu, 2014: 9).

Coğrafi işaret almış ürünlerin tarihsel geçmişine bakıldığında gelişim, değişim, düzenleme ve inceleme gibi ürünün tarihini etkileyebilecek bileşenlerden bahsetmek mümkündür. Bu bileşenlerin coğrafi işaretli ürünlerin ortaya çıkmasında ve ün kazanmasında etkisi olduğu gibi, pazarda yer edinmesine de katkı sağladığı görülmektedir (Şahin, 2019: 16).

1.3.6. Üretim/ Elde Ediliş Biçimi

Coğrafi işaret tescili ile *“kalitesi, gelenekselliği, yöreden elde edilen hammaddesi ile yerel niteliklere bağlı olarak belli bir üne kavuşmuş ürünlerin korunmasının sağlanması”* amaçlanmaktadır (TPMK, 2023).

Coğrafi işaret tescili alan ürünler yetiştigi, üretildiği ve işlendiği coğrafi

alandan etkilenmektedir. Coğrafi işaretli ürünlerin üretim uygulamaları sürdürülebilir bir şekilde gerçekleştiği takdirde maddi ve manevi olarak korunduğundan söz etmek mümkündür (Şahin, 2019: 24- 25).

1.3.7. Denetim

Coğrafi işaret sisteminde ürünlerin denetiminin sağlanması en önemli aşamalardan birini oluşturmaktadır. Sınai Mülkiyet Kanunu'nda madde 49'da coğrafi işaretli ürünlerin kullanımının denetimi hakkında maddeler yer almaktadır. Bu maddeler coğrafi işaretli ürünlerin üretimi, dağıtımı ve piyasaya sunulması gibi aşamalarda bulundurması gereken özelliklerin uygunluğunun denetimini kapsamaktadır. Denetimde ürünün yeterliliği, başvuruda bahsi geçen ve kurum onayı alan yetkili olan denetim mercisi tarafından gerçekleştirilmelidir. Ek olarak sicilde yer alan denetim merci değişikliği yapılacak ise yalnızca kurumun onayı alınarak yapılabilmektedir (6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu, Madde 49). İyi bir denetim ağı, güvenilir, adil, kaliteli ve sürdürülebilir ürünler için önem teşkil etmektedir. Coğrafi işaret sisteminde tescil hakkı almış ürün üreticisinin etiğe ve şartnameye uygun bir biçimde kendisini denetlemesi, ürünün tesciline sahip kurum tarafından üretim proseslerinin takibinin sağlanması, özel sertifikasyon sağlayan kurumlarca bağımsız ve tarafsız şekilde denetlenmesi gerekmektedir (Tekelioğlu, 2019: 57-58).

Denetim raporları, tescili yayımlanan ürünün yayım tarihi başlangıç olarak ele alınıp, yılda bir kuruma sunulmaktadır. Bu raporların incelemesi yapıldıktan sonra eksiklik fark edildiği takdirde tescil ettirenlere (kurum, kuruluş dernek vb.) bilgi verilerek altı ay içerisinde tamamlanması talep edilmektedir. Talep karşısında eksiklik giderilmediği durumlarda 43. Madde kapsamında hükümler uygulanmaktadır. Ayrıca tescil ettirenler, denetim amaçlı gerçekleştirilen işlemlerin masraflarını denetlenenlerden talep edebilmektedir (6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu, Madde 49). Tüm bu denetleme faaliyetleri coğrafi işaret almış ürünlerin ait olduğu coğrafi alanın kültürel bir parçası olarak korunmasına, taşıdıkları özelliklerin aktarılmasına ve sahte üretimin engellenmesine katkı sağlamaktadır (Gündoğdu, 2006: 23- 24).

Coğrafi işaretli ürünlerin denetimi birden fazla organizasyon tarafından

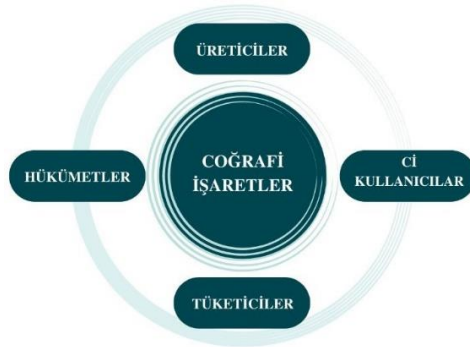
yürütülebilmektedir. Bu durumla en çok AB’de ve özellikle Fransa’da karşılaşmak mümkündür. Coğrafi işaretli ürünlerin üreticileri otokontrol sağlayarak, ürünlerin koruma ve yönetiminden kısacası iç denetiminden sorumludur. Ulusal Menşe Adlandırmaları ve Kalite Enstitüsü (INAO) ise dış denetimlerde görev alarak, tescile yönelik uygunluk kontrolünü gerçekleştirmektedir. Fransa’ da coğrafi işaret tescili almış “rokfor peyniri” yıl içerisinde 400 denetimden (kullanılan süt için hücre sayımı ve kalite analizi ortalama ayda 3 kez gerçekleşmekte) geçmesi bu duruma örnek verilebilmektedir (İloğlu, 2014: 61).

2019 senesinde Çorum ilinde Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı tarafından gerçekleşen “Coğrafi İşaretli Ürünlerin Yaygınlaştırılması ve Pazarlanması Çalıştayı” kapsamında temel sorunlar ele alınmıştır. Ön plana çıkan temel sorunlar; coğrafi işaret tescili almış ürünlerin denetleme çalışmalarının kurumlar arası koordinasyon olmaması sebebiyle gerçekleşmemesi ve belirlenen standartlara uygun olmayan üretime karşın caydırıcı ceza uygulanmamasıdır (OKA, 2019: 13).

1.4. DÜNYA GENELİNDE COĞRAFİ İŞARETLE İLGİLİ TARAFLAR VE UYGULAMALAR

WIPO 2003 senesinde San Francisco’da gerçekleşen sempozyumda coğrafi işaretli ürünlerin taraflarını belirtmiştir. Bu taraflar Şekil 3’ te belirtilmiştir.

Şekil 3: Coğrafi İşaretle İlgilenen Taraflar

Kaynak: (Gulati, 2016: 139)

Coğrafi işaretli ürünlerin sürdürülebilir bir sistem içerisinde varlığını devam ettirebilmesi için Şekil 3’ te belirtilen “üreticiler, coğrafi işaret kullanıcıları,

tüketiciler ve hükümetler” gibi yapıların oluşumu gereklidir. Son yıllarda dünya çapında artan gıda tüketiminin etkisiyle, yöresel ürünlere ilgi ve talep artmıştır. Coğrafi işaret tescili alan ürünlerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Talebi coğrafi işaret korumasıyla güvenceye alınarak, tüketicilerin bu ürünlere olan talebi karşılanmaya çalışılmaktadır (Zuluğ, 2010: 1). Coğrafi işaret almış ürünler özelliği ve kökeni bakımından diğer ürünlerden farklılaşması sebebiyle tüketicinin tercihi olabilmektedir. Nitekim ne tükettiğini bilmek isteyen tüketici, satın aldığı ürünü bilme hakkına sahiptir. Dolayısıyla bir ürünün coğrafi işaret olarak tescillenmesi sonucunda ürüne ilgi duyan tüm alıcılara kendi kalitesi hakkında bilgi verilmekte, yanıltılmadan satın alma faaliyetinde bulunmaları sağlanabilmektedir (Şahin ve Meral, 2012: 91).

Coğrafi işaret tescili ile ürünlerin daha geniş bir koruma ağına girmesi amaçlanmış, uluslararası pazarda coğrafi işaret etiketi almış ürünlere erişmek kolaylaşmıştır. Üreticilere ve imalatçılara ürünlerin en doğru şekilde yetiştirilmesi veya hazırlanması konusunda büyük görev düşmektedir. Bu görevin yerine getirilip getirilmediği hususunda ise gerekli kontroller ve denetimleri hükümetin sağlaması gerekmektedir. Halkın sağlığını korumak ve refah seviyesini yükseltebilmek amacıyla hareket eden hükümetler, tüketicilerin taklit ve tağşiş ile karşı karşıya kalmasına fırsat vermeden gerekli korumaları sağlaması beklenmektedir (Çığ, 2008: 34). Aynı zamanda hükümetler yerli üreticiye destek olacak politikalar belirleyerek, yerli üreticinin korunması konusunda çalışmalar gerçekleştirmelidir.

Belirli bir alanda veya yörede üretilen özgün ürünlerin belirlenmesi amacıyla uygulanmakta olan coğrafi işaret sisteminin alanyazında milattan önceye dayandığını öne süren verilere ulaşmak mümkündür (Karakulak, 2016: 6). Coğrafi işaretleme 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkarak 20. yüzyılın başlarında Fransa’da uygulanmaya başlanmıştır (Suratno, 2004; Aktaran: Yönet Eren, 2018: 22). Orta Çağ Dönemi’nde ise Avrupalı tüccarların ürünlerinin özgünlüğünü ifade etmelerinde coğrafi işaretlemelerden faydalandıkları görülmektedir. Gastronomi alanında ilk coğrafi işaret alan ürünün şarap olduğu ve tüm coğrafi işaret almış ürünlerin üretiminden işlenmesine kadarki süreçte bölgesel özellikler taşıması gerektiği bilinmektedir (Karakulak, 2016: 7).

AB’nde coğrafi işaretleme sistemindeki ilk yasalaşma 1992 senesinde

gerçekleşmiştir. Bu yasal düzenleme çerçevesinde birçok ürün coğrafi işaret korumasına alınmıştır (Orhan, 2010: 243- 244). AB’nde uygulanan coğrafi işaret sistemi “Tarım ve Kırsal Kalkınma Genel Müdürlüğü” tarafından yönetilmekte ve iki hedef doğrultusunda faaliyet göstermektedir. İlki AB tarım politikasına bağlılığın ve kırsal refahın sağlanması, çiftçinin desteklenmesidir. İkinci hedef ise tüketicinin yanıltılmasına engel olarak, kafa karışıklığını önlemek olarak ifade edilebilmektedir (Moir, 2016: 5). Uygulanan bu sistem ile çeşitli tarımsal ürünlerin üretimi teşvik edilerek, haksız rekabete sebep olabilecek yanlış ürün kullanımının önüne geçmek ve ürünlerin özelliklerini tüketicilere şeffaf bir biçimde iletmek amaçlanmıştır. AB ülkelerinin tescil oranının yaklaşık %80’ lik kısmını Fransa, İtalya, İspanya ve Portekiz ülkeleri oluşturmaktadır (Kan, Gülçubuk ve Küçükçongar, 2012: 96).

Meksika, Avrupa Kıtası’nın dışında yer alıp, 1974 yılında ilk coğrafi işaret koruma sistemi kuran ülkelerdendir. Brezilya ve Peru’ da 1996 senesinde coğrafi işaretle ilgili yasayı yürürlüğe almıştır. 1999 yılında Güney Kore ve Hindistan, 2000 yılında Kolombiya, 2005 yılında ise Şili bu ülkeleri takip etmiştir. “Kolombiya Kahvesi (Cafe’de Colombia)” AB tarafından 2007 senesinde coğrafi işaret olarak Avrupa dışından ilk işaret alan ürün olma özelliği kazanmıştır (Bowen ve Zapata, 2009: 108).

Coğrafi işaret tescili almış ürünler dünya çapında birçok kurum tarafından belirli yasalar çerçevesinde korunmaktadır. Coğrafi işaret koruma sistemlerinin en eski ve gelişmiş Avrupa’ da Fransa, İtalya, İspanya, gibi ülkelerde bulunsa da son zamanlarda kırsal kalkınmanın desteklendiği, gelişmekte olan ülkelere yerel ürünlerin ve üretim geleneklerinin korunmasında coğrafi işaret uygulamalarından faydalanmaktadır. Fransa, İtalya, Portekiz gibi ülkelerin oluşturdukları coğrafi işaretli şarap, peynir ve mantar rotalarının kırsal turizmin gelişimine etkisi olduğu görülmektedir. Bu ülkelere coğrafi işaretin bölgeye iş olanağı sunduğunu söylemek mümkündür (Kan ve diğerleri, 2012:98).

Zaman içerisinde daha da önem kazanarak gelişimini sürdüren coğrafi işaret sisteminin, bölgeye turist çektiği ve turizm faaliyetlerini çeşitlendirerek geliştirdiği görülmektedir (Altınar, 2017: 95). Coğrafi işaret tescili ile tüketiciye kalite bakımından standartlaşmış ürünler sunulmaktadır. Ürünlerin değerlendirilmesi, periyodik kontrollerden geçmesi ve etiketlenmesi gibi işlemlerden geçtiğini ifade

eden bu sistem, tüketiciye güven vererek, ürün tercihinde kolaylık sağlamaktadır (Vandecandelaere ve diğerleri, 2020: 4). Dünya çapında Amerika, İngiltere, Fransa ve diğer AB ülkeleri gibi gelişmiş pazar yapısına sahip ülkeler, ürünlerin üretimini, tescilini, sunumunu sağlarken her aşamada koordineli ve planlı şekilde hareket ederek başarıya ulaşmışlardır. Doğru ve etkin bir coğrafi işaret sistemiyle bölgesel ve kırsal kalkınma sağlamak mümkünken, gelir artışı da sağlanabilmektedir (Alyakut, 2016: 685).

1992 yılında AB’de coğrafi işaret uygulamalarına yönelik oluşturulmuş yasaların amaçları genel anlamda; çiftçilerin gelirini yükseltmek, kırsaldan kente doğru gerçekleşen göçün önüne geçmek, tüketiciye şeffaf ve doğru şekilde ürün sunarak yanıltılmasını önlemek, tarımda teşviğin sağlanarak özellikli ürünlerin sürdürülebilirliği konusunda daha hassas davranmak, olarak ifade edilebilmektedir (Ertan, 2010: 163). Bunlara ek olarak AB tarım politikasında tüketicilere yeterli miktarda, yüksek kaliteli ve güvenilir gıda sunmak en önemli hedefler arasında yer almaktadır. AB ülkelerindeki tüketiciler, hayat standartlarının yükselmesiyle beraber yerel ve kaliteli gıdalara yönelmiş, yöresel gıda maddelerine talep artmıştır (Hadelan ve diğerleri, 2021: 361).

Coğrafi işaret sistemi dünya çapında birçok farklı yasal prosedür çerçevesinde birbirinden farklı uygulamalarla işlevsellik kazanmaktadır (Dokuzlu, 2016: 27). Coğrafi işaret sistemi, yerel pazarı oluşturan üreticiler ve yerel ürünlere ulaşmak isteyen tüketicilerin güvenli şekilde bir araya gelmesine katkı sağlamaktadır. Slow Food, üreticilerin ve biyoçeşitliliğin korunmasını amaçlayarak, tüketicinin “iyi, temiz ve adil” gıdaya ulaşmasını, doğru bir beslenme ile yavaş yemek yeme kültürünün yaygınlaşmasını sağlayan sosyal bir akımdır (Petrini ve Padovani, 2011: 3). ORIGIN ise İsviçre kökenli olup, coğrafi işaretli ürün üreticilerinin 2003 senesinde kurduğu ve iki milyondan fazla üyeye sahip bir sivil toplum örgütüdür. Örgütün temel amacı dünyada coğrafi işaretli ürün üreticileri arasında bilgi paylaşımını sağlayacak ağ oluşturmaktır (Bérard and Marchenay, 2006).

AB’de uygulamada olan coğrafi işaret sisteminde iki farklı tescil çeşidi bulunmaktadır. Bunlar;

Mahreç- Coğrafi İşaret Koruması (Protected Geographical Indication- PGI): Mahreç işareti almış ürünlerin coğrafi bölgeden kaynaklanan hazırlık, üretim,

işleme gibi proseslerden en az bir tanesinin bölge ile ilişkilendirilebilecek kalite, itibar vb. özellikleri barındırması gerekmektedir (AB, 2023a).

Şekil 4: Mahreç- Coğrafi İşaret Koruması (Protected Geographical Indication- PGI)

Kaynak: (AB, 2023a)

European Commission (EC) resmî sitesinde bu işaretleme sisteminde şaraplar söz konusu olduğunda, kullanılan üzümlerin en az %85 'inin yalnızca şarabın gerçekten yapıldığı coğrafi bölgeden gelmesi gerektiği belirtilmiştir (AB, 2023a).

Menşe- Köken Adı Koruması (Protected Designation of Origin-PDO):

Menşe adı almış ürünlerin belirli bir coğrafi alan içerisinde hazırlanması, üretilmesi ve işlenmesi gerekmektedir. En önemlisi ürünün özellikleri ve kalitesi tamamen o bölgede gerçekleşmeli, bölgeden kaynaklanmalıdır (AB, 2023a).

Şekil 5: Menşe- Köken Adı Koruması (Protected Designation of Origin-PDO)

Kaynak: (AB, 2023a)

PGI tescili haksız rekabetin önlenmesi için hukuki düzenleme ile ürünün korumaya alınması amacıyla Almanya'da ortaya çıkmıştır. PDO tescili ise şarap üretimi ve satışında karşılaşmış olan haksız rekabet sebebiyle Fransız Appellation

d'Origine Contrôllée (AOC) sisteminden esinlenilerek türetilmiştir (Moir, 2016: 3).

Bu iki tescil türünün beraberinde geleneksel ürünlerin de koruma altına alınması amacıyla “Geleneksel Ürün” tescili oluşturulmuştur;

Geleneksel Ürün- Geleneksel Ürün Garantisi (Traditional Speciality Guaranteed – TSG): Coğrafi alan kısıtlaması olmadan üretim, hazırlama, vb. gibi işlemlerin ürünün niteliğine ve bağlı olduğu geleneğe uygun olması durumunda verilen tescil türüdür (AB, 2023a).

Şekil 6: Geleneksel Ürün- Geleneksel Ürün Garantisi (Traditional Speciality Guaranteed – TSG)

Kaynak: (AB, 2023a)

Tescilin temel amacı taklit ve kötü kullanıma karşı tüketiciyi ve üreticiyi korumaktır. Geleneksel bir ürünün geleneksel yöntemlere uygun olması, kökeni, bileşeni veya işlenmesinden kaynaklı özgünlük kazanması, geleneksel ürün garantisi alabilmesine imkân sunmaktadır (Sampalean, Rama ve Visent, 2021: 36).

Tablo 2: AB’nde Coğrafi İşaret Tescil Durumu (Mayıs- 2023)

İŞARET TÜRÜ	ÜRÜN ÇEŞİDİ		TOPLAM
	ŞARAP	GIDA VE TARIM ÜRÜNLERİ	
PDO (Menşe)	1210	754	1964
PGI (Mahreç)	455	1035	1490
GI (Geleneksel Ürün)	1277	326	1603
TOPLAM	2942	2115	

Kaynak: (AB, 2023b)

Tablo 2’ye göre AB’de en fazla coğrafi işaret tesciline sahip ülke İtalya olarak kayıtlarda yer almaktadır. AB bünyesindeki ülkeler arasında en fazla tescile sahip ilk on ülke sıralaması tablo 3’te bulunmaktadır.

Tablo 3: Avrupa Birliği’nde Coğrafi İşaret Tescil Sayısı En Fazla Olan 10

ÜLKE	PDO (Menşe)	PGI (Mahrec)	TSG (Geleneksel Ürün)	TOPLAM
İTALYA	173	139	3	312
FRANSA	108	150	2	258
İSPANYA	103	96	4	199
PORTEKİZ	64	76	1	140
YUNANİSTAN	79	34	3	113
ALMANYA	12	79	-	91
POLONYA	10	24	10	34
HIRVATİSTAN	14	17	-	31
ÇEKYA	6	24	5	30
SLOVENYA	10	13	3	23

Kaynak: (Tekelioğlu, 2021)

Tablo 3’ te yer alan ülkelerin coğrafi işaret tescili almış ürünleri üzerinden yaptığı gelir oranı %41 ,5 olarak EC raporlarında yer almaktadır. Tekelioğlu (2021), 2010 senesinden 2017 senesine kadar geçen süreçte “Milyon €” üzerinden ticari hacim oranları tablo 4’te belirtilmiştir.

Tablo 4: AB’nde Coğrafi İşaret Ekonomisi (Milyon €)

YIL	TOPLAM COĞRAFI İŞARET (Geleneksel Ürünler Hariç)	TOPLAM COĞRAFI İŞARET + Geleneksel Ürünler
2010	54.513	54.513
2017	74.759	77.148
YILLARA GÖRE DEĞİŞİM ORANLARI (2010- 2017)	%37 ,1	%41 ,5

Kaynak: (EC Report, 2019; Tekelioğlu, 2021)

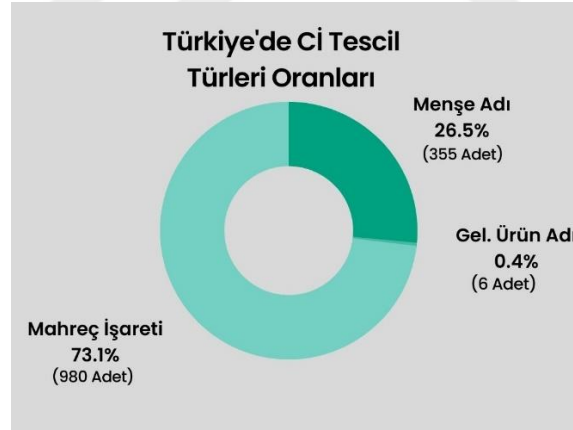
Tablo 4’de yer alan verilere bakıldığında AB ülkelerinde uygulanan coğrafi işaret uygulamaları sayesinde ülkelerin 100 milyar € değerinde katma değer sağladıkları görülmektedir. Verilen değerler ele alınarak 2010 yılı ile 2017 yılı arasında coğrafi işaret ekonomisinin geliştiği ve ilerleyen yıllarda daha da önem kazanacağını belirtmek mümkündür.

1.5. TÜRKİYE’DE COĞRAFI İŞARETLERİN GELİŞİMİ VE COĞRAFI İŞARET UYGULAMALARI

1.5.1. Türkiye’de Coğrafi İşaret Tescil Türleri ve Dağılımı

Türkiye coğrafi işaret uygulamalarında 27 yıllık süreç içerisinde, 342 menşe adı, 892 mahreç işareti, 5 adet geleneksel ürün adı koruma altına alınmıştır (TPMK, 2023).

Şekil 7: Türkiye’de Coğrafi İşaret (Cİ) Tescil Türleri Oranları (Mayıs- 2023)

Kaynak: (TPMK, 2023)

Şekil 7’ye göre tescil türleri içerisinde en fazla ürüne sahip olan tür mahreç işaretidir. 980 mahreç işareti ile %73.1’lik kısmı oluşturmaktadır. Menşe adlı ürünlerin de 355 adet olduğu ve %26.5’lik kısmı oluşturduğu görülmektedir. Geleneksel ürün adı ise 6 ürüne verilmiş ve %0,4’ lük kısmı oluşturmaktadır.

1.5.2. Türkiye’de Coğrafi İşaret Tescilli Ürün Grupları ve Tescil Sayıları

Coğrafi işaretli ürünler belirli gruplar içerisinde yer almaktadır. Tablo 5’de tescil grup adı ve ürün sayıları verilmiştir.

Tablo 5: Türkiye’de Coğrafi İşaret Tescilli Ürün Grupları, Ürün Sayıları ve Yüzdelikleri (Mayıs- 2023)

Sıra No	TESCİL GRUP ADI	ÜRÜN SAYISI	YÜZDELİK DİLİM (%)
1	Yemekler ve Çorbalar	367	27.4
2	İşlenmiş ve İşlenmemiş Meyve ve Sebzeler ile Mantarlar	280	20.9
3	Fırıncılık ve Pastacılık Mamulleri, Hamur İşleri, Tatlılar	270	20.1
4	Hahılar Kilimler ve Dokumalar Dışında Kalan El Sanatı Ürünleri	72	5.4
5	Diğer Ürünler	69	5.1
6	Hahılar ve Kilimler	40	3.0
7	Çikolata, Şekerleme ve Türevi Ürünleri	37	2.8
8	Dokumalar	35	2.6
9	Peynirler	36	2.7
10	Bal	25	1.9
11	Tereyağı Dahil Katı ve Sıvı Yağlar	22	1.6
12	İşlenmiş, İşlenmemiş Et Ürünleri	22	1.6
13	Peynirler ve Tereyağı Dışında Kalan Süt Ürünleri	17	1.3
14	Yiyecekler İçin Çeşni /Lezzet Vericiler, Soslar ve Tuz	18	1.3
15	Alkolsüz İçecekler	14	1.0
16	Biralar ve Diğer Alkollü İçkiler	12	0.9
17	Dondurmalar ve Yenilebilir Buzlar	4	0.3
18	Tütün	1	0.1
	TOPLAM	1344	%100

Kaynak: (TPMK, 2023)

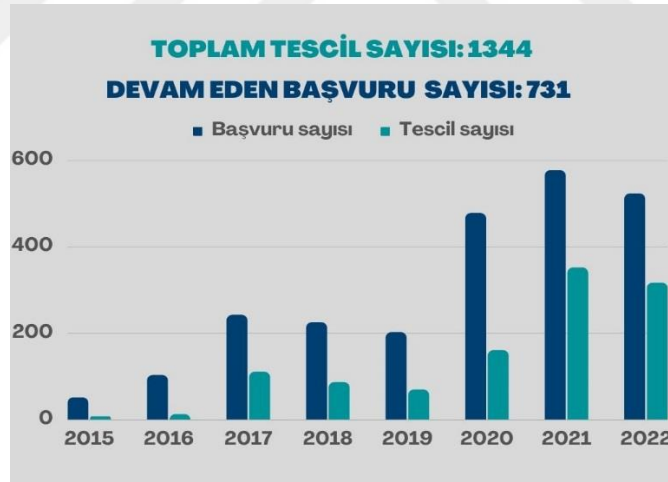
Tablo 5’te Türkiye’de gıda, tarım, maden ve el sanatları ürünleri ile sanayi ürünleri coğrafi işaret tescili ile koruma altına alınmaktadır. Türkiye’de coğrafi işaret

tescil sistemi kapsamında çeşitlilik bulunmaktadır. Gıdadan tarıma, madenden el sanatlarına ve sanayi ürünlerine kadar birçok alanda tescil sağlanmaktadır. 18 ayrı başlıkta toplanan coğrafi işaret sistemi, en çok tescil sayısı (367) “Yemekler ve Çorbalar” adlı tescil grubuna aittir. “İşlenmiş-İşlenmemiş Meyve-Sebze ile Mantarlar” tescil grubu 280 ürün sayısı ile ikinciliği takip etmektedir. “Fırıncılık ve Pastacılık Mamulleri, Hamur İşleri, Tatlılar” grubu 270 ürün ile üçüncü sırada yer almaktadır. En az tescil sayısına sahip grup ise sadece 1 ürün ile “Tütün” grubudur.

1.5.3. Türkiye’de Yıllara Göre Tescil ve Başvuru Sayıları

Coğrafi işaret koruma sistemi ürünlerin korunmasını, tanıtımını ve daha kolay pazarlanmasını sağlamaktadır. Bu durumun farkına varan kurum ve kuruluşlar coğrafi işaret sisteminin önemini fark ederek tescil işlemlerine hız kazandırmaktadır.

Şekil 8: Türkiye’de 2015- 2022 Arası Tescil ve Başvuru Sayıları

Kaynak: (TPMK, 2023)

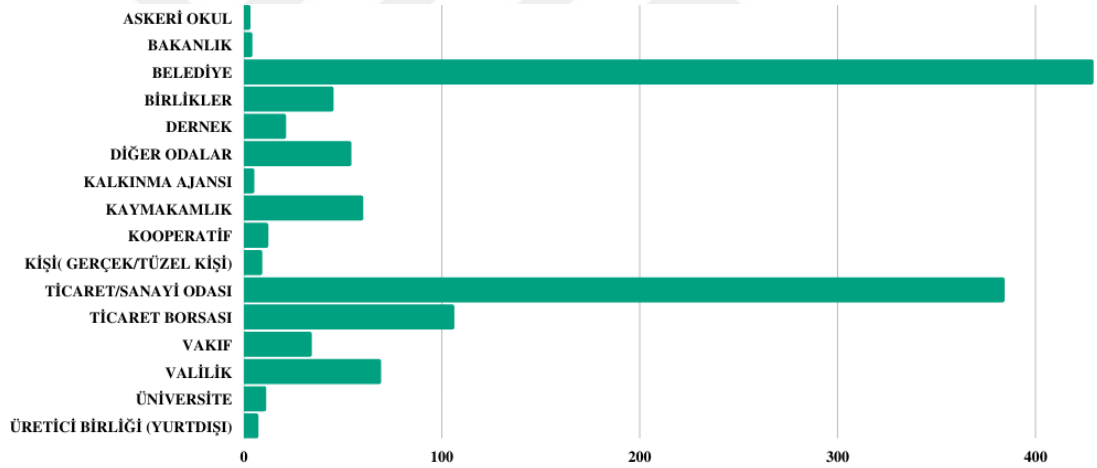
Şekil 8’e göre 2015 yılından 2022 yılına kadar gerçekleşen tesciller ve başvuruların grafiğine bakıldığında genel bir artış görülmektedir. Ülkeler coğrafi işaret koruma sisteminin ne kadar önemli olduğunu fark ederek başvuru sayılarını hızla arttırmaktadır. Özellikle 2017 yılında tescillerde ve başvurularda patlama gerçekleştiği ifade edilebilmektedir. 2021 yılında 352 tescil, 577 adet başvuru ile 26

sene içerisindeki en yüksek rakamlara ulaşılmıştır. 2022 yılında ise 317 tescil, 523 adet başvuru gerçekleştirilmiştir.

1.5.4. Türkiye’de Coğrafi İşaret Tescili Alan Kurumlar ve Coğrafi İşaret Ürün Sayıları

Coğrafi işaret tesciline sahip olmak için çaba sarf eden birçok kurum ve kuruluş bulunmaktadır ancak en doğru şekilde başvuru gerçekleştirenlere tescil sahibi unvanı verilmektedir. Kısacası her tescil sahibi olmak isteyen kolaylıkla tescil hakkına sahip olamamaktadır.

Şekil 9: Türkiye’de 9 ve Üstü Tescil Sahibi Olan Kurumlar (Mayıs- 2023)

Kaynak: (TPMK, 2023)

Şekil 9’ da Türkiye’de coğrafi işaret sisteminde en fazla tescilin 429 ürün ile Belediyeler, 384 ürün ile Ticaret/Sanayi Odalarının, 106 ürün ile Ticaret Borsaları ve 69 ürün ile Valilikler tarafından alındığı görülmektedir. AB’nde gerçekleşen tescil işlemlerine bakıldığında kooperatif, dernek ve yerel yapıların aktif rol oynadığı görülmektedir. Türkiye’ de de bu rolün yerine getirilmesi ve tescil sayılarının arttırılması gerekmektedir.

1.5.5. Türkiye’de En Fazla Coğrafi İşaret Tesciline Sahip İller

Türkiye’de 81 il içerisinde en az 2 ürün olmak üzere tüm illerde tescil almış ürün bulunmaktadır. Aşağıda verilen tablo 6’da tescil sayılarına göre sıralama gerçekleştirilmiştir. 15 ve üzeri tescil sayısına sahip illere yer verilmiştir.

Tablo 6: Türkiye’de 15 ve Üzeri Coğrafi İşaret Tescilli Ürünleri Olan İller Sıralaması (Mayıs- 2023)

SIRA NO	ŞEHİR ADI	MENŞE ADI	MAHREÇ İŞARETİ	TOPLAM
1	GAZİANTEP	12	89	101
2	KONYA	8	56	64
3	DİYARBAKIR	4	44	48
4	AFYONKARAHİSAR	8	33	41
5	ŞANLIURFA	8	34	42
6	ANKARA	9	29	38
7	İZMİR	17	18	35
8	ERZURUM	6	29	35
9	MALATYA	7	25	32
10	KASTAMONU	5	23	28
11	KAYSERİ	9	17	26
12	BURSA	9	14	23
13	AYDIN	7	16	23
14	BOLU	5	20	25
15	MERSİN	10	11	21
16	MANİSA	8	13	21
17	K. MARAŞ	3	17	20
18	MUĞLA	10	13	23
19	SİVAS	5	14	19
20	HATAY	5	14	19
21	ADANA	3	14	17
22	MARDİN	6	11	17
23	SAMSUN	-	15	15
24	TOKAT	3	12	15
25	BALIKESİR	6	10	16
26	KÜTAHYA	4	12	16
27	VAN	6	10	16

Kaynak: (TPMK, 2023)

Türkiye’de il bazında tescil durumları ele alındığında en çok tescile sahip il 101 ürün ile Gaziantep olarak kayıtlarda yer almaktadır. Gaziantep’i Konya takip etmekte ve 64 ürün tesciline sahiptir. Diyarbakır 48 ürün ile üçüncü sırada yer almaktadır (TPMK, 2023).

1.5.6. Türkiye’nin Uluslararası Coğrafi İşaret Pazarındaki Ürünleri

Türkiye’nin AB’ne 37 ürün için tescil başvurusu yer almaktadır. Türkiye’nin 8 adet AB tescili almış ürünü bulunmaktadır. Gaziantep baklavası, Aydın inciri, Malatya kayısısı, Aydın kestanesi, Taşköprü sarımsağı, Bayramiç beyazı ve Giresun tombul fındığı şeklinde sıralanabilmektedir.

Tablo 7: Türkiye’nin AB’nde Başvurusu Yapılan ve Tescil Almış Coğrafi İşaretli Ürünleri (Mayıs- 2023)

	Başvuru Tarihi	Ürün Adı	Tescil Türü	Tescil Tarihi
1.	10.07.2009	Antep Baklavası/Gaziantep Baklavası	PGI(Mahreç)	21.12.2013
2.	13.08.2012	Afyon Pastırması	PGI(Mahreç)	-
3.	13.08.2012	Afyon Sucuğu	PGI(Mahreç)	-
4.	11.06.2013	Aydın İnciri	PDO(Menşe)	07.02.2016
5.	13.05.2014	Malatya Kayısısı	PDO(Menşe)	07.07.2017
6.	17.09.2014	İnegöl Köfte	PGI(Mahreç)	-
7.	08.09.2015	Aydın Kestanesi	PDO(Menşe)	24.09.2020
8.	09.01.2017	Taşköprü Sarımsağı	PDO(Menşe)	16.04.2021
9.	22.05.2017	Kayseri Mantısı	PGI(Mahreç)	-
10.	22.05.2017	Kayseri Sucuğu	PGI(Mahreç)	-
11.	22.05.2017	Kayseri Pastırması	PGI(Mahreç)	-
12.	21.07.2017	Antepfıstığı/ Antep Fıstığı	PDO(Menşe)	-
13.	13.11.2017	Milas Zeytinyağı	PDO(Menşe)	23.12.2020
14.	01.02.2018	Bayramiç Beyazı	PDO(Menşe)	16.04.2021
15.	12.04.2018	Edremit Körfezi Yeşil Çizik Zeytini	PDO(Menşe)	-
16.	26.04.2018	Giresun Tombul Fındığı	PDO(Menşe)	26.04.2022
17.	14.03.2019	Antakya Künefesi	PGI(Mahreç)	-
18.	16.03.2020	Maraş Çöreği	PGI(Mahreç)	-
19.	18.05.2020	Çağlayancerit Cevizi	PDO(Menşe)	-
20.	01.06.2020	Maraş Tarhanası	PGI(Mahreç)	-
21.	10.07.2020	Gemlik Zeytini	PDO(Menşe)	-

22.	04.08.2020	Milas Yağlı Zeytini	PDO(Menşe)	-
23.	25.02.2021	Gaziantep Menengiç Kahvesi	PDO(Menşe)	-
24.	08.04.2021	Araban Sarımsağı	PDO(Menşe)	08.04.2021
25.	30.06.2021	Tonya Tereyağı	PDO(Menşe)	-
26.	01.07.2021	Erzurum Su Böreği	PGI(Mahreç)	-
27.	05.07.2021	Edremit Zeytinyağı	PDO(Menşe)	-
28.	24.09.2021	Aydın Memecik Zeytinyağı	PDO(Menşe)	-
29.	14.10.2021	İpsala Pirinci	PDO(Menşe)	-
30.	22.10.2021	Bursa Kestane Şekeri	PGI(Mahreç)	-
31.	12.11.2021	Aydın Memecik Zeytini	PDO(Menşe)	-
32.	14.02.2022	Kırkağaç Kavunu	PDO(Menşe)	-
33.	17.02.2022	Demirci Hünnapı	PDO(Menşe)	-
34.	13.04.2022	Amasya Çiçek Bamyası	PDO(Menşe)	-
35.	29.04.2022	Bursa Siyah İnciri	PDO(Menşe)	-
36.	24.05.2022	Hopa Hamsili Ekmeği	PGI(Mahreç)	-
37.	07.06.2022	Suruç Narı	PDO(Menşe)	-
38.	19.04.2023	Adana Şalgamı	PGI	-
39.	05.04.2023	Kayseri Pastırması	PGI	-
40.	13.02.2023	Melli İnciri	PDO	-
41.	30.01.2023	Osmaniye Yer Fıstığı	PDO	-
42.	28.01.2023	Hatay Kaytaz Böreği	PGI	-
43.	19.01.2023	Tarsus Sarıulak Zeytini	PDO	-
44.	11.01.2023	Silifke Yoğurdu	PGI	-
45.	05.01.2023	Rize Çayı	PDO	-
46.	05.01.2023	İsparta Gülyaağı	PDO	-
47.	05.01.2023	Hüyük Çileği	PDO	-
48.	05.01.2023	Ezine Peyniri	PDO	-
49.	05.01.2023	Kilis Zeytinyağı	PDO	-
50.	05.01.2023	Bursa Şeftalisi	PDO	-
51.	05.01.2023	Bingöl Balı	PDO	-
52.	05.01.2023	Urla Sakız Enginarı	PDO	-
53.	05.01.2023	Manisa Mesir Macunu	PGI	-
54.	05.01.2023	Ayaş Domatesi	PDO	-
55.	17.11.2022	Manisa Sultani Çekirdeksiz Üzüümü	PDO	-

Kaynak: (AB, 2023b)

Türkiye'nin AB bünyesinde toplamda 9 adet koruma altına alınan 46 adet başvuru sürecinde ürünü bulunmaktadır. Bu ürünlerin ürün grubu ele alındığında genellikle gıda üzerine olduğu görülmektedir.

Türkiye'de coğrafi işaret faaliyetleri birçok platformda gündeme

getirilmektedir. Üreticilerin ve tüketicilerin korunması doğrultusunda birçok çalışma ile karşılaşmak mümkündür. 11. Kalkınma planı ve hedefleri içerisinde doğrudan coğrafi işaret sistemi ile ilgili maddeler aşağıda belirtilmiştir:

414.1. Madde “Yöresel ürünler, coğrafi işaretli tarım ürünleri ile tıbbi ve aromatik ürünlerin tanıtım, pazarlama ve markalaşmaya yönelik iyileştirmelerle ürün değeri artırılarak ticarete konu olması sağlanacaktır”,

461. Madde “Geleneksel, bölgesel ve yerel ürünlerimizin ulusal ve uluslararası ölçekte rekabet gücünün artırılmasına yönelik coğrafi işaret tescil ve kullanımı desteklenecektir”,

461.1. Madde “Coğrafi işaretler alanında yönetim süreçleri geliştirilecek, ticaretine yönelik yeni platformlar oluşturulacak, denetim faaliyetleri etkinleştirilecektir”,

461.2. Madde “İhracat potansiyeli bulunan tescilli coğrafi işaretli ürünler seçilerek, bu coğrafi işaretlerin yurt dışında tescil edilmesi sağlanacak ve tanıtımı yapılacaktır”,

461.3. Madde “Tescil edilme potansiyeli bulunan coğrafi işaretlerin başvuru öncesi hazırlık süreçlerine ve tescil sonrası satış ve pazarlama ağının geliştirilmesine yönelik ihtiyaçlar belirlenecek; buna dayalı olarak ilgili paydaşlarla birlikte kapasite geliştirme projeleri uygulanacaktır”,

462. Madde “Genetik kaynaklara dayalı geleneksel bilgi ve folklordan oluşan doğal ve kültürel değerlerimizin fikri haklar sistemi ile bağlantısı güçlendirilecektir”,

462.1. Madde “Ülkemizin genetik kaynaklara dayalı geleneksel bilgi ve folklor ile ilgili kapasitesinin geliştirilmesi amacıyla envanter çalışması yapılacaktır”,

710.1. Madde “Köylerdeki üretim ve yaşam biçimleri ile tabiat ve kültür varlıklarının korunmasını teminen; köylere özgü geleneksel zanaat ve el sanatları, agro-turizm, coğrafi işaretli ürünler, süs bitkileri, bağcılık, arıcılık, balıkçılık, kümes hayvancılığı, alternatif tarım ürünleri yetiştiriciliği, tarım ve gıda ürünlerindeki geleneksel üretim ve saklama bilgisini gelecek kuşaklara taşıyacak girişimler ve işbirlikleri gibi alanların desteklenmesine devam edilecektir”, olarak doğrudan coğrafi işaret koruma sistemine yönelik planlar ve hedefler bulunmaktadır.

Ayrıca Kalkınma Planı içerisinde Türkiye’de Fikri Mülkiyet Hakları Hedefleri ’ne

değinilmiştir. İncelendiğinde yerli patent başvurularında 2018 yılında dünyada 13. iken 2023 yılında 10. sıraya taşıma hedefi yer almaktadır (11. Kalkınma Planı 2019-2023).

1.5.7. Ege Bölgesi Coğrafi İşaretli Ürünleri

Ege bölgesi, verimli toprak yapısına ve iklime sahip olması sebebiyle birçok ürünün yetişmesine imkân sunmaktadır. Yerli üreticinin desteklenmesi bu kaynakların kullanımı ve kalkınmanın sağlanabilmesi bakımından önem taşımaktadır. Verilere bakıldığında coğrafi işaretli ürün sayısı bakımından zengin bir bölge olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 8: Ege Bölgesindeki Şehirlerin Coğrafi İşaretli Ürün Sayıları (Mayıs- 2023)

ŞEHİR ADI	MAHREÇ İŞARETİ	MENŞE ADI	GELENEKSEL ÜRÜN ADI	TOPLAM
İZMİR	19	17	-	36
MANİSA	14	9	-	23
AYDIN	17	7	1	25
DENİZLİ	5	9	1	15
MUĞLA	14	10	-	24
AFYONKARAHİSAR	38	8	-	46
KÜTAHYA	14	4	-	18
UŞAK	7	1	-	8
TOPLAM	128	65	2	195

Kaynak: (TPMK, 2023)

Ege bölgesinde 8 il bulunmaktadır. Mahreç işaretli 128 ürün, menşe adlı 65 ürün, geleneksel ürün adı almış 2 ürün bulunmaktadır. Toplamda 195 coğrafi işaret tescili almış ürün bulunmaktadır.

1.5.8. İzmir’e Ait Coğrafi İşaretli Ürünler

Coğrafi işaretler yalnızca şehri değil, bölgeyi ve ülkeyi temsil etmektedir. İzmir’de birçok kurum ve kuruluş kolektif şekilde çalışmalar gerçekleştirerek korumaya alınan ve alınabilecek ürünler için çalışmalarda bulunmaktadır ancak bu

faaliyetlerin daha da yaygınlaşması gerekmektedir. Tablo 9’da İzmir’de koruma altına alınmış ve başvuru sürecinde olan ürünlere yer verilmiştir.

Tablo 9: İzmir’e Ait Coğrafi İşaretli Ürün Tablosu

Sıra No	Coğrafi İşaretin Adı	Başvuru Tarihi	Tescil Tarihi	Tescil Türü	Ürün Grubu	Durumu
1.	Arslanlar Biberi	14.07.2021	18.08.2022	Menşe Adı	İşlenmiş ve işlenmemiş meyve ve sebzeler ile mantarlar	Tescilli
2.	Bademli Koruk Şerbeti	26.11.2020		Mahreç İşareti	Alkolsüz içecekler	Başvuru
3.	Bergama Çığırtması	1.06.2022		Mahreç İşareti	Yemekler ve çorbalar	Başvuru
4.	Bergama El Halısı	21.06.1996	14.11.1997	Mahreç İşareti	Halılar ve kilimler	Tescilli
5.	Bergama Graniti	1.04.2016	12.12.2017	Mahreç İşareti	Diğer ürünler	Tescilli
6.	Bergama Köftesi	15.03.2022	08.12.2022	Mahreç İşareti	İşlenmiş İşlenmemiş Et Ürünleri	Tescilli
7.	Bergama Kozak Çam Fıstığı	21.10.2008	10.06.2011	Menşe Adı	İşlenmiş ve işlenmemiş meyve ve sebzeler ile mantarlar	Tescilli
8.	Bergama Parşömeni/ Bergama Kâğıdı	29.01.2020	15.06.2021	Mahreç İşareti	Diğer ürünler	Tescilli
9.	Bergama Tulum Peyniri	15.01.2020		Menşe Adı	Peynirler	Başvuru
10.	Beydağ Keşkeği	14.09.2021		Mahreç İşareti	Yemekler ve çorbalar	Başvuru
11.	Beydağ Simit Dürüm	31.08.2021		Mahreç İşareti	Fırıncılık ve pastacılık mamulleri, hamur işleri, tatlılar	Başvuru
12.	Bornova Kınalı Bamyası	13.02.2019	27.10.2020	Menşe Adı	İşlenmiş ve işlenmemiş meyve ve sebzeler ile mantarlar	Tescilli
13.	Bornova Misket Üzümlü	13.02.2019	7.04.2021	Menşe Adı	İşlenmiş ve işlenmemiş meyve ve sebzeler ile mantarlar	Tescilli
14.	Bozdağ Kestane Şekeri	16.08.1999	22.11.2000	Mahreç İşareti	Çikolata, şekerleme ve türevi ürünler	Tescilli
15.	Çavuşdağı Kuru Fasulyesi	16.07.2019	2.08.2021	Mahreç İşareti	İşlenmiş ve işlenmemiş meyve ve	Tescilli

					sebzeler ile mantarlar	
16.	Çeşme Kavunu	18.05.2016	20.01.2021	Menşe Adı	İşlenmiş ve işlenmemiş meyve ve sebzeler ile mantarlar	Tescilli
17.	Çeşme Limonu	23.04.2021		Menşe Adı	İşlenmiş ve işlenmemiş meyve ve sebzeler ile mantarlar	Başvuru
18.	Ege İnciri	6.02.2003	12.06.2006	Menşe Adı	İşlenmiş ve işlenmemiş meyve ve sebzeler ile mantarlar	Tescilli
19.	Ege Pamuğu	6.02.2003	30.05.2005	Menşe Adı	Diğer ürünler	Tescilli
20.	Ege Sultani Üzümlü	6.02.2003	29.11.2004	Menşe Adı	İşlenmiş ve işlenmemiş meyve ve sebzeler ile mantarlar	Tescilli
21.	Foça Karası Üzümlü	22.03.2021		Menşe Adı	İşlenmiş ve işlenmemiş meyve ve sebzeler ile mantarlar	Başvuru
22.	Gökçealan Osmancık Üzümlü	3.03.2020		Menşe Adı	İşlenmiş ve işlenmemiş meyve ve sebzeler ile mantarlar	Başvuru
23.	Görece Nazar Boncuğu	23.04.2003	23.06.2005	Mahreç İşareti	Halılar, kilimler ve dokumalar dışında kalan el sanatı ürünleri	Tescilli
24.	Gümöldür Mandalinası (Gümöldür Mandarin)	6.07.2015	18.08.2020	Menşe Adı	İşlenmiş ve işlenmemiş meyve ve sebzeler ile mantarlar	Tescilli
25.	Güney Ege Zeytinyağları	29.04.2003	27.04.2006	Menşe Adı	Tereyağı dâhil katı ve sıvı yağlar	Tescilli
26.	İzmir Boyozu	13.07.2012	8.12.2017	Mahreç İşareti	Fırıncılık ve pastacılık mamulleri, hamur işleri, tatlılar	Tescilli
27.	İzmir Çeşme Damla Sakızı	15.06.2020		Menşe Adı	Yiyecekler için çeşni / lezzet vericiler, soslar ve tuz	Başvuru
28.	İzmir Gevreği	21.01.2021	28.09.2021	Mahreç İşareti	Fırıncılık ve pastacılık mamulleri, hamur işleri, tatlılar	Tescilli
29.	İzmir Kumrusu	2.10.2014	7.12.2017	Mahreç İşareti	Yemekler ve çorbalar	Tescilli

30.	İzmir Lokması	18.01.2011	21.03.2017	Mahreç İşareti	Fırıncılık ve pastacılık mamulleri, hamur işleri, tatlılar	Tescilli
31.	İzmir Şambalisi	18.01.2011	23.12.2016	Mahreç İşareti	Fırıncılık ve pastacılık mamulleri, hamur işleri, tatlılar	Tescilli
32.	İzmir Tulum Peyniri	15.06.2010	24.01.2022	Mahreç İşareti	Peynirler	Tescilli
33.	Kavacık Üzüümü	6.04.2018	20.12.2019	Menşe Adı	İşlenmiş ve işlenmemiş meyve ve sebzeler ile mantarlar	Tescilli
34.	Kemalpaşa Kirazı	5.02.2020	24.03.2021	Menşe Adı	İşlenmiş ve işlenmemiş meyve ve sebzeler ile mantarlar	Tescilli
35.	Kınık Kuru Domatesi	15.06.2021	25.04.2022	Mahreç İşareti	İşlenmiş ve işlenmemiş meyve ve sebzeler ile mantarlar	Tescilli
36.	Kuzey Ege Zeytinyağları	16.12.2016	14.11.2018	Mahreç İşareti	Tereyağı dâhil katı ve sıvı yağlar	Tescilli
37.	Ödemiş Çekişte Zeytinyağı	22.05.2019	26.10.2020	Menşe Adı	Tereyağı dâhil katı ve sıvı yağlar	Tescilli
38.	Ödemiş İpeği	29.09.2020	10.02.2022	Menşe Adı	Diğer ürünler	Tescilli
39.	Ödemiş Köftesi	11.12.2019	12.04.2021	Mahreç İşareti	Yemekler ve çorbalar	Tescilli
40.	Ödemiş Kumaşı	29.09.2020		Menşe Adı	Dokumalar	Başvuru
41.	Ödemiş Nohut Ekmeği	20.04.2021		Mahreç İşareti	Fırıncılık ve pastacılık mamulleri, hamur işleri, tatlılar	Başvuru
42.	Ödemiş Patatesi	26.03.2002	8.04.2003	Menşe Adı	İşlenmiş ve işlenmemiş meyve ve sebzeler ile mantarlar	Tescilli
43.	Ödemiş Tostu/Sandvici	20.04.2021		Mahreç İşareti	Diğer ürünler	Başvuru
44.	Payamlı Bardacık İnciri	11.08.2022		Menşe Adı	İşlenmiş ve işlenmemiş meyve ve sebzeler ile mantarlar	Başvuru
45.	Seferihisar Mandalinası	14.08.2013	4.07.2019	Menşe Adı	İşlenmiş ve işlenmemiş meyve ve sebzeler ile mantarlar	Tescilli

46.	Seferihisar Topan Karakulçuk Buğdayı	16.02.2022		Menşe Adı	Diğer ürünler	Başvuru
47.	Tire Beledi Dokuması	28.02.2020	17.12.2020	Mahreç İşareti	Dokumalar	Tescilli
48.	Tire Şiş Köfte	27.03.2020	12.02.2021	Mahreç İşareti	Yemekler ve çorbalar	Tescilli
49.	Torbalı Kuru Domatesi	14.07.2021	18.08.2022	Mahreç İşareti	İşlenmiş ve işlenmemiş meyve ve sebzeler ile mantarlar	Tescilli
50.	Türk Kahvesi	13.01.2022		Mahreç İşareti	Alkolsüz içecekler	Başvuru
51.	Urla Sakız Enginarı	3.08.2017	24.11.2017	Menşe Adı	İşlenmiş ve işlenmemiş meyve ve sebzeler ile mantarlar	Tescilli

Kaynak: (TPMK, 2023)

İzmir genelinde 36 adet coğrafi işaret tescili almış ürün bulunmaktadır. Bunlara ek olarak 13 adet başvuru sürecinde ürün yer almaktadır. Tescil türü bakımından ürünler ele alındığında “işlenmiş ve işlenmemiş meyve ve sebzeler ile mantarlar” grubunda 16 ürün bulunmakta ve 4 adet ürünün başvuru süreci devam etmektedir, “alkolsüz içecekler” grubunda tescilli ürün bulunmamakta ve 2 adet başvuru sürecinde ürün yer almaktadır. “Yemekler ve Çorbalar” grubunda 3 adet tescilli ve 2 adet başvuru sürecinde, “dokumalar” grubunda 1 adet tescilli, 1 adet başvuru sürecinde ürün bulunmaktadır. “Fırıncılık ve pastacılık mamulleri, hamur işleri, tatlılar” grubunda 4 adet tescilli ve 2 adet başvuru sürecinde, “tereyağı dâhil katı ve sıvı yağlar” grubunda 3 adet tescilli ürün bulunmaktadır. “Yiyecekler için çeşni/ lezzet vericiler, soslar ve tuz” grubunda 1 adet başvuru sürecinde ürün bulunmakta, “peynirler” grubunda 1 adet tescilli ve 1 adet başvuru sürecinde ürün yer almaktadır. “Çikolata, şekerleme ve türevi ürünler” grubunda 1 adet tescilli, “İşlenmiş İşlenmemiş Et Ürünleri” grubunda 1 adet başvuru sürecinde ürün bulunmaktadır. “Halılar, kilimler ve dokumalar dışında kalan el sanatı ürünleri” grubunda 1 adet tescilli, “diğer ürünler” grubunda 4 adet tescilli, 2 adet başvuru sürecinde ürün yer almaktadır.

1.5.9. İzmir Yarımada’ya Ait Coğrafi İşaretli Gıdalar

İzmir’in en batısında yer alan Yarımada “Karaburun, Çeşme, Seferihisar, Urla ve Güzelbahçe” ilçelerinden oluşmaktadır. Yarımada, Akdeniz iklimine sahiptir ve bitki örtüsü de tipik bir Akdeniz bitki örtüsü özelliği taşımaktadır (Karaburun Kaymakamlığı, 2023). Tarım alanları oldukça geniştir ve çeşitli gıdaların üretimine imkân sunmaktadır. Tablo 10’da Yarımada’da tescil almış gıdalar yer almaktadır.

Tablo 10: İzmir Yarımada’daki Coğrafi İşaretli Gıdalar Listesi

YARIMADADA BULUNAN İLÇE	COĞRAFİ İŞARETLİ ÜRÜNÜN ADI	TESCİL TÜRÜ	ÜRÜN GRUBU
ÇEŞME	Çeşme Kavunu	Menşe Adı	İşlenmiş ve işlenmemiş meyve ve sebzeler ile mantarlar
GÜZELBAHÇE	-	-	-
KARABURUN	-	-	-
URLA	Urla Sakız Enginarı	Menşe Adı	İşlenmiş ve işlenmemiş meyve ve sebzeler ile mantarlar
SEFERİHİSAR	Seferihisar Mandalinası	Menşe Adı	İşlenmiş ve işlenmemiş meyve ve sebzeler ile mantarlar

Kaynak: (TPMK, 2023)

Yarımada’da coğrafi işaret tescili almış 3 ürün bulunmaktadır. Tescil sürecinde ise “Seferihisar Topan Karakılçık Buğdayı ve Çeşme Limonu” bulunmaktadır (TPMK, 2023).

Çeşme Kavunu

Çeşme Kavunu, 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamında 18.05.2016 tarihinden itibaren korunmak üzere 20.01.2021 tarihinde tescil edilmiştir.

Tablo 11: Çeşme Kavunu Tescil Bilgileri

<i>Tescil No:</i> 651
<i>Tescil Tarihi:</i> 20.01.2021
<i>Başvuru No:</i> C2016/048
<i>Başvuru Tarihi:</i> 18.05.2016
<i>Coğrafi İşaretin Adı:</i> Çeşme Kavunu
<i>Ürünün Adı:</i> Kavun
<i>Coğrafi İşaretin Türü:</i> Menşe adı
<i>Tescil Ettiren:</i> İzmir Büyükşehir Belediyesi
<i>Tescil Ettirenin Adresi:</i> Cumhuriyet Bulvarı No: 1 Konak İzmir
<i>Coğrafi Sınır:</i> İzmir ili Çeşme ilçesinin Ovacık ve Çiftlikköy'ü ile Urla ilçesinin Nohutalan, Zeytineli, Birgi ve Barbaros köyleri.

Kaynak: (TPMK, 2023)

Kullanım Biçimi: Çeşme Kavunu ibaresi ve menşe adı amblemi ürünün kendisi veya ambalajı üzerinde yer alır. Ürünün kendisi veya ambalajı üzerinde kullanılmadığında Çeşme Kavunu ibaresi ve menşe adı amblemi, işletmede kolayca görülecek şekilde bulundurulur (TPMK, 2023).

Şekil 10: Çeşme Kavunu

Kaynak: (TPMK, 2023)

Ürünün Tanımı ve Ayırt Edici Özellikleri: Çeşme Yarımadasında geleneksel olarak üretilen ve tüketiciler tarafından aranan tatlı ve aromalı meşhur bir kavundur. Günümüzdeki üretimi, üreticilerin kendi ürettikleri kavun meyvelerinden aldıkları tohumlar ile gerçekleştirilir. Çeşme Kavunu meyvesinin en önemli ayırt edici özelliği çok tatlı, sulu ve kendine has bir aroması olmasıdır. Suda çözünebilir kuru madde miktarı (Briks değeri) % 7,8-9,3 arasındadır. Erkencidir. Depolamaya uygundur. Taze tüketilen bir meyve olmakla birlikte uygun koşullarda 6 aydan daha fazla dayanıklılığı olduğu için yörede askı kavunu olarak da adlandırılır. Çeşme Yarımadasının sayılı tarım ürünleri arasında yer alan Çeşme Kavunu yetiştigi coğrafyanın ılık/sıcak iklimine uyum sağlamıştır. Tuzlu ve kurak koşullara dayanıklıdır. Denize 10 m yakınlıktaki tarlalarda bile yetişir. Bitki kökü daima taban suyu ile buluşur (TPMK, 2023).

Coğrafi İşaretli Ürün Üretimi ve İşlenmesi Aşamalarındaki Denetimlerde;

1. Tohum ekiminden sonra; ekimin üretim metoduna uygun bir şekilde yapılıp yapılmadığı,
 2. Hasat döneminde; meyvelerin Çeşme Kavunu özelliklerini taşıyıp taşımadığı,
- kontrol edilecektir (TPMK, 2023).

Urla Sakız Enginarı

Bu coğrafi işaret, 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamında 03.08.2017 tarihinden itibaren korunmak üzere 24.11.2017 tarihinde tescil edilmiştir.

Tablo 12: Urla Sakız Enginarı Tescil Bilgileri

Tescil No: 245
Tescil Tarihi: 24.11.2017
Başvuru No: C2017/075
Başvuru Tarihi: 03.08.2017
Coğrafi İşaretin Adı: Urla Sakız Enginarı
Ürün / Ürün Grubu: İşlenmiş ve işlenmemiş meyve ve sebzeler ile mantarlar

Coğrafi İşaretin Türü: Menşe adı
Tescil Ettiren: İzmir Ticaret Borsası
Tescil Ettirenin Adresi: Gazi Bulvarı No:2 Konak İZMİR
Coğrafi Sınır: İzmir ilinde “Yarımada” olarak adlandırılan Urla, Çeşme, Karaburun, Balçova ilçeleri ve Mordoğan yöresi.

Kaynak: (TPMK, 2023)

Kullanım Biçimi: *Urla Sakız Enginarı coğrafi işaretinin adı marka ile birlikte ürünün üzerinde kullanılabilecektir. Ürünün varsa ambalajı veya taşındığı kasalar üzerinde yer alması gereken diğer bilgilere ilaveten aşağıdaki logo yer alacaktır (TPMK, 2023).*

Şekil 11: Urla Sakız Enginarı

Kaynak: (TPMK, 2023)

Urla Sakız Enginarı’ nın tarladaki görünümü Şekil 12’ de verilmiştir.

Şekil 12: Urla Sakız Enginarı

Kaynak: (TPMK, 2023)

Ürünün Tanımı ve Ayırt Edici Özellikleri: Sağlıklı beslenmede önemli bir sebze olan enginar (*Cynara scolymus L.*) ülkemizde İzmir, Aydın, Antalya, Adana, Muğla, Manisa, Balıkesir ve Hatay illerinde yetiştirilmekte olup, 2015 yılı verilerine göre 8.823 dekar üretim alanı ve 11.094 ton üretim miktarı ile İzmir en çok yetiştirildiği ildir. Taze olduğu dönemde çiçek sapının öz kısmının çiçek tablası ile birlikte tüketildiği, ayrıca Aydın, Muğla ve İzmir illerinde taze yaprak saplarının da zeytinyağlı yemeklerinin yapıldığı bilinen enginarın potasyumca zengin bir sebze olduğu, içeriğindeki cynarin maddesi safra kesesi salgısını arttırdığı ve böylece karaciğerin daha rahat çalışmasını sağladığı bilimsel çalışmalarda kanıtlanmıştır.

İzmir Yarımadası haricindeki Ege ve Akdeniz kıyılarında da yetiştirilen sakız enginarının bu bölgelerde yetiştirildiğinde verim ve kalitede kayıp yaşandığı, çok yıllık özelliğini yitirdiği, erkencilik özelliğinin zayıfladığı yani ürünün İzmir Yarımadasında yetiştirildiğinde kazandığı özelliklere ulaşamadığı tespit edilmiştir. Yarımada olarak adlandırılan Urla, Çeşme, Karaburun, Balçova ilçeleri ve Mordoğan Yöresi Sakız enginar çeşidi için çok elverişli iklim koşullarına sahiptir. Bölgede görülen ılık ve nemli iklim koşulları Urla Sakız Enginarı üretimi için son derece elverişlidir. Urla Sakız Enginarı'nın optimum gelişme sıcaklığı 15- 18°C'ler arasındadır. Yarımada, bu çeşit enginarın yetiştirildiği dönem olan Eylül-Nisan ayları arası ılık ve nemli deniz iklimi koşullarına sahiptir. Deniz ikliminden uzaklaşıp iç kesimlere doğru gidildiğinde hem ılık iklim koşullarından hem de nemli iklim koşullarından uzaklaşıldığı için ürünün verim ve kalite özellikleri kaybolmaktadır. Ilık ve nemli deniz ikliminden uzaklaşıldığında sıcaklık ve nem düşmekte, don olayı oluşmakta yapraklar ve başlar zarar görmektedir.

Urla Sakız Enginarı'nın ayırt edici özelliği diğer enginar çeşitlerine göre çok erkenci olmasıdır. Kasım- Nisan aylarında hasat edilen Urla Sakız Enginarı'nın tüketici tercihi açısından sofralık olarak tüketilmesi, görünüm özellikleri açısından yapraklarının düz, başının su bardağı şeklinde yani silindir olması, çiçek tablasının diğer yerli çeşitlere göre çok geniş olmaması, ilk çıkan yaprakların kenarları düz ve parçalı olmayan yapıda, çiçek tablası fazla sıkı olmayan bir çeşit olması ise diğer ayırt edici bir özellikleridir. Urla Sakız Enginarı'nın sebze olarak değerlendirilen baş kısımları esas çiçeğini oluşturur. Tüketilen kısım esasen bir çiçek tomurcuğudur. Ürünün çiçek tablasındaki yaprakları (brakte yaprakları) ve çiçek tablası taze

dönemde sebze olarak tüketilebilmektedir. Ülkemizdeki diğer yerli enginarların yapraklarının parçalı, baş kısımlarının Urla Sakız Enginarına nispeten büyük ve basık, çiçek tablalarının ise kalın ve etli olmaları nedeniyle taze tüketim yerine konserve sanayine uygun olmaları, hasat dönemlerinin Mayıs-Haziran olması özellikleriyle Urla Sakız Enginarından ayrılmaktadırlar (TPMK, 2023).

Coğrafi İşaretli Ürün Üretimi ve İşlenmesi Aşamalarındaki Denetimlerde;

öncelikle ürünün üretim dönemindeki dış görünümü üzerinden yapılacak olup, denetimlerde başka unsurlar da dikkate alınmak üzere özellikle aşağıdaki hususlara dikkat edilecektir:

- Urla Sakız Enginarı'nın baş kısmı orta irilikte sıkı ve hafif uzundur, başlar 175-250 gr arasında ağırlığa sahiptir, Bayrampaşa Enginarında ise baş ağırlığı 400 gr'a kadar ulaşır,*
- Yenen çiçek tablası kısmının çapı diğer çeşitlere nazaran küçüktür ve incedir, geniş değildir,*
- Urla Sakız Enginarı'nın yenen brakte yaprakları gevşek, ince ve yumuşaktır. Parçalı değildir ve kenarları düzdür ve kılıç şeklindedir,*
- Bitkinin kök boğazına yakın kısımları beyazdır, diğer enginar çeşitlerinde morluklar bulunur,*
- Urla Sakız Enginarı'nın rengi tamamen yeşildir.*
- Gövde kalınlığı diğer enginar çeşitlerinden daha incedir, ovoriler (memeler) üzerindeki uyur gözler diğerlerinden daha küçüktür.*
- Hasat başlangıcı Kasım ayıdır (TPMK, 2023).*

Seferihisar Mandalinası

Bu coğrafi işaret, 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamında 14.08.2013 tarihinden itibaren korunmak üzere 04.07.2019 tarihinde tescil edilmiştir.

Tablo 13: Seferihisar Mandalinası Tescil Bilgileri

<i>Tescil No:</i> 443
<i>Tescil Tarihi:</i> 04.07.2019
<i>Başvuru No:</i> C2013/075
<i>Başvuru Tarihi:</i> 14.08.2013
<i>Coğrafi İşaretin Adı:</i> Seferihisar Mandalinası
<i>Ürünün Adı:</i> Mandalina
<i>Coğrafi İşaretin Türü:</i> Menşe adı
<i>Tescil Ettiren:</i> Seferihisar Belediyesi
<i>Tescil Ettirenin Adresi:</i> Camikebir Mh. 52/1 Sk. No:1 Yeni Kültür Merkezi PK:35460 Seferihisar/ İZMİR
<i>Coğrafi Sınırı:</i> İzmir ilinin Seferihisar ilçesi Merkez, Sığacık, Doğanbey ve Ürkmez yöreleri

Kaynak: (TPMK, 2023)

Kullanım Biçimi: Coğrafi işaret ibaresi etiket ile birlikte kullanılacaktır. Etiketlerde; aşağıda görseli verilen logo ve ürünle ilgili diğer etiket bilgileri yer alacaktır. Etiket detayları “Denetleme” başlığı altında verilmiştir (TPMK, 2023).

Şekil 13: Seferihisar Mandalinası

Kaynak: (TPMK, 2023)

Ürünün Tanımı ve Ayırt Edici Özellikleri: İzmir ilinin Seferihisar ilçesinde mandalina tarımı 1953 yılında 600 adet Satsuma mandalinası dikilmesiyle başlamıştır. Seferihisar’da diğer yörelere nazaran kıydan uzaklaşıldığında yükselti

hızla artmadığından mandalina yetiştiriciliğine yönelik daha geniş bir alan bulunur ve denize nispeten uzak bu alanlarda tuzluluk sorunu yaşanmaz. Topraktaki tuzluluk, mandalinada kaliteyi düşüren bir unsur olup, Seferihisar'daki mandalina bahçelerinde yaşanmaz. "Geğis" adı verilen ve denizden aldığı tuzlu nemi bahçelere taşıyan rüzgâr mandalina ağaçlarında tuz yanıklarına sebep olurken, denize uzak bahçeleri çoğunlukta olan Seferihisar ilçesinde bu sorun asgari düzeydedir. Seferihisar Mandalinasının ayırt edici özellikleri; ince ve pürüzsüz kabuğa sahip olması, ince dilim zarı, Satsuma mandarinine özgü basıklığı göstermesi ile tat ve aromasıdır. Kuzeyi kapalı, güneyi açık, nem birikimi sağlayan söz konusu bölgede Satsuma mandalina türünün kabuğu daha ince olmakta ve meyve şekli yassılaşımaktadır. Diğer yörelerde yetişen mandalinalardan farklı olmak üzere Seferihisar Mandalinasının rengi ağaçtayken sararır. İklim ve toprak koşulları nedeniyle doğal rengi sarı olan ürüne sarartma uygulanmaması ayırt edici özelliğidir. Seferihisar ilçesinde Satsuma türünün 3 farklı çeşidi yetişir. Bu çeşitlerden ekim ayı ortalarından itibaren hasadı başlayan Owari çeşidi en yaygın olanıdır. Diğer taraftan son 15 yıllık dönemde hasat açısından 2-3 hafta kadar daha erkenci çeşitler olduğu için Okitsu ve Clausellina çeşitlerinin dikimi yaygınlaşmıştır. Mandalina yetiştiriciliğinin Seferihisar yöresinde başarılı olmasının nedeni bu meyvenin kabuk renklenmesi için kısa süreli de olsa ihtiyaç duyduğu sıcaklık düşüşünün Seferihisar'da gerçekleşiyor olmasıdır. Sıcaklık düşüşü sağlanmadığı sürece, klorofilin beta karotene dönüşümü gerçekleşmez, meyve olgunlaşsa bile kabukta istenen renk oluşmaz. Satsuma türü mandalınının olgunlaşma dönemi olan ekim ayında Seferihisar ilçesinde bahse konu sıcaklık düşüşü gerçekleşir. Seferihisar ilçesinde mandalınının tanıtımına yönelik her yıl hasat mevsimi başında mandalina festivali düzenlenmektedir. Yerel yönetim desteğiyle okullarda mandalina suyu dağıtımı, organik köy, organik pazar ve sanal market çalışmaları gerçekleştirilmiştir (TPMK, 2023).

Coğrafi İşaretli Ürün Üretimi ve İşlenmesi Aşamalarındaki Denetimlerde;

sulama, ilaçlama, gübreleme, budama, meyve gelişimini destekleyici işlemler, hasat, pazara hazırlama, depolama, amblem, logo, etiket kullanımı başta olmak üzere tescil belgesinde yer alan unsurlar denetlenecektir (TPMK, 2023).

İKİNCİ BÖLÜM

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞE ETKİSİ

İklim, “Eğiklik” anlamı taşımaktadır ve “*belirli bir zaman diliminde, belirli bir yerdeki hava durumu ortalaması*” olarak literatürde yer almaktadır (Denhez, 2011: 10; Erbay, 2018: 73). Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli’nin (Intergovernmental Panel on Climate Change-IPCC) 5. Değerlendirme Raporu’nda (Fifth Assessment Report/AR5) iklim değişikliğinin tanımı “*İklimin durumundaki genellikle on yıllar veya daha uzun süre devam eden değişiklikler*” olarak ifade edilmektedir. Periyodik bir zaman aralığında doğal olarak gerçekleşen iklim değişiminden farklı olarak günümüzdeki küresel çaplı iklim değişikliği, dünya gündeminde yer alan bir sorundur.

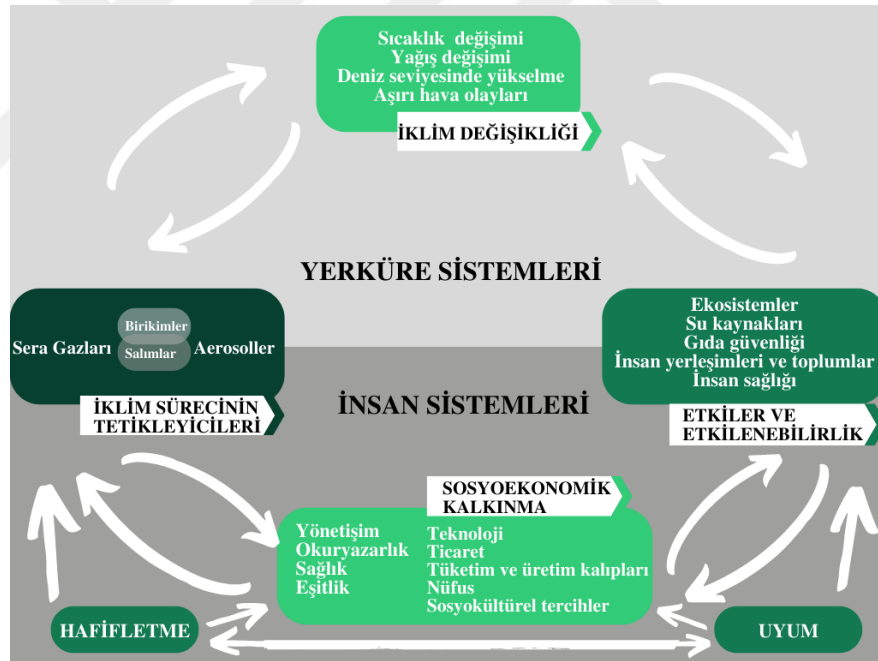
Sanayi devrimi itibariyle nüfus artmaya, kaynaklar hızla tüketilmeye başlanmış ve teknolojik gelişmeler ile üretimde artış sağlanmıştır. İhtiyaçlarını karşılamak için doğayı hor kullanan insanoğlu, gelişen teknoloji, sanayi ve bilim ile yaşam kalitesini yükselttiğini zannederken aslında bir o kadar da düşürmektedir (Arsal, 2010: 230).

Kirliliğin artması, çölleşmenin gerçekleşmesi, biyoçeşitliliğin azalması gibi tehditlerin arasında iklim değişikliğinin de bulunduğu ekolojik tehditler tüm dünyayı sarmakta, çevresel ve ekonomik bakımdan birçok tehdidi beraberinde getirmektedir. Bilim insanları, insanı eylemler sonucunda doğal dengenin bozulduğunu iklim değişikliğinin bu nedenle yaşandığını savunmaktadır (Peker, 2022: 36). IPCC raporlarında iklim sisteminin genel olarak ısındığı açık bir şekilde belirtilmektedir. Bu ısınma küresel olarak gerçekleşmekte, okyanuslardaki su ısısının artışı, su akış yönlerinin değişimi, volkanik patlamalar, tektonik plakalar, canlılardan kaynaklı süreçler ve insani faaliyetler sebebiyle havaya karışan gazlar sonucunda oluşmaktadır. Bu gazlar atmosferde birikmekte, sera etkisi oluşturarak iklimlerin değişimine sebep olmaktadır. Küresel ısınmaya örnek olarak bir bölgenin kış mevsimini normalden daha sıcak veya yaz mevsimini normalden daha sıcak geçirmesi verilebilmektedir (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2015: 21-22).

2.1. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE GENEL BAKIŞ

İklim değışikliğı kavramı dönemsel olarak kıyaslamalar ile iklimin değışikliğinin gözlenebilirliğı olarak ifade edilmektedir. İklim doğal yollarla değışikliğe uğrayabildiğı gibi insani faaliyetlerin doğrudan ya da dolaylı olarak etkileri ile değışikliğe uğrayabilmektedir (TTGV- Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı, 2002: 1-2). Küresel bir sorun olarak IPCC’ de Birleşmiş Milletler’in uzman kuruluşu tarafından vurgulanan bu gerçeğın, 30 Eylül 2013’te 5. IPCC Raporu’nun ön değeriendirme kısmında yayımlanan ifade ile iklim değışikliğinin “%95 oranla neredeyse tartışmasız insan kaynaklı bir sorun” olduğı belirtilmiştir (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2015: 17).

Şekil 14: İklim Değışikliğinin Etkenleri, Etkileri ve Tepkileri

Kaynak: (IPCC Sentez Raporu, 2007: 26)

IPCC Raporu içerisinde yer alan şekil 14’te antropojenik iklim değışikliğı etkenleri, etkileri ve tepkilerinin şematik çerçevesi görülmektedir. Yerküre ve insan sistemlerinin ilişkisini temsil eden bu şematik çerçeve, sera gazlarının artmasıyla yaşanacak iklim değışikliklerinin beraberinde getireceklerini ifade etmektedir.

Doğayı ve insan sağlığını doğrudan etkileyen bu sistemde oluşabilecek sorunlara yer verilmiştir.

İnsan temelli oluşan sera gazları iklim değişikliğine sebep olan temel etmenlerden biridir. Sera gazları sanayi, ulaştırma ve tarım faaliyetlerinde, fosil yakıt kullanımında, enerji üretiminde ve birçok alanda oluşan atıklardan kaynaklı olarak açığa çıkmaktadır. Tropik yağmur ormanlarının tahrip edilmesinin de sera gazının açığa çıkmasında etkisinin olduğu söylenebilmektedir (Öztürk, 2002: 54). Tarım alanlarının yeteri kadar sulanmaması, barajlarda yeterli su bulunmaması ve yeterli içme su kaynağı olmaması gibi meteorolojik kuraklığın da bazı olumsuz sonuçlar doğurduğu görülmektedir (Türkeş, 2012: 19).

İklim bilimcilere göre, iklim değişikliği kavramı güncel bir sorun olarak ele alınmamaktadır. Sera etkisi ilk olarak Edme Mariotte tarafından 1681 yılında cam vb. geçirgenliğe sahip ürünlerin ısının geçişini sağladığını keşfetmiş, Horace Benedict de Saussure ise heliometer ile sera etkisi deneyini gerçekleştirerek tarihe geçmiştir (Denhez, 2007: 8). Doğal çevrenin insan kaynaklı faaliyetler sebebiyle tahribata uğradığı açıkça gözlemlenmektedir ve yapıları çevrede sürdürülen ilk faaliyetlerden biri Sanayi Devrimi'dir (Partigöç ve Acer, 2022: 226). Joseph Fourier, 18. yüzyılın ortalarında buhar makinesinin icadıyla gelişen Sanayi Devrimi'nin, atmosferin ortalama sıcaklığını değiştirdiğini fark etmiş ve bu görüşünü sunmuştur. 1891 yılında John Tyndall, atmosferde yer alan su ve karbondioksit gibi moleküllerin birikmesi ile iklimin değişim gösterdiğini savunmuştur. Svante Arrhenius, karbon gazı birikimi ile buzul döneminin başlangıcının veya bitişinin olabileceğini belirtmiştir (Denhez, 2007: 8).

Fosil enerji kaynaklarının yanmasıyla gaz açığa çıkmakta, bu gazın sebep olduğu sera etkisi küresel ısınmayı tetiklemekte ve iklim değişikliğine sebebiyet vermektedir. Tüm enerji kaynaklarının belirli oranlarda çevreye olumsuz etkileri olduğu bilinmektedir ancak fosil enerji kaynaklarının çevre üzerinde daha fazla olumsuz etkileri bulunmaktadır (Erdoğan, 2020: 278). Bu durumu ilk olarak bilim insanı S. Callendar ele almış, fosil yakıt kullanımı ile karbondioksit artışının doğru orantılı olduğunu ve bu durumun karbondioksitin küresel sıcaklıktaki iki derecelik artışa sebebiyet verebileceğini tespit etmiştir. 1958 yılında Hawaii'de "Mauuna Loa" istasyonu kurulmuş ve bu istasyonda iklim değişikliği bilimsel çalışmalarla

desteklenmeye başlamıştır. Karbondioksit verileri istasyonun ilk bilim insanlarından biri olan Charles David Keeling tarafından kayıt altına alınmaya başlamış ve istasyonda ortaya konulan veriler oldukça dikkat çekmiştir (IPCC, 2007; İktisadi Kalkınma Vakfı, 2013: 22).

Sanayi devriminin başlamasıyla beraber ticareti faaliyetler artmaya başlamış ve seri üretim sistemine geçilmiştir. Dünya çapında ticaret ağının göstermiş olduğu gelişimin hızıyla birçok değişim gerçekleşmiştir. Kaynaklara göre 19. yüzyılın ikinci çeyreği itibariyle ekonomik ve sosyal alanlarda gözlenen değişimler üretim faaliyetlerini de etkilemiştir (Hobsbawm, 1996: 270). 20. yüzyılın ikinci çeyreğinin sonlarına gelindiğinde üretim ve tüketim sistemlerinin gelişerek çeşitlenmiştir. İkinci Dünya savaşının ardından yaşanan nüfus artışıyla beraber barınmadan beslenmeye birçok alanda insani ihtiyaçlara olan talep artmıştır. Artan ihtiyaçların karşılanabilmesi için gerçekleşen yanlış uygulamaların ve politikaların beraberinde birçok sorunun ortaya çıkması muhtemel görülmüştür (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2015: 22-23).

1970’li yıllarda teknolojik gelişmeler daha da hız kazanmış ve günümüzde sıkça kullanılan bilgisayarlar günlük hayata dahil olmuştur. Bilgisayarlar sayesinde saptanan veriler, gelişmiş doğrulama yöntemleri ile kayıt altına alınarak korunmaya başlamıştır (Kadioğlu, 2007: 4). İklim değişikliğinin somut olarak gözlenebilir olmasını sağlayan bu veriler ile çevresel sorunların ne noktada olduğu rahatça fark edilir olmuştur. 1979 yılında 50 farklı ülkeden bilim insanlarının katılımı ile 1. Dünya İklim Konferansı düzenlenmiştir. Bu konferans sonrasında Hansen, Ramathan ve Madden’ in son yirmi yıl içerisinde insanlardan kaynaklı olarak atmosferde sera gazının biriktiğine ve küresel ısınmanın yaşandığına dair ifadeleri döneme damga vurmuştur. Atmosferde biriken karbondioksitin olumsuz sonuçlar doğuracağına yönelik fikir birliği sağlanmıştır ve akabinde akademisyenlerin araştırmalarının yönünü iklim değişikliğinin etkilerinin kanıtlanmasına çevirdiği görülmektedir (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2015: 23; Erdoğan, 2018: 705).

1987 yılında IPCC gerçekleştirilmiş ve iklim değişikliğinin önlenerek ülkelerin bilimsel, teknik ve toplumsal olarak bilgiye ulaşması amaçlanmıştır (Davenport, 2008: 48). O dönem içerisinde gerçekleşen IPCC ilerleyen yıllarda karşılaşılabilecek muhtemel olan olumsuz senaryolardan kaçınmak ve önlemler

alabilmek adına büyük önem taşımıştır. Özellikle gelişmiş ülkelerin ulusal düzeyde aldığı önlemler ve tutumlar dikkat çekmiş ancak hedeflenen senaryolar ile yaşananlar arasında ciddi farklılıklar gözlemlenmiştir (Erdoğan, 2018: 705; Cass, 2006: 1).

1988 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Konvansiyonu'nun (United Nations Framework Convention on Climate Change) oluşturulması için başvuru gerçekleştirilmiştir. Bu başvuru tarihsel bakımdan Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Konvansiyonu'na yönelik oluşum sağlanması için giden ilk talep olarak kayda geçmiştir (Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Konvansiyonu El Kitabı, 2006: 18). Ardından 1992'de Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı katılımcıları Rio de Janeiro'da gerçekleşen Yeryüzü Zirvesi'nde bir araya gelmiş, iklim değişikliği bir problem olarak tanımlanmış ve uzlaşma sağlanarak imzaya sunulmuştur. Belgede yer alan kararların çerçevesinin, iklim değişikliğinin daha iyi yönetilebilmesi için periyodik olarak gözden geçirilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir (Davenport, 2008: 52).

1994 yılında 50 devlet tarafından onaylanan Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Konvansiyonu yürürlüğe girmiştir. Ardından 1995 yılında Berlin'de iklim değişikliği ile ilgili güncel durumları paylaşmak ve faaliyetlerin uygulama adımlarını netleştirmek için her sene gerçekleştirilecek olan zirvenin ilki gerçekleştirilmiştir. Konvansiyonu onaylayan 198 ülkenin, sera gazlarının salımının azaltılması konusunda tek paydada bir araya gelmesine rağmen kayda değer bir ilerleme gerçekleşmemiştir (Erdoğan, 2018: 706; UNFCCC, 2022).

Birleşmiş Milletlerin bünyesinde gerçekleşen birçok tarafın yer aldığı müzakerelerin somut olarak ilk başarı sağlayanı Kyoto Protokolü'dür. 1997 yılı Aralık ayında Japonya'nın bir şehri olan Kyoto'da imzalanan Kyoto Protokolü 2005 yılında yürürlüğe girmiştir. 191 ülkeden katılım alan bu protokolde iklim değişikliğinin önlenmesi için gelişmiş olan ülkelere sorumluluk yükleyici anlaşmalar imzalatılmıştır (Belis, Joffe, Kerremans ve Qi, 2015: 210).

20. yüzyılın son çeyreğinde iklim değişikliği ile verilen mücadele artmış, 21. yüzyıl itibariyle uluslararası siyasette önem kazanmıştır. İki ana başlık altında mücadele edilen iklim değişikliğinin ilki; sera gazı salımlarının azaltımı için önlemler alarak sorunun kendisini tamamen ortadan kaldırmak, ikincisi; iklim değişikliğinin sebep olduğu olumsuzluklardan daha az etkilenmek adına önlemler

almak olarak ifade edilebilir. Bu iki başlığın eşzamanlı olarak gerçekleştirilmesi durumunda verilen mücadelenin amacına ulaşacağına inanılmaktadır (Erdoğan, 2018: 707).

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Konvansiyonu’nun 2015 yılında Paris’te gerçekleştirdiği toplantıda, Paris İklim Sözleşmesi Avrupa Birliği ve 190 ülkenin katılımı ve imzasıyla kabul edilmiştir. Sözleşmeyi onaylamayan ülkeler ise; İran, Eritre, Libya ve Yemen olmuştur (Birleşmiş Milletler Anlaşma Serisi, 2023). Sözleşmenin gündeme gelmesi ve kabulü küresel çaplı iklim değişikliği ile mücadelenin hala istenilen şekilde sonuçlanmadığını göstermektedir. Sözleşme 2017 yılında yürürlük hakkına sahip olmuş ve 2020 yılı itibari ile uygulanmaya başlanmıştır. 2030 yılına kadar yürürlükte kalacak olan bu sözleşmede “içinde bulunulan yüzyılda, sanayi devrimi sonrası dönemde gerçekleşen sıcaklık artışının 2 derece ile sınırlı kalmasını sağlamak” amacı kapsamında gereken çalışmaların ve tedbirlerin alınması karar kılınmıştır (Strielkowski, Lisin ve Gryshova, 2016: 74; Erdoğan, 2018: 707). Paris İklim Sözleşmesi’nin gelişmiş ülkelere iklim değişikliği konusunda daha çok sorumluluk yüklüyor olmasına rağmen tüm katılımcı ülkelerden yükümlülüklerini belgeler ile desteklemeleri ve sorumluluklarını bilmeleri beklenmiştir (Savaşan, 2017: 108).

Şekil 15: İklim Değişikliği Baskıları

Kaynak: (WWF Yaşayan Gezegen Raporu: 2020: 26)

Şekil 15’te küresel iklim değişikliği sebebiyle baskılara maruz kalan canlı türlerinin olumlu ve olumsuz olarak etki altında kaldığı beş ayrı mekanizma verilmektedir. Bunlar; abiyotik koşullar ve fizyolojik tercihler, yaşam alanları ve mikro yaşam alanlarının nitelik ve niceliği, türler arası etkileşimler, fenoloji ve iklim değişikliği ile ilgili olmayan tehditler olarak şekilde yer almıştır. Her canlı türü farklı etki ve tepki eylemi içerisinde olduğu için iklim değişikliğine biyolojik olarak uyum sağlaması ya da hassasiyet gösterdiği için yaşamının son bulması değişkenlik göstermektedir.

Uluslararası boyutta en çok araştırma yapılan ve tartışılan gündem konuların başında iklim değişikliği yer almaktadır (Türkeş, 2012: 26). 2021 yılında gerçekleşen “İklim Değişikliği ve Tarım Değerlendirme Çalıştayı” kapsamında gerçekleştirilen anket değerlendirmesi incelendiğinde “iklim değişikliği konusunun abartıldığını düşünüyorum” sorusuna ait yanıt dağılımları %58,2 ile kesinlikle katılmıyorum ve %34,4 ile katılmıyorum şeklinde olmuştur. Yine aynı çalıştayda katılımcılar yöneltilen anket sorusunda “iklim değişikliğinden dolayı büyük bir tarımsal üretim sorunu yaşanacağına inanıyorum” cümlesi için %49,6 oranla kesinlikle katılıyorum ve %40,7 oranla katılıyorum yanıtlarını vermiştir. Birçok akademisyen ve mühendisin katılımı ile gerçekleşen bu çalıştayda sonuçlara bakıldığında iklim değişikliği ile mücadelenin önemi görülmekte ve tüm paydaşların farkındalığının oluşması amaçlanmaktadır (İklim Değişikliği ve Tarım Değerlendirme Raporu, 2021: 61).

İklim değişikliğinin ilerleyen senelerde yalnızca çevre odaklı politikaları içermeyeceği, ülke ekonomilerine yön verici politikaları kapsayacağı, sağlık alanında, insan hakları politikalarında hatta siyasi ve askeri alanlarda olmak üzere birçok politikanın belirlenmesinde etkili olması beklenmektedir. Küresel çevre sorunlarının oluşturduğu etkilerin en aza indirgenmesi hususunda, ortak güvenlik politikalarının ve ulusal çıkarları içeren strateji raporlarının içeriğine bakıldığında, çevre kavramının güvenlik kavramıyla olan yakından ilişkisi belirgin bir biçimde görülmektedir (İktisadi Kalkınma Vakfı, 2015: 17).

İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesinin 4. maddesinin 1. (i) paragrafında yer alan yükümlülüklerin sağlanabilmesi için “Eğitim, Öğretim ve Halkın Bilinçlendirilmesi” maddesinin tüm taraflar bakımından uygulanması gerekmektedir.

Tarafların ulusal düzeyde yasalarına ve düzenlemelerine uygun olacak şekilde, kendi kapasiteleri çerçevesinde aşağıda belirtilen maddeleri desteklemeleri ve uygulanmasını kolaylaştırması beklenmektedir. Bu maddeler (İklim Değişikliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2000: 54)

- (i) İklim değişikliği ve oluşturacağı sonuçlar bakımından toplumun bilgilendirilmesi, eğitim programlarının geliştirilerek sürdürülebilirliğinin sağlanması,
- (ii) Toplumun iklim değişikliği konusunda bilgilere ulaşabilmesi,
- (iii) Toplumun iklim değişikliğinin etkileri ve alınması gereken önlemler konusunda katılımları,
- (iv) Önceki maddelerde bahsi geçen faaliyetlerin gerçekleşebilmesi için öncelikle bilimsel, teknik ve idari birimlerdeki personellerin eğitime tabii tutulması, olarak sıralanabilmektedir.

Dünya çapında iklim değişikliğinin olumlu ve olumsuz birçok etkisinin yaşanması muhtemel görülmektedir. Yaşanan bu durumlara aşağıda verilen Tablo 14'te maddeler halinde değinilmiştir.

Tablo 14: İklim Değişikliğinin Etkisinin Bazı Başlıklar Altında İncelenmesi

Atmosferde karbondioksit miktarının artması – Karbondioksitin gübreleme etkisi ile ürünlerde verimliliğin sağlanması, – Okyanuslarda verimliliğin asitlenme sebebiyle azalması,
Yüksek Hava Sıcaklıkları – 3°C'yi aşmayan sıcaklık artışının, yüksek enlemlerde uzayan büyüme mevsimlerine ve verimliliğe katkı sağlaması, – Düşük enlemlerde mahsul veriminin düşmesi ve kayıplar yaşanması, – Okyanuslarda ve göllerde tahmin edilemeyen olumsuzluklarla karşılaşılması, – Kış ölümlerinin azalması, – Hayvancılık için termal (ısı) stresin artması, – Hayvancılık işletmelerinde hayvanların elden çıkarılmasında tedbirler ve sayısında azaltmaya gidilmesi, – İşsizliğin yaşanması ve kırsaldan kente göçün gerçekleşmesi, – Orman yangınlarının artış göstermesi,
Yağışta Değişimler – Yağışın azalması ile ekilebilir arazilerin de azalması, – Yağışın artması ve değişmemesi durumunda alanlardaki su hasadındaki zorluklar, – Yağışın azalması ile sulu tarımın veriminin düşmesi,
Zararlılar ve Hastalıklar – Baharın daha erken gelmesi, kışın daha rahat geçirilmesi ve bu şekilde daha fazla canlının hayatta kalma ihtimali,
Aşırı Hava Olayları

– Mahsullerin kalitesinin düşmesi ve veriminin azalması, – Çok sıcak veya soğuklar sebebiyle çiftlik hayvanlarının ölümü, – Ulaşımın etkilenmesi ve lojistik problemlerin doğması,
Yükselen Deniz Su Seviyesi – Ekilebilir arazinin su seviyesi artışı ile tuzlanması, – Tarım arazilerinin erozyona maruz kalması, gibi birçok küresel iklim değişikliği senaryoları ile karşılaşmak mümkündür.

Kaynak: (Türkiye’de İklim Değişikliği ve Tarımda Sürdürülebilirlik Raporu, 2017: 94)

Zaman içerisinde insanların doğayla olan ilişkisinde üstünlük kurup, hakimiyet sağlama çabasının arttığı ve bu durumun insanoğlunun doğayı istismarına kadar uzandığı görülmektedir. Tablo 14’e göre sıkça yaşanan doğal afetler ve tükenen doğal kaynaklara geniş bir çerçeveden bakıldığında aslında ne kadar büyük bir sorun ile başa çıkılması gerektiği fark edilmektedir. İnsanların bu sorun ile yüzleşmesi ve başa çıkabilmesi için sürdürülebilir bir bilinç sağlanmalıdır. Çevreye fazlasıyla zararı olduğu halde bu durumun farkında dahi olmayan insanlara en genel ifade ile “çevre bilinci” konusunda erken yaşlarda başlayarak aşamalı şekilde eğitimler verilmelidir.

Küresel iklim değişikliğinin ülkelerin kalkınmasını olumsuz etkilediği, yoksulluğu ve gıdalarda risklerin arttırdığı, gıda güvencesinin sağlanmasında engeller oluşturduğu görülmektedir. Kısacası insan yaşamını tehdit eden birçok unsurun oluşumunu desteklemektedir (Türkiye’de İklim Değişikliği ve Tarımda Sürdürülebilirlik Raporu, 2017: 98). Germanwatch ve NewClimate Enstitüsü tarafından Uluslararası İklim Eylem Ağı (Climate Action Network, CAN International) ile iş birliği içerisinde İklim Değişikliği Performans Endeksi (CCPI) yayınlamaktadır. 59 ülkenin ve Avrupa Birliği’nin iklim değişikliğini azaltma çabalarının izlendiği, 14 Kasım 2022 tarihinde yayınlanan “2022 İklim Değişikliği Performans Endeksi” sonuç raporunda dört ayrı endeks kategorisi yer almaktadır (WWF, 2022a). Bunlar;

- Sera Gazı Emisyonları (%40),
- Yenilenebilir Enerji (%20),
- Enerji Kullanımı (%20),
- İklim Politikaları (%20).

İklim politikaları kategorisinde yer alan değerlendirmeler, ülkelerin sivil toplum kuruluşları ve düşünce kuruluşlarının uzmanları ile sağlanan görüşmeler sonucunda ortaya koyulmaktadır. “İklim Politikası” kategorisinde yer alan endeks raporunda ülkelerin iklim politikalarında yer alan hedeflerine yönelik değerlendirmeler ve Doğal Hayatı Koruma Vakfı (World Wildlife Fund- WWF) resmî sitesinde yer alan ifadeler şu şekildedir (WWF, 2022a):

- Ülkelerin iklim eylemleri Paris Anlaşması ile hedef uyumsuzluğu içerisinde olduğu için performans değerlendirmesi kapsamında hiçbir ülke “çok iyi” sınıfında yer alamamıştır.
- Rusya’nın Ukrayna’ya karşı başlattığı savaşın sebep olduğu enerji krizi ışığında iklim politikası 2022 yılında arka planda kalmıştır.
- 2022 yılında İngiltere ve İsveç’i geride bırakarak Danimarka en yüksek başarı gösteren ülke olmuştur.
- En başarısız performansa sahip ülkeler ise Avustralya, Güney Kore, Rusya, Suudi Arabistan ve Kazakistan’dır.
- Letonya, Hırvatistan, Belarus ve Cezayir 2021 yılına göre genel performans düşüşü yaşamış, sıralamalarını en yukarı taşıyan ülkeler Hollanda ve Yunanistan olmuştur.
- AB ülkeleri arasında 2022 yılında genel olarak en kötü performans gösterenler Macaristan, Polonya, Çekya, ve Slovenya olmuştur.
- Türkiye 2021 yılında olduğu gibi 42. Sırada yerini korumaktadır. Genel performans bakımından düşük olduğu ve geçen seneki çok düşük sınıftan yükseldiği görülmektedir. Bunun sebebi ise Paris Anlaşması’nda yer alarak, 2053 yılındaki net sıfır emisyon hedefini açıklamasıdır.

İklim politikası kapsamında;

- Danimarka yüksek, Fas, Hollanda ve AB ülkeleri orta seviye puan alarak listenin başında yer almaktadır.
- Hırvatistan, Estonya, Slovakya ve Malta düşük seviye puan sıralamasında ilk dördü oluşturmuştur.
- Macaristan, Türkiye ve Rusya çok düşük puan sıralamasına giren üç ülke olarak listede yer almaktadır.

İklim politikası çerçevesinde gerçekleşen “İklim Değişikliği Performans Endeksi” hakkında WWF Türkiye Genel Müdürü Aslı Pasinli, endeks hakkında fikirlerini şu şekilde ifade etmiştir (WWF, 2022a):

“Bu çalışma, ülkelerin iklim değişikliği mücadelesindeki performanslarına ışık tutuyor. Bu endeksteeki rekabet gezegenimizin geleceği için en kritik yarış. Türkiye’nin de bu yarışta performansını güçlü ulusal iklim hedefleri belirleyerek, uzun vadeli somut eylem planları ortaya koyarak, kömürden çıkış politikası oluşturarak, kömür teşviklerini ve yeni kömürlü termik santral yatırımlarını sona erdirerek artırması mümkün. Bu doğrultuda kararlılık sergilemesi halinde, Türkiye’nin gelecek sene endeksteeki yeri yükselecektir.”

Avrupa İklim Eylem Ağı (Can Europe) Türkiye İklim ve Enerji Politikaları Koordinatörü Özlem Katisöz ise endeks hakkında fikirlerini şu sözlerle ifade etmiştir (WWF, 2022):

“Önümüzdeki on yıl, daha iddialı iklim hedeflerinin ve uygulamanın dönemi olarak öne çıkıyor. Avrupa Birliği tarafından kapsamlı bir uygulama aracı olarak tasarlanan FitFor55 mevzuat paketi, Paris Anlaşması hedefleri ile uyumlu şekilde emisyon azaltımı için eşsiz bir fırsat sunuyor. Türkiye’ye geldiğimizde ise, endekste daha iyi bir konuma ulaşması için Türkiye eylemlerini sözleri ile uyumlu hale getirmeli, 2053 net sıfır hedefine ulaşmasını sağlayacak somut adımlar atmalı.”

Uluslararası iklim politikalarında şeffaflığın artırılması, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin farkına vararak azaltımı için çaba sarf edilmesi ve kıyaslamaların yapılması adına endeks, strateji vb. bilimsel veriler sunan çalışmaların özenle devamlılığı sağlanmalıdır (İğci ve Çobanoğlu, 2019: 132).

2.1.1. Dünya’da İklim Değişikliği

İklim değişikliğinin canlılar üzerindeki etkisinin gözle görülür olması ve oluşan risklerin farkındalığının sağlanması amacıyla birçok rapor yayımlanmaktadır. Bölgeler İtibariyle Küresel İklim Değişikliğinin Etkilerini kapsayan raporlardan birisi de IPCC 5. Değerlendirme Raporu’dur. İkinci kısmında, ikinci çalışma grubu tarafından hazırlanan ve 2014 yılında yayımlanan üç bölümlük bir rapor yer almaktadır. Bu rapor içeriğinde insanların iklim üzerinde etkisine ve iklim

değişikliğinin oluşturduğu risklere yer verilmiştir (WWF, 2022c). Raporda küresel iklim değişikliğinin kıtalar bazında değerlendirilmesi yapılarak, iklim değişikliğine gösterilen adaptasyon, risk yönetimi ile uyumun durumu incelenmiştir. Yayımlanmış raporlardan yola çıkarak hazırlanan Tablo 15’te bölgeler itibariyle küresel iklim değişikliğinin sebep olduğu etkiler belirtilmiştir.

Tablo 15: İklim Değişikliğinin Muhtemel Bölgesel Etkileri

Bölge	İklim Değişikliğinin Muhtemel Bölgesel Etkileri
Afrika	– Kuraklık, sel ve diğer ekstrem olaylarda artış gerçekleşmesi ve bu sebeple gıda güvenliğinin sağlanamayarak insan sağlığının ve altyapının üzerindeki baskının artması, kalkınmanın zorlaşması. – Yağış rejimlerindeki değişim ve yoğun arazi kullanımının çölleşme sürecini şiddetlendirmesi. – Tahıl veriminin ve özellikle gıda ithal eden ülkelerde gıda güvenliğinin azalması. – Deniz seviyesinin yükselmesi ve buna bağlı olarak Güney Afrika kıyılarının yerleşim alan kısımlarında sel ve kıyı erozyonunun yaşanması. – Büyük nehirler iklim değişikliğine karşı oldukça hassastır. Akışın yavaşlaması ile hidroelektrik sistemleri olumsuz etkilenebilmekte, suyun azalması ve tarımın etkilenmesi mümkün olmaktadır. Bu durumda uluslararası boyutta problemlerin yaşanması muhtemeldir. – Bazı alanlarda ekstrem olayların sayısında artış yaşanması.
Asya	– Kuraklık, sel, orman yangınları ve tropikal siklonlar gibi ekstrem olayların artması. – Tropik ülkelerde kuraklık, sel ve deniz seviyesinin yükselmesi gibi durumlar sebebiyle gıda güvenliğinin tehdit altında olması. – Yaz aylarında toprağın neminin azalması sebebiyle arazi bozulmasının yaşanması ve çölleşmenin artması. – Deniz seviyesinde yükselme ve tropikal siklonların sayısında artış yaşanması, bu sebeple çok sayıda insanın tropikal ve ılıman bölgelerden uzaklaşmak zorunda kalması.
Orta ve Güney Amerika	– Buzulların kaybı ve geri çekilmesi sebebiyle bazı alanlarda yüzey akışı ve su tedarigi konusunda sorunların yaşanması. – Yoğun olarak su taşkınlarının ve kuraklığın yaşanması sebebiyle su kalitesinde düşüşler gerçekleşmesi. – Tropikal siklonların artması, rüzgâr hasarları, şiddetli yağmurlar, seller ve fırtınalar gibi ekosisteme, cana ve mülklere güvenlik tehdidi oluşturmaları. – Deniz seviyesinin yükselmesiyle üretim faaliyetlerinin, mangrov (tuzlu bataklıklar ve çamurlu kıyılarda sık ormanlar oluşturan bazı ağaç ve çalı türlerinden oluşan ormanlar) ekosistemlerinin, yerleşim alanlarının ve altyapının olumsuz etkilenmesi.

Küçük Adalar	– Tahmini deniz seviyesinde 5 milimetrelık artış sebebiyle gelecek 100 yıl boyunca yoksulluğun, göçün, fırtına riskinin, toprak erozyonunun ve kaybının artması, tatlı su kaynaklarına tuzlu su girmesi gibi durumlarda uyum ve adaptasyon sağlamak için maliyetlerin artması. – Artan sıcaklıklar sebebiyle mercan resiflerinin olumsuz etkilenmesi – Biyoçeşitliliğin azalması ve hızla yükselen deniz seviyesinden olumsuz etkilenmesi
Avrupa	– Dağlık bölgelerdeki sıcaklık artışının bitki ve hayvan türlerinin popülasyonlarına etki etmesi. – Hayvanların eylemlerinin ve bitkilerin fenolojilerinin değişim göstermesi, bununla beraber tarım alanlarında ve hayvancılıkta verimin azalması. – İstilacı canlıların ve insan hastalıklarında artış yaşanması. – Avrupa genelinde öngörülenden daha fazla sıcaklık artışı olması ve tarımda hasat mevsiminin uzaması, türlerin kuzeye kayması. – Sıcak hava dalgaları, kuraklıklar, şiddetli yağışlar ve seller gibi olayların bütünsel etkileri ile mahsul veriminin ve ekonominin olumsuz etkilenmesi. – Bazı mahsullerin (mısır) veriminin de yine iklim değişikliği ile artması. – Kuraklığa eğilimli alanlarda, endüstriyel ve kentsel su tüketicilerinin artan su talepleri sebebiyle tarımda sulama rekabeti olması. – Yağmur suyu ile beslenen mahsullerin tarıma uygunluğunun azalması, sulama ihtiyacı doğması. – Orman yangınları için koşulların elverişli sağlanması, zaman ve mekân açısından yangın sezonunun uzaması. – Kış sıcaklığının artması, ilkbahar sıcaklıklarının daha erken gelmesi bu sebeple daha erken tomurcuk patlaması ve donlardan dolayı verimin azalması. – Küresel hastalıkların artması, gıda miktarları ve kalitesinin düşmesi, çevresel ve sosyal etkiler sebebiyle iklimin değişmesi

Kaynak: (OECD, 2003: 3- 4; EEA, 2012: 158- 175; Hatık, 2015: 36-44)

1996-2020 yılları arasında enerji tüketimi ve karbondioksit salımının yıllık ortalama %2,1 değişim gösterdiği verilerle ortaya konulmaktadır. Alternatif yakıt kullanımına geçilmemesi sebebiyle, enerji tüketiminde oluşan gazların bir birimlik artışı karbondioksit emisyonuna da aynı şekilde yansımaktadır. Tablo 15’te de birçok alanda küresel bakımdan saptanan etkiler yer almaktadır. Neredeyse tüm ülkeler için geçerli olan bu etkiler mevcut sermaye birikimi yenilenmez ve son teknolojiye uyum sağlanmaz ise çok daha büyük sorunlar ile mücadeleyi gerektirecektir (İklim Değişikliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2000: 22).

İklim değişikliğinin temel sebeplerinden biri olan karbondioksit salımlarının sebebi çoğunlukla enerji üretim alanlarındaki etkinliklerdir. Enerjinin üretimi ve tüketimi esnasında ortaya çıkan gaz salımlarının azaltılması için yapılabilecek bazı

faaliyetler şu şekilde sıralanabilmektedir (İklim Değişikliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2000: 76):

- Enerjiden tasarruf edilebilir ve enerji tüketimi ısıtma, aydınlatma, ulaştırma ve endüstriyel süreçler üzerinden azaltılması.
- Enerjiyi en verimli şekilde kullanabilmek adına birim enerji üretimi için yakıt tüketiminin düşürülmesi veya birim hizmet olarak tüketilen enerjinin azaltılması amacıyla teknolojiden faydalanılması.
- Yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelinmesi, fosil yakıt kullanımının azaltılması ve yüksek karbonlu fosil yakıtlar yerine düşük karbonlu fosil yakıtların tüketimi.
- Atmosferde yer alan karbondioksitin canlılar ve doğa tarafından biyokimyasal bakımdan emilime uğraması ya da tutulması, kimyasal ve endüstriyel eylemlerde sera gazlarının kullanılması, petrolün geri kazanımının sağlanması.

Yukarıda sera gazı salımlarının azaltımı için gerçekleştirilebilecek çalışmalardan bahsedilmiştir. Bu maddelerin uygulanabilirliği açısından tüm üretici ve tüketicilere görev düşmektedir. Verimliliğin artması ve tasarrufun sağlanması için politikalar geliştirilmeli ve mutlaka uygulanmalı, politikalara uymayanlara ise gerektiği noktada yaptırımlar olmalıdır.

2.1.2. Türkiye’de İklim Değişikliği

Türkiye’de çevre politikasının temel hedefi sürdürülebilir bir biçimde kalkınma sağlanması ve çevrenin korunarak geliştirilmesi olarak belirlenmiştir. Politikanın ilk amacı, gelecek nesillere doğanın dengesini bozmadan ve insan sağlığını olumsuz etkileyecek eylemler gerçekleştirilmeden, sürdürülebilir şekilde kalkınma sağlanmasıdır. Gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakmak ve doğal dengeyi bozmamak adına ulusal politikalar belirlenmesi elzemdir. İlgili kurum ve kuruluşların katılımları ile oluşturulan “İklim Değişikliği Özel İhtisas Raporu” iklim değişikliği ile mücadelenin bilimsel ve teknik bakımdan değerlendirilmesini sağlamaktadır (İklim Değişikliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2000: 1).

WWF (2022b) resmî sitesinde yer alan bilgilere göre Türkiye’de 2100 yılına gelindiğinde;

- Deniz seviyesinin 74 cm artacağı ve İzmir’de denizin 50 cm yükselmesi ile su taşkınlarının olacağı, 252.000 kişinin maruz kalacağı,
- Kıyı kesimlerde hasarlar oluşacağı (taşkınlar, erozyonlar, toprak kayıpları),
- Kıyılardaki ekosistemin bozulmaya uğrayacağı, toprağın ve suyun tuzlanacağı, doğal drenaj kaybı yaşanacağı,
- Deniz’de yaşayan canlıların %17 oranında azalacağı,
- Küresel ısınma ve artan asitlenme sebebiyle oksijen oranlarının düşeceği ve gıda arzının azalacağı, Kuzey Ege Denizi’nde bulunan balıkların %18 oranında azalacağı, öngörülmektedir.

İklim Değişikliğinin Yerel Etkileri Raporu (2015: 9-16) kapsamında Türkiye’nin yedi bölgesinde eş zamanlı olarak iklim değişikliği ile mücadele ve uyum yöntemleri ile uluslararası süreçler incelenmiş, iklim değişikliğinin bölgesel anlamda oluşturduğu etkilerin yereldeki algısı ölçülmüştür. İklim değişikliğinin etkileri katılımcıların gözlemlediği durumlar çerçevesinde derlenmiştir.

Tablo 16: Türkiye’de Bölgesel Anlamda Gözlenen İklim Değişikliği

Bölgeler	Gözlenen Etkiler
Akdeniz	1) Hava sıcaklıklarını mevsim normallerinin üzerinde seyretmesi ve buna bağlı olarak su kaynaklarının azalması (kuraklık). 2) Hava olaylarının gerçekleşme sıklığının değişmesi, düzensiz yağış rejimi ve buna bağlı olarak meteorolojik afetlerin görülme sıklığının ve şiddetinin artması. 3) Tarımsal ürün çeşitliliğinin ve miktarının azalması. 4) Orman alanlarının tahrip olması, biyolojik çeşitliliğin olumsuz olarak etkilenmesi. Özetle; • Su Kaynaklarının Azalması ve Kuraklık • Aşırı Hava Olayları • Deniz Ekosisteminde Kayma • Tarım ve Hayvancılıkta Verim Düşüklüğü – Tarım Ürünlerinin Fiyatlarında Artış – Göç
Doğu Anadolu	1) Yağış rejiminin değişmesi ve kar yağışlarının azalması 2) Kış turizminin sektöre uğraması, kış turizmi yapılabilecek olan sürenin kısılması 3) Sıcaklıkların artışına bağlı olarak bölgede daha önce görülmeyen hastalıkların ortaya çıkması (kene-kuş gribi) 4) Tarımsal verimliliğin düşmesi

	Özetle; • Yağış Rejiminde Değişiklik • Kar Örtüsünde Azalma • Tarım ve Hayvancılıkta Verim Düşüklüğü – Tarım Ürünlerinin Fiyatlarında Artış – Göç
Ege	1) Kuraklık. 2) Tarımsal verimlilikte azalma. 3) Su kaynakları üzerindeki baskının artması. 4) Meteorolojik afetlerde artış (sel, heyelan vs.). 5) Mevsimlerde kayma ve mevcut mevsim trendlerinin izlenememesi. 6) Deniz suyu sıcaklığının artması ve buna bağlı olarak balon balığı, denizanası gibi daha sıcak iklimlere uygun olan türlerin görülme sıklığının artması. Özetle; • Su Kaynaklarının Azalması ve Kuraklık • Deniz Ekosisteminde Kayma • Tarım ve Hayvancılıkta Verim Düşüklüğü – Tarım Ürünlerinin Fiyatlarında Artış – Göç
Güneydoğu Anadolu	1) Su kaynaklarında azalma. 2) Biyolojik çeşitliliğin olumsuz etkilenmesi. 3) Yağış rejimlerinin değişmesi ve kar yağışlarının azalması. Özetle; • Su Kaynaklarının Azalması ve Kuraklık • Kar Örtüsünde Azalma • Tarım ve Hayvancılıkta Verim Düşüklüğü – Tarım Ürünlerinin Fiyatlarında Artış – Göç
İç Anadolu	1) Mevsim geçişlerinin ortadan kalkması ve dört mevsimin artık görülmemesi. 2) Tarımsal ürünlerde verimlilik azalması ve gıda fiyatlarında artış. 3) Sulak alanların kurumasındaki artış. 4) Erozyon ve toprak kaybı. 5) Tarımsal üretimde azalmaya bağlı olarak küçük yerlerde tarıma bağlı nüfusun şehirlere göç etmesi. Özetle; • Su Kaynaklarının Azalması ve Kuraklık • Tarım ve Hayvancılıkta Verim Düşüklüğü – Tarım Ürünlerinin Fiyatlarında Artış – Göç
	1) Aşırı hava olaylarının daha şiddetli yaşanması, bu olayların canlı tür sayısı ve nüfusunda azalmaya ve temel geçim kaynağı fındık ve çay olan bölgede tarımsal verimde ciddi düşüklere yol açması. 2) Ani kar ve yağmur yağışları ve beraberinde getirdiği sel ve heyelanların biyolojik çeşitliliği azaltması. Ani yağışlar ve don olaylarının çay ve fındıktaki verimi %30-35 oranlarında düşürmesi, yaşanan verim kaybı nedeniyle tarımsal nüfusun başka sektörlere kayması. 3) Deniz suyu sıcaklık ortalamalarının artması sonucu denizlerde istilacı türlerin

Karadeniz	<i>görülməsi, deniz ekosistemində kaymaların gözlemlenməsi və buna bağlı balıqçılıq sektorünün etkilenməsi.</i> <i>4) Ani hava olaylarının olumsuz etkisinin halk sağlığı üzerinde de gözlemlenməsi.</i> Özetle; • Yağış Rejiminde Değişiklik • Deniz Ekosisteminde Kayma • Kar Örtüsünde Azalma • Tarım ve Hayvancılıkta Verim Düşüklüğü – Tarım Ürünlerinin Fiyatlarında Artış – Göç
Marmara	<i>1) Yağış rejimlerinin değişmesi, kar sıklığında ve miktarında azalma.</i> <i>2) Yer altı ve yerüstü su kaynakları üzerindeki stresin artması, şehirlerde içme suyundaki azalmanın hissedilmesi.</i> <i>3) Tarım ve hayvancılıkta verim düşüklüğünün yaşanması. Özellikle kestane, şeftali, incir ve kiraz gibi yerel ürünlerde verimin azalması.</i> <i>4) KOAH, astım gibi bölgedeki termik santrallere bağlı vakalarda yükselen hava sıcaklıklarıyla beraber artış görülmesi.</i> <i>5) Mevsim kaymalarının ormanlarda kendini göstermesi, ormandaki biyolojik çeşitlilikte azalmaların gözlemlenmesi.</i> <i>6) Balık türlerinde ve miktarında azalma.</i> Özetle; • Aşırı Hava Olayları • Yağış Rejiminde Değişiklik • Tarım ve Hayvancılıkta Verim Düşüklüğü – Tarım Ürünlerinin Fiyatlarında Artış – Göç

Kaynak: (İklim Değişikliğinin Yerel Etkileri Raporu, 2015: 9- 16)

Tablo 16’da katılımcılar tarafından gözlemlenen sonuçlar itibariyle tüm bölgeler için benzer tehditlerin olduğu, tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde verimin düştüğü bununla beraber tarım faaliyetlerinde ise ürün fiyatlarındaki artışların olduğu ve göçlerin arttığı sonucuna varılmıştır.

Türkiye, su kaynaklarının azalması, orman yangınlarının artışı, kuraklık ve çölleşme gibi problemlerle mücadele etmektedir. Türkeş (2012: 17), çölleşmeyi bir bölgenin çöl haline gelmesi değil, toprağın verimini kaybetmesi olarak tanımlamıştır. Arazilerin bozuma uğramasıyla beraber rüzgâr erozyonları ile toprak kaybı gerçekleştiği, verimliliğin azaldığı ve ekonomik açıdan kayıplara sebebiyet verdiği görülmektedir. Kısacası bitki örtüsünün zamanla kaybolması ve toprak bozulumu çölleşmeye sebebiyet vermektedir.

İklim değışikliğı krizi ile mücadelede galip gelinmediğı durumda Türkiye'nin milli gelir kaybının %50'lere varacağı tahmin edilmektedir. Türkiye elektrik üretiminde yenilenebilir enerji payını 2030 yılına kadar %50'ye ulaştırmasının maliyeti kömür odaklı politikalardan daha fazla olmayacağı öngörülmektedir. Bilim insanlarının öneride bulunduğu maksimum küresel ısınma derecesi olan 1,5- 2°C seyirlerinde sabit tutulmadığında, Türkiye'nin milli gelirlerinin düşüş yaşaması, gıda fiyatlarının artışı, istihdamın azalması kaçınılmaz olacaktır (WWF, 2022b).

Sürdürülebilirlik kavramı ile bağdaşmayan şekilde atmosferde sera gazları birikmektedir. Son yıllarda sera gazlarının birikiminin arttığı gözlemlenmekte ve bu durumun yer kürenin yüzey sıcaklığında artışa sebep olduğu bilinmektedir. Küresel ısınma sebebiyle oluşan iklim değışikliğı farklı alanlarda olumsuz sonuçlara neden olmaktadır. Salgın hastalıklar, kuraklık, iklim kuşaklarının kayması, ekstrem hava olaylarının yaşanması, deniz seviyesinin yükselmesi gibi olaylar ile tüm doğal dengenin bozulmasına sebebiyet vermektedir (Akın, 2006: 36). En önemlisi de canlıların yaşam kalitesini olumsuz etkilemesi ve insan sağlığının bozulmasına sebebiyet vermesinden dolayı hayati önem taşıyan bir konudur. Tarım ve Orman Bakanlığı iklim değışikliğı ile mücadele, azaltım ve uyum amacıyla Tarım Reformu Genel Müdürlüğü tarafından yürütölmekte olan "İklim Değışikliğı ve Tarım Değerlendirme Raporu- Değışen İklim Dönüşen Tarım" başlıklı çalıştayı gerçekleştirmiştir. Koordinasyon çalışma grubu ve akademisyen paydaşlarının katılımı ile 2021 yılında gerçekleşen bu çalıştayda iklim değışikliğı kapsamlı şekilde değerlendirilmiştir. Türkiye çapında bölgesel anlamda iklim değışikliğıne uyum ve azaltım konusunda mevcut durum ve çözüm önerileri odaklı değerlendirmeler gerçekleştirilmiştir (İklim Değışikliğı ve Tarım Değerlendirme Raporu, 2021: 15-16).

Tablo 17: Akdeniz Bölgesi’nde İklim Değişikliğine Uyum ve Azaltım Konusunda Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri

Akdeniz Bölgesi’nde İklim Değişikliğine Uyum ve Azaltım Konusunda Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri	
Akdeniz Bölgesi İlleri: Adana, Antalya, Burdur, Mersin, Isparta, Hatay, Osmaniye, Kahramanmaraş	
Mevcut Durum	
– İklim değişikliği hastalık ve zararlı popülasyonlarında artışlara neden olmakta bu da tarım sektörünü olumsuz etkilemektedir. Aşırı sıcaklık, kuraklık ve beklenmeyen hava olayları nedeniyle oluşan afetlerle biyoçeşitlilik azalmakta, verim kayıpları yaşanmakta, ekim-dikim ve hasat zamanında değişiklikler meydana gelmektedir. – Yaşanan iklim değişikliği ile ürün kayıpları meydana gelmekte, bu da üretim maliyetlerinin artmasına sebep olmaktadır – Sıcaklık ve büyüme mevsimlerindeki değişimler, mahsul verimini etkileyebilecek bazı vektörel türlerin, istilacı otların veya hastalıkların çoğalmasını ve yayılmasını etkileyebilir. – İklim değişikliğinin tarım üzerine etkileri, aşırı sıcaklar nedeniyle kuru tarım yapılan bölgelerde verim düşüklüğü şeklinde olmaktadır. Sulu tarım yapılan bölgelerde ise bitkilerin sıcaklık stresine girmelerine neden olmakta ve yeterli sulama yapılsa dahi verimlerinde düşmeye neden olmaktadır. – İklim değişikliği nedeniyle meydana gelen beklenmeyen hava olayları beraberinde aşırı yağışları da getirdiğinde oluşan sel, dere yataklarında ve vadilerde yapılan hayvancılık ve seracılık faaliyetlerini de olumsuz etkilemektedir. – Yıllardır var olan iklimin farklılaşması ile bölgenin flora ve faunasında farklılaşmalar meydana gelmektedir	
Çözüm ve Çözüm Önerileri	
– İklimsel risk değerlendirmesi ve yönetimi yaklaşımı, hava durumu izleme, iklim verileri analizi, mahsul-hava ilişkileri, mevsimsel tahmin ve ekonomik modellemede son gelişmeler göz önünde bulundurularak bazı illerde 3 tane erken uyarı sistemi kurulmuştur. – İklim değişikliğinin etkilerini en aza indirmek için üreticilere yönelik basınçlı sulama hibe desteği, toprak analizi desteği, üretim tesislerin enerji ihtiyacının karşılanmasında kullanılmak üzere yenilenebilir enerji kaynakları desteklemeleri verildiği bildirilmektedir. – Eğitim ve yayım çalışmaları, alternatif ürün yetiştiriciliği çalışmaları, sulama ve su tasarrufuna yönelik çalışmalar yürütülmektedir. – Anız yakılmalarının önüne geçilmelidir ve hayvansal gübre yönetim sistemleri kurulmalıdır.	

Kaynak: (İklim Değişikliği ve Tarım Değerlendirme Raporu, 2021:39- 40)

Tablo 17’de Akdeniz Bölgesi’nde iklim değişikliğine uyum ve azaltım konusunda iklim değişikliğinin özellikle tarım üzerinde olumsuz etkilerinin görüldüğü ve mahsul veriminin etkilendiği belirtilmiştir. Çözüm ve çözüm önerileri olarak üretici odaklı faaliyetlerin desteklenmesi gerektiği bildirilmiştir.

Tablo 18: İç Anadolu Bölgesi’nde İklim Değişikliğine Uyum ve Azaltım Konusunda Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri

İç Anadolu Bölgesi’nde İklim Değişikliğine Uyum ve Azaltım Konusunda Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri
İç Anadolu Bölgesi İlleri: Ankara, Eskişehir, Çankırı, Kayseri, Niğde, Nevşehir, Sivas, Kırıkkale, Kırşehir, Konya, Karaman, Kayseri, Yozgat
Mevcut Durum
– İklim değişikliği doğal afetlerdeki artış ile tarım sektörünü olumsuz yönde etkilemektedir. Daha sıcak ve az yağışlı iklim koşulları, kuraklık şiddetinde artış, vejetasyon döneminde yağışlarda azalmalar görülmektedir. – Yağışlardaki düzensizlik yeraltı ve yerüstü su kaynaklarında da önemli bir azalmaya neden olmuştur. Ayrıca bölgesel olarak etkili olan ekstrem meteorolojik olaylarda artış (dolu, rüzgâr erozyonu, fırtına, hortum vb.) gözlemlenmektedir. – Artan kuraklık sebebiyle bitkisel üretim değerlerindeki gerilemenin hayvan yemi bulma sıkıntısına dönüşmesi, tarım ve hayvancılık sektörlerinde meydana gelen gerileme olarak değerlendirilebilir. – İç Anadolu Bölgesi’nde bazı illerde iklim değişikliğinden kaynaklanan mevsim dışı anomalilerden dolayı “Balıkçılık Sektörü” açısından büyük öneme sahip değişikliklerin olduğu, su ürünleri avcılığı, yetiştiriciliği ve kaynak kullanımının ciddi riskler taşıdığı bildirilmektedir.
Çözüm ve Çözüm Önerileri
– Bölge Kalkınma İdaresi Destekli koruyucu tarım uygulamaları öncelikli proje çalışmaları, yerli ve kuraklığa dayanıklı tohum çeşitlerinin yaygınlaştırılması proje çalışmaları, eğitim ve yayım çalışmaları, alternatif ürün yetiştiriciliği çalışmaları, sulama ve su tasarrufuna yönelik çalışmalar, mera ıslah çalışmaları, arazi toplulaştırma çalışmaları, yürütülmektedir. – “Türkiye Tarımsal Kuraklıkla Mücadele Stratejisi ve Eylem Planı” kapsamında Tarımsal Kuraklık Erken Uyarı Sistemi kurulmalıdır.

Kaynak: (İklim Değişikliği ve Tarım Değerlendirme Raporu, 2021:42- 43)

Tablo 18’de İç Anadolu Bölgesi’nde iklim değişikliğine uyum ve azaltım konusunda iklim değişikliğinin genel olarak meteorolojik olayların düzensizliğinden kaynaklandığına değinilmiştir. Çözüm ve çözüm önerileri kapsamında ise iklim değişikliğini önleyici çalışmaların yürütülmesi hususunda öneriler sunulmuştur.

Tablo 19: Marmara Bölgesi’nde İklim Değişikliğine Uyum ve Azaltım Konusunda Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri

Marmara Bölgesi’nde İklim Değişikliğine Uyum ve Azaltım Konusunda Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri	
Marmara Bölgesi İlleri: İstanbul, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Çanakkale, Kocaeli, Yalova, Sakarya, Bilecik, Bursa, Balıkesir	
Mevcut Durum	
– Hayvansal üretimde yanlış uygulanan gübre yönetimi, sürdürülebilir ve koruyucu olmayan toprak işlemeli tarım uygulamalar ve arazi kullanım planlamasına bağlı olmayan yanlış arazi kullanılması ve ormansızlaşmanın bölgede iklim değişikliğini olumsuz manada etkilediği belirtilmiştir. – Bölge genelindeki illerde iklim değişikliği yağış rejimini olumsuz etkileyerek; tarımsal üretimi ve toprakları olumsuz etkilemektedir. Toprağın infiltrasyon (yağmur ve sulama sularının yüzeyden aşağı inmesi) kapasitesini aşan yoğun yağışlar taşkınları ve verimli üst toprağın su erozyonu ile kaybına neden olmaktadır. – Dolu yağışında artma kar yağışlarında azalma bulunmaktadır. Donlar ve aşırı ısınmalar bitki gelişimini olumsuz etkilemektedir. Bu durum özellikle bölgedeki ayçiçeği ve çeltik üretimini olumsuz olarak etkilemiştir. – Otlakların verimlerinin azalması hayvanlar için su ve besin temin edilememesi, orman ürünlerinde kayıplar, orman yangınları ve orman alanlarında verimlerin azalması, su ürünlerinde kayıplar ile su ve rüzgar erozyonunda artış, su kalitesinde bozulma ve hayvanların doğal yaşam alanlarının daralması ve dolayısıyla çiftçi gelirlerinde kayıplar ve tarımsal üretimin doğrudan bağlı olduğu endüstrilerde kayıplar şeklinde ortaya çıkmaktadır.	
Çözüm ve Çözüm Önerileri	
– İklim değişikliğinin tarımsal üretimi ve doğal kaynakları olumsuz etkilememesi için ise su tüketimini azaltmak amacıyla meyvecilikte damlama sulama yöntemleri kullanılmaktadır. – Aşırı gübre kullanımını engellemek için toprak tahliline dayalı gübreleme yapımları doğrultusunda çiftçilerin eğitilmesi, bölgede bulunan su kanallarının, dere yataklarının vb. yapıların genişletilmesi ve temiz tutulması. – Kuraklığa dayanıklı çeşitlerin desteklenmesi, rüzgâr perdesi ile iklim dostu tarım projelerin yaygınlaştırılması, biyogaz tesislerinin, yağmur hasadı projeleri desteklenmesi, toprak işlemsiz tarımın yaygınlaştırılması. – İklim değişikliği ve tarım konusunda toplumsal farkındalık yaratmak amacıyla yayım çalışmalarının artırılması gerektiği belirtilmiştir.	

Kaynak: (İklim Değişikliği ve Tarım Değerlendirme Raporu, 2021:45)

Tablo 19’da Marmara Bölgesi’nde iklim değişikliğine uyum ve azaltım konusunda iklim değişikliğinin yağış rejimindeki değişimlere, tarımsal ve hayvansal üretime etkileri olduğu belirtilmiştir. Çözüm ve çözüm önerileri başlığı altında ise alternatif ürünler ile tarımsal üretim metodlarına ve çalışmaların artırılması gerektiğine değinmişlerdir.

Tablo 20: Ege Bölgesi’nde İklim Değişikliğine Uyum ve Azaltım Konusunda Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri

Ege Bölgesi’nde İklim Değişikliğine Uyum ve Azaltım Konusunda Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri	
Ege Bölgesi İlleri: İzmir, Manisa, Aydın, Denizli, Muğla, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak	
Mevcut Durum	
– Geniş bir tarımsal üretim potansiyeline sahip Ege Bölgesi’nde iklim değişikliğinin su - toprak ve ekosistem üzerine etkisini gösterdiği ancak tarım sektörü üzerine en önemli etkisinin kuraklık olarak ortaya çıktığı ve kuraklığın tüm sektörde olumsuz etkileri bulunduğu raporlanmıştır. – İklim değişikliği sonucu sıcaklıkların artması, yağışların azalması hem yararlanılabilir ot miktarının hem otlatma kapasitesinin hem de otlatılabilecek gün sayısının azalmasına neden olarak iklim değişikliğinin sektör olarak olumsuz etkilerini ortaya çıkarmıştır.	
Çözüm ve Çözüm Önerileri	
– Geniş bir tarımsal üretime sahip bölgede sulu tarım en önemli tarımsal uygulamalar arasında yer almaktadır. İklim değişikliğinin tarımsal üretim üzerine olan en önemli olumsuzlukları arasında kuraklık olduğu dikkate alındığında bölge genelinde basınçlı sulama sisteminin artırılması ve vahşi sulama yapılması durumunda ve izinsiz kuyu açma faaliyetleri daha çok denetlenerek, cezaların artırılmasının sağlanması su yönetimi açısından vurgulanan konular arasındadır. – Su ürünleri yetiştiriciliğinde üreticilerimiz için suyun tasarruflu ve verimli kullanılmasına yönelik olarak bilinçlendirme çalışmaları yapılabilir. – Meyvecilikte; kuraklığa dayanıklı tür ve yeni çeşitlerin bölgeye adaptasyonu sağlanarak üretimdeki oranları artırılmalıdır. – Organik gübrelemenin teşvik edilmesi, topraktaki organik madde miktarı artırılması – Anıza yakmanın önüne geçilmesi ve mevzuatın daha da sıkılaştırılması hususları vurgulanmıştır. – Yağmur hasadına önem verilmesi, iklim değişikliğine bağlı olarak ürün deseninin değiştirilmesi ve münavebe (bir tarlaya aynı ürünlerin arka arkaya ekilmemesi/ tarım yöntemi) uygulanmasının yapılması gerektiği bölgede iklim değişikliğine uyum manasında öne çıkan konular arasındadır. – Çiftçi Tarla Okulu çalışmaları yaygınlaştırılması gerektiği uyum ve azaltım manasında belirtilen konular arasındadır.	

Kaynak: (İklim Değişikliği ve Tarım Değerlendirme Raporu, 2021: 47-48)

Tablo 20’de Ege Bölgesi’nde iklim değişikliğine uyum ve azaltım konusunda iklim değişikliğinin ekosistemler üzerindeki olumsuz etkisine değışinilmiştir. Çözüm ve çözüm önerileri olarak yağmur hasadının önemine, alternatif sulama yöntemlerine ve çalışmaların artırılması konularına değinilmiştir.

Tablo 21: Doğu Anadolu Bölgesi’nde İklim Değişikliğine Uyum ve Azaltım Konusunda Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri

Doğu Anadolu Bölgesi’nde İklim Değişikliğine Uyum ve Azaltım Konusunda Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri	
Doğu Anadolu Bölgesi İlleri: Ağrı, Ardahan, Bitlis, Bingöl, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Hakkari, Iğdır, Kars, Malatya, Muş, Şırnak, Tunceli, Van	
Mevcut Durum	
– Bölgede, doğubatı doğrultusunda uzanan dağlar ve bunların arasında kalan dağarası havzalardan oluşması, bölgenin fiziki coğrafya özellikleri bakımından çeşitlilik göstermesini sağlamıştır. Malatya’da dağ arası havzalarda ve tektonik kökenli verimli tarım alanları yer alırken yüksek dağlar önemli birer otlak sahası durumundadır. Tahıldan başka baklagiller, şeker pancarı, meyve, sebze, pamuk ve az miktarda da tütün yetiştirilir. – Pamuk yetiştirilen kıyıcı Iğdır, Malatya ve Elazığ Ovalarını yanı sıra Erzincan Ovası ile Van Gölü çevresinde meyve bahçeleri çok yer tutar. Dünyanın kayısı ihtiyacının yüzde 80’i Malatya’dan karşılanmaktadır. – Sanayi kuruluşları yetersiz olan Doğu Anadolu Bölgesi halkı geçimini, başta hayvancılık olmak üzere tarımdan sağlar. Bölgenin hayvancılığa çok elverişli olan Erzurum-Kars Bölümü’nde yüksek nitelikli sığırlar yetiştirilmektedir. – Sıcaklık rejimindeki dalgalanmalar ile görülen ilkbahar geç sonbahar erken don tarihlerinin değişmesi sonucunda verimde azalmalar yaşanmaktadır.	
Çözüm ve Çözüm Önerileri	
– Modern sulama sistemleri ve yöntemleri hakkında üreticilerin bilinçlendirme çalışmaları yaygınlaştırmalı, suyun iletimi sırasında büyük kayıpların yaşandığı sulama sistemlerinin modernizasyonu gerekmektedir – Ürün deseni planlamasının su durumu/kuraklığa yönelik yeniden düzenlenmesi, kuraklığa dayanıklı/su isteği az alternatif ürünlere, hububata yönelim/destek verilmeli, su ihtiyacı fazla bitkilere verilen desteklerin gözden geçirilmelidir. – Desteklemelerin kuraklık göz önüne alınarak yeniden düzenlenmesi, – Araştırma enstitülerince geliştirilen dayanıklı çeşitlerin geliştirilmesi, yaygınlaştırılmasına hız verilmesi gerekmektedir. – İklim değişikliği konusunda kamu spotlarının en izlenebilir saatlerde yayınlanması. – İklim değişikliğine uyum için bölgesel eylem planları oluşturulmalıdır. – Tarımsal sigorta desteklerinin yaygınlaştırılması ve erken uyarı sistemlerinin yaygınlaştırılması gerektiği düşünülmektedir.	

Kaynak: (İklim Değişikliği ve Tarım Değerlendirme Raporu, 2021:50-51)

Tablo 21’de Doğu Anadolu Bölgesi’nde iklim değişikliğine uyum ve azaltım konusunda iklim değişikliğinin başta hayvancılık olmak üzere tarımı da etkilediği belirtilmiştir. Çözüm ve çözüm önerileri olarak bölgesel eylem planlarının uygulanması gerektiği ifade edilmiştir.

Tablo 22: Güney Doğu Anadolu Bölgesi’nde İklim Değişikliğine Uyum ve Azaltım Konusunda Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri

Güney Doğu Anadolu Bölgesi’nde İklim Değişikliğine Uyum ve Azaltım Konusunda Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri	
Güney Doğu Anadolu Bölgesi İlleri: Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa, Şırnak	
Mevcut Durum	
– Bölge ekonomisi Gaziantep dışında tarım ve hayvancılığa dayanır. Geniş düzlüklerin olması bölgede tarım için büyük bir avantaj iken, yaz kuraklığının şiddetli olması üretimi olumsuz etkiler. – Bölgede ağırlıklı olarak küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Çok az miktarda sığır yetiştiriciliği de vardır. Ayrıca hayvancılığa dayalı olarak Diyarbakır’da Türkiye’de bir ilk olan Organize Hayvancılık Bölgesi bulunmaktadır. Fırat ve Dicle nehirlerinde balıkçılık yapılmaktadır. – Bölgede don, yüksek sıcaklık, ani yağış görülme sıklıkları artmaktadır. Kuraklık, düzensiz yağış ve ayrıca yağış rejiminin de değişmesi ile ürün gelişim, ekim-dikim ve hasat tarihlerindeki değişimlerle verim yıl geçtikçe düşmektedir. Bitkisel üretimde yaşanan hastalık ve zararlı profilinde, görülme sıklığında değişiklikler ve artışlar yaşanmaktadır. Buna bağlı olarak da kullanılan ilaç miktarı artmaktadır. – Yeryüzü suyunun aşırı ve bilinçsizce kullanılmakta, izinsiz açılan kuyular için caydırıcı yaptırımlar bulunmamaktadır. – Gübre ve ilaç kullanımdaki artış toprak ve su kirliliğinin artmasına neden olmaktadır. – Tarımsal atıkların geri dönüştürülememesiyle birlikte bu atıkların su kaynaklarını ve toprağı kirletmesi engellenememektedir. – Sıcaklık artışının hayvanlar üzerinde yarattığı stres nedeniyle hayvancılık ciddi oranda etkilenmeye başlamıştır. Kuraklıktan etkilenen mera alanları, düşen ot verimiyle kaba yem ve saman açığı ortaya çıkmıştır. – Göl, gölet ve barajlardaki su oranının azalmasıyla görülen oksijen miktarındaki azalmalar balıkçılık faaliyetlerini etkilemektedir.	
Çözüm ve Çözüm Önerileri	
– Sularda yaşanan sıcaklık artışıyla balık üreme, gelişme zamanlarının değişmesi ile av yasağı tarihlerinin güncellenmesi. – Kuraklığa dayanıklı çeşitlerin ıslahına hız verilmesi ve elde edilen çeşitlerin tohumlarına erişim sağlanabilmesi. – Su ihtiyacı az olan, alternatif ürünlere çiftçilerin yönlendirilmesi. – Rüzgar perdesi, su hasadı gibi doğa temelli çözümler yaygınlaştırılması. – Basınçlı sulama sistemlerinin modernizasyonu ve yaygınlaştırılması, çiftçilerin sulamada teknikleri hakkında bilinçlendirilmesi. – Anız yakımının engellenmesi için yeni düzenlemeler yapılması, işlemsiz tarım, anıza ekim uygulamaları hakkında çiftçiler bilinçlendirilerek bu faaliyetlerin yaygınlaştırılması. – Su ihtiyacı fazla ürünlere verilen destekler gözden geçirilmesi, desteklemelerin değişen iklim koşulları doğrultusunda bölgelere göre yeniden düzenlenmesi. – İyi tarım, organik tarım, Çevre Amaçlı Tarım Arazilerin Koruma programı benzeri iklim dostu ve üretim aşamalarının takip edilebildiği uygulamaların ve desteklerin yaygınlaştırılması. – Tarımsal kuraklık eylem planlarının faaliyete geçirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.	

Kaynak: (İklim Değişikliği ve Tarım Değerlendirme Raporu, 2021: 53)

Tablo 22’de Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde iklim değişikliğine uyum ve azaltım konusunda iklim değişikliğinin tarıma ve çoğunlukla küçük baş hayvancılığa olumsuz etkilerinden bahsedilmiştir. Çözüm ve çözüm önerileri olarak tarımsal

alanlarda eylem planlarının uygulanması ve kuraklığa dayanıklı alternatif ürünlerin üretimi üzerine durulmuştur.

Tablo 23: Karadeniz Bölgesi’nde İklim Değişikliğine Uyum ve Azaltım Konusunda Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri

Karadeniz Bölgesi’nde İklim Değişikliğine Uyum ve Azaltım Konusunda Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri	
Karadeniz Bölgesi İlleri: Artvin, Rize, Bayburt, Trabzon, Gümüşhane, Giresun, Ordu, Tokat, Amasya, Samsun, Sinop, Çorum, Kastamonu, Bartın Karabük, Zonguldak, Düzce, Bolu	
Mevcut Durum	
– İklim değişikliği, bölgede kuraklık ve sıcaklık artışlarıyla kendini hissettirmektedir. Bölge genelindeki illerde, iklim değişikliği etkilerine bağlı yağış rejimindeki değişikliklerin sel olaylarını ve buna bağlı toprak erozyonunu artırdığı görülmektedir. – Karadeniz Bölgesi’nde iklim değişikliğinin etkileri zirai don, kuraklık, aşırı hava olayları, mevsim trendlerinin değişmesi ve sıcaklık artışı biçiminde, daha çok tarımsal üretim, hayvancılık ve balıkçılık üzerinde gerçekleşmektedir. – Aşırı hava olayları ve yağış rejiminin değişikliği sonucu meydana gelen doğal felaketler, yamaçlarda ve akarsu yataklarının kenarında ve/veya eski yatakların üzerinde yerleşim kuran, tarım yapan insanların yaşamını doğrudan tehdit etmekle ve zarar vermekle kalmayıp bu sektörlerde istihdam edilen insanlar ve ailelerinin geçim kaynaklarını kaybetmesiyle göç etmek zorunluluğunu doğurabilmektedir. – Bölgede önemli bir ihracat ürünü olan fındık ve çay gibi, iklimden olumsuz etkilenmekte ve sonucunda ekonomik kayıplar oluşmaktadır. – Bitkiler vejetatif (tarımda yaygın şekilde kullanılan çoğalma metodu) gelişme aşamasındayken gerçekleşen dolu yağışı bazı bölgelerde önemli verim kayıplarına neden olmaktadır. Haziran, Temmuz aylarında iklimin kurak geçmesi, hasat dönemi yaklaşmış buğday, arpa, yulaf gibi tahıl ürünlerinde ciddi kayıplara neden olmaktadır. – Deniz suyu sıcaklık ortalamalarının artması sonucu denizlerde istilacı türlerin ve deniz ekosisteminde kaymaların gözlemlenmesi, bölge için önemli bir geçim kaynağı olan balıkçılığı olumsuz yönde etkilemektedir. – Küresel ısınmanın sonucu olan ani ısı değişimleri florayda etkilemektedir. Arıcılığın sürdürülebilmesinde flora takibi oldukça önemlidir. – İklim değişikliği, çay, fındık, hububat ve yem bitkilerinde olduğu gibi arıcılıkta bal verimini, meralarda ot verimini düşürmüş bu da hayvanların et ve süt verimini olumsuz etkilemiştir. – Karadeniz Bölgesi’nde avlanılan en önemli tür hamsi olup, iklim değişikliği nedeniyle deniz suyu sıcaklığının ortalamaların üzerine çıkmasıyla avlanılan hamsi miktarında düşüşler yaşanmaktadır.	
Çözüm ve Çözüm Önerileri	
– Batı ve Orta Karadeniz Bölümü ile Karadeniz Bölgesi’nin iç kesimlerinde yaşanabilecek kuraklık tehlikesine karşı modern sulama yöntemlerinin yaygınlaştırılması sağlanmalı ve kuraklığa dayanıklı, az su tüketen bitkiler yetiştirilmelidir. Tarımsal sulamada maksimum su tasarrufu sağlayan basınçlı sulama yöntemlerinden damla sulama ve toprak altı damla sulama yöntemleri sistemlerine yönelik teşvik edici tedbirler alınmalı, desteklemelere ağırlık verilmelidir. – Değişen iklim koşullarından olumsuz etkilenecek tarım ürünleri için alternatif ürünler belirlenmesi amacıyla çalışmalar yapılması gerekmektedir. – Yağışların sonbaharda kısmen fazla olması nedeniyle tarımsal üretimde verim ve kalite kaybı yaşanmaktadır. Bu durum bal üretiminde de kalite kaybına neden olmaktadır. Ormanlar ağaçlandırılıp, arıcılık desteklenmelidir. – Uygulamalı Çiftçi Okullarının açılarak kuraklık, su yönetimi, tarım sigortası, çevre bilinci vb. konular üzerinde	

durulması fayda sağlayacaktır. Bu kapsamda, kadınlara yönelik eğitimler de artırılmalıdır.

- *” Anız Yakma İhbar Hattı ” oluşturulup, anız yakımı ile ilgili yasal düzenleme gelmelidir.*
- *Kuraklık, suyun etkili ve verimli kullanılması, sürüm teknikleri, yabancı ot mücadelesi, gübreleme konularında çiftçilere eğitim verilmelidir. İklima uyumlu yeni tarımsal ürünler üzerinde çalışan ve eğitimler veren yeni enstitüler kurulmalı ve desteklenmelidir.*
- *İklima uyumlu, kuraklığa toleranslı hububat çeşitlerinin ıslah edilmesi ve çiftçiler tarafından kullanımının sağlanması için eğitimler veren yeni enstitüler kurulmalı ve desteklenmelidir.*
- *Çiftçiler için Çevre Amaçlı Tarım Arazilerini Koruma Programı (ÇATAK)” kapsamında, toprak ve su kalitesinin korunması, erozyonun önlenmesi ve yenilenebilir doğal kaynakların sürdürülebilirliği açısından projenin, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü (TRGM) tarafından devamlılığının sağlanması ayrıca taşrada İklim Dostu Tarım Şube Müdürlüğü kurulmalıdır.*
- *Bölgede kurulu, bir gece önceden haber veren ve iyi işlemeyen don uyarı sistemi geliştirilmeli, hava durumu düzenli radyo yayınlarıyla verilmeli, bitki antifriz çalışmaları geliştirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.*
- *Zararın tamamını karşılamayan Tarım Sigorta Sistemi (TARSİM) geliştirilmeli, uyarı sistemi ile bütünleştirilmeli. Üretim ve hasat zamanı güncellenmelidir.*
- *İklim değişikliğine uyumlu hayvancılık faaliyetlerinin desteklenmesi gerekmektedir.*
- *İklim değişikliği uyum çalışmaları olarak; yağmur suyu hasadı, mikro havza su hasadı, sekileme, dere kenarlarındaki tarım arazilerinde yeşil duvar ve kuru taş duvar yapımı, toprağın su tutma kapasitesini artırıcı organik ve bitkisel gübreleme, yağmurlama ve damla sulamaya yönelik tarımsal yenilik projeleri yapılmalıdır.*
- *Deniz suyu sıcaklığındaki artış ve yeni türlerin gelmesi ve bunun deniz ekosistemine etkileri konusu detaylıca incelenerek, tedbirler geliştirilmelidir.*
- *Özellikle çay bahçelerinde, heyelan tehlikesi bulunan alanlarda heyelan oluşumunu engellemek için, projelendirilmiş drenaj sistemi yapılmalıdır.*

Kaynak: (İklim Değişikliği ve Tarım Değerlendirme Raporu, 2021: 55-57)

Tablo 23’te Karadeniz Bölgesi’nde iklim değişikliğine uyum ve azaltım konusunda iklim değişikliğinin kuraklık ve sıcaklık artışı ile hissedildiği, doğal afetleride beraberinde getiren meteorolojik değişimlerden bahsedilmiştir. Su ürünleri avcılığının da iklimden olumsuz etkilendiği belirtilmiştir. Çözüm ve çözüm önerileri olarak iklim değişikliğine uyum amaçlı proje ve çalışmaların gerçekleştirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Bölgesel olarak gerçekleştirilen bu çalıştaylarda elde edilen bulgular ilgili kurum ve kuruluşlarda görev alan üst düzey yöneticilerin katılımıyla değerlendirmeye alınmıştır. Sonuç bildirgesi hazırlanarak hem toplum hem de katılımcıların farkındalığının artması amaçlanmıştır.

Türkiye’de İç Anadolu, Güney Doğu Anadolu, Ege ve Akdeniz Bölgeleri gibi yarı kurak ve yarı nemli iklime sahip alanlar için çölleşme tehlikesi büyük bir sorun oluşturmaktadır. Su kaynakları, tarım ve ormancılık olumsuz etkilenmektedir. Yapılan araştırmalarda, iklim kuşaklarının ekvatorndan kutuplara doğru kayması ve

bunun sonucunda Türkiye'nin Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da yaşanan iklim kuşağının etkisi altına girmesi beklenmektedir (İSU Genel Müdürlüğü, 2022).

Türkiye iklim değişikliğinin etki ettiği her alanda ulusal ve uluslararası boyutta çalışmalar gerçekleştirip, politikalar oluşturmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma ilkeleri çerçevesinde belirlenen politikalar, yeni iklim ekonomisinin oluşumuna katkı sağlamaktadır (İklim Değişikliği ve Tarım Değerlendirme Raporu, 2021: 19).

Tarım ve Orman Bakanlığı, Su Yönetimi Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen "İklim Değişiminin Su Kaynaklarına Etkisi Projesi" ile ortaya konulan İklim Değişimi Raporu içeriğinde belirtildiği üzere, bölgesel anlamda küresel iklim modelleri farklı emisyon senaryoları kapsamında ele alındığında 2015-2100 projeksiyon döneminde Türkiye'de beklenen iklimsel değişiklikler şu şekilde belirtilmiştir (Türkiye'de İklim Değişikliği ve Tarımda Sürdürülebilirlik Raporu, 2017: 7);

- RCP4.5 (orta bir dengede tutma rotası) senaryosuna göre 2-3.5 °C ve RCP8.5 (yüksek ısınımsal zorlama ve konsantrasyon rotası) senaryosuna göre 4-6 °C aralığında önemli ölçüde artış gerçekleşecektir. Bu artışlar 2100 yılının sonuna doğru çok daha uç değerlere ulaşp şiddet kazanacaktır.
- Türkiye'nin Güneydoğu ve Akdeniz bölgeleri boyunca diğer bölgelere kıyasla sıcaklık artışının 1-2 °C daha yüksek olacağı düşünülmektedir.
- 2100 yıllarına doğru Güneydoğu, Akdeniz ve Ege bölgelerinde hava sıcaklığı artışının en fazla yaz aylarında yaşanacağı ve ortalama 4-7 °C' lik artışlar olacağı gözlemlenecektir.
- Türkiye'nin Güney enlemlerinden Kuzey enlemlerine doğru sıcaklıklarda artışlar görüleceği tahmin edilmekte, özellikle 2041 yılından sonra Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde hava dalgalarının sıcaklığının ve şiddetinin artması beklenmektedir.
- Doğu Karadeniz Bölgesi hariç 2050 yılından itibaren Türkiye genelinde azalacağı düşünülen toplam yağış miktarlarının 250-300 mm'ye kadar düşmesi öngörülmektedir.
- Ege ve Akdeniz kıyılarıyla, Doğu Bölgeleri'nin yağışında önemli ölçüde azalma olması beklenmektedir.

- Karadeniz bölgesinin doğusunda ortalama ve ortalamanın üstünde yağışlarda artışlar öngörülmektedir.
- Don olaylarının sıklığında azalma, kışların daha ılık yazların ise daha sıcak olması beklenmektedir. Kısa süreli olarak ani yağışın ve dolular gözlenecektir.
- Türkiye’de kar yağışı miktarlarının ve karla kaplanmış alanların önemli oranda azalması beklenmektedir.
- Artan insan nüfusu ile orantılı olarak su tüketimi de artacaktır ancak azalan su kaynaklarından dolayı su stresi oluşacak, kişi başı su miktarı ~1.100 m³/yıl limitlerine inmesi muhtemeldir.

Verilen maddelerden yola çıkarak özetle Ege, İç Anadolu ve Akdeniz bölgelerinde iklimsel olaylar sebebiyle tarım ve hayvancılıkta verimin azalması beklenmektedir. Yaz aylarındaki hava sıcaklığı kuraklığın yaşanmasına sebebiyet verecektir.

2.2. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN GIDALAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Küresel iklim değişikliğinin gıda güvencesini tehdit ettiğini ve insanlık adına büyük bir kaygı oluşturduğunu söylemek mümkündür. Son yıllarda etkisi daha da artan küresel sıcaklıklar birçok gıdaya ulaşmayı engellemektedir. Bu duruma ek olarak artan dünya nüfusunun yeterli ve dengeli beslenmesi için gıda güvencesinin sağlanması da önem taşımaktadır (Türkiye’de İklim Değişikliği ve Tarımda Sürdürülebilirlik Raporu, 2017: 9).

Dünyada milyonlarca insan yeteri kadar gıdaya ulaşp tüketememekte ya da yanlış beslenme sebebiyle yetersiz gıda tüketimine bağlı olarak sağlık problemleri yaşamaktadır. Güvenli ve besleyici gıdalara erişmek için gıda güvenliğinin sağlanması esastır. Tarım ve gıda sektörünün sürdürülebilirliğinde iklim değişikliği ile mücadele ve tarımsal ürünlerin ticaretinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda gıda güvencesi sağlanarak verimli gıda değer zincirlerinin oluşturulması önem taşımaktadır (Kara ve Yereli, 2022: 371- 372).

2.2.1. İklim Değişiminin Su Ekosistemleri Kapsamına Giren Gıdalar Üzerine Etkisi

Su ekosistemlerine dahil olan su ürünleri varlığını sürdürebilmek adına, aşırı avlanmayla ve sıcaklığı yüksek asitli deniz suyu gibi tehditlerle mücadele etmektedir. Bulaşıcı hastalık risklerini de taşıyan su ekosistemi, balıkçılık sektörü için de büyük risk oluşturmaktadır (Türkiye’de İklim Değişikliği ve Tarımda Sürdürülebilirlik Raporu, 2017: 11). İklim değişikliğinin balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliğine etkisi yüksektir. Göller ve barajlardaki su oranlarının azalması ile oksijen miktarı da azalmakta, balıkçılık faaliyetleri olumsuz etkilenmektedir. Balıkların üremesi ve gelişmesi için gereken ekosistem şartlarının sağlanamaması durumunda balık türleri yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Sularda yaşanan ısınma ile balıkların üreme ve gelişme tarihleri değişkenlik göstermektedir, bu sebeple av yasağı tarihlerinin iklimin durumu çerçevesinde yeniden değerlendirilerek güncellenmesi gerekmektedir (İklim Değişikliği ve Tarım Değerlendirme Raporu, 2021: 42, 53). Su ekosistemlerinin değişimini tetikleyen etkenler ve olası olumsuz etkileri WWF Yaşayan Gezegen Raporu’nda (2020) aşağıda belirtilen başlıklar altında ele alınmıştır;

Tablo 24: Su Ekosistemlerinin Değişimini Tetikleyen Etkenler ve Etkiler

Değişimi Tetikleyen Etken	Olası Olumsuz Etkiler
Balıkçılık	Aşırı avlanma, hedef dışı türlerin yakalanması, trollerin deniz tabanı habitatını tahrip etmesi, yasadışı, kural dışı ve kayıt dışı balıkçılık, akvaryum ticareti için sucul organizmaların toplanması
İklim değişikliği	Isınan sular, deniz sularının asitlenmesi, oksijenin minimum olduğu bölgelerde artış, aşırı hava olaylarının sıklıklaşması, okyanus akıntılarında değişim
Kara kaynaklı kirlilik	Toprağın besin kaybı, ağır metaller, mikro ve makro plastikler gibi kirleticiler
Deniz kaynaklı kirlilik	Atıkların denizde bertaraf edilmesi, gemilerden yakıt sızıntısı ve atık bırakılması, açık deniz platformlarından petrol sızıntıları, gürültü kirliliği
Kıyılarda yapılaşma	Doğal yaşam alanlarının bozulması, yerel kıyı şeritleri boyunca artan baskı, artan kirlilik ve atık miktarı
	Tesadüfen (ör: gemilerin balast sularıyla) veya kasten

İstilacı yabancı türler	<i>getirilen istilacı türler; iklim değişikliğinden kaynaklanan istilalarda artış</i>
Denizlerde yapılaşma	<i>Deniz tabanının tahrip edilmesi, yapıların yaşam alanı haline gelmesi</i>
Deniz taşımacılığı	<i>Gemi kazaları, atıklardan doğan kirlilik.</i>
Su ürünleri yetiştiriciliği	<i>Su ürünleri yetiştirme tesislerinin fiziksel varlığı, kirlilik</i>
Derin deniz madenciliği	<i>Deniz tabanının bozulması, deniz tabanında çökelti bulutları, olası kimyasal madde sızıntıları, gürültü kirliliği</i>

Kaynak: (WWF Yaşayan Gezegen Raporu, 2020: 24)

Tablo 24’te su ekosisteminin değişimini tetikleyen etmenler ve etkiler kapsamında doğrudan veya dolaylı olarak insani faktörlerin sebep olduğu olası durumlar göz önüne serilmiştir. Aşırı avlanma, yapılaşma, kirlilik vb. birçok etken su kaynaklarını olumsuz etkilerken, iklim değişikliğinin su ekosistemleri üzerindeki etkileri giderek daha geniş alanlara yayılarak görülmeye başlanmıştır.

Demir (2009: 45), küresel ısınmanın sonucunda oluşan iklim değişikliğinin okyanuslardaki biyoçeşitlilik ile biyolojik süreçlere etki edeceğini ifade etmiştir. Okyanusların üst katmanlarında yaşayan canlıların daha çok etkileneceğini, sıcaklık artışları sebebiyle denizlerde ve tatlı sularda yaşayan canlıların doğurganlık kapasitelerinin değişkenlik göstereceğini belirtmiştir. Yüksek enlemlere doğru canlı türlerinin dağılımında kaymaların görüleceğini, sıcak sularda yaşayan canlıların kuzey enlemlere doğru ilerleyeceğini ve bu göç ile türlerine uygun yer bulma rekabetinin yaşanacağını ifade etmiştir. İklim değişikliğinin sebep olduğu ekolojik sonuçlar şu şekilde sıralanabilmektedir (WWF Yaşayan Gezegen Raporu, 2020: 25);

- “Popülasyon büyüklüklerinde azalma, ekosistemlerin yeniden yapılandırılması ve besin zincirsel domino etkisi, vücut büyüklüklerinde azalma, türlerin yerelde ve ticari anlamda yok oluşu, kayıp veya terk edilmiş av gereçlerinden kaynaklanan ‘hayalet avcılık’,
- Mercanların beyazlamasıyla birlikte resiflerin ölmesi, ısınan sulardan kaçan türler, ekolojik etkileşimlerin ve metabolizmanın değişmesi, organizmalar yer değiştirdikçe ve mekân kullanımları değiştikçe beşeri faaliyetlerle etkileşimin

artması (ör: balıkçılık, gemilerle çarpışma), okyanus akıntılarının düzeninde ve üretkenliğinde değişim, hastalıkların görülmesinde ve biyolojik süreçlerin zamanlamasında yaşanan değişiklikler,

- *Alg (su yosunları) çoğalması, balık ölümlerinde artış, toksik maddelerin besin zincirinin üst basamaklarına tırmanması, deniz canlılarının plastik ve diğer atıkları yutması veya bunlara takılması,*
- *Toksik maddelerin deniz organizmalarının fizyolojisi üzerindeki etkileri, gürültü kirliliğinin deniz hayvanlarının davranışları üzerindeki etkileri,*
- *Mangrovlar ve deniz çayırları gibi kıyusal yaşam alanlarının küçülmesi, organizmaların iklim değişikliğine uyum sağlamak üzere değişmesini ve göç etmesini engeller,*
- *İstilacı türler zaman içinde yerli türleri sayıca geçerek ekosistemlerin bozulmasına ve yerel veya küresel yok oluşlara neden olabilir,*
- *Deniz tabanındaki yaşam alanlarının bozulması, organizmaların yaşamak ve beslenmek için bu yapılara muhtaç olması,*
- *Tehdit altındaki deniz memelilerinin gemilerle çarpışması sonucu popülasyon büyüklüklerinin olumsuz etkilenmesi, kirliliğin neden olduğu fizyolojik ve fiziksel etkiler,*
- *Besin birikimi ve alglerde çoğalma, hastalık ve antibiyotik kullanımında artış, yetiştirilen türlerin kaçmasıyla yerel ekosistemlerin etkilenmesi, yetiştirilen balıkların beslenmesi için yakalanan balıkların dolaylı etkisi,*
 - *Fiziksel yaşam alanlarının (ör: soğuk su mercanları) ve bentik katmanın bozulması, organizmaların çökeltiiler nedeniyle boğulması,” olarak sıralanabilmektedir.*

Su ekosistemlerinde insan kaynaklı gerçekleşen değişimler ve sonuçlarına yönelik ekolojik örnekler verilmiştir. İklim değişikliğini tetikleyen bu ekolojik sonuçların önlenmesi adına harekete geçilmesi gerekmektedir.

Ekolojik halkada gerçekleşen kopuşlar bir başka canlı türünün besin kaybına uğramasına, hatta popülasyonunun azalarak yok olmasına sebep olabilmektedir. Ormanlar, sulak alanlar, göller ve denizler su ve kara ekosistemleri için önem taşımaktadır. Dönüşü olmayan zararların önlenmesi adına önlemler alınmalı, sürdürülebilir politikalar uygulanmalıdır (Demir, 2009: 52).

İklim değışikliğinin ilerleyen yıllarda en çok su döngüsü üzerinde etkisinin görüleceği öne sürölmektedir. Türkiye genelinde sulamaya açılan alanlarda sulama oranının %65 olduğu ve sulama randımanının %45 olduğu ifade edilmektedir. Su kaynaklarının sürdürülebilir olarak kullanımı temel ihtiyaçlardan biri olan gıdaya ulaşabilmek için gereklidir. 71 kg et için yaklaşık 15 ton su tüketimi ve 1 fincan kahve için 170 kg su tüketimi gerçekteştiği durumu ele alındığı suyun önemi ve doğru yönetilmesi gerektiği anlaşılmaktadır (İklim Değişikliği ve Tarım Değerlendirme Raporu, 2021: 19).

2.2.2. İklim Değerşiminin Kara Ekosistemleri Kapsamına Giren Gıdalar Üzerine Etkisi

İklim değışikliğinin azaltımı ve uyumu konusunda sürdürülebilir gıda üretim sistemlerinin varlığını koruması, risklerle mücadelenin sağlanması ve sürdürülebilir bir ekosistemin öneminin uygulamalar ile vurgulanması gerekmektedir. İklim değışikliğine bağlı olarak toprak yapısında oluşan değışimler topraktaki mikroorganizmaların çeşitliliğini etkileyecektir. Bu etkileşim ise yararlı birçok organizmanın yok olmasına sebebiyet verebileceği gibi, adaptasyon göstermesi ya da yeni türlerin oluşması gibi sonuçlar doğurabilecektir. Kara ekosistemine bağlı yaşam süren canlıların besin zincirinde değışime ve hastalık yapıcı maddelerin oluşumu ile yayılımına sebebiyet vermesi beklenmektedir (Demir, 2009: 47).

Tarım ilaçlarının fazla kullanımı ürün ve besin zincirine olumsuz etkide bulunmaktadır. Dünya nüfusunun artması ile tarımsal üretimin ve tüketimin artışı da gerçekteşmiştir. Bu durum tarımsal ilaç kullanımını arttırmıştır ve kaynakların kirlenerek tükenmesi kaçınılmaz hale gelmiştir (Kara ve Yereli, 2022: 370).

İklim, tarımsal üretimin yönünü belirleyen ve etkileyen temel faktördür. İklimin elverdiği ürünlerin yetiştiriciliği yapılarak geçimini sağlamaya çalışan çiftçiler, iklim değışikliğinin etkileri ve sonuçları ile mücadele etmektedir. Tarımın iklim değışikliğinden etkilendiğini ve aynı zamanda iklim değışikliğini etkilediğini belirtmek mümkündür. Değerşen iklime uygun şekilde yeni tarım uygulamaları ve teknolojilerin geliştirilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda tarımsal faaliyetleri gerçekteştirirken sera gazı salımının azaltımı konusunda da uygulamalar ve

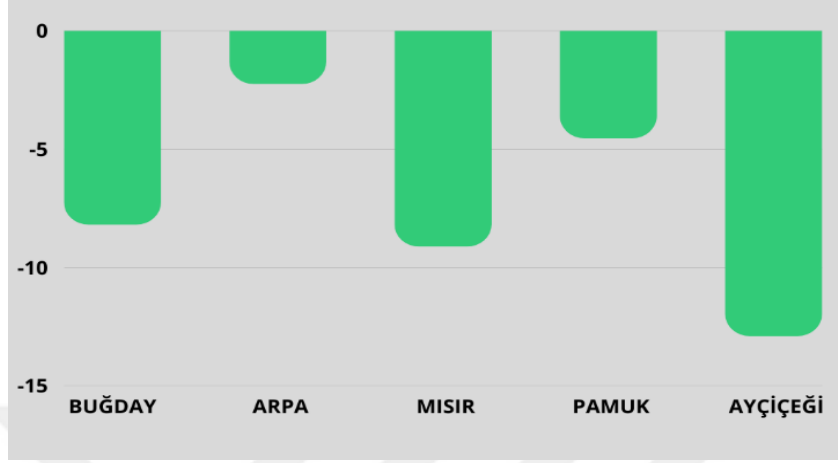
yaptırımlar geliştirilmeli, üretici bilinçlendirilmelidir (İklim Değişikliği ve Tarım Değerlendirme Raporu, 2021: 18).

Tun, Huylenbroeck ve Speelman (2020) Myanmar’da kuru tarım yapılan Magwe, Mandalay ve Sagaing bölgelerinde 425 çiftçi örnekleme ile iklim değişikliğinin bitkisel üretim üzerindeki ekonomik etkilerini analiz etmiştir. Analiz sonuçları iklim değişikliğinin sebep olduğu sıcaklık artışının ve yağış rejimlerindeki değişimlerin çiftçilerin gelirine olumsuz etkide bulunduğu yönünde olmuştur. Hayaloğlu (2018) ise iklim değişikliğinden en fazla etkilenen on ülke “Tayland, Haiti, Honduras, Bangladeş, Nikaragua, Vietnam, Myanmar, Filipinler, Pakistan ve Guatemala” için 1990-2016 yıllarına ait verilerden yararlanarak iklim değişikliğinin ekonomik açıdan etkilerini incelemiştir. Araştırma sonucunda, iklim değişikliğinin ekonomik büyüme ve tarımsal kalkınmayı olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan bu çalışmalar ele alındığında, iklim değişikliğinin kara ekosistemleri üzerinde etkilerinin olduğu, genel olarak iklime bağlı gelişen rejimlerin tarım, gıda, ekonomi vb. alanlarda belirleyici rol aldığı söylenebilmektedir.

Araştırmalara göre, 2050 yılında dünya nüfusunun artışı sebebiyle gıda üretiminin 2021 yılına göre en az %50 daha fazla olması gerekmektedir. IPCC Değerlendirme Raporu kapsamında iklim değişikliğinin su kıtlığı ve kuraklığa sebebiyet vereceği, böylelikle tarımsal verimin etkilenecek gıda fiyatlarında dünya genelinde %85’e varan artışların olabileceği yönündedir (İklim Değişikliği ve Tarım Değerlendirme Raporu, 2021: 22).

Dellal, McCarl ve Butt, (2011) yaptığı çalışmada Türkiye’deki coğrafi bölgeler çerçevesinde bazı tarım ürünlerinin yetiştirme dönemleri esnasında iklim değişikliğinin verimleri üzerine etkisini ele almıştır. Sonuca bakıldığında her ürün için verimlerde farklı oranlarda düşüş olacağı sonucuna varılmıştır.

Şekil 16: Küresel İklim Değişikliğinin 2050 Yılına Kadar Türkiye’deki Bazı Tahıl Ürünlerinin Üretim Miktarına Yüzde Olarak Beklenen Etkisi

Kaynak: (Dellal, McCarl, Butt, 2011: 376-385)

Şekil 16’da görüldüğü üzere buğday veriminin % –8,18, arpa veriminin % -2,24, mısır veriminin %-9,11, pamuk veriminin %-4,53, ayçiçeği veriminin %-12,89 oranında olmak üzere düşmesi beklenmektedir. Farklı oranlarda tümüyle verimde azalma görüleceği ifade edilmiştir.

Şekil 17: İklim Değişikliğinin Tarıma Etkileri

Kaynak: (İklim Değişikliği ve Tarım Değerlendirme Raporu, 2021: 10)

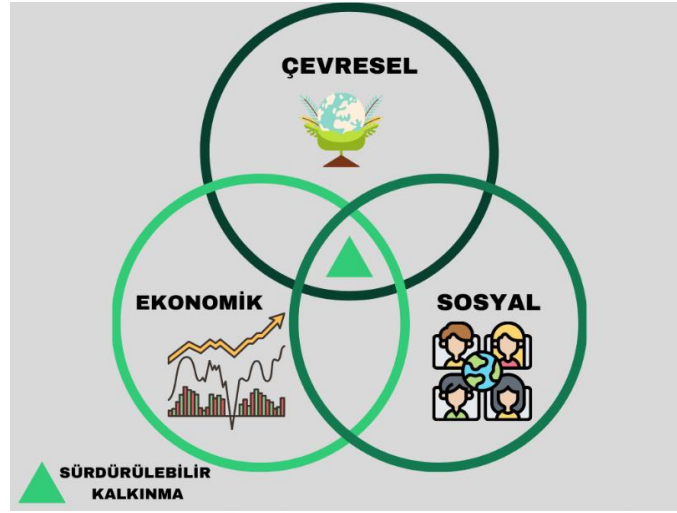
Şekil 17’de küresel iklim değişikliğinden kaynaklı gerçekleşen meteorolojik faktörlerin tarıma olan etkisini ifade etmektedir. Yağış rejimindeki değişimler, şiddetli hava olaylarının, kuraklığın ve sıcaklıkların artması, deniz suyunun yükselmesi gibi birçok etken su ürünlerine, hayvancılığa, tarımsal aktivitelere olumsuz etkilerde bulunacaktır.

2.3. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMINA GENEL BAKIŞ

Sürdürülebilirlik kelimesi ilk kez 18. yüzyılın başlarında dikilen ağaç sayısının kesilen ağaç sayısından fazla olmasının üzerine ormanların sürdürülebilirliğinin öneminin vurgulanması amacıyla kullanılmıştır (Pittel, 2002: 9). Kelimenin kökeni çok eskilere dayanıyor olsa da literatürde yer alarak kavramsallaşması, 1972 yılında Stockholm’de düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan Çevre Konferansı’nda gerçekleşmiştir. Sürdürülebilirlik kavramının ilk kez detaylandırılarak ele alındığı ve sonraki kuşaklara temiz bir dünya bırakılmasının hedeflendiği konferans olarak tarihte yer almıştır (Johnston, Everard, Santillo ve Robert, 2007: 60; Kahraman ve Türkay, 2012: 90).

Sürdürülebilirlik kavramı en genel tabiri ile bir toplumun kaynaklarının doğru, etkin ve verimli kullanılarak gelecek nesillere aktarılması olarak tanımlanabilmektedir. Sürdürülebilirlik kavramı farklı alanlarda farklı şekillerde yorumlanabilen bir kavramdır (Paker, 2018: 5). Sürdürülebilirlik temelde ana kaynağın en etkin şekilde aşırıılıktan uzak olarak çevreye olumsuz etkiler bırakmadan kullanılmasıdır. Doğaya, kültürlere ve ekonomiye zarar vermeden gelecek nesillere en doğru şekilde aktarım gerçekleştirmek sürdürülebilirlik anlayışını yansıtmaktadır (Güven, 2016: 30). Üç ana boyutta özelleşen bu kavram, boyutlar arasında da bütünlük içerisindedir (Akgül, 2010: 146).

Şekil 18: Sürdürülebilirliğin Üç Ana Kaynağı

Kaynak: (Akgül, 2010: 146)

Çevresel sürdürülebilirlik; biyoçeşitliliğin korunarak, ekosistemlerin dayanıklılık ve esnekliklerini kaybetmeden insani ihtiyaçların tatmininin sağlanması durumudur (Morelli, 2011: 6). Ekonomik sürdürülebilirlik; gelecek kuşaklara aktarılması gereken kaynakların bugünden tamamını tüketmeden, adil olarak tüketim sağlanması ve yarınlara ekonomik kaynakların bırakılması olarak tanımlanabilir (Ikert, 2012: 2- 3).

İnsanların yaşantılarından mutlu olabilmeleri için yalnızca ekonomik ve çevresel tatmin yetmemektedir. Doğası gereği sosyal ve kültürel tatmine de ihtiyaç duyan insanoğlunun, mevcut düzen çerçevesinde sosyal dokudan faydalanarak gelecek nesillere dokunun aktarılması sosyal sürdürülebilirliği oluşturmaktadır (Süzer ve Doğdubay, 2022: 258). Sosyal sürdürülebilirlik; gelecek nesillere sosyal dokunun korunup aktarılabilmesi durumudur. Bu sürdürülebilirlik kavramının temel amacı insanların hayat standartlarını yükseltmek ve sosyokültürel anlamda değerlerin aktarımının sağlanmasıdır. Çok boyutlu bir kavram olarak ele aldığımız sürdürülebilirlik kavramının üç bileşeninin etkileşim içinde ve boyutların birbirini destekler nitelikte olması gerektiği bilinmektedir (Gürlük, 2010: 87; Kent, 2015: 6).

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 2015 yılında devlet başkanları, dünya liderleri, üst düzey BM temsilcileri ve sivil toplum üyelerinin bir araya gelmesi ile kabul edilmiştir. UNESCO aktif katılımı ile sürdürülebilir kalkınma gündemi belirlenmiş ve “insanlar tarafından

insanlar için” gündem oluşturulması amaçlanmıştır. Gerçekleşen toplantıda üç önemli konu üzerine odaklanılmış, on yedi küresel hedef belirlenmiştir. Bu hedefler arasında; aşırı yoksulluğu sona erdirmek, eşit ve adaletli bir dünya için mücadele, iklim değişikliğinin azaltım ve uyumu olmak üzere üç ana hedef bulunmaktadır. Bunlara ek olarak; açlığın önlenmesi, gıda güvenliğinin sağlanması, beslenme imkanlarının geliştirilmesi ve sürdürülebilir tarımın desteklenmesi gibi hedefler de yer almaktadır (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2022a).

Şekil 19: Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Sembolleri

Kaynak: (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2022c)

Şekil 19’da sürdürülebilir kalkınma amaçlarının sembolleri verilmiştir. 17 kalkınma amacı ve içeriğinde yer alan alt maddeleri canlıların hayatlarını sürdürebilmeleri bakımından oldukça önem taşımaktadır.

Ekonomik ve sosyal yapının çevresel faktörler ile bir bütün olarak değerlendirilmesi sonucunda, nesillerin kalkınmanın sağladığı fırsatlardan eşit bir şekilde yararlanmasının sağlanması, sürdürülebilir kalkınmanın temel felsefesini oluşturmaktadır (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2022b). Sürdürülebilir kalkınma amaçları, hükümetler arası görüşmeler yapılarak aşağıda belirtildiği şekilde farklı maddeler altında toplanmıştır (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2022a);

1. Yoksulluğu her yer ve her yönü ile sona erdirmek.
2. Açlığı sona erdirmek, gıda güvenliğini sağlamak, herkesin sağlıklı ve besleyici yiyeceklere ulaşmasını sağlamak ve sürdürülebilir tarımı güçlendirmek.

3. Sağlıklı yaşam koşulları korumak ve her yaşta herkes için eşit yaşam ile sağlıklı olmayı benimsemek.
4. Tüm insanlar için kapsayıcı ve iyi eğitimin sağlanması ve hayat boyu eğitim olanaklarının desteklenmek.
5. Cinsiyet eşitliğini sağlamak ve tüm kadınları ve kız çocuklarının toplum içindeki yerlerini güçlü kılmak.
6. Herkes için temiz su, güvenli ve hijyenik altyapıya ile erişiminin sağlanması.
7. Herkes düşük maliyetli, güvenilir ve sürdürülebilir temiz ve modern enerjiye ulaşımı sağlanmalı.
8. Devamlı, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi desteklemek, verimli ve uygun çalışma koşullarını oluşturmak.
9. Dayanıklı bir altyapı inşa etmek, kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşme ve inovasyonu desteklemek.
10. Ülkeler arasındaki ve ülke içindeki kişiler arasında eşitsizliği azaltmak.
11. Şehirleri ve insan yerleşimlerini kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir hale getirmek.
12. Sürdürülebilir üretim ve tüketimin sağlanmasının yanında gıda atıkları ve israfın durdurulmasını sağlamak.
13. İklim değişikliği ve etkileriyle mücadele etmek için acil ve hızlı ulaşılabilir çözümler üretmek.
14. Okyanusları, denizleri ve sualtı yaşamını korumak ve sürdürülebilir kalkınma ekseninde kullanmak.
15. Ekosistemi korumak verilen zararları gidermek, sürdürülebilir kullanım ortamlarını sağlamak ve içinde yaşayan canlı türlerini korumak. Çölleşme ile savaşmak, toprak verimliliği ve bio çeşitlilik kaybını durdurmak ve tersine çevirmek.
16. Sürdürülebilir kalkınma hedefleri çerçevesinde barış içerisinde ve kapsayıcı toplumları desteklemek, herkes için adalet sağlamak, her seviyede hesap verilebilirlik ilkesine sahip verimli ve kapsayıcı kurumlar oluşturmak.
17. Sürdürülebilir kalkınma için global destek ağının canlandırılması ve hedeflerin uygulanabilirliğinin güçlendirilmesini sağlamak, olarak on yedi ayrı başlıkta ele alınmıştır.

Doğrudan ya da dolaylı olarak gıdalara etkisi olan 17 küresel hedefin temelinde insanların refahının sağlanması amaçlanmaktadır. Bu temel hedeflerin alt maddelerinde gıda sistemlerini etkileyebilecek kararlar yer almaktadır. Bunlar (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları, 2022c);

- Gıda güvenliğinin ve güvencesinin sağlanması,
- Sürdürülebilir tarımın desteklenmesi,
- Yeterli gıdaya erişimin sağlanması,
- Küçük ölçekli gıda üreticilerinin, özellikle kadınların, yerli halkların, çiftçilerin, çobanların ve balıkçıların, gelirlerinin ikiye katlanması ve tarımsal üretkenliğin artırılması,
- Arazi ve toprak kalitesini artan bir şekilde iyileştiren dayanıklı ve esnek tarım uygulamalarının gerçekleştirilmesi,
- Tohumların, kültür bitkilerinin, çiftlik ve evcil hayvanların ve onların yabani türlerinin genetik çeşitliliğinin korunması,
- Bitki ve hayvan gen bankaları konularında, yatırımın artırılması
- Dünya tarım pazarındaki ticaret kısıtlamalarının kaldırılması ve bozukluklarının düzeltilmesi,
- Gıda ürün pazarlarının ve türevlerinin düzgün çalışmasını sağlamak için tedbirlerin alınması ve aşırı gıda fiyat volatilitésinin kontrol altına alınmasına yardımcı olmak için gıda rezervlerini de içerecek şekilde pazar bilgisine zamanında erişimin kolaylaştırılması,
- Herkes için güvenli ve satın alınabilir içme suyuna evrensel ve adil erişimin elde edilmesi,
- Su kalitesinin, kirliliğın azaltılması, zararlı kimyasalların ve maddelerin boşaltımının bitirilmesi ve salınımını en aza indirilmesi, arıtılmayan atık su oranının yarıya düşürülmesi ve geri dönüşümün ve güvenli geri kazanımın dünya çapında kayda değer miktarda artırılarak iyileştirilmesi,
- Her sektörde su kullanımı verimliliğinin artırılması ve su kısıtının dikkate alınması için tatlı suyun sürdürülebilir çıkarılması ve tedarik edilmesinin sağlanması ve su kısıtından mağdur olan insan sayısının kayda değer miktarda azaltılması,

- Dağlar, ormanlar, sulak alanlar, nehirler, akiferler ve göller de dâhil olmak üzere suyla ilgili ekosistemlerin korunması ve restore edilmesi,
- İstihdam yaratan ve yerel kültür ve ürünleri teşvik eden sürdürülebilir turizme yönelik politikaların planlanması ve uygulanması
- Perakende ve tüketici satış seviyesinde kişi başına düşen küresel yiyecek israfının yarıya düşürülmesi ve hasat sonrası kayıpları da dâhil olmak üzere, üretim ve tedarik zinciri faaliyetleri sürecinde yiyecek kayıplarının azaltılması,
- Deniz atıkları ve besin maddesi kirliliğini de içerecek şekilde özellikle kara kaynaklı eylemlerden kaynaklanan her türlü deniz kirliliğinin engellenmesi ve kayda değer miktarda azaltılması,
- Her düzeyde bilimsel iş birliği yolunu da içerecek şekilde okyanus asitlenmesinin irdelenmesi ve en aza indirilmesi
- Balık stoklarının, uygun en kısa zamanda biyolojik karakteristiklerine göre belirlenen maksimum sürdürülebilir ürünü sağlayabilmesi için gerekli seviyelere gelebilmesi maksadıyla; mahsul toplamının etkili bir şekilde düzenlenmesi, aşırı avlanma, yasadışı, kayıt dışı ve kuraldışı balıkçılığın ve tahripkâr balıkçılık uygulamalarının bitirilmesi ve bilimsel temelli yönetim planlarının uygulanması,
- Kapasite aşımı ve aşırı avlanmayı destekleyen belli başlı balıkçılık sübvansiyonlarının yasaklanması, balıkçılığa iştirak eden sübvansiyonların sona erdirilmesi ve bu tarz yeni sübvansiyonların sunulmasından kaçınılması,
- Küçük ada devletlerinin ve en az gelişmiş ülkelerin, balıkçılığın, su ürünleri ve turizmin sürdürülebilir yönetimi yolunu da içermek üzere su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımından aldıkları ekonomik faydanın artırılması,
- Küçük ölçekli olta balıkçılarının deniz kaynakları ve pazarlarına erişiminin sağlanması,
- Uluslararası anlaşmaların getirdiği yükümlülükler doğrultusunda, özellikle ormanlar, sulak alanlar, dağlar ve kurak alanlar olmak üzere, kara ve iç tatlı su ekosistemlerinin ve bunların hizmetlerinin korunması, restore edilmesi ve sürdürülebilir kullanılması,

- Kara ve su ekosistemlerindeki istilacı yabancı türlerin etkilerinin azaltılması için tedbirlerin alınması ve öncelikli türlerin kontrol altına alınması ve yok edilmesi.

Yukarıda yer alan maddelerde, “Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları” içerisinde insanların gıdaya ulaşımını, gıdanın üretim ve tüketim faaliyetlerini olumlu veya olumsuz etkileyecek birçok madde bulunmaktadır. Ekosistemlerin korunması ve üretimlerin sürdürülebilirliği insanların yaşamlarını sürdürebilmesi açısından oldukça önem taşımaktadır (Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2011: 17).

2.3.1. Sürdürülebilirlik ve Coğrafi İşaretleme

Toplumların yöresel ürünleri ve mutfak kültürleri, o topluma ait sosyal yapının ve kültürün temsilcisi olmakla beraber mirasıdır (İlban ve Savgın, 2020: 510). Yörelere kendine has mutfak kültürünün oluşması ve gıda ürünlerinin ortaya çıkmasında ait olduğu coğrafi alanın unsurları etkileyicidir (Şengül ve Türkay, 2016: 91). Bu sebeple mutfak kültürlerinin korunarak sürdürülebilirliğinin sağlanması için sosyal, kültürel ve ekonomik bağlamda tüm unsurların bütünlük içerisinde olması gerekmektedir (Önçel, 2015: 38).

Sürdürülebilir gastronominin temelini geleneksel tarım ve yerel gıdaların geleneksel yöntemler ile üretimi oluşturmaktadır. Bu unsurların sürekliliğinin sağlanması ve gelecek kuşaklara en doğru şekilde aktarılması sürdürülebilirlik adına önem taşımaktadır (Yurtseven, 2011: 19). Bilginin ve deneyimin aktarılması gastronomide sürdürülebilirlik için temel eylemlerden birisidir, nitekim yerel gıdanın geleneksel yöntemlerle üretiminin devamlılığı ancak bilginin ve deneyimin doğru şekilde aktarılması ile mümkündür. Bu amaç doğrultusunda kurum ve kuruluşlar birçok yerel gıdanın korunarak diğer kuşaklara aktarımını sağlamak için coğrafi işaret tescili almayı tercih etmektedir. Tescil sistemine dahil olan gıdanın taklit ve taşıma maruz kalmadan olması gerektiği şekilde tüketiciye ulaşması coğrafi işaret sistemi ile güvence altına alınarak izlenmektedir (Taşdan, Albayrak, M., Albayrak, K., 2014: 1292). Bu noktada sadece tüketici değil üreticiler, yerel ekonomi, ekosistemler ve kültürel değerler de korumaya alınmış olmaktadır (Esen 2016: 451).

Üretim faaliyetlerinin çerçevesi çizilmiş bir mevzuat kapsamında gerçekleşiyor olması, coğrafi işaretli gıdanın sürdürülebilirliği ve gıdanın niteliğinin korunması açısından önem taşımaktadır (Kart, Saraç, Pamukçu, Sandıkcı, 2022: 390). Gastronomi turizmini olumlu yönde etkileyen bölgelerin mutfak kültürünü yansıtan coğrafi işaretli gıdaların, ekonomik ve sosyo-kültürel bakımdan sürdürülebilirliğin sağlanmasını destekleyen bir unsur olduğu ifade edilebilmektedir (Kılınç ve Kılınç, 2018: 396).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

COĞRAFI İŞARETLİ GIDALARIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNDE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ETKİSİ: İZMİR YARIMADA ÖRNEĞİ

3.1. ARAŞTIRMA

Bu çalışmada, İzmir yarımada bölgesinde coğrafi işaret tesciline sahip gıdaların sürdürülebilirliğinde iklim değişikliğinin etkisini belirlemek amacı ile analiz yapılmıştır. Çalışma kapsamında üç araştırma sorusu mevcuttur:

- Coğrafi işaretli gıdaların gastronomide sürdürülebilirliğe olan etkisi nedir?
- İklim değişikliği coğrafi işaretli gıdaların sürdürülebilirliğine nasıl etki etmektedir?
- Coğrafi işaretli gıdaların sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla iklim değişikliğine uyum ve azaltım için nasıl yöntemler uygulanmalıdır?

Bu kısımda araştırmanın amacı, önemi, kapsamı, yöntemi, örnekleme, sınırlılıkları, veri toplama yöntemi, geçerliliği, güvenilirliği ve verilerin analizi yer almaktadır.

3.1.1. Araştırmanın Amacı, Önemi ve Kapsamı

Coğrafi işaretleme sistemi, bölgelerin tarihi ve kültürel niteliklerinin yanı sıra belirli üretim metodları kapsamında üretilmiş ve/veya hazırlanmış gıda ürünlerinin sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır (Şengül ve Çılgınoğlu 2023: 113). Ait oldukları bölge ile kuvvetli bağı bulunan bu ürünlerin, bölgenin ekonomik açıdan kalkınmasına da olumlu etkileri olduğu görülmektedir (Velissariou ve Mpara, 2014: 254).

Araştırmanın amacı; İzmir'in içinde olduğu yarımada bulunan ilçelerde coğrafi işaret tescili almış gıdaların sürdürülebilirliğinde iklim değişikliğinin etkilerinin analiz edilmesidir.

İlerleyen süreçlerde coğrafi işaret tescili başvurularında, iklim değişikliğinin etkilerinin ne denli göz önünde bulundurulması gerektiği konusunda yönlendirici

olacağı düşünülmektedir. Literatürde coğrafi işaretli gıdalar ve sürdürülebilirlik kavramının bir arada ele alındığı çalışmalar mevcuttur ancak coğrafi işaretli gıdaların sürdürülebilirliğinde iklim değişikliğinin etkisine yönelik çalışma bulunmadığı için bu çalışma önem arz etmektedir. Bu sebeple çalışmanın toplumsal açıdan tüketicilere, sektörel açıdan üreticilere, akademik açıdan ise literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda bu çalışmanın ilgili kurum/kuruluşların “coğrafi işaretli gıdaların sürdürülebilirliğinde iklim değişikliğinin etkisi” konusunda gerçekleştirecekleri faaliyetlere yol gösterici olacağı öngörülmektedir.

Araştırma, İzmir Yarımadasındaki coğrafi işaretli gıdaların tescil başvurusunu gerçekleştiren ve tescil ettiren kurum/kuruluşlarla görüşmeler sağlanarak gerçekleştirilmiştir. Başvuru ve tescil sürecine dahil olamayan ancak bu gıda ürünlerinin üretimi, işlenmesi, pazarlanması ve satışı gibi alanlarda aktif rol oynayan kurum/kuruluşlarla da görüşmeler sağlanmıştır.

3.1.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma; insanların potansiyelini keşfetmesi, çaba göstererek oluşturduğu sosyal yapıların ve sistemlerin daha ayrıntılı olarak anlaşılması için geliştirilen bilgi üretme sistemlerindendir (Baltacı, 2019: 370).

Akman Dömbekçi ve Erişen (2022) ise nitel araştırma yöntemi kapsamında görüşme türlerini üç başlıkta sınıflandırmıştır. Bunlar; yapılandırılmamış görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme ve yapılandırılmış görüşme olarak belirtilebilmektedir. Bu çalışmada da kullanılan “yarı yapılandırılmış görüşme”nin temel özelliklerinden birisi soru formunun hazır olmasıdır ancak yeni soruların eklenebilmesi, soruların çıkartılabilmesi ve sırasının değiştirilebilmesi mümkündür. Toplanan sonuç verileri belirli seviyede kategorizasyona tabii tutulabilmektedir. Katılımcılarla yüz yüze görüşme sağlanmış olup, görüşmeler görüşme formu ile gerçekleştirilmiş ve Ek 1’de verilmiştir. Araştırma verileri, soru formu ve görüşmeler sonucu elde edilen bilgiler doğrultusunda aşağıda belirtilen başlıklar altında değerlendirilmiştir;

- a) Katılımcıların Coğrafi İşaret Kavramına Yönelik İfadeleri,
- b) Coğrafi İşaret Tescilinin Sağladığı Avantajlar ve Dezavantajlar,

- c) Katılımcıların Bulunduğu İlçeye Ait Coğrafi İşaretli Gıdalar Hakkında İfadeleri
- d) Katılımcıların Yer Aldığı Kuruluş Bünyesinde Coğrafi İşaret Almış Gıda Ürünleri,
- e) Sürdürülebilirlik Hakkındaki İfadeler,
- f) Sürdürülebilir Gastronomi Kavramı Hakkında İfadeler,
- g) Coğrafi İşaret ve Sürdürülebilir Gastronomi Arasındaki İlişki,
- h) Katılımcıların Bulunduğu İlçede Coğrafi İşaret Tescili Alan Gıda Ürünlerinin İlçeye Sağladığı Katkılar,
- i) İklim Değişikliği Olgusu Hakkında İfadeler,
- j) Katılımcıların Bulunduğu İlçede Gerçekleşen İklim Değişikliğinin Etkisi,
- k) Katılımcıların Bulunduğu İlçede Gerçekleşen Tarım, Besicilik ve Su Ürünleri Faaliyetlerinin Doğru Yürütülmesinde İklim Değişikliğinin Rolü,
- l) Katılımcıların Bulunduğu İlçede Gerçekleşen Tarım, Besicilik ve Su Ürünleri Faaliyetlerinin İklim Değişikliğinden Nasıl Etkilendiği Hakkında İfadeleri,
- m) Katılımcıların Bulunduğu İlçede İklim Değişikliği ile Mücadelede Tarım, Besicilik ve Su Ürünleri Faaliyetleri Kapsamında Yapılanlar,
- n) Katılımcıların Bulunduğu İlçede Gerçekleşen İklim Değişikliğinin Coğrafi İşaretli Gıdalara Etkisi,
- o) Katılımcıların Bulunduğu İlçede İklim Değişikliği Etkilerine Yönelik Alınan Önlemler,
- p) İklim Değişikliği ile Mücadele Konusunda Yapılabilecekler,
- q) İlerleyen Süreçte Coğrafi İşaret Tescil Başvuruları Gerçekleştirilirken İklim Değişikliğinin Rolü,
- r) Katılımcıların Konu Hakkında Diğer İfadeleri.

3.1.3. Araştırmanın Örneklemi ve Sınırlılıkları

Araştırmada amaçlı/kasti örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanan araştırmacılar, olasılıklı olmayan amaçlı örneklem yöntemini kullanmayı sıkça tercih etmektedirler. Bu yöntemde katılımcıların evreni kuvvetli bir şekilde temsil etmesinden çok araştırmanın konusu ile ilgisinin olması önem

taşımaktadır (Karataş, 2015: 71; Neuman, 2012: 320; Yıldırım ve Şimşek, 2008: 107).

Bu yöntem doğrultusunda seçilmiş olan katılımcılar, İzmir yarımadasındaki coğrafi işaretli gıdaların tescil başvurusunu yapan, tescil ettiren kurum/kuruluşlardan ve başvuru/ tescil sürecine dahil olamayan ancak bu gıda ürünlerinin üretimi, işlenmesi, pazarlanması ve satışı gibi alanlarda aktif rol oynayan kurum/kuruluşlardaki yetkili kişilerden oluşmaktadır. Çalışmaya 17 katılımcı gönüllü olarak katılmıştır. Bu katılımcılar İzmir yarımada bölgesinde coğrafi işaret tescil almış gıdaların üretimi ve işlenmesi ile ilgili yeterli bilgiye sahip oldukları için seçilmiştir. Katılımcıların isimleri belirtilmeyip “kodlama tekniği” kullanılarak her katılımcıya ait kod tanımlanmıştır. Araştırma esnasında sadece bir sınırlılık ile karşılaşmıştır, bu sınırlılık ise katkı sağlayamayacağını belirten üç katılımcıyı kapsamaktadır.

3.1.4. Araştırmanın Veri Toplama Yöntemi ve Süreci

Nitel araştırmaların planlanması ve sürdürülmesi esnasında araştırmacılar esnek imkanlar dahilinde hareket edebilmektedir. Esneklik durumu araştırmacının yeni verilere erişmesine imkân sağlayarak, keşfedici bir yaklaşıma fırsat vermektedir. Veri toplamanın görece zor ve daha önce az çalışılmış konuların araştırılmasında tercih edilebilen bir yöntem olduğu belirtilebilmektedir (Baltacı, 2019: 371). Bu araştırmada veri toplama yöntemi olarak nitel araştırma yöntemlerinden “yarı yapılandırılmış yüz yüze görüşme” tekniği uygulanmıştır. Bu görüşme tekniğinde katılımcılara önceden hazırlanmış olan sorular yöneltilir. Soruların sırası değiştirilebildiği gibi gelen cevapların uzun olması ve görüşmecinin akışa bağlı ek sorular yöneltmesi mümkündür (Silverman, 2018: 232).

Konu ile ilgili literatür taraması yapılmış ve ardından diğer çalışmaların araştırma sorularının incelenmesi ile sorular oluşturulmuştur. Bu sorular uzman görüşüne sunulmuş ve onay alınmıştır. Görüşmeler 10 Ocak- 2 Mart tarihleri arasında ses kayıt cihazına kaydedilerek gerçekleştirilmiş ve 25- 75 dakika arasında sürmüştür. Gerekli noktalarla notlar alınarak kayıtlar desteklenmiştir.

3.1.5. Araştırma Verilerinin Analizi

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizinde “içerik analizi” tekniği uygulanmıştır. Bu teknik, kayıt altına alınan metinler veya yazıya dökülen sözlü anlatımlar gibi bir iletişimin içeriğinin çözümlendirilmesinde kullanılmaktadır. Nitel içerik analizi sayesinde sosyal etkileşimin ve iletişimin anlaşılmasına katkı sağlanmaktadır (Gül ve Nizam, 2021: 182).

Zhang ve Wildemuth (2009) ise nitel içerik analizinin amacını bir içeriğin en temel temalarının ve kategorilerinin belirlenmesi olarak ifade etmiştir. Oluşturulan bu temaların ve kategorilerin sosyal gerçekliği en doğru şekilde ifade ettiğini düşünmektedirler. İçerik analizi tekniğinde verilerin özenli bir şekilde kodlanması ve yorumlanması ile nitelikli sonuçlar elde edilebileceği, bu sonuçlar doğrultusunda ise yeni teoriler ve modeller geliştirilmesinin mümkün olduğunu belirtmişlerdir.

Mayring (2011)’e göre içerik analizi altı aşamadan oluşmaktadır. Bir araştırmacının sırasıyla “analiz konusunu/sorusunu belirlemesi, seçme ölçütünün belirlenmesi ve kategori oluşturma, cümle bazında verilerin değerlendirilmesi ve kategorileri tanımlaması gerekirse yeni kategoriler oluşturma, kategorilerin revizyonu, son kez sonuçları ele alması ve ardından yorumlama/değerlendirme yapması” olarak bu aşamaları uygulaması gerektiğini belirtmiştir. Araştırmanın analiz kısmında bu aşamalara uygun ilerlenmiştir.

3.1.6. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Geçerlik kavramı, Bademci (2019) tarafından “belirli bir evrene veya örnekleme uygulanan bir test ya da ölçme aracından elde edilen ölçümlerin kullanımlarının ve önerilen yorumların uygunluğunun ve yeterliğinin, kuram ve kanıt ile desteklenme derecesidir” şeklinde, güvenirlilik kavramı ise “belirli bir evrene veya örnekleme uygulanan bir test ya da ölçme aracından elde edilen ölçümlerin tutarlılığı veya tekrarlanabilirliğidir” şeklinde ifade edilmiştir. Nitel araştırma gerçekleştiren araştırmacının geçerlik kapsamında ele aldığı konuyu tarafsız şekilde ele alması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 269).

Creswell (2000) nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirliği sağlayan sekiz ayrı kriterden bahsetmiştir. Bu kriterler; uzun süreli katılım ve gözlem, çoklu bakış açısı ile bakma, akran incelemesi veya sorgulaması, olumsuz durum değerlendirilmesi, araştırmacının n yargılarının açıklanması, ye kontrolü, ayrıntılı betimleme ve dış denetimlerdir. Bu alışma kapsamında geçerlik ve güvenirliği sağlamak amacıyla “uzman incelemesi” ve “ayrıntılı betimleme” kriterleri uygulanmıştır.

Uzman İncelemesi: Nitel çalışmanın yetersiz sonuçlarının ve kapalı yanıtlarının bulunması, yapılan yanlış yorumlamalar ve değerlendirmeler gibi hatalara maruz kalması çalışmanın inanırılığı konusunda soru işaretleri oluşturmaktadır. Araştırma yöntemleri ve araştırmanın konusu hakkında bilgi sahibi olan uzman kişilerin gerçekleştirilen çalışmayı farklı boyutlarda incelemeye alması çalışmanın inanırılığını arttırmakta, soru işaretlerinin yok olmasını sağlamaktadır. Çalışmaya eleştirel ve profesyonel gözle bakan uzmanlar, yetkinlikleri sebebiyle değerlendirme yapabildikleri için araştırmacılara uzman incelemesi desteği verebilmektedir (Başkale, 2016: 24). Bu araştırmada verilerden analize kadar tüm süreçlerde geçerliğin sağlanabilmesi amacıyla uzman incelemesinden faydalanılmıştır ve araştırmacıya geri bildirimler yapılmıştır.

Ayrıntılı betimleme: Geçerlik ve güvenirliği arttırmak amacıyla kullanılan bu kriterde, içerik hakkında bilginin yeterli olarak verilmesi ile “verinin ham halinin kavram ve temalar doğrultusunda yeniden düzenlenmiş şekilde okuyucuya yorum aktarılmadan özüne uygun olarak aktarılması” durumudur. Bu betimleme yönteminde araştırmacılar alıntıların direkt olarak aktarımı yolunu sıkça kullanmaktadır (Başkale, 2016: 26; Yıldırım ve şimşek, 2016: 282). Araştırmada ayrıntılı betimlemeden faydalanılmış, veriler ayrıntılı betimleme kriterlerine uygun olarak ele alınmıştır.

3.2. DEğERLENDİRME VE BULGULAR

Araştırma ile elde edilen bulgular içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Tüm cevaplar kategorize edilmiş, verilerden tabloladırmaya uygun olan cevaplar

tablolaştırılmıştır. Katılımcıların demografik özellikleriyle başlayan tablolar araştırma sorularına verilen cevaplarla devam etmektedir.

Tablo 25: Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Çalışma Süresi (Yıl)	Kurum veya Kuruluştaki görevi
K1	Erkek	73	Doktora	40	Su Ürünleri Kooperatifler Birliği Danışmanı-Tarımsal İşler Danışmanı
K2	Kadın	49	Doktora	24	Bitkisel Üretim Birimi Memuru
K3	Erkek	50	Lise	24	Su Ürünleri Kooperatifler Birliği Başkanı
K4	Kadın	65	Lisans	13	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Yönetim Kurulu Üyesi
K5	Kadın	44	Yüksek Lisans	13	İlçe Tarım ve Orman Müdürü
K6	Erkek	43	Yüksek Lisans	14	Ziraat Yüksek Mühendisi
K7	Erkek	38	Lise	23	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Başkanı-Tarım ve Hayvancılık Projeler Sorumlusu
K8	Kadın	36	Lisans	10	İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü Tarımsal Hizmetler Birimi Memuru
K9	Erkek	62	Lise	30	Su Ürünleri Kooperatifi Başkanı
K10	Kadın	35	Lisans	5	Kadın Kooperatifi Yönetim Kurulu Üyesi
K11	Kadın	36	Yüksek Lisans	13	Yerel Gastronomi Etkinlikleri Sorumlusu
K12	Erkek	69	Lisans	10	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Başkanı
K13	Kadın	44	Lisans	22	İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü Ziraat Mühendisi
K14	Erkek	60	İlkokul	50	Su Ürünleri Kooperatifi Başkanı
K15	Kadın	53	Doktora	22	Genel Sekreter Yardımcısı
K16	Erkek	36	Doktora	5	Ziraat Mühendisi
K17	Erkek	33	Lisans	11	İklim Değişikliği ve Temiz Enerji Şube Müdürü

Tablo 25'te katılımcılara ait cinsiyet, yaş, eğitim durumu, uzmanlık alanındaki çalışma süresi ve kurum veya kuruluştaki görevini kapsayan demografik bilgilere yer verilmiştir. Toplamda 17 katılımcı çalışmaya katkı sağlamıştır ve katılımcıların 8'i (%47,05'i) kadınlardan, 9'u (%52,94'ü) erkeklerden oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan katılımcıların yaş ortalaması ise 48'dir. Bu bilgiler doğrultusunda katılımcıların orta yaş (45-64 yaş) grubunda yer aldığı ifade edilebilmektedir.

Araştırmaya destek veren kişilerin 11'i kamu kurum ve kuruluşlarında yetkili memur olarak çalışmaktadır. Diğer 6 kişi ise özel kurum ve kuruluşlarda farklı iş kollarına mensup kişilerdir.

Katılımcılardan %23,52'sini oluşturan K1, K2, K3, K4 koduna sahip olanlar Seferihisar ilçesinden, %29,41'ini oluşturan K5, K6, K7, K8, K9 kodlu olanlar Çeşme ilçesinden, %29,41'ini oluşturan K10, K11, K12, K13, K14 kodlu olanlar ise Urla ilçesinden çalışmaya katkı sağlamıştır. K15, K16 ve K17 kodlu katılımcılar ise ilçelerde görüşme sağlanan kurum ve kuruluşlar ile il kapsamında eş zamanlı olarak çalışma gerçekleştiren kurumlardaki üst düzey yetkili kişilerdir. Bu katılımcıların oranı ise %17,64 olarak belirtilebilmektedir.

3.2.1. Katılımcıların Coğrafi İşaret Kavramına Yönelik İfadeleri

Tablo 26'da *“Coğrafi işaret kavramı sizin için ne anlam ifade ediyor?”* sorusuna istinaden katılımcıların cevapları kategorize edilmiştir. Tüm katılımcılar coğrafi işaret kavramına yönelik ifadelerde bulunmuştur.

Tablo 26: Katılımcıların Coğrafi İşaret Kavramına Yönelik İfadeleri

Katılımcıların Coğrafi İşaret Kavramına Yönelik İfadeleri	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17
Coğrafyanın kendine has endemik türlerinin, tohumlarının ve hayvanlarının korunması	X		X												X		
Bölgenin kimliğini yansıtan ve değer kazandıran ürünler olması		X				X					X						X
Bölgeye ait özel ürünlerin sürdürülebilirliğinin ve kalitesinin devamlılığının sağlanması	X			X				X	X				X		X		
Bölgede üretilen ürüne katma değer sağlayan ve üretim alanını sınırlayan işaret					X					X						X	X

olması																	
Yöreyle ait ürünlerin ön plana çıkartılarak tanıtımının yapılması ve markalaşmasının sağlanması		X		X		X	X				X	X		X		X	
Yerel ve özgün olanın korunması, ürünün spesifik özelliğinin kayıt altına alınarak garanti edilmesi	X		X				X				X				X		

Üç katılımcı (K1, K3, K15 kodlu katılımcılar) coğrafyanın kendine has endemik türlerinin, tohumlarının ve hayvanlarının korunması olarak yorumda bulunmuştur. Bu katılımcıların oranı %17,64'tür. Bir katılımcının (K1 kodlu katılımcı) bu ifadeye ek olarak coğrafi işaret kavramı ile ilgili yorumuna aşağıda yer verilmiştir.

İnsanlar dilediği yerde, dilediği bitkiyi, dilediği hayvanı yetiştirip, büyütmemelidir. Coğrafyaların kendine has endemik türleri, tohumları ve hayvan yapısı tahrip edilmemeli ve melezleşmemelidir. Canlıların o coğrafyadaki karakteristik döngüsü ortadan kaldırılmamalıdır. Yıllar içerisinde bu durum iklim değişikliğine dahi sebebiyet verebilir. Bu nedenle kendi coğrafyanızı, kendi toprağınızı, kendi ikliminizi bilmeli ve o yöreye has endemik türlerle üretim gerçekleştirilmelidir. Coğrafi işaretleme de bu noktada önem taşımaktadır.

Katılımcıların %23,52'sini oluşturan dört katılımcı (K2, K6, K11, K17 kodlu katılımcılar) ise coğrafi işaret kavramını bölgenin kimliğini yansıtan ve değer kazandıran ürünler olarak ifade etmiştir. Bu ifadeye ek olarak bir katılımcı (K11 kodlu katılımcı) "coğrafi işaret, bir bölgede yerel ve özgün olanın korunarak kayıt altına alınması demek. Her bölgenin kendine özgü ürünleri var ve bu ürünler bölge ile beraber değer kazanıyor" yorumuyla coğrafi işaret ile ilgili düşüncesini belirtmiştir. Bir katılımcı (K17 kodlu katılımcı) ise coğrafi işaret kavramını, bir coğrafyanın kimliği ile özdeşleşmiş, o coğrafyanın kültürünü ve üretimini pazarlayacak bir done olarak gördüğünü ayrıca belirtmiştir.

Katılımcıların %35,29'luk kısmını oluşturan altı katılımcı (K1, K4, K8, K9, K13, K15 kodlu katılımcılar) soruyu bölgeye ait özel ürünlerin sürdürülebilirliğinin ve kalitesinin devamlılığının sağlanması şeklinde cevaplamıştır. Bu yoruma ek

olarak bir katılımcının (K15 koldu katılımcı) coğrafi işaret kavramının yanlış algılanarak yorumlanması ile ilgili yorumuna aşağıda yer verilmiştir.

Aslında coğrafi işaret bazen yanlış algılanıp yorumlanabiliyor. Türkiye’de çok yoğun bir coğrafi işaret tescil başvurusu var ve bu başvurular sonucunda işaretler de veriliyor. Ancak şu sıkıntı var, coğrafi işaret ile aitmiş gibi algılanıyor. Hayır, coğrafi işaret aslında tamamen iklimin, havanın, toprak koşullarının yani ekolojinin belirlediği bir ürün. Bu noktada coğrafi işareti ele aldığımızda il sınırı şeklinde bir kısıtlama yapmak doğru değil, işaretler il sınırları içerisinde alınmaya çalışılıyor böyle bir algı sıkıntısı var. Coğrafi işaret tamamen bölge, yöre, iklim, rüzgâr, ısı, güneşlenme süresi gibi faktörlerden etkileniyor. Coğrafi işaret aslında sınırları belirlenen bölgede üretilen ürünü, tek, spesifik ve özel olduğunu gösteriyor.

Katılımcıların %23,52’lik kısmını oluşturan dört katılımcı (K5, K10, K16, K17 kodlu katılımcılar) coğrafi işaret kavramını bölgede üretilen ürüne katma değer sağlayan ve üretim alanını sınırlayan işaret olarak tanımlamıştır. Sekiz katılımcının (K2, K4, K6, K7, K11, K12, K14, K16 kodlu katılımcılar) yer aldığı %47,05 oran ile en çok verilen cevap “yöreye ait ürünlerin ön plana çıkartılarak tanıtımının yapılması ve markalaşmasının sağlanması” ifadesi olmuştur.

Beş katılımcı (K1, K3, K8, K11, K15 kodlu katılımcılar) ise yöneltilen soruya yerel ve özgün olanın korunması, ürünün spesifik özelliğinin kayıt altına alınarak garanti edilmesi şeklinde cevap vermiştir. Verilen bu cevap katılımcıların %29,41’inin düşüncesini yansıtmaktadır.

3.2.2. Katılımcıların Coğrafi İşaret Tescilinin Sağladığı Avantajlar ve Dezavantajlara İlişkin İfadeleri

Tablo 27’de “*Coğrafi işaret tescilinin sağladığı avantajlar ve dezavantajlar nelerdir?*” sorusu katılımcılara yöneltilmiş ve cevaplar kategorize edilmiştir. Tüm katılımcılar avantajlar noktasında ifadelerde bulunmuştur. Dezavantaj noktasında sadece dört katılımcı katkı sağlamıştır.

Tablo 27: Katılımcıların Coğrafi İşaret Tescilinin Sağladığı Avantajlar ve Dezavantajlara İlişkin İfadeleri

Katılımcıların Coğrafi İşaret Tescilinin Sağladığı Avantajlar ve Dezavantajlara İlişkin İfadeleri		K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17
AVANTAJ	Piyasada tescil almamış bir ürüne göre tüketiciler tarafından daha çok tercih edilmesi ve satın alınması		X			X	X		X		X	X		X		X		
	Tüm nitelikleri belirlendiği ve denetimler yapıldığı için tüketicinin ürüne güvenmesi, daha rahat pazarlanması, bölgenin kalkınması		X	X	X		X	X	X	X	X		X	X			X	
	Coğrafi işaret alan ürünün korunarak diğer kuşaklara sürdürülebilirliğin sağlanması				X							X					X	X
	Coğrafi işaret almış ürünlerin geliştirilmesi konusunda kaynak ve desteğin sağlanması (festivaller, projeler vb.)					X									X			
DEZAVANTAJ	Coğrafi işaret tescilinin bazı kişiler tarafından tamamen ekonomik çıkarlar için alınmaya çalışılması	X											X					
	Bazı coğrafi işaret almış ürünlerin fiyatının						X											

	normalden daha yüksek olması																
	Tescilin ilçe kapsamında alınması ürünün diğer bölgelerdeki üretimini ve pazarlanmasını kısıtlaması						X										

Katılımcıların %47,05’lik kısmını oluşturan sekiz katılımcı (K2, K5, K6, K8, K10, K11, K13, K15 kodlu katılımcılar) coğrafi işaretin avantajını tescil almış bir ürünün piyasada tescil almamış bir ürüne göre tüketiciler tarafından daha çok tercih edilmesi ve satın alınması olarak ifade etmiştir. Katılımcıların %64,70’lik kısmını oluşturan 11 katılımcı (K2, K3, K4, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K14, K16 kodlu katılımcılar) avantaj kategorisinde tüm nitelikleri belirlendiği ve denetimler yapıldığı için tüketicinin ürüne güvenmesi, daha rahat pazarlanması ve bölgenin kalkınması cevabını vermiştir. Coğrafi işaret tescilinin sağladığı avantaj olarak bu ifade katılımcılar tarafından en çok verilen cevap olmuştur.

Dört katılımcı ise (K4, K11, K16, K17 kodlu katılımcılar) coğrafi işaretin bir diğer avantajını işaret alan ürünün korunarak diğer kuşaklara sürdürülebilirliğinin sağlanması olarak ifade etmiştir. Bu katılımcıların oranı ise %23,52 olarak ifade edilebilmektedir. Katılımcıların %11,76’lık kısmını oluşturan iki katılımcı (K5, K14 kodlu katılımcılar) ise coğrafi işaret almış ürünlerin geliştirilmesi konusunda kaynak ve desteğin sağlanmasını avantaj olarak ifade etmiştir. Coğrafi işaret almış ürünlerin üretiminin sağlanması için ilk olarak üreticiye verilen desteğe vurgu yapılmıştır, ayrıca düzenlenen festivallere ve geliştirilen projelere verilen destekleri de avantaj olarak belirtmişlerdir.

17 katılımcı arasından yalnızca dört katılımcı (K1, K6, K7, K12 kodlu katılımcılar) coğrafi işaret tescilinin sağladığı dezavantajlara değinmiştir. Diğer katılımcılar coğrafi işaret tescilinin herhangi bir dezavantaj oluşturmadığını ifade etmiştir. İki katılımcı (K1, K12 kodlu katılımcılar) coğrafi işaret tescilinin bazı kişiler tarafından tamamen ekonomik çıkarlar için alınmaya çalışıldığını belirtmiştir. Bu katılımcıların oranı %11,76’dır. %5,88’lik orana sahip bir katılımcı (K6 kodlu katılımcı) ise bazı coğrafi işaret almış ürünlerin fiyatının normalden daha yüksek olmasını dezavantaj olarak gördüğünü ifade etmiştir. Bir diğer %5,88’lik orana sahip

bir katılımcı (K7 kodlu katılımcı) ise tescilin ilçe kapsamında alınmasının ürünün diğer bölgelerdeki üretiminin ve pazarlanmasının kısıtlanmasına sebebiyet verdiğini bir dezavantaj olarak belirtmiştir.

3.2.3. Katılımcıların Bulunduğu İlçeye Ait Coğrafi İşaretli Gıdalar Hakkında İfadeleri

Tablo 28’de *“ilçenize ait ilk aklınıza gelen coğrafi işaret tescilli olmuş gıda ürünü/ürünleri nelerdir?”* sorusu araştırmaya Seferihisar, Çeşme ve Urla ilçelerinden destek veren katılımcılara yöneltilmiş ve cevaplar kategorize edilmiştir. Bu soruya karşın katılımcıların hepsi ilçesine ait olan coğrafi işaretli gıda ürünün ismini verebilmiştir.

Tablo 28: Katılımcıların Bulunduğu İlçeye Ait Coğrafi İşaretli Gıdalar Hakkında İfadeleri

Katılımcıların Bulunduğu İlçeye Ait Coğrafi İşaretli Gıdalar Hakkında İfadeleri	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17
Seferihisar Mandalinası	X	X	X	X											X	X	X
Çeşme Kavunu					X	X	X	X	X						X	X	X
Urla Sakız Enginarı										X	X	X	X	X	X	X	X

Seferihisar ilçesinden destek veren %23,52’lik orana sahip katılımcılar (K1, K2, K3, K4 kodlu katılımcılar) “Seferihisar mandalinası”, Çeşme ilçesinden destek veren %29,41’lik orana sahip katılımcılar (K5, K6, K7, K8, K9 kodlu katılımcılar) “Çeşme kavunu”, Urla ilçesinden destek veren %29,41’lik orana sahip katılımcılar (K10, K11, K12, K13, K14 kodlu katılımcılar) ise “Urla sakız enginarı” cevabını vermiştir. Diğer üç katılımcı (K15, K16, K17 kodlu katılımcılar) ise çalışma kapsamına giren ilçelerin coğrafi işaretli gıda ürünlerinin isimlerini belirtmiştir. Bu katılımcıların oranı ise %17,64’tür.

3.2.4. Katılımcıların Yer Aldığı Kuruluş Bünyesinde Coğrafi İşaret Almış Gıda Ürünleri Hakkında İfadeleri

Katılımcılara *“kurum/kuruluşunuz bünyesinde coğrafi işaret tescili almış gıda ürünleri nelerdir?”* sorusu yöneltilmiştir. Soruya istinaden bir katılımcı (K1 kodlu katılımcı) Seferihisar’da yetiştirilen mandalınanın yaklaşık 72 yıldır üretiminin gerçekleştiğini ve tescilin kuruluşları bünyesinde alındığını ifade etmiştir. Bu katılımcının oranı %5,88’dir. Seferihisar ilçesinden katkı sağlayan diğer üç katılımcı (K2, K3, K4 kodlu katılımcılar) kuruluşları bünyesinde herhangi bir tescil almış gıdanın olmadığını belirtmiştir. Bu katılımcıların oranı %17,64’tür. Ayrıca bu cevaba ek bir katılımcı (K4 kodlu katılımcı) “sakızlı tarhana” gıda ürününün tescili için kurum olarak süreç içerisinde olduklarını eklemiştir.

Çeşme ilçesinden çalışmaya destek veren katılımcılarla sağlanan görüşmeler sonucunda iki katılımcı (K7, K8 kodlu katılımcılar) yer aldıkları kuruluşun İzmir Büyükşehir Belediyesi ile gerçekleştirdikleri ortak çalışmalar olduğunu belirtmiştir. Bu katılımcıların oranı %11,76’dır. Bir katılımcı (K1 kodlu katılımcı) ise Çeşme kavununun tescilinin büyükşehir belediyesine ait olduğunu, kendilerinin ise yetkilendirme alarak faaliyet gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir. Ayrıca “damla sakızı” gıdasının tescil çalışmalarının sürdürüldüğünü belirtmiştir.

Urla ilçesinden çalışmaya katkı sağlayan katılımcılar (K10, K11, K12, K13, K14 kodlu katılımcılar) bağlı bulundukları kurum ve kuruluşların gıda ürünleri sınıfında herhangi bir tescil belgesine sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Bu katılımcıların oranı %29,41’dir.

3.2.5. Katılımcıların Sürdürülebilirlik Hakkındaki İfadeleri

Tablo 29’da *“sürdürülebilirlik hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?”* sorusu katılımcılara yöneltilmiş ve cevaplar kategorize edilmiştir. Tüm katılımcılar sürdürülebilirlik hakkında ifadelerde bulunmuştur.

Tablo 29: Katılımcıların Sürdürülebilirlik Hakkındaki İfadeleri

Katılımcıların Sürdürülebilirlik Hakkındaki İfadeleri	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17
Geleceğe yönelik yapılan tüm faaliyetlerin devamlılığının sağlanması	X		X	X	X		X		X	X			X	X	X		
Tüm ekolojinin korunarak geliştirilmesi, gelecek kuşaklara aktarılması		X				X		X			X	X					
Belirsiz bir süre içerisinde mevcut durumun değişmemesi durumu																X	X

10 katılımcı (K1, K3, K4, K5, K7, K9, K10, K13, K14, K15 kodlu katılımcılar) %58,82 oranla sürdürülebilirlik kavramını geleceğe yönelik yapılan tüm faaliyetlerin devamlılığının sağlanması olarak tanımlamıştır. Ayrıca Bir katılımcı (K1 kodlu katılımcı) sürdürülebilirlik kavramını üç temele dayandırarak ifade etmiştir. İfadesine aşağıda yer verilmiştir.

Sürdürülebilirlik kavramından bahsederken bu üç şeye dikkat etmek lazım. Ürün bazında ele alınırsa ürünün öncelikle bir coğrafya ve mikroklimaya ait olması gerekmektedir. Eğer ait değilse sürdürülebilir olması mümkün değildir. İkinci olarak ürünün üretimini yapan insanların bu ürün hakkında bilgisi ve geçmişi var mı sormak lazım. Üçüncü olarak piyasada ürünün ekonomik bakımdan değerini bulması gerekmektedir. Ekonomik açıdan zarar edilmesi durumunda ürünün sürdürülebilirliğinden bahsedilemez.

Ek olarak bir katılımcı (K4 kodlu katılımcı) sürdürülebilirlik kavramı ile ilgili sürdürülebilirliğin sadece ürün bazında değil her alanda ele alınması gerektiğini, bir işe başlanıldığında sadece yapıyormuş gibi yapılarak sürdürülebilirlik sağlanamayacağını belirtmiştir. Bir katılımcı (K5 kodlu katılımcı) ise sürdürülebilirliği bir çeşit döngü olarak tanımlamıştır. Ayrıca yapılan tüm iş ve işlemlerin kalitesinin yüksek, sonuçlarının iyi olması yüksek ihtimalle devamının geleceği anlamını taşıdığını ifade etmiştir. Ne kadar kazanç ve yarar sağlanıyorsa sürdürülebilirliğinde o kadar yüksek olacağını belirtmiştir.

Beş katılımcı (K2, K6, K8, K11, K12 kodlu katılımcılar) ise sürdürülebilirlik kavramını doğrudan ekolojik bakımdan ele alarak %29,41 oranla tüm ekolojinin

korunarak geliştirilmesi, gelecek kuşaklara aktarılması olarak tanımlamıştır. Bu cevaba ek olarak bir katılımcı (K2 kodlu katılımcı) sürdürülebilirlik kavramının günümüzde çok gündemde olmasına rağmen kavrama karşı bilinçlenmenin olmadığını ifade etmiştir. Bir katılımcı ise (K11 kodlu katılımcı) ise sürdürülebilirlik kavramının sektörlerce içinin yeterince doldurulmadan kullanıldığını ve sürdürülebilirlik kavramının tüm dünyada belirlenen küresel hedefler doğrultusunda tanınmaya başladığını ifade etmiştir.

İki katılımcı ise %11,76 oranla sürdürülebilirlik kavramını çok daha genel bir tanımla belirsiz bir süre içerisinde mevcut durumun değişmemesi durumu olarak tanımlamıştır. Bu cevaba ek olarak bir katılımcı (K17 kodlu katılımcı) ise sürdürülebilirlik kavramını hiçbir bileşenin hiçbir bileşenin üzerinde tahakkuk kurmadığı, sömürmediği, eksiltmediği ve çoğalttığı bir düzen olarak ifade etmiştir.

3.2.6. Katılımcıların Sürdürülebilir Gastronomi Kavramı Hakkında İfadeleri

Katılımcılara *“sürdürülebilir gastronomi kavramı hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?”* sorusu yöneltilmiş ve cevaplar kategorize edilmiştir. Katılımcıların %35,29'luk kısmını oluşturan altı katılımcı (K1, K4, K5, K7, K8, K17 kodlu katılımcılar) sürdürülebilir gastronomiden bahsetmek için mevcut coğrafyanın insanların yeme içme kültürlerinde yer alan gıdaları hikayesiyle beraber günümüze ve geleceğe aktarması gerektiğini ifade etmiştir. Bir katılımcı (K1 kodlu katılımcı) doğru bir şekilde aktarımın yapılması durumunda gıda ürününün özünü kaybetmeden sürdürülebilirliğinin sağlanacağını belirtmiştir. Ek olarak iki katılımcı (K7, K17 kodlu katılımcılar) yerel gıda ürünlerinin üretilmesi, işlenmesi ve tanıtımı sağlandığı sürece sürdürülebilir gastronomiden bahsedilebileceği yorumunu gerçekleştirmiştir.

Ayrıca bir katılımcı (K4 kodlu katılımcı) gastronominin sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla gerçekleştirdikleri bir projeden bahsetmiştir. Bu proje kapsamında yörenin insanların geçmişte ve günümüzde ne yediği, gelecekte ne yiyeceği ve sağlıklı olan gıdaların korunarak geleceğe nasıl aktarılacağı sorularına cevap arandığını belirtmiştir. Unutulmaya yüz tutmuş yemekleri hayata yeniden kazandırdıkları ve kayda aldıklarını ifade etmiştir. Bir katılımcı da (K5 kodlu

katılımcı) sürdürülebilir şekilde gıda ürünü üretimi yapılamaz ise gıdaya ulaşmanın mümkün olmayacağı yorumunu gerçekleştirmiştir. Bir katılımcı (K8 kodlu katılımcı) ise sürdürülebilirlik gastronominin sağlanamaması ile ilgili endişelerini şu şekilde ifade etmiştir.

Gelecek nesillerin başta gıda olmak üzere birçok temel ihtiyacını nasıl karşılayacağı konusunda endişelerim yer alıyor. Gıdanın üretimi konusunda gördüğüm kadarıyla üreticilerin yaş ortalaması çok yüksek. Bu durumda gıda ürünlerinin genç nesil tarafından bilinçli bir şekilde yetiştirilerek piyasaya sunulması ilerleyen yıllarda pek karşılaşılabileceğimiz bir durum gibi görünmüyor maalesef. Gıdanın sürdürülebilirliği tehlike altında diyebiliriz.

Katılımcıların %17,64'lük kısmını oluşturan üç katılımcı (K3, K9, K14 kodlu katılımcılar) sürdürülebilir gastronominin sağlanabilmesi için gıda ürünlerinin olması gereken formlarda avlanarak işlenmesi ve sunulması gerektiğini belirtmiştir. Özellikle su ürünleri faaliyetleri gerçekleştirirken gıda ürünlerinin denetlenmesi konusunda görevli olan kurum ve kuruluşların sahada daha çok yer alması gerektiğini eklemiştir. Ayrıca bir katılımcı (K14) su ürünleri faaliyetlerinde bazı avcılarının kaçak avcılık gerçekleştirmesi sebebiyle su ürünlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanamadığını belirtmiştir. Avlanma kapasitesinin düşmesi sebebiyle fiyat artışlarının olduğunu bu sebeple herkesin su ürünlerini tüketemeyeceğini ifade etmiştir.

Katılımcıların %41,17'lik kısmını oluşturan yedi katılımcı (K6, K10, K11, K12, K13, K15, K16 kodlu katılımcılar) ise tarım ve gıda olmadan dünya üzerinde hiçbir şeyin sürdürülebilir olmasının mümkün olmadığını, gastronominin sürdürülebilirliğinin insanlık için önemini belirtmiştir. Ayrıca bir katılımcı (K11 kodlu katılımcı) sürdürülebilir gastronomiyle ilgili aşağıda verilen yorumu gerçekleştirmiştir.

Sürdürülebilir gastronomiyi yerel bir gastronomi modeli olarak görmekteyim. Bu model anlaşılabilir olarak tarımsal ürünlerin üreticiden alınması, bu ürünlerin atıksız bir mutfakta işlenmesi, var olan atıkların dönüştürülmesi (gıda, gübre vb.) gibi faaliyetleri kapsayan bir metodolojiyi esas almakta. Dolayısıyla sürdürülebilir gastronomiyi hakkında gerçekleştirmek taşralarda ve köylerde mümkün gibi geliyor. Çünkü şehir merkezinde büyük bir kulenin çatı katında iki tane saksıya ektiğiniz yeşillikle sürdürülebilir gastronomiden bahsedemezsiniz. Bir tarımsal üretim tesisinde tüm ürünlerin üretimi ve işlenmesi sürdürülebilirlik kavramı kapsamına giren karasal yaşamı korumak, suyu korumak, eğitilmiş ve nitelikli istihdam sağlamak, yoksulluğun ve açlığın sonlandırılması gibi kavramlara dokunularak gerçekleştirilmelidir.

Ayrıca bir katılımcı (K12 kodlu katılımcı) tarımsal olarak sürdürülebilirliğin sağlanmasının çok zor olduğunu, tarım alanlarının yerleşim alanlarına dönüştüğünü belirtmiştir. Yer altı sularının tükenmeye başladığını da ifade etmiştir. Son olarak bir katılımcı (K16 kodlu katılımcı) ise tarım bakımından sürdürülebilir gastronomiyi ele aldığı uzun bir süre içerisinde sürdürülebilir bir tarım yapılmak isteniyorsa elde edilen kalitede ve verimde düşüklük olmaması gerektiği yorumunu gerçekleştirmiştir. Bahsi geçen bu durumun süreklilik arz ederek doğa dostu üretimin sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Sürdürülebilir gastronominin ise tarım ürünlerinin yeni uygulamalarla işlenerek son ürün elde edilmesiyle sağlanabileceğini, sürdürülebilir gastronominin sürdürülebilir tarım ile mümkün olduğunu belirtmiştir.

3.2.7. Katılımcıların Coğrafi İşaret ve Sürdürülebilir Gastronomi Arasındaki İlişki Hakkında İfadeleri

Katılımcılara *“size göre coğrafi işaret ve sürdürülebilir gastronomi arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?”* sorusu yöneltilmiş ve cevaplar kategorize edilmiştir. Katılımcıların %41,17’lik kısmını oluşturan yedi katılımcı (K1, K6, K8, K11, K12, K10, K15 kodlu katılımcılar) coğrafi işaret ve sürdürülebilir gastronomi arasında doğrudan doğruya, birbirini tamamlayan bir ilişki olduğunu ifade etmiştir. Bölgeye ait gastronomik unsurların geçmişten geleceğe en doğru şekilde taşınması için coğrafi işaret tescilinin önemini değinmişlerdir. Ek olarak iki katılımcı (K11, K15, K17 kodlu katılımcılar) coğrafi işaret tescilinin gıda ürününün tarihsel ve kültürel birikiminin aktarılmasına katkı sağladığını ifade etmiştir. Ayrıca coğrafi işaret tescili alan gıda ürünlerinin bilinirliğinin arttığını, bu sebeple şeflerin menülerinde bu ürünlere daha çok yer verdiğini, başka bir farkındalığa sebep olarak ürünün daha çok üretilmesine ve döngüsel bir ekonominin oluşmasına katkı sağladığını belirtmiştir.

Katılımcıların %29,41’lük kısmını oluşturan beş katılımcı (K2, K3, K5, K13 K16 kodlu katılımcılar) coğrafi işaret tescili alan gıda ürünlerinin özünü kaybetmeden geleceğe aktarılmasının daha kolay olduğunu belirtmiştir. Bu katılımcılar tüketicilerin geçmişe göre daha duyarlı olduğunu, coğrafi işaret tescili almış gıdaların etiketleme ile tüketiciye bildirilmesi durumunda gıda ürününün tercih

edilebilirliğinin arttığını ifade etmiştir. Bu yoruma ek bir katılımcı (K3 kodlu katılımcı) gıda ürünlerinin tescil alması ve denetlenerek korunmasının gastronominin sürdürülebilir olmasındaki etkisine ve önemine değinmiştir. Ayrıca bir katılımcı (K5 kodlu katılımcı) ise coğrafi işaretleme sayesinde gastronomik ürünün kalitesinden ödün vermeden sürdürülebilir şekilde üretiminin sağlanabildiği yorumunu gerçekleştirmiştir.

Katılımcıların %11,76'lık kısmını oluşturan iki katılımcı (K4, K7 kodlu katılımcılar) bağlı olduğu kuruluş bünyesinde tescil başvuruları gerçekleştirirken temel amaçlarının gıda ürünlerinin sürdürülebilirliğini sağlamak olduğunu belirtmiştir. Coğrafi işaret tescili ile ürünü korumanın daha kolay olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca bir katılımcı (K7 kodlu katılımcı) gıda ürünlerine coğrafi işaret tescili alındığı halde üretimde sıkıntılar yaşadıklarını belirtmiştir. Örnek olarak tarım arazilerinin imara açılması, genç çiftçi nüfusunun azalması, miras bölünmesi ile arazilerin satılması gibi üretime engel olan durumlara değinmiştir.

İki katılımcı (K9, K14 kodlu katılımcılar) %11,76'lık oranla su ürünlerinin daha çok coğrafi işaret olarak markalaşması gerektiğini belirtmiş, coğrafi işaret tescili alınması durumunda ürünün sürdürülebilirliğinin ve denetiminin kolaylaşacağını ifade etmiştir.

3.2.8. Katılımcıların Bulunduğu İlçede Coğrafi İşaret Tescili Alan Gıda Ürünlerinin İlçeye Sağladığı Katkılar Hakkında İfadeler

Tablo 30'da katılımcılara yöneltilen *“bulunduğunuz ilçede coğrafi işaret tescili alan gıda ürünlerinin ilçeye sağladığı katkılar nelerdir?”* sorusunun cevapları kategorize edilmiştir. Tüm katılımcılar coğrafi işaret almış gıda ürünlerinin ilçeye sağladığı katkılar hakkında ifadelerde bulunmuştur.

Tablo 30: Katılımcıların Bulunduğu İlçede Coğrafi İşaret Tescili Alan Gıda Ürünlerinin İlçeye Sağladığı Katkılar Hakkında İfadeleri

Katılımcıların Bulunduğu İlçede Coğrafi İşaret Tescili Alan Gıda Ürünlerinin İlçeye Sağladığı Katkılar Hakkında İfadeleri	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17
Coğrafi işaret almış gıda ürününü deneyimleme arzusuyla gelen turistin ekonomik anlamda ilçeye katkısı	X		X						X		X		X		X	X	X
Coğrafi işaretli ürünün festivallere konu olmasını ve bu durumun ölü sezonun canlanmasıyla ilçeye katkısı		X		X	X		X	X	X	X	X	X		X	X		
Coğrafi işaret tescilli almış gıda ürünlerinin tüketici tarafından talep edilmesi ile üreticinin üretimini sürdürülebilir şekilde gerçekleştirebilmesi						X		X		X	X					X	

Dokuz katılımcı (K1, K3, K9, K11, K13, K15, K16, K17 kodlu katılımcılar) %52,94 oranla bölgenin ün kazanmış ve coğrafi işaret tescili almış gıdalarını deneyimleme arzusu ile turistlerin bölgeyi ziyaret etmesinin ilçe halkının, esnafların, restoranların, kafelerin ve otellerin ekonomik açıdan kalkınmasına destek olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bir katılımcı (K1 kodlu katılımcı) günümüzde gerçekleştirilen seyahatlerin en çekici unsurlarından birinin bölgenin lezzetlerini denemek olduğunu eklemiştir. Dünya pazarında da coğrafi işaret tescili almış gıda ürünlerinin bilinirliğinin sağlandığını ifade etmiş, bu durumun üreticiye ekonomik anlamda katkısının olacağı yorumunu gerçekleştirmiştir.

11 katılımcının (K2, K4, K5, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K14, K15 kodlu katılımcılar) yer aldığı %64,70 oranla en çok verilen cevap coğrafi işaret tescili almış gıdaların turizm sezonu dışında gerçekleşen festivallere konu olmasını ve bu durumun ölü sezonun canlanmasıyla ilçeye katkı sağladığı olmuştur. Bir katılımcı (K4 kodlu katılımcı) bu yoruma ek olarak gıda ürününün tanıtımının yanında ilçenin ekonomik bakımdan canlandığını, coğrafi işaretli gıda ürününü festivallerde

deneyimleyen turistlerin tekrardan deneyimlemek için bölgeyi ziyaret ettiğini, edemezse de uzaktan satın alma yaparak gıda ürününe ulaştığını ifade etmiştir.

Beş katılımcı (K6, K8, K10, K11, K16 kodlu katılımcılar) %29,41 oranla coğrafi işaret tescili almış gıda ürünlerinin tüketici tarafından talep edilmesi ile üreticinin üretimini sürdürülebilir şekilde gerçekleştirebilmesine katkı sağladığını belirtmiştir. Emeğinin karşılığını alan üreticinin motivasyonunun artacağını ve üretimin devamlılığının sağlanacağını ifade etmiştir.

3.2.9. Katılımcıların İklim Değişikliği Olgusu Hakkında İfadeleri

Tablo 31’de katılımcılara yöneltilen *“iklim değişikliği olgusu hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?”* sorusunun cevapları kategorize edilmiştir. Tüm katılımcılar iklim değişikliği olgusu hakkında ifadelerde bulunmuş, yalnızca iki katılımcı iklim değişikliğini doğal ve olağan bir olay olarak karşılamıştır.

Tablo 31: Katılımcıların İklim Değişikliği Olgusu Hakkında İfadeleri

Katılımcıların İklim Değişikliği Olgusu Hakkında İfadeleri	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17
Tabiatın kendini yenileme şekli olarak gördüğünü, tuhaf karşılamadığı					X	X											
İklim değişikliğini yaşadığını, kuraklık içerisinde olduğu	X	X	X				X		X	X		X	X	X			
Tarım ürünlerinin hasat dönemlerinin değiştiği ve don olaylarının yaşandığı				X				X			X				X	X	X
Tarımsal üretimi ve coğrafi işaret sistemini olumsuz etkilediği															X		

İki katılımcı (K5, K6 kodlu katılımcı) %11,76 oranla dünyanın belirli zamanlarda değişime uğradığını, bazı dönemlerde doğadan çok iyi verim alınırken bazı dönemlerde de verim alınamadığı ve iklimin olumsuz etkilerinin yaşandığını belirtmiştir. Bu durumların normal olduğunu, tabiatın kendini yenileme şekli olarak gördüğünü, tuhaf karşılamadığını ifade etmiştir. Ayrıca bir katılımcı (K6 kodlu katılımcı) dünyanın 400 yılda bir derecesinin yükseldiğini, anormal bir durum olarak

karşılamadığını ifade etmiştir. Bu yoruma ek olarak doğayı kirleten ve bu durumu tetikleyen faaliyetlerin varlığını da bahsetmiştir.

Dokuz katılımcı (K1, K2, K3, K7, K9, K10 K12, K13, K14 kodlu katılımcılar) %52,94 oranla iklim değişikliğini yaşadığını, kuraklık içerisinde olduğunu belirtmiştir. Küresel iklim değişikliğinin gıda ürünü yetiştiriciliğini olumsuz etkilediğini enginardan alınan verimin geçmiş yılın onda biri oranına kadar düştüğünü ifade etmiştir. Ayrıca bir katılımcı (K3 kodlu katılımcı) iklim değişikliğini “İki sene önce İzmir’de orman yangını gerçekleşti, bütün İzmir ağladı. Benim İzmir körfezim her gün yanıyor, bunu gören yok. Yanlış avlanmanın ve insanların sebep olduğu bu yangın bizim iklimimizi değiştiriyor” şeklinde yorumlamıştır.

Katılımcıların %35,29’luk kısmını oluşturan altı katılımcı (K4, K8, K11, K15, K16, K17 kodlu katılımcılar) iklim değişikliği sebebiyle tarım ürünlerinin hasat dönemlerinin değiştiğini, don olaylarının yaşanması sebebiyle ürün kaybının yaşandığını belirtmiştir. Bu durumun üreticiyi olumsuz etkilediğini ifade etmiştir. Ayrıca bir katılımcı (K16 kodlu katılımcı) tarımsal üreticilerin ekonomik kaygılar sebebiyle daha yoğun tarımsal üretim gerçekleştirdiklerini ve bu durumun tarımsal anlamda oluşan sera gazı emisyonlarının artmasına sebebiyet verdiğini belirtmiştir. Bir katılımcı (K11 kodlu katılımcı) ise iklim değişikliğinin günümüzde Türkiye’de oldukça hissedilir hale geldiğini belirtmiş ve aşağıda verilen yorumu gerçekleştirmiştir.

İklimin değişmesi tıpkı biz insanların sağlıklı bir bedende 36.5 derece vücut ısısına sahip şekilde yaşarken hasta olunca bu derecenin artması gibi dünyanın da hasta hale geldiğinin göstergesidir. Aslında hasta bir dünyada yaşıyoruz bu olguyu böyle görmekte yarar var. Bu durum bizim uyum sağlamamız gereken ya da ısınsa da bizim bu ısınmış şartlara alışarak yaşayabileceğimiz bir değişiklik olmadığını düşünüyorum. Kuraklık raporlarının ve iklim değişikliği verilerinin çok iyi değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Bir katılımcı da %5,88 oranla (K15 kodlu katılımcı) iklim değişikliğini ciddi bir sorun olarak gördüğünü, tarımsal üretimi ve coğrafi işaret sistemini oldukça olumsuz etkilediğini belirtmiştir. İklim değişikliğini sadece kuraklık kaynaklı değil, dengesiz yağışların ve don olaylarının da sebep olduğunu belirtmiştir.

3.2.10. Katılımcıların Bulunduğu İlçede Gerçekleşen İklim Değişikliğinin Etkisi Hakkında İfadeleri

Tablo 32’de katılımcılara yöneltilen *“iklim değişikliğinin ilçeye etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?”* sorusuna karşın verdikleri cevaplar kategorize edilmiştir. Tüm katılımcılar ilçede gerçekleşen iklim değişikliğinin etkisi hakkında ifadelerde bulunmuştur.

Tablo 32: Katılımcıların Bulunduğu İlçede Gerçekleşen İklim Değişikliğinin Etkisi Hakkında İfadeleri

Katılımcıların Bulunduğu İlçede Gerçekleşen İklim Değişikliğinin Etkisi Hakkında İfadeleri	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17
İlçede havanın normalden sıcak olduğunu, tarımın olumsuz etkilendiğini, daha düşük rekolte ve daha yüksek maliyetlerle karşılaşıldığı	X	X		X	X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X
Sıcaklıkların artması ile beklenen kış mevsimi balıklarının gelmemesi durumu			X						X					X			

Katılımcıların %82,35’lik kısmını oluşturan 14 katılımcının (K1, K2, K4, K5, K6, K7, K8, K10, K11, K12, K13, K15, K16, K17 kodlu katılımcılar) ortak cevabı iklim değişikliği sebebiyle bulundukları ilçede havanın normalden sıcak olduğunu, tarımın olumsuz etkilendiğini, daha düşük rekolte ve daha yüksek maliyetlerle karşılaşıldığı olmuştur. Ek olarak 1 katılımcı (K1 kodlu katılımcı) bulunduğu ilçenin iklim değişikliğinden diğer bölgelere göre daha az etkilendiğini ifade etmiştir. Bir katılımcı (K4 kodlu katılımcı) ise küresel ısınmanın etkisi ile yaz sezonunun uzaması durumundan bahsetmiş ancak bu durumun yanıltıcı olduğunu eklemiş, mevsim olarak bir buçuk mevsimin yaşandığını ifade etmiştir. İklim değişikliği sebebiyle 38 yıldır her sene mandalının rekoltesinin düştüğünü, mandalina bahçelerinin sitelere dönüştüğünü eklemiştir.

Bir katılımcı (K6 kodlu katılımcı) ise don olayını sıkça yaşadıklarını bu durumun tarım ürünlerini olumsuz etkilediğini eklemiştir. Bir katılımcı ise (K7 kodlu katılımcı) normalde Çeşme kavununu toprağın rutubeti sebebiyle susuz yetiştirebilirken iklim değişikliği nedeniyle yağışların azaldığını artık su verilerek yetiştirilebildiğini belirtmiştir. Bir katılımcı ise (K8 kodlu katılımcı) ekim ve hasat zamanlarının iklim değişikliği nedeniyle her sene değiştiğini belirtmiştir.

Bir katılımcı (K10 kodlu katılımcı) ise iklim değişikliği sebebiyle 2022 senesinde Urla sakız enginarının don olayına maruz kaldığını eklemiştir. Bu durumun üreticinin ön siparişlerinin teslimatını sağlaması noktasında engel oluşturduğunu belirtmiştir. Bir katılımcı ise (K11 kodlu katılımcı) bir yılda düşen yağmur miktarının azalmasının yarımada tarımsal ürün miktarının ve ekolojik çeşitliliğin azalmasına sebep olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu durumun tarımsal ekonomiyi olumsuz etkilediğini ve hayvancılığında dolaylı yoldan olumsuz etkilendiğini eklemiştir. Bir katılımcı ise (K15 kodlu katılımcı) iklim değişikliğinin ilçede yüz yıllardır yetiştiricilik yapan üreticinin, ürün yetiştiriciliğine dair kadim bilgilerinin yok olmasına sebebiyet verebileceğini eklemiştir.

Katılımcıların %17,64'lük kısmını oluşturan üç katılımcı (K3, K9, K14 kodlu katılımcılar) sıcaklıkların artması ile beklenen kış mevsimi balıklarının gelmemesi durumu ile karşılaştıklarını ifade etmiştir. Ayrıca bir katılımcı (K3 kodlu katılımcı) denizlerde yaşayan “deniz patlıcanı” canlısının denizlerin akciğeri olmasına rağmen kaçak şekilde avlanması sonucunda doğanın olumsuz etkilendiğini belirtmiştir.

3.2.11. Katılımcıların Bulunduğu İlçede Gerçekleşen Tarım, Besicilik ve Su Ürünleri Faaliyetlerinin Doğru Yürütülmesinde İklim Değişikliğinin Rolü Hakkında İfadeleri

Katılımcılara yöneltilen *“ilçenizde gerçekleşen tarım, besicilik ve su ürünleri faaliyetlerinin doğru yürütülmesinde iklim değişikliğinin rolü nedir?”* sorusuna karşın tüm katılımcılar ortak bir cevap vermiş, iklim değişikliğinin ilçelerindeki tarım, besicilik ve su ürünleri faaliyetlerini olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Bu faaliyetlerin doğru şekilde ve geçmiş bilgilerin ışığında

gerçekleştirilmesinin iklim değişikliği sebebiyle artık mümkün olmadığını eklemiştir. Bir katılımcı (K4 kodlu katılımcı) ilçedeki tarım ürünlerinin iklim değişikliği sebebiyle ekim ve hasat zamanlarının neredeyse her yıl değişkenlik gösterdiğini belirtmiş, bu durumda doğru bir yürütme faaliyeti gösterilemediğini ifade etmiştir. Bir katılımcı (K11 kodlu katılımcı) ayrıca aşağıda verilen yorumu gerçekleştirmiştir.

Tüm dünyada olduğu gibi ilçemizde de tarım faaliyetlerinin doğru yürütülmesi, iklim değişikliğinin yavaşlatılması ya da uyum gösterilmesi sürecinde önem arz etmektedir. Anadolu'nun geçmişine baktığımızda karakılçık ve siyez gibi eski buğdayların tipolojileri az su istemektedir, bu da yer altı ve yer üstündeki su kaynaklarının daha kritik olarak korunduğu üretim modelleri olarak karşımıza çıkıyor, zamanla bu yöntemlere dönmemiz gerekebilir. Tarımda giderek artan sulama ve gübreleme miktarları iklim değişikliğine sebebiyet veriyor. Sulamanın kontrolsüzlüğü ilçedeki su kaynaklarının yok olmasına neden oldu, ilçemizde yer alan üç derenin tamamen kurduğunu söyleyebilirim. Besicilik faaliyetlerinin ilçemizde çok gerçekleştiğini düşünmüyorum bununla ilgili yorum yapamayacağım. Su ürünleri faaliyetleri içinse avcılığın kontrollü şekilde gerçekleşmediğini ve kıydan belirli mesafelere girmemesi gereken tekne vb. araçların girdiğini görüyoruz. Denizdeki yozlaşmanın iklimde de yozlaşmaya yol açtığını düşünüyorum. Ayrıca denizdeki iklim için değerli türlerin kaybolması da oksijen oranının azalmasına sebep oluyor. Bu durumda sadece ilçeyi değil tüm dünyayı maalesef olumsuz etkiliyor.

3.2.12. Katılımcıların Bulunduğu İlçede Gerçekleşen Tarım, Besicilik ve Su Ürünleri Faaliyetlerinin İklim Değişikliğinden Nasıl Etkilendiği Hakkında İfadeleri

Katılımcılara yöneltilen ***“ilçenizde tarım, besicilik ve su ürünleri faaliyetleri iklim değişikliğinden nasıl etkilenmektedir?”*** sorusuna karşın verdikleri cevaplar kategorize edilmiştir. Katılımcıların %64,70’lik kısmını oluşturan 11 katılımcı (K1, K2, K4, K5, K8, K10, K11, K12, K15, K16, K17 kodlu katılımcı) ilçelerde yetiştirilen tarımsal ürünlerin kuraklık devam ettiği sürece her yıl bir önceki yıldan daha az ürün elde edileceğini ifade etmiştir. İlçelerinin mikroklimasının değiştiğini ve bu sebeple zaman içerisinde ilçelerde yetiştirilen tarımsal ürün çeşitlerinin de değişeceğini belirtmiştir. Ayrıca bir katılımcı (K1 kodlu katılımcı) yerli tarım ürünleri ve hayvanlar yerine ithal olan türlerin yetiştiriciliğinin yapılarak bölgenin kendine özgü türlerinin sürdürülebilirliğinin engellendiğini, ithal gelen türlerin karbon ayak izinin yerli türlerden daha fazla olduğunu öne sürmüştür. Bu durumun

iklim değişikliğini desteklediğini, yerli türlerin yetiştiriciliğini engellediğini ifade etmiştir.

İki katılımcı (K3, K9) ise tarım ürünlerinin zirai işlemlerinde iklim değişikliği sebebiyle üreticinin zamanlamayı eskisi gibi planlayamadığını, mühendislerin desteğine daha çok ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiştir. Bir katılımcı (K10 kodlu katılımcı) ise ilçede Urla sakız enginarının yetiştiriciliğini yapan ve “erken uyandırma” tekniğini uygulayan üreticilerin iklim değişikliğinden olumsuz etkilendiğini ifade etmiştir. Çeşitli yöntemlerle enginar bitkisini daha erken uyandırıp daha erken hasat eden bu üreticiler otel vb. kurumlara ürün gönderirken don olayının yaşanması ile gönderim sağlayamadığını belirtmiştir. Bir katılımcı (K11 kodlu katılımcı) ise ilçedeki faaliyetlerin iklim değişikliğinden yoğun olarak etkilendiğini belirtmiştir. Özellikle yağmur sularının azalması, yer altı sularının daha derinlere inmesi, derelerin artık akması gibi hususlar sebebiyle sulu tarımın artık g   bir hale geldiğini ifade etmiş, susuz tarım modelleri için yeniden eski tip üretime geçilmesi gerektiğini eklemiştir.

İki katılımcı (K12, K16 kodlu katılımcılar) ise ilçelerdeki tarım ürünlerinin ısınan hava sebebiyle erken yetişmesi ve don olayının yaşanması durumunun olumsuz etkilerinden bahsetmiştir. Bir katılımcı (K15 kodlu katılımcı) ise çiftçilerin ilçelerde uzun süredir ürettiği tarım ürünlerinin iklim değişikliği sebebiyle  retimnin zorlaştığını ifade etmiştir.  retimi gerçekleşen bu ürünlerin özel ekipmanları varsa onların kullanılamaz olacağı ve iklime uygun yeni bir ürün çeşidine geçişin ekonomik açıdan üreticiyi zorlayabileceğini belirtmiştir.

Katılımcıların %17,64’lük kısmını oluşturan üç katılımcı (K3, K9, K14 kodlu katılımcılar) su ürünleri faaliyetlerinin iklim değişikliğinden etkilendiğini, beklenen iklim olaylarının (lodos, yağmur vb.) zamanında gerçekleşmediğini ifade etmiştir. Bu durumda su ürünlerinin gelişme ve avlanma dönemlerinin normale göre iki ay geç geldiğini eklemiştir.

Dört katılımcı (K6, K7, K11, K12 kodlu katılımcılar) ilçedeki besicilik faaliyetlerinin krizin eşiğinde olduğunu belirtmiştir. Bu katılımcıların oranı %23,52’dir. Ayrıca bir katılımcı (K7 kodlu katılımcı)  reticinin kendi yemini üretmesinin gerektiğini ancak yem bitkilerinin aşırı suya ve gübreye ihtiyaç duyması sebebiyle kendi yemini üretilip yetiştiricilik yapanların neredeyse kalmadığını

belirtmiştir. Bir katılımcı (K11 kodlu katılımcı) ise besicilik faaliyetleri için ise hayvan yeminin üreticinin kendi tarlasında üretildiği sürece hem ekonomik hem ekolojik çıktıları olduğunu, karbon ayak izi oluşturulmadığını belirtmiştir. Ancak üreticinin kendi tarlasındaki yem üretimi miktarı yağışın düşmesi ile azalabileceğini ve bu durumu iklim değişikliğinin etkisi olarak gördüğünü ifade etmiştir. Ayrıca bir katılımcı (K12 kodlu katılımcı) besicilik faaliyetlerinin çayırların azalması sebebiyle eskisi kadar yaygın olmadığını, hazır yem ile hayvanların beslenmesi gerektiğini bunun da ekonomik açıdan yetiştiricileri zorladığını ifade etmiştir.

3.2.13. Katılımcıların Bulunduğu İlçede İklim Değişikliği ile Mücadelede Tarım, Besicilik ve Su Ürünleri Faaliyetleri Kapsamında Yapılanlar Hakkındaki İfadeleri

Tablo 33'te katılımcılara yöneltilen *“ilçenizde iklim değişikliği ile mücadelede yürütülen tarım, besicilik ve su ürünleri faaliyetleri kapsamında neler yapılmaktadır?”* sorusuna karşın cevaplar kategorize edilmiştir. Yalnızca üç katılımcı tarım, besicilik ve su ürünleri faaliyetleri kapsamında yapılanları yetersiz bulmuştur.

Tablo 33: Katılımcıların Bulunduğu İlçede İklim Değişikliği ile Mücadelede Tarım, Besicilik ve Su Ürünleri Faaliyetleri Kapsamında Yapılanlar Hakkındaki İfadeleri

Katılımcıların Bulunduğu İlçede İklim Değişikliği ile Mücadelede Tarım, Besicilik ve Su Ürünleri Faaliyetleri Kapsamında Yapılanlar Hakkındaki İfadeleri	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17
İklim değişikliği ile mücadele odaklı çalışmaların yeterli şekilde gerçekleştirilen kurum ve kuruluşların bulunmadığı	X					X					X						
Tarım ve orman bakanlığının, yerel		X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X	X	X

yönetimlerin ve kooperatiflerin, iklim değişikliği ile mücadele amacıyla bilgilendirici faaliyetler gerçekleştirdiğini																	
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Katılımcıların %17,64'lük kısmını oluşturan üç katılımcı (K1, K6, K11 kodlu katılımcılar) iklim değişikliği ile mücadele odaklı çalışmalarını yeterli şekilde gerçekleştiren kurum ve kuruluşların bulunmadığını ifade etmiştir. Ayrıca iki katılımcı (K1, K11 kodlu katılımcılar) ilçede tarım ilacı kullanılmadan yerli tohumlar kullanılarak yetiştiricilik yapılmasının iklim değişikliği ile mücadeledeki önemini bahsetmiş, bu tohumların daha az sulanma ve tarım ilacı istediğini eklemiştir. Tarımsal üretim alanında susuz tarım modellerinin genişletilmesi ve üreticinin bilgilendirilmesi için çalışmalar gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

14 katılımcı (K2, K3, K4, K5, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K14, K15, K16, K17 kodlu katılımcılar) tarım ve orman bakanlığının, yerel yönetimlerin ve kooperatiflerin, iklim değişikliği ile mücadele amacıyla bilgilendirici faaliyetler gerçekleştirdiğini ifade etmiştir. Bu katılımcıların oranı %82,35'dir. Ayrıca iki katılımcı (K2, K5 kodlu katılımcılar) kurum olarak iklim değişikliği ile mücadele için sahada bulunarak üreticilerle etkileşimde olduklarını, bilgilendirici materyalleri üreticiye sunduklarını ifade etmiştir. Bir katılımcı ise (K4 kodlu katılımcı) iklim krizi ile mücadele kapsamında ilçe belediyesinin strateji biriminin çalışmalarının olduğunu bahsetmiştir. Ayrıca üreticilerle bir araya gelerek kooperatif ortakları ile görüşmeler sağladıklarını eklemiştir. Ek olarak bir katılımcı (K16 kodlu katılımcı) kaynakların korunarak doğaya dost üretim şekillerinin gerçekleşmesi için küçük üreticiden itibaren desteklerin sağlandığı ve bu desteklerin artması gerektiğini ifade etmiştir.

3.2.14. Katılımcıların Bulunduğu İlçede Gerçekleşen İklim Değişikliğinin Coğrafi İşaretli Gıdalara Etkisi Hakkındaki İfadeleri

Katılımcılara *“iklimdeki değişikliklerin ilçenize ait coğrafi işaretli gıdaların üretim miktarı ve hasattan alınan verim üzerine nasıl bir etkisi vardır?”* sorusu yöneltilmiş ve verdikleri cevaplar kategorize edilmiştir. Katılımcıların %23,52'sini

oluşturan dört katılımcı (K1 K2, K3, K4 kodlu katılımcılar) coğrafi işaretli Seferihisar mandalinasının iklim değişikliği sebebiyle ekim, ilaçlama ve hasat zamanlarının değişkenlik gösterdiğini belirtmiştir. Ayrıca bir katılımcı (K1 kodlu katılımcı) küresel ısınma, yağmur rejimindeki düzensizlik, ozon tabakasının delinmesi gibi durumlar sonucunda coğrafi işaretli gıdalardan alınan verimin azalması ve ürün kalitesinin düşmesinin olası olduğunu belirtmiştir. Bir katılımcı (K3 kodlu katılımcı) ise sulama ile ilgili bir problem yaşamadıklarını barajlardan faydalandıklarını, ürünün lezzetinde herhangi bir değişim fark etmediklerini belirtmiştir. Ayrıca bu katılımcı “Akdeniz sineği” olarak adlandırdıkları bir sinekten bahsetmiş, iklim değişikliği sebebiyle ortaya çıkan bu sineğin 10 yıldır Seferihisar mandalinasının içini çürüterek dalından düşmesine sebep olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların %29,41’lik kısmını oluşturan beş katılımcı (K5, K6, K7, K8, K9 kodlu katılımcılar) iklim değişikliği sebebiyle havaların normalden sıcak olduğunu, üreticinin Çeşme kavununu daha erken hasat etmek durumunda kalacağını belirtmiştir. Bir katılımcı (K6 kodlu katılımcı) coğrafi işaret tescili alan gıdanın üretiminin tescilde yer alan dönemleri ve şartları sağlaması gerektiğini, iklimde gerçekleşen bu değişikliğin tescili olumsuz etkileyeceğini belirtmiştir. Ayrıca bir katılımcı (K7 kodlu katılımcı) kuraklığın hissedildiği yıllarda Çeşme kavunundan alınan rekoltenin düşük olduğunu bahsetmiş, hatta üreticilerin toprakta rutubet olmadığı senelerde Çeşme kavununu ekmekten kaçındıklarını ifade etmiştir. Bir katılımcı (K8 kodlu katılımcı) ise Çeşme kavununun iklim değişikliği sebebiyle Nisan yağmuru almadığı dönemlerde lezzetinin değiştiğini ve boyutunun küçüldüğünü eklemiştir.

Katılımcıların %29,41’lik kısmını oluşturan beş katılımcı (K10, K11, K12, K13, K14 kodlu katılımcılar) Urla sakız enginarının iklim değişikliğinden yoğun olarak etkilendiğini, iklim değişikliği sebebiyle Urla sakız enginarının don olayına maruz kalması ve yanık olması (kararması) durumu ile karşılaştıklarını ifade etmiştir. Ayrıca bir katılımcı (K10 kodlu katılımcı) bu sebeple doğrudan ürünün kullanılamaz hale geldiğini belirtmiştir. Bir katılımcı (K11 kodlu katılımcı) ise don ve sel gibi afetlerin Urla sakız enginarını doğrudan etkilediğini, afetlerin yaşandığı durumlarda hasat miktarını oldukça düşürdüğünü belirtmiştir. Ayrıca Urla sakız enginarının ekimi ile ilgili aşağıda belirtilen yorumu gerçekleştirmiştir.

Normalde yağmur suyunun yeterli olduğu Urla sakız enginarı birkaç senedir yağmur sorunu yaşandığı ve kuraklık olduğu için artı bir sulama ihtiyacı duymaktadır. Sulu tarım yapılması gereken bir tür olması sebebiyle su bulunan tarlalara ekimi mümkünken su olmayan tarlalara ekimi artık mümkün kılınmıyor. Bu da üretimin belirli lokasyonlara yayılmasına belirli lokasyonlarda da geliştirilememesine sebebiyet veriyor. Coğrafi işaretli ürünümüzün kalitesinde bir düşüş gözlemlememekle beraber birim maliyette her geçen gün artış olduğunu söyleyebilirim.

Üç katılımcı (K15, K16, K17 kodlu katılımcı) tüm coğrafi işaretli gıda ürünlerinin yetiştiriciliğinde üreticinin iklim değişikliğinin olası etkilerini öngörerek kültürel işlemlerde bazen değişikliğe gitmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu katılımcıların oranı %17,64'tür. Ayrıca bir katılımcı (K15 kodlu katılımcı) gıda ürününün üretimi noktasında üreticinin iklim değişikliğine uygun üretim tekniklerini dikkate alarak proaktif davranması gerektiğini belirtmiştir. Bu gereklilikleri yerine getiren üreticiler kadar yerine getirmeyen üreticilerin de olduğunu eklemiştir. Bir katılımcı (K16 kodlu katılımcı) ise bir bölgede normalde yaşanmaması gereken iklimsel durumun gerçekleşmesinin coğrafi işaretli ürünün verimini düşürdüğünü belirtmiştir.

3.2.15. Katılımcıların Bulunduğu İlçede İklim Değişikliği Etkilerine Yönelik Alınan Önlemler Hakkında İfadeleri

Katılımcılara yöneltilen *“ilçenizde iklim değişikliğine yönelik alınan önlemler nelerdir?”* sorusuna karşın verilen cevaplar kategorize edilmiştir. Tüm katılımcılar iklim değişikliği etkilerine yönelik alınan önlemler hakkında ifadelerde bulunmuştur.

Tablo 34: Katılımcıların Bulunduğu İlçede İklim Değişikliği Etkilerine Yönelik Alınan Önlemler Hakkında İfadeleri

Katılımcıların Bulunduğu İlçede İklim Değişikliği Etkilerine Yönelik Alınan Önlemler Hakkında İfadeleri	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12	K13	K14	K15	K16	K17
İlçede yer alan barajlar ve filtre edilerek üreticinin tarlasına kadar ulaştırılan hidrantlı sular	X		X														

Üreticileri bilinçlendirme çalışmaları		X		X		X	X	X				X			X	X	X
Varillerde ateş yakarak tarım ürünlerinde don olayının en az kayıpla geçirilmesinin sağlanması					X					X	X		X				
Av dönemlerinin değiştiğini, bu dönemleri avcılarının deneyim ve gözlemleri ile birbirleri ile paylaşması			X						X					X			

İki katılımcı (K1, K3 kodlu katılımcılar) Seferihisar mandalinası üreticilerinin ilçede yer alan barajlar ve filtre edilerek üreticinin tarlasına kadar ulaştırılan hidrantlı sular sayesinde özellikle sulamada sorun yaşamadıklarını, iklim değişikliğinin etkilerini en aza indirmek için çabaladıklarını ifade etmiştir. Bu katılımcıların oranı %11,76'dır. Ayrıca bir katılımcı (K3 kodlu katılımcı) Seferihisar mandalinasını "Akdeniz sineği" olarak adlandırdıkları sinekten korumak için ziraat mühendislerinin önerdiği ilaçlamayı yaptıklarını ancak işe yaramadığını belirtmiştir.

Katılımcıların %52,94'lük kısmını oluşturan dokuz katılımcı (K2, K4, K6, K7, K8, K12, K15, K16, K17 kodlu katılımcılar) yerel yönetimle beraber iklim değişikliğinin etkilerine yönelik önlemlerin alınması hususunda üreticileri bilinçlendirme çalışmaları gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir. Ek olarak bir katılımcı (K4 kodlu katılımcı) bu bilinçlendirme çalışmasının özellikle ürünlerin sulanma sistemini ve bakımlarını içerdiğini ayrıca yer altı sularının korunması konusunda yönlendirici olduğunu eklemiştir. Bir katılımcı (K12 kodlu katılımcı) ise kuruluş olarak üreticileri bilinçlendirme çalışmalarına yeni başladıklarını, ilçedeki iklim değişikliğinin etkilerini en aza indirmek için bakanlıklar ile görüşmeler planladıklarını belirtmiştir. Ayrıca üç katılımcı (K15, K16, K17 kodlu katılımcı) iklim değişikliğine uyum kapsamında akıllı tarım teknolojilerinin iyi bir anahtar olduğunu belirtmiştir. Dijital teknoloji olması sebebiyle maliyetlerinin yüksek olduğunu ancak ideal sulama, ısı, toprak vb. parametrelerin belirlenmesinde büyük kolaylık sağladığını eklemiştir. Bu teknolojiyi kullananların olduğunu ancak küçük üreticiye ulaşamadığını ifade etmiştir. Ayrıca iki katılımcı (K16, K17 kodlu

katılımcılar) yer aldığı kurumda doğaya dost tarımsal üretim tekniklerinin küçük üreticiye aktarılması hususunda çalışmalar gerçekleştirdiklerini belirtmiştir. İklim değişikliğine uyumlu üretimin nasıl yapılması gerektiğini üreticiye aktaran alan faaliyetlerinin olduğunu eklemiştir. İki katılımcı (K7, K8 kodlu katılımcılar) ise ilçede gerçekleştirilen tarım faaliyetleri kapsamında üzerinde iklim değişikliğinin etkisi en az hissedilecek ürünlerin ekimini gerçekleştirdiklerini ve kurum olarak ekimini desteklediklerini belirtmiştir. Susuz tarımı gerçekleştirilebilecek karakılçık buğdayının ve Çeşme sakız fidanının ekiminin teşvikine değinmiştir.

Katılımcıların %23,52'lik kısmını oluşturan dört katılımcı (K5, K10, K11, K13 kodlu katılımcılar) don olacağı ön görülen günlerde varillerde ateş yakarak tarım ürünlerinde don olayının en az kayıpla geçirilmesinin sağlandığını belirtmiştir. Ayrıca katılımcılar üretimde sahada uzun yıllardır yer alan üreticinin kendi deneyimleri doğrultusunda gerekli önlemleri rahatlıkla aldığını eklemiştir. Ayrıca bir katılımcı (K11 kodlu katılımcı) bulunduğu ilçede iki ayrı sivil toplum kuruluşunun iklim değişikliği ile mücadele kapsamında çalışmaları olduğunu ve halkın farkındalığını arttırmayı amaçladıklarını belirtmiştir. Bu kuruluşların tarımın, gastronominin ve mutfak kültürünün korunarak sürdürülebilirliğini sağlamayı hedeflediklerini eklemiştir.

Katılımcıların %17,64'lük kısmını oluşturan üç katılımcı (K3, K9, K14 kodlu katılımcılar) su ürünleri avcılığı yapılırken iklim değişikliği sebebiyle av dönemlerinin değiştiğini, bu dönemleri avcılarının deneyim ve gözlemleri ile birbirleri ile paylaştıklarını belirtmiştir.

3.2.16. Katılımcıların İklim Değişikliği ile Mücadele Konusunda Yapılabilecekler Hakkında İfadeleri

Katılımcılara yöneltilen *“ilçenizde iklim değişikliği ile mücadele konusunda neler yapılabilir kimler yapmalıdır?”* sorusuna karşın verilen cevaplar kategorize edilmiştir. Katılımcıların %58,82'lik kısmını oluşturan 10 katılımcı (K1, K2, K4, K6, K10, K11, K12, K14, K16, K17 kodlu katılımcılar) üreticiyi ve tüketiciyi iklim değişikliğinin temel tetikleyicileri konusunda bilgilendirmeyi hedefleyen eğitimlerin verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca bir katılımcı (K6 kodlu katılımcı)

belediyelerin ruhsat vermiş olduğu üretim ve işleme tesislerinin iklim değişikliğine sebep olacak faaliyetlerini belirlenen politikalar kapsamında incelemesi gerektiğini belirtmiştir. Aynı zamanda Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının da bu yönde çalışmalara yoğunlaşması gerektiğini eklemiştir. Bir katılımcı (K4 kodlu katılımcı) ise iklim değişikliği kavramının eğitim müfredatına dahil olması gerektiğini ayrıca ifade etmiştir.

Bir katılımcı (K11 kodlu katılımcı) ise iklim değişikliği ile mücadelede yerel yönetimlerin öncü olması gerektiğini ifade etmiştir. Genel idarelerin (devlet kurumları ve bakanlıklar) sivil toplumla ve yerel üretici ile yoğun anlamda temasta olmadığını belirtmiştir. Yerel yönetimlerin hem sivil toplum örgütleri ve kooperatiflerle hem de yerel halk ve muhtarlarla birebir temas halinde olduklarını eklemiştir. Suyun tüketimi ve kullanımı, çöplerin ayrıştırılması, geri dönüşüm, kompost, biyoçeşitliliğin korunması gibi pek çok alanda farkındalık çalışmasının yürütülebileceğini ifade etmiştir.

Ayrıca iki katılımcı (K16, K17 kodlu katılımcılar) ise iklim değişikliği ile mücadele kapsamında gıdaların tarladan çatala kadar geçirdiği sürecin üreticiler ve tüketiciler tarafından bilinmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu süreç hakkında bilgisi olmayan üretici ve tüketicinin iklim değişikliğini önleyecek faaliyetlerde bulunmasının mümkün olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca üreticinin ve tüketicinin iklim değişikliğini tetikleyen eylemler konusunda bilgilendirilmesi gerektiğini eklemiştir. Bu katılımcıların oranı %11,76'dır.

Katılımcıların %35,29'luk kısmını oluşturan altı katılımcı (K3, K5, K7, K8, K9, K13 kodlu katılımcılar) Tarım ve Orman Bakanlığının iklim değişikliği ile mücadele kapsamında üreticiler ve su ürünleri avcılığı gerçekleştiren kooperatif üyelerine bilgilendirici konferanslar gerçekleştirdiğini ancak konferans sayısının artması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca iki katılımcı (K3, K9 kodlu katılımcılar) bakanlıklar ve müdürlükler içerisinde daha spesifik birimlerin oluşturulması gerektiğini eklemiştir.

Bir katılımcı (K15 kodlu katılımcı) iklim değişikliğinden kaynaklanan ürün desenindeki değişimin tarım düzenini tamamen etkilediğini belirtmiştir. Bu durumda iklim projeksiyonları dikkate alınarak ıslah, melezleme vb. çalışmaların laboratuvar ortamlarında AR-GE çalışmaları ile desteklenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu

doğrultuda iklim değişikliğine uyum sağlayabilecek türlerin oluşturulabileceğini belirtmiştir. Bu katılımcının oranı %5,88'dir.

3.2.17. Katılımcıların İlerleyen Süreçte Coğrafi İşaret Tescil Başvuruları Gerçekleştirilirken İklim Değişikliğinin Rolünün Ne Olacağı Hakkında İfadeleri

Katılımcılara yöneltilen *“Bundan sonraki süreçte gıda ürünleri sınıfında coğrafi işaret tescil başvurusu gerçekleştirirken iklim değişikliğinin rolü ne olmalıdır?”* sorusuna verilen cevaplar kategorize edilmiştir. Tüm katılımcılar coğrafi işaret tescil başvurusu gerçekleştirilirken iklimdeki değişimin ve ürünün sürdürülebilirliğinin dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca katılımcılardan coğrafi işaret başvurusunda iklim değişikliğinin etkilerinden minimum derece etkilenecek gıda ürünlerinin seçilmesi gerektiği konusunda ortak bir cevap alınmıştır. Bu cevaba ek olarak bir katılımcı (K1 kodlu katılımcı) ürünün tescil almasıyla çok devamlı şekilde üretiminin sağlanmasının önemini bahsetmiştir. Bir katılımcı (K4 kodlu katılımcı) coğrafi işaret tescil işlemlerinin kolay olmadığını ve iklim değişikliği sebebiyle tescillenen gıda ürününün devamlılığı konusunda kaygılarının olduğunu belirtmiştir. Bir katılımcı (K5 kodlu katılımcı) iklim değişikliği sebebiyle coğrafi işaret tescil belgesinde yer alan özellikler zaman içerisinde kaybeden gıda ürünlerinin olabileceğini belirtmiştir. Bu nedenle tescil başvurusu gerçekleştirilirken üretimde sürdürülebilirliğin göz önünde bulundurulması gerektiğini eklemiştir. Bir katılımcı (K6 kodlu katılımcı) iklim değişikliğinin gıda ürününün kalitesini olumsuz etkileyeceğini, tescil başvurusu gerçekleştirmeyi amaçlayan kişilerin iklim değişikliğini de göz önünde bulundurmaları gerektiğini belirtmiştir.

Bir katılımcı (K7 kodlu katılımcı) tescil başvurusu gerçekleştirilirken tamamen iklime uyum sağlayabilecek ve sulama ihtiyacı duyulmayan gıda ürünlerinin tercih edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Aksi takdirde iklim değiştiği için üründe de değişimler olacağı bu nedenle ürünün tescil almasıyla bir önem taşımayacağını belirtmiştir. Bir katılımcı (K8 kodlu katılımcı) Çeşme kavununun 50 yıl önce tamamen susuz yetiştirilebildiğini ancak günümüzde sulama ihtiyacı duyulduğunu ifade etmiştir. Bu durumun tescil başvurusu gerçekleştirilmesi

düşünülen tüm gıdalar için dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Bir katılımcı (K10 kodlu katılımcı) tescil başvurusunun zor bir süreç olduğunu, Urla sakız enginarının tescil başvurusu öncesinde iklim değişikliğinin varlığını göz önünde bulundurarak hareket ettiklerini belirtmiştir. İlerleyen süreçte her kurum ve kuruluşun iklim değişikliğinin etkilerini göz önünde bulundurması gerektiğini eklemiştir.

Bir katılımcı (K11 kodlu katılımcı) iklim değişikliğinin etkileri ile üretimi azalan ya da ürün özelliklerini yitiren, ekonomik değerini kaybeden ürünlerin bir süre sonra kaybolmaya yüz tutacağını belirtmiştir. Ayrıca coğrafi işaret başvurusunun önemi kadar yöre halkının ürünün iklim değişikliğine uyumlu üretimi konusunda bilgilendirilmesinin önemine ve ürünün coğrafi işaret alması sebebiyle popülerite kazanarak yanlış uygulamalarla yok edilmemesi gerektiğine değinmiştir. Bir katılımcı (K16 kodlu katılımcı) mevcut iklim değişikliği projeksiyonlarına bağlı olarak coğrafi işaret tescilinde güncellenmelerin olması gerektiğini belirtmiştir.

3.2.18. Katılımcıların Konu Hakkında Diğer İfadeleri

Bir katılımcı (K8 kodlu katılımcı) tescil verilen gıda ürünlerinin ortalama beş yıl gibi bir süre tescil geçerliliğine sahip olması tavsiyesinde bulunmuştur. Kontrollerin periyodik olarak yapıldığını ancak iklim değişikliği sebebiyle sıklaştırılması ya da yıl sınırlaması getirilerek tescil yenilemesi yapılması gerektiğini belirtmiştir.

Bir katılımcı (K11 kodlu katılımcı) iklim değişikliği gibi önemli bir konunun gündemde sürekli yer almadığını ifade etmiştir. İklim değişikliği hakkında farkındalık seviyesinin arttırılması ve proje çalışmalarının sadece AB genelinde kalmayarak yerele de inmesi gerektiğini belirtmiştir.

Bir katılımcı (K15 kodlu katılımcı) insanlığın büyük bir gıda krizi ile karşı karşıya kalacağını ifade etmiştir. Coğrafi işaretli gıda ürünlerini stratejik ve yerel ürünler olarak gördüğünü, bu ürünlerin üretimi için tüm aksiyonun alınması gerektiğini belirtmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya genelindeki hızlı nüfus artışıyla beraber gıda talebinde de artış görülmeye başlanmıştır. Bu talebin karşılanabilmesi için gıda sistemlerini oluşturan tarımın ve hayvansal gıdaların sürdürülebilirliği konusunda çalışmalar artmıştır. Özellikle gıdanın kaynağı olan tarım sektöründe uyum temelli uygulamalarla sürdürülebilir üretim önem kazanmıştır.

Sürdürülebilir bir gıda sisteminden bahsedebilmek için doğal kaynakların korunarak ürünün yetiştirilmesinden sunumuna kadar geçirdiği tüm süreçlerin doğa dostu olması gerekmektedir. Günümüzde sürdürülebilir gıda sisteminin oluşmasına katkı sağlayan unsurlardan birisi coğrafi işaretleme sistemidir (Kaya, 2023: 105). Coğrafi işaretleme sistemi, üretildiği yöre ile güçlü bağları olan ve geleneksel kültürün bir parçası haline gelmiş gıdaların, özünü koruyarak gelecek nesillere aktarımını hedeflemektedir. Bu durumun farkındalığına sahip ülkeler mutfak kültürlerinin ve yöresel gıda ürünlerinin korunarak sürdürülmesi yönünde çabalamaktadır. Aslında hem üreticiyi hem de tüketiciyi kapsayan bu çabanın temelini sürdürülebilir gıda sisteminin sağlanması oluşturmaktadır.

Ne kadar coğrafi işaret tescili alınarak gıdalar koruma altına alınmaya çalışılsa da gıdanın devamlılığı sağlanamadıktan sonra coğrafi işaret tescilinin tek başına bir anlam ifade etmediği görülmektedir. Özellikle tüm dünyayı tehdit altına alan iklim değişikliği, farklı bölgelerde farklı etkilerle yaşamı olumsuz etkilemektedir. Küresel ısınmanın artmasıyla beraber su kaynaklarının, tarım arazilerinin ve hayvan yetiştiriciliğinin azaldığı görülmektedir. Yapılan araştırmalar dünyanın ekolojik dengesinin bozulduğu ve canlılar için sürdürülebilir bir yaşamın zorlaştığı konusunda sonuçlar vermektedir.

Bu çalışmada coğrafi işaretli gıdaların sürdürülebilirliğinde iklim değişikliğinin etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, İzmir yarımadasında yer alan Seferihisar, Çeşme ve Urla ilçelerinde coğrafi işaret tescili almış gıdaların sürdürülebilirliği araştırma kapsamında ele alınmıştır. Türk patent ve marka kurumunun resmî internet sitesinde İzmir yarımada kapsamına giren ilçelerde gıda sınıfında “Seferihisar mandalinası, Çeşme kavunu ve Urla sakız enginarı” coğrafi işaret almış ürünler olarak görülmektedir. Bu doğrultuda coğrafi işaret almış

ürünlerin öncelikle başvurusunu gerçekleştiren ve tescil ettiren kurum/kuruluşlarla görüşmeler sağlanmıştır. Başvuru ve tescil sürecine dahil olamayan ancak bu gıda ürünlerinin üretimi, işlenmesi, pazarlanması ve satışı gibi alanlarda aktif rol oynayan kurum/kuruluşlarla da görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katkı sağlayan toplamda 17 katılımcı bulunmakta, tüm katılımcılar alanında uzman kişiler ve üst yöneticilerden oluşmaktadır. Çalışmada sadece bir sınırlılık bulunmaktadır, bu sınırlılık ise katkı sağlayamayacağını belirten üç katılımcıyı kapsamaktadır. Katılımcılarla görüşmeler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile gerçekleştirilmiş ve sorulan sorulara verilen cevaplar içerik analizine tabi tutulmuştur.

Araştırma sorularına verilen cevaplar doğrultusunda gerçekleştirilmiş içerik analizi sonuçlarına göre elde edilen önemli bulgular aşağıda sıralanmıştır.

Katılımcılar coğrafi işaret kavramını tanımlarken %47,05 oranla “yöreye ait ürünlerin ön plana çıkartılarak tanıtımının yapılması ve markalaşmasının sağlanması” ifadesi kullanılmıştır. Diğer katılımcılar ise coğrafyanın endemik türlerinin korunması, bölgenin kimliğini yansıtması, bölgeye ait ürünlerin sürdürülebilirliğinin ve kalitesinin sağlanması gibi coğrafi işaret kavramını tanımlayıcı ifadelerde bulunmuştur. Verilen cevaplar göz önünde bulundurulduğunda katılımcıların coğrafi işaret kavramı hakkında yeterli bilgiye sahip oldukları söylenebilmektedir.

Çalışmanın coğrafi işaret tescilinin sağladığı avantajlar ve dezavantajlara yönelik bulguları ele alındığında, tüm niteliklerinin belirtilmesi ve denetimlerinin yapılması ile ürüne güvenin artıyor olması %64,70 oranla en büyük avantaj olarak görülmektedir. Ürünlerin coğrafi işaret tescili alarak daha rahat pazarlandığı ve bölgenin kalkınmasına katkı sağladığı da bu katılımcıların ortak düşüncesidir. Doğanlı (2020) “*Coğrafi İşaret, Markalaşma ve Kırsal Turizm İlişkileri*” isimli makale çalışmasında “üreticilere sağladığı koruma, pazarlama imkânlarını artırması ve ekonomik getiriye artırarak kırsal kalkınmayı desteklemek” olarak coğrafi işaret tescilinin avantajlarını özetlemiştir. Bu ifade ile katılımcıların cevapları coğrafi işaret tescilinin sağladığı avantajlar konusunda birbirini destekler niteliktedir.

Katılımcıların %11,76’sı coğrafi işaret tescilinin bazı kişiler tarafından tamamen ekonomik çıkarlar için alınmaya çalışılması durumu dezavantaj olarak belirtmiştir. Bu ifade coğrafi işaret tescil başvurusu ile ürünün bölgeye kazandırılarak

sürdürülebilirliğinin sağlanmasından öte çıkar noktasında hareket edilebildiğinin de göstergesi olmaktadır.

Katılımcıların hepsi bulundukları ilçedeki coğrafi işaret tescili almış mevcut gıdalar hakkında bilgi sahibi olduğu saptanmıştır. Seferihisar'dan katkı sağlayan katılımcıların hepsi Seferihisar mandalinasının, Çeşme'den katkı sağlayan katılımcıların hepsi Çeşme kavununun ve Urla'dan katkı sağlayan katılımcıların hepsi Urla sakız enginarının coğrafi işaret tescili almış gıda ürünü olduğunu bilmektedir.

Bazı katılımcılar %11,76 oranla bünyelerinde tescil almış gıdaların bulunmadığını ancak tescil sürecindeki kurum/kuruluşlarla ortak çalışmalar gerçekleştirip, destek olduklarını belirtmişlerdir. Bu durumda coğrafi işaret tescil sürecinde tek bir kurum/kuruluşun değil arka planda birden fazla kuruluşun ortak bir amaç doğrultusunda hareket ettiğini göstermektedir.

Katılımcılar sürdürülebilirliği geleceğe yönelik yapılan tüm faaliyetlerin devamlılığının sağlanması, belirsiz bir süre içerisinde mevcut durumun değişmemesi, ekolojinin korunarak geliştirilmesi ve aktarımı gibi genel ifadelerle tanımlanmıştır.

Katılımcıların ifadelerine bakıldığında sürdürülebilir gastronomi kavramı üç ayrı boyutta ele alınmıştır. İlk olarak mevcut coğrafyanın insanların yeme içme kültürlerinde yer alan gıdaları hikayesiyle beraber günümüze ve geleceğe aktarılması durumu olarak ifade edilmiştir. Bu noktada gastronominin sürdürülebilirliğinde kültürel değerlerin öneminden bahsetmek mümkündür. Çekal ve Doğan (2022) hazırlamış oldukları “*Sürdürülebilir Gastronomide Standart Reçete ve Coğrafi İşaretlerin Önemi*” isimli makale çalışmasında “sürdürülebilir gastronominin önemli bileşenlerinden birisi ise yemeğin kültürel boyutudur. Yemek kültürü, yaşanan coğrafi bölgenin özellikleri ile ilişki içerisinde olunan toplumların bir sentezidir. Yemek kültürü; besinlerin tedariki de dahil olmak üzere, yiyeceklerin hazırlanması, pişirilmesi, sunulması gibi süreçleri kapsar” ifadesinde bulunmuştur. Bu ifade ile katılımcıların ifadesi birbirini destekler niteliktedir. İkinci olarak tarım ve gıda olmadan dünya üzerinde hiçbir şeyin sürdürülebilir olmasının mümkün olmadığı düşüncesidir. Bu sonuca bakıldığında ise tarımın gastronominin temeli olan gıdayı kapsadığı ve canlıların gıda olmadan hayatlarını sürdüremeyeceği söylenebilmektedir. Son olarak da gıda ürünlerinin olması gereken formlarda

avlanarak işlenmesi ve sunulması belirtilmiştir. Gıda ürünlerinden özellikle su ürünlerinin avcılığı yapılırken yanlış avlanma ve yasalara uygunsuzluğun sürdürülebilirlik ile örtüşmediği yorumu yapılabilmektedir. Sunum noktasında ise tüketicinin bu ürünleri tüketmemesi ve gerekli kurum/kuruluşlara bildirmesi de gıdanın sürdürülebilirliği için oldukça önem taşıdığı ifade edilebilmektedir.

Coğrafi işaret ve sürdürülebilir gastronominin arasındaki ilişki ile ilgili en çok verilen cevap %41,17'lik oranla kavramların birbirini tamamladığı ve arasında doğrudan doğruya bir ilişki olduğu yönündedir. Ayrıca % 29,41'lik oranla coğrafi işaret sistemi sayesinde gıda ürünlerinin özünü kaybetmeden gelecek kuşaklara aktarılmasının kolaylaştığı ifade edilmiştir. Tüketicilerin coğrafi işaretli ürünlere karşı pozitif algısının oluştuğunu ve coğrafi işaretli ürünlerin tercih edilebilirliğinin arttığını söylemek mümkündür. Meral ve Şahin (2013) "*Tüketicilerin Coğrafi İşaretli Ürün Algısı: Gemlik Zeytini Örneği*" isimli makale çalışmasında "tüketicilere coğrafi işaretli Gemlik zeytini ile diğer coğrafi işaretli olmayan zeytinlerin fiyatı aynı olduğu durumda hangisini tercih edersiniz sorusu sorulduğunda tüketicilerin %90.4'ü coğrafi işaretli Gemlik zeytini tercih ederken, %3.1'i fark etmez cevabını vermiştir" sonucu yer almaktadır. Bu sonuçtan yola çıkarak coğrafi işaretli gıdaların tercih edilebilirliğinin tescillenmemiş gıdalara göre daha fazla olduğu ifade edilebilmektedir. Belirtilen çalışmanın sonucu ile bu çalışmanın sonucu örtüşmektedir. Coğrafi işaretli ürünün tercih edilmesi durumunda sürdürülebilir gastronominin de desteklendiği söylenebilmektedir.

Su ürünlerinin tescillenmesi konusunda ise bir tarım ürününün tescillenmesi için gösterilen çabanın olmadığı tespit edilmiştir. Tarım, besicilik ve su ürünleri kapsamında yer alan gıdaların coğrafi işaret tescili alması durumunda ürünün sürdürülebilirliğinin ve denetiminin daha kolay olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Ercelep ve Akdemir (2022)'in hazırlamış olduğu "*Tescilli Coğrafi İşaretli Gıda Ürünleri: Türk Tatlıları Örneği*" isimli makalede sonuç kısmında "mutfak kültürünün sürdürülebilirliğine katkı sağlayacak yöreye özgü tatlılarına yönelik coğrafi işaret tesciline başvurmaları önerilmektedir" ifadesine yer verilmiştir. Bu ifadeden yola çıkarak coğrafi işaret tescili alınmasının mutfak kültürünün sürdürülebilirliğini desteklediği ortak bir sonuç olarak değerlendirilebilmektedir.

Katılımcıların bulunduğu ilçedeki coğrafi işaretli gıda ürünlerinin ilçeye sağladığı katkılara yönelik vermiş oldukları cevaplar üç ana başlıkta toplanmıştır. İlk ifade %64,70 oranla en çok verilen cevap olmakla beraber coğrafi işaret tescilli gıdaların ilçede gerçekleşen festivallere konu olması yönündedir. Bu festivaller “ölü sezon” olarak adlandırılan dönemlerde planlanarak yerel halkın ekonomik ve sosyal açıdan kalkınmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca bu festivallerde deneyimlenen gıdaları tekrar deneyimleme arzusu ile bölgeyi ziyaret eden turistlerin olduğu ifade edilmiştir. Bu kişilerin bölgeyi ziyaret edemediği durumlarda ise bölgedeki kooperatiflerle iletişime geçerek ürünleri satın aldıkları bilgisine ulaşılmıştır. Esen (2017) “*Turizmde Sürdürülebilirlik ve Coğrafi İşaretler*” başlıklı bildirisinde Türkiye’nin ürün temalı festival envanteri ile coğrafi işaret tescilli almış ürünleri karşılaştırdığında 179 coğrafi işaretin 38’inin aynı dönemde festivallerinin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Türkiye’deki coğrafi işaretli ürünlerin yaklaşık dörtte birinin (%25,8) festival etkinlikleri ile tanıtılan, bir yöreye özgü ünlenmiş ürünler olduğunu belirtmiştir. Bunların içerisinde coğrafi işaret almış tarımsal ürünlerin olduğu ifadesinde bulunmuştur. Esen (2017)’in çalışmasının sonucu ile katılımcıların ifadesi kıyaslandığında birbirini destekler nitelikte ifadeler olduğu görülmektedir. Coğrafi işaretli gıdaların festivallere bu kadar konu olması ürüne talebin olduğunu ve bu talebinde ilçenin kalkınmasına katkı sağladığı söylenebilmektedir.

İkinci olarak %52,94 oranla bölgenin coğrafi işaret almış gıda ürünlerini deneyimleme arzusu ile turistlerin bölgeyi ziyaret etmesinin ilçe halkının, esnafının, restoranların, kafelerin ve otellerin ekonomik açıdan kalkınmasına destek olduğu yönündedir. Günümüzde gerçekleştirilen seyahatlerin çekici unsurlarından birinin o bölgenin yemek kültürü olduğu düşünüldüğünde belirtilen ifade doğrulanır niteliktedir. Son olarak %29,41’lik oranla coğrafi işaret tescilli alan gıdaların tüketici tarafından tercih ediliyor olmasının ilçedeki üretim faaliyetlerine katkı sağladığı yönündedir. Talep doğrultusunda üretimde sürdürülebilirliğin sağlanması, yerel üreticinin üretim faaliyetlerinin devamlılığı konusunda oldukça önem taşımaktadır. Coğrafi işaretli gıda ürünlerinin tarımda sürdürülebilirliğe katkı sağladığı ve bölgesel kalkınma için yerel halka fırsatlar sunduğu bu çalışmada olduğu gibi birçok çalışmada ortaya konulmuştur (Winter, 2005; Suh ve MacPherson, 2007; Kizos ve Vakoufari, 2011).

Katılımcıların iklim değışikliğı olgusu hakkında görüşleri dört başlıkta ele alınmıştır. Bunlar; iklim değışikliğinin yaşandığı ve kuraklığın oluştuğı, tarım ürünlerinin hasat dönemlerinin değıştiğı, don olaylarının yaşandığı ve tarımsal üretim ile coğrafi işaret sistemini olumsuz etkilediğı yönündedir. Yalnızca iki katılımcı %11,76'lık oranla iklim değışikliğı olgusunu tabiatın kendini yenileme şekli olarak gördüğünü ve tuhaf bir durum olarak karşılamadığını ifade etmiştir. Kaçmaz (2021) *“İklim Değışikliğı ile Mücadelede Doğa Temelli Çözümler”* başlıklı makalesinde “doğal kaynaklara giderek artan miktarlarda verdiğimiz zarar, doğanın kendini onarma oranından çok daha yüksektir ve bu endişe verici eğilim sadece iklim değışikliğıne katkıda bulunmakla kalmayıp, aynı zamanda etkileriyle de büyümektedir” ifadesinde bulunmuştur. Bu ifadeden yola çıkarak doğanın kendini yenileme ve onarma eyleminde olduğunu ancak insanların doğanın kendinin onarma oranından daha çok zarara yol açıldığı ifade edilebilmektedir. Katılımcıların yorumunu kısmen destekleyen bir ifade olduğu görülmektedir. Doğanın kendini yenilediğı ve onardığı gerçeğı ortak sonuçtur ancak doğanın bu onarım gücü insanlar tarafından istismar edilmektedir.

Çalışmaya katkı sağlayan katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%82,35) iklim değışikliğinin bulundukları ilçeye etkisini, havanın normalden sıcak olması ve tarımın bundan olumsuz etkilenmesi durumları ile ifade etmiştir. Ayrıca tarımda daha düşük rekolte ve daha yüksek maliyetlerle karşılaştığı yönünde yanıtlar da verilmiştir. Bayraç ve Doğan (2016) *“Türkiye’de İklim Değışikliğinin Tarım Sektörü Üzerine Etkileri”* başlıklı makale çalışmasında sonuç kısmında “sıcaklık değışimlerinin tarım sektörü üzerinde olumsuz etkide bulunduğu bulguları elde edilmiştir. Bu çalışmada elde edilen bulgular, iklim değışikliğinin tarım sektörü üzerindeki etkisinin negatif yönde olduğunu destekler niteliktedir” ifadesine yer vermiştir. Bu ifade ile katılımcıların yorumu birbirini destekler niteliktedir.

Yaz sezonunun uzaması durumunun iklim değışikliğı sebebiyle gerçekleştiğı söylenebilmekte ancak bu etki avantaj olarak görülmemesi gerektiğine değinilmiştir. Yaz sezonunun uzaması hali daha geniş bir perspektiften ele alındığında her geçen yıl kuraklığın artacağını öngörmek mümkündür. Tetik ve Acun (2015)’un yazmış olduğu “Turizm Öğrencilerinin Küresel Isınma ve İklim Değışikliğı Algısı ve Görüşleri” isimli makalede “ısınma etkisinden dolayı yaz sezonu uzayıp turizm talebi

artabilir, fakat bu uzun vadede daha da fazla çevre sorununu ve ısınma etkisini beraberinde getirecektir” ifadesine yer verilmiştir. Havanın aşırı ısınması sebebiyle kuraklığın oluşacağı ve susuzluğun yaşanacağı öngörülmekte, oluşabilecek salgınların turizmi de dolaylı yoldan olumsuz etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu makale çalışmasından elde edilmiş olan sonuçlar ile bulunan sonuç arasında pozitif yönlü ilişki olduğu saptanmıştır.

Katılımcılar tarım, besicilik ve su ürünleri faaliyetlerinin doğru şekilde ve geçmiş bilgiler ışığında gerçekleştirmenin iklim değişikliği nedeniyle artık mümkün olmadığı yönünde ifadelerle yer vermiştir. Aslında geçmiş dönemlerde gerçekleşen yanlış faaliyetlerin şimdilerde iklimde değişikliğe neden olduğu ve faaliyetlerin çok daha olumsuz etkilendiği söylenebilmektedir. Bu sebeple iklim değişikliğinin yavaşlatılması ya da uyum gösterilmesi noktasında yapılan her eylemin oldukça önem arz ettiği görülmektedir. Yapılan yanlış tarım uygulamalarının iklim değişikliğini tetiklediği ve bu durumun kaynakların yok olmasına neden olduğu yönünde ifadelerde yer almaktadır. Demir, Şanal, Çetin, Coşkun ve Özdoğan (2020) yayınlamış oldukları “*Su Ürünleri Çevre Etkileşimi*” isimli bildiride “her üretimin bir çevresel etkisi vardır, çevreye etkisi olmayan bir üretim yoktur. Ancak çevrenin de üretim üzerine etkileri bulunmaktadır. Çevresel kaynakların kirlenmesi veya küresel ısınma gibi küresel problemler su kaynaklarını dolayısıyla balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliğini etkilemektedir” olarak belirtilen ifade ile bu çalışmada yer alan sonuç birbiriyle örtüşmektedir.

Katılımcıların ilçedeki tarım, besicilik ve su ürünleri faaliyetlerinin iklim değişikliğinden nasıl etkilendiği hakkındaki ifadelerinden %64,70 oranla en çok tarımsal ürünlerin etkilendiği ve her yıl bir önceki yıldan daha az ürün elde edildiği saptanmıştır. Bunun yanı sıra ısınan hava sebebiyle erken yetişen ürünlerin “don olayına” maruz kalarak ürün kaybının olması da iklim değişikliğinin en büyük olumsuz etkilerinden biri olarak görülmektedir. Bolat ve Bakırcı (2022) “*Erbaa Ovasında (Tokat) Tarımsal Üreticilerin İklim Değişikliğine Yönelik Bilgi ve Algı Düzeylerinin Belirlenmesi*” isimli makalesinde “1965–1994 döneminde Erbaa’da yıllık ortalama don görülen gün sayısı 40,8 iken, bu sayı 2013-2019 döneminde 45,4’e yükselmiş, en fazla don görülen ay ise Ocak ayından Aralık ayına kaymıştır” sonucu ile iklimdeki değişikliği ve don olayının yaşandığını çalışmaları ile ortaya

koymuştur. Katılımcıların ifadeleri ile bu çalışmada bulunan sonuç örtüşmektedir. Bu doğrultuda iklim değişikliği sebebiyle zaman içerisinde tarım alanlarında yetiştirilen ürün çeşitliliğinin değişeceği ve zirai işlemlerde mühendislerin desteğine daha çok ihtiyaç duyulacağı düşünülmektedir.

Katılımcıların %23,52'si besicilik faaliyetlerinin krizin eşiğinde olduğunu ifade etmiştir. Üreticilerin kendi yemini üretmek istediklerinde sulama ve gübreleme maliyetlerinin altından kalkmayacaklarını düşündükleri için yem üretilip besicilik yapan kişilerin neredeyse kalmadığı ifade edilmiştir. Bu noktada yönetimler sorumluluk alarak teşvikler sağlaması gerekmektedir. Öz ve Kızılaslan (2019) hazırlamış olduğu “*Besi Sığırcılığında Tarım Kredi Kooperatiflerinin Rolü: Sinop İli Erfelek İlçesi Araştırması*” isimli makale çalışmasında “besicilikte et kesim fiyatlarının kazanç sağlamada belirgin etkisi olduğu, üretim maliyetlerinin bu masrafı karşılamadığı anlaşılmaktadır” ve “sürdürülebilir besicilik için damızlık sığır sayısının artırılması yönünde kooperatif çalışmalar yapmalıdır” şeklinde sonuç ifadelerine yer vermiştir. Elde edilmiş olan sonuç ifadeleri bu çalışmada yer alan sonuç ile birbirini destekler niteliktedir. Aslında besicilik faaliyetlerinde bulunan kişilerin kendi yemini kendisinin üretmesi durumunda karbon ayak izinin azaltılması söz konusudur.

Su ürünleri avcılığında ise iklim değişikliğinin etkilerinin gözlemlendiği, beklenen iklim olaylarının (lodos, yağmur vb.) zamanında yaşanmadığı için su ürünlerinin gelişme-avlanma dönemlerinin değişkenlik gösterdiğini ve su sıcaklıklarının arttığını söylemek mümkündür. Demircan (2022) “*İklim Değişikliğinin Türkiye Denizlerinin Sıcaklığına ve Su Ürünlerine Etkileri*” isimli makale çalışmasında “Türkiye’yi çevreleyen denizlerdeki sıcaklıkta son yirmi yılda yaklaşık 0,4 – 1,4°C artış gerçekleşmiş olup bu dönem içinde maksimum artışların yaklaşık 2,3 – 3,5°C arasında olduğu” noktasında tespit bulunmuş “balıkçılık, su ürünleri yetiştiriciliği, taşımacılık, turizm olmak üzere denizcilik ile ilgili tüm sektörler deniz suyu sıcaklıklarındaki artışlardan etkilenmektedir” sonucuna ulaşmıştır. Elde edilmiş olan sonuçlar bu çalışmada yer alan sonuç ile örtüşmektedir.

İklim değişikliği ile mücadele kapsamında katılımcılardan bazıları (%17,64) kurum/kuruluşların yeterli düzeyde çalışma gerçekleştirmediği yönünde ifadelere yer vermiştir. Buna karşın çoğu katılımcı (%82,35) bakanlıkların, yerel yönetimlerin,

kooperatiflerin iklim değişikliği ile m¼cadele amacıyla bilgilendirici faaliyetleri olduğunu belirtmiştir. Bu noktada çoğunlukla ilçe belediyelerinin kooperatiflerle ortak çalışmalar gerçekleştirdikleri ve ¼reticiyi bilgilendirici çalışmaların aynı zamanda sahada da gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır. İklım değişikliği ile m¼cadele konusunda kurum/kuruluşlarda ilgili birimlerin oluşturulması ve aktif çalışmaların gerçekleştirilmesinin oldukça ¼nem taşıdığı s¼ylenebilmektedir.

İklım değişikliğinin coğrafi işaretli gıdalara etkisi ile ilgili t¼m katılımcılar olumsuz ifadelere yer vermiştir. Bunlardan ilki ekim, ilaçlama ve hasat d¼nemlerinin değişkenlik g¼stermesi y¼n¼nde olmuştur. K¼resel ısınma ve yağmur rejimindeki d¼zensizlięinde coğrafi işaretli ¼r¼nler ¼zerinde olumsuz etkilerinden bahsedilmiştir. Coğrafi işaret olarak koruma altına alınan bu ¼r¼nlerin ¼r¼n kalitesinin d¼řt¼ę¼ ve veriminin azaldığını s¼ylemek m¼mk¼nd¼r. İkinici olarak diğer tarım ¼r¼nlerinde olduğu gibi coğrafi işaret tescili alan gıdaların da k¼resel ısınma sebebiyle erken yetiştiği ardından don olayı ile ¼r¼n kayıplarının olduğu ifade edilmiştir. Coğrafi işaret tescili alan gıdaların tescil belgesinde belirtilen şartları sağlaması gerekmektedir ancak yapılan g¼r¼řmeler doğrultusunda ¼r¼nlerin ekim, ilaçlama ve hasat gibi d¼nemlerinin her yıl değişkenlik g¼sterdięi bunun sebebinin de iklim değişikliği olduğu ifade edilmektedir. İklımdeki bu değişikliğin coğrafi işaret almış gıdaların lezzet ve boyut farklılıklarına sebep olduğu da denetimlerin sıklaştırılması konusunda y¼nlendirici bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır.

İklım değişikliğinin etkilerine y¼nelik alınan ¼nlemler ele alındığında en çok (%52,94) ¼reticilerin bilinçlendirilme çalışmalarından bahsedilmiştir. Yanı sıra don olayının ¼nlenmesi amacıyla varillerde ateş yakılması ve ¼reticinin tarlasına barajlardan su çekilmesi ifade edilmiştir. ¼zellikle su ¼r¼nleri avcılığında avcılarının deneyimlerini birbiri ile paylaşarak av d¼nemlerini tahmin etmelerinin kolaylaştığı belirtilmektedir. İklım değişikliğine uyum kapsamında ise akıllı tarım teknolojilerinin kullanımı etkili bir ¼nlem olarak g¼r¼lmektedir ancak maliyeti y¼ksek olduğu için k¼¼k ¼reticinin bu teknolojiye ulaşması m¼mk¼n g¼r¼lmemektedir. Ayrıca katılımcılar iklim değişikliğine y¼nelik ¼nlemler kapsamında susuz tarım yapılabilecek ¼r¼nlerin ekimine teşvik sağlanması gerektiğini belirtmiştir. K¼resel ısınmanın sebep olduğu su kıtlığı sorunu ele alındığında, susuz tarımın desteklenmesi ve iklim değişikliğine uyum faaliyetlerinin

gerçekleştirilmesinin bu süreçte alınabilecek önlemlerden biri olarak belirtilmiştir. Aydın ve Aktuz (2023)'un hazırlamış olduğu “*Sürdürülebilir Tarım İçin İklim Değişikliğine Ekosistem Tabanlı Uyum Faaliyetleri*” isimli çalışma bu uyum faaliyetine örnek verilebilmektedir. Bu çalışma gün geçtikçe tarım alanında olumsuz etkileri daha çok hissedilen iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak için bütünsel bir yaklaşım öneren ekosistem tabanlı uyum faaliyetlerini kapsamaktadır. Aydın ve Aktuz (2023)'un çalışmasının sonucu bu çalışmada yer alan sonuç ile örtüşmektedir.

İklim değişikliği ile mücadele konusunda kimlerin neler yapması gerektiği noktasında katılımcıların ifadeleri incelenmiştir. %58,82 oranla en çok verilmiş olunan yanıt “üreticiyi ve tüketiciyi iklim değişikliğinin temel tetikleyicileri konusunda bilgilendirmeyi hedefleyen eğitimlerin verilmesi” olmuştur. Belirli aralıklarla tarım, besicilik ve su ürünleri avcılığı konusunda konferansların düzenlenmesi, üreticinin bu tarz etkinliklere düzenli şekilde katılımı desteklenmelidir. Ayrıca iklim değişikliği ile mücadele kapsamında iklim değişikliğine sebep olabilecek tüm eylemlerin denetime tabii tutulması gerektiği belirtilmiştir. Bakanlıklara ve yerel yönetimlere bu noktada büyük sorumluluk düştüğü, kontrollerin sıklaştırılarak politikalar kapsamında uygulamaların değerlendirilmesi gerektiği ifade edilebilmektedir. Henry (2022) “*Adapting the Designated Area of Geographical Indications to Climate Change*” isimli makale çalışmasında iklim değişikliği sebebiyle coğrafi işaretli ürünlerin sınırlarının yeniden belirlenmesi için bir model geliştirmiştir. Model, iklim değişikliğinin ürünlerin üretim koşullarını olumsuz etkilediğini, üretim alanlarının kayabileceğini ancak daha ciddi bozulmalar/değişimler sebebiyle ürünün ortadan kalkabileceğini göstermektedir. Henry (2022) mevcut coğrafi işaretli ürünleri yeniden konumlandırma fırsatı sunan bu model ile iklim kaynaklı verim kayıplarını hafifletmek ve kaliteyi sağlamak arasında dikkatli bir denge kurulmasını sağladığını ifade etmektedir. Geliştirilen bu modelin amacı ile çalışmanın sonucu örtüşmektedir.

Katılımcıların tümü, ilerleyen süreçte coğrafi işaret başvurusu gerçekleştiren kurum/kuruluşların ürünün sürdürülebilirliğini dikkate alması gerektiğini belirtmiştir. İklim değişikliğinin etkisi sebebiyle coğrafi işaret tescili alarak korunmak istenen gıdaların tescil gereklerini tam anlamıyla yerine getirmesinin zorlaşacağı öngörülmektedir. Günümüzde hali hazırda işaret almış gıda ürünlerinin kalitesinde

de dönem dönem olumsuzluklar gözlemlendiği aktarılmıştır. Buradan yola çıkarak ilerleyen süreçte coğrafi işaret tescili başvurusu gerçekleştirilirken üretimde ve lezzette sürdürülebilirliğin göz önünde bulundurulması gerektiği ifade edilebilmektedir.

Katılımcılara konu hakkında eklemek istedikleri sorulduğunda bir katılımcı tescil verilen ürünlerin belirli süreler kapsamında (örneğin; 5 yıl) geçerliliğinin olması yönünde öneri gelmiştir. İklim değişikliği ile ilgili çalışmaların yerel halka/üreticiye daha çok ulaşması gerektiği, bu şekilde farkındalığın artırılacağı belirtilmiştir. Son olarak coğrafi işaretli ürünlerin sürdürülebilirliği için aksiyon alınarak teşviklerin sağlanması gerektiği ifade edilmiştir.

Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde coğrafi işaretli gıdaların gastronomide sürdürülebilirliğe olan olumlu etkilerini görmek mümkündür. Tescil aldığı bölge ile kuvvetli bağları bulunan tescillenmiş gıdaların bölgenin gastronomisinin gelecek nesillere korunarak aktarılmasına büyük katkı sağladığı belirtilebilmektedir. Ayrıca “Coğrafi İşaretli Gıdaların Sürdürülebilirliğinde İklim Değişikliğinin Etkisi” sorusunun cevabına ulaşılmıştır. İzmir yarımadasında yer alan coğrafi işaretli gıdaların sürdürülebilirliği, iklim değişikliği kapsamında ele alınmış ve gıdaların iklim değişikliğinden olumsuz yönde etkilendiği saptanmıştır. Özellikle kuraklığın tarıma, besiciliğe ve su ürünlerine olumsuz etkileri tespit edilmiştir. Ayrıca aşırı hava olaylarının ve donların coğrafi işaretli gıdaların üretiminde kayıplara sebep olduğu gözlemlenmiştir.

İklim değişikliği sebebiyle Seferihisar mandalinasında don, sulama ve sineklenme sorunu yaşandığı, üretim maliyetlerinin artmasıyla da üreticilerin mandalina bahçelerinin yerine binalar diktiği görülmektedir. Çeşme Kavunu içinde hasat dönemlerinin değiştiği, susuz yetişen bir tür olmasına rağmen yağışların az olması sebebiyle artık sulama ihtiyacı duyulduğu belirtilmiştir. Urla sakız enginarı içinse sulama ve don sorununun temel iklim değişikliği etkileri olduğu ifade edilebilmektedir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda yağış miktarının ve sıklığının değişkenliği sebebiyle ürün yetiştiriciliğinin zorlaştığı ifade edilebilmektedir. Coğrafi işaretli gıdaların sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla iklim değişikliğine uyum ve azaltım konusunda ilgili bakanlıklara, kurum/kuruluşlara büyük rol düşmektedir.

Üreticiyi ve tüketiciyi bilgilendirici etkinliklerin/projelerin organize edilmesi, üreticinin teşviklerle üretiminin desteklenmesi ve üretiminin doğruluğunun denetlenmesi gerekmektedir.

Bu çalışmanın bulguları doğrultusunda edinilen ve yukarıda belirtilen sonuçlar kapsamında aşağıda bazı öneriler yer almaktadır.

Toplumsal ve Sektörel Öneriler;

- İnsanların doğrudan veya dolaylı olarak sebep olduğu iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak için çevresel, ekonomik ve sosyal bakımdan birbirini destekleyen yaklaşımlar tasarlanmalıdır.
- İlgili bakanlıklar iklim değişikliğine uyum ve azaltım için ilgili sektörlerle bir araya gelerek politikalar geliştirmeli, program ve hedefler belirlemeli, uygulanması noktasında takibini sağlamalıdır.
- AR-GE faaliyetleriyle sürdürülebilir üretim maliyetlerinin azaltılması yönünde çalışmalar gerçekleştirilmelidir.
- İlgili bakanlıkların yerel üreticileri tarım ve gıdanın önemi konusunda bilinçlendirmeyi amaçlayan çalışmaların sayısı artırılmalıdır. Aynı zamanda üreticiye teşvikler sağlanmalıdır.
- Dijital tarım teknolojilerinin kullanımı artırılmalı ve teşvik sağlanmalıdır.
- Kamu, özel sektör ve akademinin sürdürülebilirlik, coğrafi işaretleme ve iklim değişikliği konularında iş birliklerini artırması gerekmektedir.
- Coğrafi işaretli gıdaların sürdürülebilir şekilde üretimi, gıdanın tescil alması kadar önem taşımaktadır. Bu noktada tescil almış gıda ürününün üretim proseslerine dikkatle uyulmalı, ürünün ayırt edici özelliği kaybolmadan sürdürülebilirliği sağlanmalıdır.
- Yöresel gıda ürünlerinin tüketiminin yaygınlaşması ürünün sürdürülebilirliği için önem taşımaktadır. Tüketicilerin bu gıda ürünlerini bilmesi ve tercih etmesi için çalışmaların sayısı artırılmalıdır.
- Su kaynakları planlamalar dahilinde doğru şekilde kullanılmalıdır. Özellikle tarla sulamalarında su israfını önleyici önlemler alınmalı, denetimler sıklaştırılmalıdır.
- Yağmur suyu hasadı gibi uygulamaların desteklenmesi ve yaygınlaşması gerekmektedir.

- Su ürünleri avcılığında denetimler sıklaştırılmalı, belirlenen yasaklara uyulmalı, uyulmadığı takdirde yaptırımlar sağlanmalıdır.
- Yenilenebilir enerji kaynakların tercih edilerek enerji tüketimi azaltılmalıdır.
- Doğru tarım politikaları uygulanmalıdır.
- Besiciliğin sürdürülebilirliği için üreticinin hayvan sayıları arttırılmalı, teşvikler sağlanmalıdır.

Akademik Faaliyetlere Yönelik Öneriler;

- Gıdaların besin değerleri yüksek, güvenilir, doğa dostu üretildiği, herkese ulaşabildiği gıda sistemine geçiş için uygulanabilir imkanlar sunan bir yaklaşımı ve toplumsal hareketi temsil eden “agroekoloji” alanında çalışmalar arttırılmalıdır.
- İklim değişikliği ile mücadele noktasında farklı disiplinler koordineli çalışmalar sürdürmelidir.
- Susuz tarım uygulamaları konusunda geçmişte toplumların hangi ürünleri ne şekilde yetiştirdikleri konusunda araştırmalara yoğunluk verilmeli, geleneksel uygulamalar bilimsel açıdan değerlendirilmeye alınmalıdır.
- Çocukluk çağından itibaren eğitim kurumlarında çevre, sürdürülebilirlik, tarım, iklim vb. konuların öğrencilere proaktif ve uygulamalı olarak aktarımı sağlanmalıdır.
- Araştırmanın evreni ve örneklemini değiştirilerek bölgelerde uygulanıp, karşılaştırmalı çalışmalar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

11. Kalkınma Planı (2019-2023). https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf, (7.01.2023). [Yönet Eren, F. (2018). *Coğrafi İşaret İle Tescilli Ürünlerin Gastronomik Destinasyonlara Etkisi: Kapadokya Bölgesi'nde Bir Araştırma* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 21(2): 142- 147.]

555 Sayılı KHK. (1995). Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında 555 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname RG: 27/06/1995 – 22326.

6769 Sayılı “Sınai Mülkiyet Kanunu. (2016). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6769.pdf> (13.11.2022).

Acar, Y. (2018). Türkiye’deki Coğrafi İşaretli Ürünlerin Destinasyon Markalaması Kapsamında. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*. 163: 177.

Adanacıoğlu, H., S., G., ve Ağır, H. B. (2018). Sürdürülebilir Gıda Değer Zinciri Yaklaşımı. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tarım ve Doğa Dergisi*. 21, 221-226.

Addor, F., Grazgol, A. (2002). Geographical Indications Beyond Wines and Spirits (A Roadmap for A Better for Geographical Indications in the WTO TRIPS Agreement). *The Journal of World Intellectual Property*. 5(6): 865-897.

Akgül, U. (2010). Sürdürülebilir Kalkınma: Uygulamalı Antropolojinin Eylem Alanı. *Antropoloji*. (24), 133-164.

Akın, E.B. (2006). *Coğrafi İşaret Olarak Tescil Edilmiş Malatya Kayısısının Teknolojik Özelliklerinin Saptanması ve Gıda Güvenliği Açısından Araştırılması*. (Yayınlanmış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akın, G. (2006). Küresel Isınma, Nedenleri ve Sonuçları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 46 (2), 29-43.

Akman Dömbekci, H. ve Erişen, M.A. (2022). Nitel Araştırmalarda Görüşme Tekniği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 22(Özel Sayı 2), 141-160.

Albayrak, M., Güneş, E. (2010). Traditional foods: Interaction Between Local and Global Foods in Turkey. *African Journal of Business Management*. 4(4): 555- 561.

Altınar, B. (2017). *Kentlerin Rekabetinde Önemli Bir Turizm Faktörü Olarak Coğrafi İşaretleme ve Planlamaya Yansıması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Alyakut, Ö. (2016). Kültürel Ürünlerde Coğrafi İşaretleme Konusunun Medyaya Yansıması. *Journal of International Social Research*. 9(45): 675-687.

Arsal, Z. (2010). İlköğretim Öğretmen Adaylarının Sera Etkisi İle İlgili Kavram Yanılgıları. *İlköğretim Online*. 9(1), 229-240.

Aslan, B., Kaya, H.D. (2017). Coğrafi İşaretle Ürünler ve Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki Durum. *GAP TEYAP*.8: 2-7.

Avrupa Birliği. (2023a). https://agriculture.ec.europa.eu/farming/geographical-indications-and-quality-schemes/geographical-indications-and-quality-schemes-explained_en#geographicalindications, (8.01.2023).

Avrupa Birliği. (2023b). <https://www.tmdn.org/giview/> (8.01.2023).

Aydın, A., Aktuz, N.C. (2023). Tarım Sektöründe Sürdürülebilir Kalkınma İçin Ekosistem Tabanlı Uyum (ETU) Faaliyetleri. *Çevre Şehir ve İklim Dergisi*. 2(3), 132-157.

Bademci, V. (2019). Geçerlik: Nedir? Ne Değildir? *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*. 6 (2), 373-385.

Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5(2): 368-388.

Başkale, H. (2016). Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*. 9 (1), 23-28.

Bayraç, N. H., Doğan, E. (2016). Türkiye'de İklim Değişikliğinin Tarım Sektörü Üzerine Etkileri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*. 11(1), 23-48.

Belis D., Joffe, P., Kerremans, B., Qi, Y. (2015). “China, the United States and the European Union: Multiple Bilateralism and Prospects for a New Climate Change Diplomacy”. *CCLR*. 3: 203-218.

Berard, L., Marchenay, P. (2006). Local Products and Geographical Indications: Taking Account of Local Knowledge and Biodiversity. *International Social Science Journal*. 58(187): 109-116.

Birleşmiş Milletler Anlaşma Serisi. (2023). [https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx? src=TREATY&mtdsg_no=XXVII-7-d&chapter=27&clang=_en](https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVII-7-d&chapter=27&clang=_en), (18.02.2023).

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Konvansiyonu El Kitabı. (2006). <https://unfccc.int/resource/docs/publications/handbook.pdf>, (07.12.2022).

Bolat, Y., Bakırcı, M. (2022). Erbaa Ovasında (Tokat) Tarımsal Üreticilerin İklim Değişikliğine Yönelik Bilgi ve Algı Düzeylerinin Belirlenmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*. 27 (48), 37-48.

Bowen, S.Z., Ana V. (2009). Geographical Indications, Terroir, and Socioeconomic and Ecological Sustainability: The Case of Tequila”. *Journal of rural studies*. 25(1): 108-119.

Boyraz, M. (2019). Coğrafi İşaretli Ürünler: Afyonkarahisar. *International Journal Entrepreneurship and Management Inquiries (Journal EMI) Dergisi*. 3(4), 26-46.

Bramley, C., Biénabe, E., & Kirsten, J. (2009). The Economics of Geographical Indications: Towards a Conceptual Framework for Geographical Indication Research in Developing Countries. *The Economics of Intellectual Property*. 1:109- 142.

Bucak, T. (2019). *Yiyecek İçecek İşletmeciliği*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Çalışkan, V., Koç, H. (2012). Türkiye’de Coğrafi İşaretlerin Dağılışı Özelliklerinin ve Coğrafi işaret Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*. 17(28): 193- 214.

Cass, L. R. (2006). The Failures of American and European Climate Policy. State University of New York Press: Albany.

Çekal, N., Doğan, E. (2022). Sürdürülebilir Gastronomide Standart Reçete ve Coğrafi İşaretlerin Önemi. *Turizm Çalışmaları Dergisi*. 4(1), 49-60.

Çetin, N., Özdoğan, T. (2020). *Su Ürünleri Çevre Etkileşimi*. Türkiye Ziraat Mühendisliği IX. Teknik Kongresi Bildiriler Kitabı, 2, 321.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2011). Türkiye’nin İklim Değişikliği Uyum Stratejisi ve Eylem Planı. *TC. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü İklim Değişikliği Dairesi Başkanlığı*. Ankara. https://webdosya.csb.gov.tr/db/destek/editordosya/Iklim_Degisikligi_Uyum_Stratejisi_ve_Eylem_Plani.pdf, (19.02.2023).

Çığ, E. (2008). *Avrupa Birliği'nde Gıda Kontrolü Uygulamaları ve Türk Gıda Kontrol Sisteminin AB'ye Uyumlu*. (AB Uzmanlık Tezi). Ankara: Tarım ve Orman Bakanlığı.

Coğrafi İşaretli Ürünlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (1995).

<https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=555&mevzuatTur=KHK&mevzuatTertip=5>, (6.11.2022).

Coşkun, A. Y. (2001). *Coğrafi İşaretler*. Ankara: Türk Patent Enstitüsü.

Creswell, J. W., Miller, D. L. (2000). *Determining Validity in Qualitative Inquiry*. Theory Into Practice. 39(3), 124-130.

Davenport, D. (2008). “The International Dimension of Climate Policy Turning down the Heat: The Politics of Climate Policy”. Hugh Compston ve Ian Bailey (Ed), *Affluent Democracies içinde* (s. 48-62). Palgrave Macmillan.

Dellal, İ., McCarl, B.A., Butt, T. (2011). The Economic Assessment of Climate Change on Turkish Agriculture, *Journal of Environmental Protection and Ecology*. 12(1): 376-385.

Demir, A. (2009). Küresel İklim Değişikliğinin Biyolojik Çeşitlilik ve Ekosistem Kaynakları Üzerine Etkisi. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*. 1 (2): 37-54.

Demir, İ. (2020). *Coğrafi İşaretlerin Sosyoekonomik Etkileri*. (Uzmanlık Tezi). Ankara: Türk Patent Enstitüsü Markalar Dairesi Başkanlığı.

Demircan, M. (2022). İklim Değişikliğinin Türkiye Denizlerine ve Su Ürünleri Yetiştiriciliğine Etkisi. *Journal of Environmental and Natural Studies*. 4(2), 96-108.

Denhez, F. (2007). *Küresel Isınma Atlası*. Çev. Özgür Adadağ. İstanbul: NTV Yayınları.

Devrek Yerel Ürünler Raporu. (2022). <https://www.devrektso.org.tr/Portals/193/RAPORLAR/Di%C4%9Fer%20Raporlar/DEVREK%20COG%CC%86RAF%20I%CC%87%20I%CC%87S%CC%A7ARET%20VE%20YEREL%20U%CC%88RU%CC%88NLER%20RAPORU11.pdf>, (7.01.2023).

Doğan, B. (2015). Coğrafi İşaret Korumasının Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Önemi. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 10(2): 58-75.

Doğanlı, B. (2020). Coğrafi işaret, markalaşma ve kırsal turizm ilişkileri. *İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi*. 3(2), 525-541.

Dokuzlu, S. (2016). *DAP Bölgesi Yöresel Ürünlerini Ticarileştirme Stratejilerinin Belirlenmesi Projesi Raporu*. TÜSSİDE, TÜBİTAK Türkiye Sanayi Sevk ve İdare Enstitüsü. 1-535.

Durusoy, Y. (2017). *Coğrafi İşaretleli Gastronomik Ürünlerin Bölge Halkı Tarafından Algılanması Üzerine Analitik Bir Araştırma: Kars Kaşarı Örneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Haliç Üniversitesi.

EC Report. (2019). “European Commission, Study on economic value of EU quality schemes, geographical indications (GIs) and traditional specialties guaranteed (TSGs) Final Report. European Commission, Directorate-General for Agriculture and Rural Development”, Study on economic value of EU quality schemes, geographical indications (GIs) and traditional specialties guaranteed (TSGs): final report, Publications Office, 2021.

EEA Report, Climate Change, impacts and vulnerability in Europe 2012. <https://www.eea.europa.eu/publications/climate-impacts-and-vulnerability-2012>, (17.12.2022).

Erbay, E. (2018). Küresel Isınmanın İklim Değişikliği Üzerine Etkileri. *Uluslararası Yeşil Başkentler Kongresi Kitapçığı*. 72-77, Konya.

Ercelep, B., Akdemir, N. (2022). Tescilli Coğrafi İşaretli Gıda Ürünleri: Türk Tatlıları Örneği. *Gastroia: Journal of Gastronomy And Travel Research*. 6(3),550-563.

Erdoğan, S. (2018). İklim Değişikliğine Karşı Verilen Küresel Mücadele ve Avrupa Birliği. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 7(4): 703- 718.

Erdoğan, S. (2020). Enerji, Çevre ve Sera Gazları. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*. 10 (1), 277-303.

Eren, F. Y., Sezgin, A. C. (2021). Coğrafi işaretli yöresel ürünlerin destinasyonlar açısından önemi: Kapadokya Bölgesi örneği. *Journal of Tourism Research Institute*. 2(1), 61-78.

Ertan, A. (2010). Prestijli Tarım Ürünlerinin Pazarlanmasında Kalite ve Coğrafi İşaret Kavramlarının Tutundurulması ve Bu Bağlamada Tarım Satış Kooperatiflerinin Önemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 12: 157- 170.

Escudero, S., (2001). International Protection of Geographical Indications and Developing Countries, South Centre, Trade-Related Agenda, Development and Equity. *Working Paper*. 10: 61-352.

Esen, Ş. (2016). Bir Farklılaşma Stratejisi Olarak Coğrafi İşaretler ve Türkiye İncelemesi. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 7(14): 447-464.

Goldberg, S.D. (2001). Who will Raise the White Flag? The Battle between the United States and The European Union over the Protection of Geographical

Indications. *University of Pennsylvania Journal of International Law*. 22(1): 107-151.

Gökovalı, U. (2007). Coğrafi İşaretler ve Ekonomik Etkileri: Türkiye Örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 21(2): 142-147.

Gökşen, F. (2016). *Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı Dergisi*. 9:22-28.

Guerrero, L., Guàrdia, M. D., Xicola, J., Verbeke, W., Vanhonacker, F., Zakowska-Biemans, S., Hersleth, M. (2009). Consumer-driven Definition of Traditional Food Products and Innovation in Traditional Foods. A Qualitative Cross-Cultural Study. *Appetite*. 52(2): 345-354.

Gulati, S. (2016). Geographical Indications in India & the Case of Famous Indian Weave: Banarasi Brocade. *International Journal of Research-Granthaalayah*. 4(12): 137-146.

Gül, S. S., Nizam, Ö. K. (2021). Sosyal Bilimlerde İçerik ve Söylem Analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (42: Özel sayı 1), 182.

Gündeğer, M. (2014). *Coğrafi İşaretlerin Bölgesel Turizm Gelişimindeki Önemi: Çanakkale İli Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale: On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gündoğdu, G. (2006). *Türk Hukukunda Coğrafi İşaret Kavramı ve Korunması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gürlük, S. (2010). Sürdürülebilir Kalkınma Gelişmekte Olan Ülkelerde Uygulanabilir mi? *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.B.F.F. Dergisi*. 5(2): 85-99.

Gürsu Doğu, R. P. (2008). *Avrupa Birliği'nde Kalite Politikası ve Türkiye'nin Uyumunu*. (AB Uzmanlık Tezi) Ankara: Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı.

Güven, A. (2016). *Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Yaratıcı Turizm: Antalya İli Örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hadelan, L., Rogelj, M., J., Mikuš, O., Prišenk, J., Sušac, M., Z. (2021). Food Geographical Indication In Enhancing Agricultural and Tourism Performance. *Management, Economic Engineering In Agriculture Rural Development*. 21(1): 361-369.

Hatık, S. (2015). *İklim Değişikliğinin Gıda Güvenliğine Etkileri. Türkiye, AB ve Uluslararası Örgütler (BM Kuruluşları) Nezdinde Atılan Adımlar*, AB Uzmanlık Tezi, Ankara.

Hayaloğlu, P. (2018). İklim Değişikliğinin Tarım Sektörü ve Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri. *GÜSBED, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*. 9(25): 51-62.

Henry, L. (2022). Adapting the Designated Area of Geographical Indications to Climate Change. *American Journal of Agricultural Economics*. 1-28.

Hobsbawm, E. J. (1996). The Future of the State. *Development and Change*. 27(2), 267-278.

Ikert, J. E. (2012). The Essentials of Economic Sustainability. Lynne Rienner Publishers, Virginia.

İğci, T., Çobanoğlu, N. (2019). İklim Değişikliğinin ve İklim Değişikliğiyle İlgili Küresel Anlaşmaların Çevre Etiği Bakımından Değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi*. 7 (2), 130-146

İklim Değişikliği Performans Endeksi. (2023). <https://ccpi.org/wp-content/uploads/CCPI-2023-Results-3.pdf>, (16.12.2022).

İklim Değişikliği ve Tarım Değerlendirme Raporu. (2021). <https://www.tarimorman.gov.tr/TRGM/Belgeler/IKLIM%20DEGISIKLIGI%20VE%20TARIM%20DEGERLENDIRME%20RAPORU.pdf>, (05.12.2022).

İktisadi Kalkınma Vakfı (IKV), 2020'ye Doğru Kyoto Tipi İklim Değişikliği Müzakereleri. (2013). <http://www.ikv.org.tr/images/files/Kyoto.pdf>, (23.02.2015).

İlban, M. O., Savgın, C. U. (2020). Nerede O Eski Mutfaklar. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*. 17(3): 509-523.

İloğlu, N. (2014). *Coğrafi İşaretlerin Tescili ve Denetimi Üzerine Farklı Ülke Sistemlerinin İncelenmesi ve Türkiye Uygulaması*. (Uzmanlık Tezi) Ankara: Türk Patent Enstitüsü.

IPCC AR5 Report, Working Group I: Climate Change: The Physical Science Basis, Summary for Policy Makers. (2013). https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/03/WG1AR5_SummaryVolume_FINAL.pdf, (06.12.2022).

IPCC, “Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli”. (2007). http://www.ipcc.ch/publications_and_data/publications_and_data_reports.shtml#1 [IKV, “2020'ye Doğru Kyoto-tipi İklim Değişikliği Müzakereleri- Avrupa Birliği'nin Yeterliliği ve Türkiye'nin Konumu”, 2013, <http://www.ikv.org.tr/images/files/Kyoto.pdf>, (01.12.2022)].

IPCC, “Sentez Raporu”. (2007). https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/ar4_syr_full_report.pdf, (10.12.2022).

Işık, N. (2022). *Gastronomik Kimlik Oluşturmada Coğrafi İşaretli Ürünlerin Etkisi: Ankara İli Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İSU Genel Müdürlüğü. (2022). <https://www.isu.gov.tr/icerik/detay.aspx?Id=335>, (18.12.2022).

Johnston, P., Everard, M., Santillo, D., Robert, K. H. (2007). Reclaiming the Definition of Sustainability, *Environmental Science and Pollution Research*. 14(1): 60-66.

Kaçmaz, G. (2021). İklim Değişikliği ile Mücadelede Doğa Temelli Çözümler. *PEYZAJ*. 3(2), 82-92.

Kadioğlu, M. (2007). *99 Sayfada Küresel İklim Değişimi*, Söyleşi: Serhan Yedig. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Kahraman, N., Türkay, O. (2012). *Turizm ve Çevre*, Ankara: Detay Yayıncılık.

Kan, M., Gülçubuk, B. (2008). Kırsal Ekonominin Canlanmasında ve Yerel Sahiplenmede Coğrafi İşaretler. *Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*. 22 (2): 57-66.

Kan, M., Gülçubuk, B., Küçükçongar, M., (2012). Coğrafi İşaretlerin Kırsal Turizmde Kullanılma Olanakları. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 14(22): 93-101.

Kara, K. Ö., Yereli, A. B. (2022). İklim Değişikliğinin Yönetimi ve Tarım Sektörü. *Afet ve Risk Dergisi*. 5(1), 361-379.

Karaburun Kaymakamlığı. (2023). Coğrafya. <http://www.karaburun.gov.tr/cografya>, (5.01.2023).

Karakulak, Ç. (2016). *Coğrafi İşaretleme Yoluyla Gastronomik Kimlik Oluşturma ve Gastronomik Kimliğin Destinasyon Pazarlamasındaki Rolü: Trakya Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.

Kart, N., Saraç, Ö., Pamukcu, H., Sandıkcı, M. (2022). Afyon Sucuğu Üreticilerinin Sürdürülebilir Gastronomi Kapsamında Coğrafi İşaret Tesciline Yönelik Algıları. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 24 (1): 381-404.

Kayran, M. F. (2021). *Şanlıurfa İlinin Coğrafi İşaretli Ürünlerinin Gastronomi Turizmi Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kent, E.P. (2015). Sustainability, USA. The MIT Press.

Kezer Ş. T. (2013). AB ve Türkiye’de Coğrafi İşaretler. *Uzman Gözüyle, Aylık Avrupa Birliği Bülteni*. 1(4): 9-14.

Kılınç, O., Kılınç, U. (2018). “Yöresel Gastronomik Değerlerin Ürüne Dönüşme Düzeyi: Antalya İl Merkezi Restoran Menüleri Üzerine Bir İnceleme”. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies* 6/Special Issue. 3, 394-410.

Kızıltepe, H. (2005). *Türk Coğrafi İşaretler Mevzuatı, AB Mevzuatı ile Mukayesesi ve Bazı Önemli ülkelerdeki Coğrafi İşaretler Mevzuatı*. (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi) Ankara: Türk Patent Enstitüsü.

Kizos, T., Vakoufari, H. (2011). *Alternative agri-food geographies? Geographic indications in Greece*. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*. Vol. 102, No. 2, 220–235.

Kök, G. (2022). *Coğrafi İşaretli Gastronomik Ürünlerin Şehir Markalaşmasına Etkileri: Uşak Tarhanası Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kuşat, N. (2012). Bölgesel Kalkınmada Geleneksel Gıda Ürünlerinin Rolü ve Geleneksel Gıdalarda İnovasyon Belirleyicileri Üzerine Bir Çalışma “Afyon Örneği”. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*. 19(2): 261-275.

Mayring, P. (2011). *Nitel Sosyal Araştırmaya Giriş Nitel Düşünce İçin Bir Rehber*, (Çev: A. Gümüş ve M. S. Durgun), Bilgesu Yayıncılık, Ankara.

Meral, Y., ve Şahin, A. (2013). Tüketicilerin Coğrafi İşaretli Ürün Algısı: Gemlik Zeytini Örneği. *KSÜ Doğa Bilimleri Dergisi*. 16(4), 16-24.

Mercan, G.O., Üzülmüş, M. (2014). Coğrafi İşaretlerin Bölgesel Turizm Gelişimindeki Önemi: Çanakkale İli Örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 29(2): 67-94.

Moir, H. V. (2016). Geographical Indications: EU Policy at Home and Abroad”. In IP Statistics for Decision Makers (IPSDM) Conference. 1-25. https://agriculture.ec.europa.eu/farming/geographical-indications-and-quality-schemes/geographical-indications-and-quality-schemes-explained_en, (2.11.2022)

Morelli, J. (2011). Environmental Sustainability: A Definition for Environmental Professionals, *Journal of Environmental Sustainability*. 1(1): 1-9.

Mutlu, K. (2023). Coğrafi İşaretli Ürünlerin Sürdürülebilirlik Açısından Değerlendirilmesi: Samsun Örneği. *Mavi Atlas*. 11(1), 105-119.

Nacak, P. (2021). “İzmir’in Coğrafi İşaret Yolculuğu, PPT Sunum”. (2021). Anatolia Coğrafi İşaretler Zirvesi. İzmir. https://www.youtube.com/watch?v=asDlPFsVEaY&list=RDCMUC1qGGh33_o-Rdr92J5EBG7w, (2.11.2022).

Neuman, W. L. (2012). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar I-II. Cilt* (5. Basım). İstanbul: Yayın Odası.

O'Neill, J. W., Xiao, Q. (2006). The Role Of Brand Affiliation In Hotel Market Value. *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*. 47(3): 210- 223.

OECD, Poverty and Climate Change (2003). <http://www.oecd.org/env/cc/2502872.pdf>, (16.12.2022).

OKA, Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (2019). *Çorum Coğrafi İşaretli Ürünlerin Yaygınlaştırılması ve Pazarlanması İl Çalıştay Raporu*. 1-17.

Oraman, Y. (2015). Türkiye’de coğrafi işaretli ürünler. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*. 1(1): 77-78.

Orhan, A. (2010). Yerel Değerlerin Turizm Ürününe Dönüştürülmesinde, Coğrafi İşaretlerin Kullanımı: İzmit Pişmaniyesi Örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*. 21(2): 243-254.

Önçel, S. (2015). Türk Mutfağı ve Geleceğine İlişkin Değerlendirmeler. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*. 3(4): 33-44.

Öz, K., Kızılaslan, N. (2019). Besi Sığırcılığında Tarım Kredi Kooperatiflerinin Rolü: Sinop İli Erfelek İlçesi Araştırması. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*. 8 (1), 74-90.

Özsoy, T. (2015). Coğrafi İşaretlemenin Katma Değer Oluşturmada Bir Araç Olarak Kullanımı. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 24(2): 31-46.

Öztürk, K. (2002). Küresel İklim Değişikliği ve Türkiye’ye Olası Etkileri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 22(1): 54.

Öztürk, Ö. D. (2022). *Coğrafi İşaret Almaya İten Nedenler ve Karşılaşılan Zorluklar Üzerine Dematel Yöntemli Çalışma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bilecik: Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Paker, Y. (2018). *Çevresel Sürdürülebilirlik ve Tedarik Zincirinde Çevresel Sürdürülebilirlik Performansının Ölçülmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Partigöç, N. S., Acer, E. (2022). Kentsel Kıyı Alanlarında İklim Değişikliğinin Etkilerinin İncelenmesi: Kumbahçe Mahallesi (Bodrum) Örneği. *JENAS Journal of Environmental and Natural Studies*. 4 (3), 225-242.

Peker, A. E. (2022). *İklim Değişikliği ve Kalkınma*. Çanakkale: Paradigma Akademi Basın Yayın Dağıtım.

Pektaş, G. Ö. E., Kahraman, C., Alkan, G. (2018). Türkiye’de Coğrafi İşaretler ve İhracat Pazarlaması Açısından Değerlendirilmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*. 23(39): 65- 82.

Petrini, C., Padovani, G. (2011). *Slow Food Devrimi*, İstanbul: Sinek Sekiz Yayınevi.

Pittel, K. (2002). *Sustainability and Endogenous Growth*, Cheltenham, UK and Northampton. MA, US: Edward Elgar.

Rangnekar, D. (2004). The Socio-Economics of Geographical Indications, A Review of Empirical Evidence from Europe. *UNCTAD- ICTSD Project on IPRs and Sustainable Development. Issue Paper.8*: 1-45.

Sakar, M. E. (2021). *Gastronomi Turizminde Coğrafi İşaretli Ürünlerin Önemi ve Bölgesel Kalkınmaya Etkisi: Mersin Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin: Mersin Üniversitesi.

Sampalean, N. I., Rama, D., Visent, G. (2021). An Investigation Into Italian Consumers Awareness, Perception, Knowledge of European Union Quality Certifications, and Consumption of Agri-Food Products Carrying Those Certifications. *Bio-based and Applied Economics Journal*. 10: 35-49.

Savaş, S. K. (2017). Türkiye’de Coğrafi İşaret Kavramına Genel Bakış. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 6(5): 203-210.

Savaşan, Z. (2017). “A Brief Assessment on the Paris Climate Agreement and Compliance Issue”. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 14(54): 107-125.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, İklim Değişikliği Özel İhtisas Komisyonu Raporu. (2000). <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Iklim-Degisikligi-OIK-Raporu.pdf>, (13.12.2022).

Silverman, D. (2018). *Nitel Verileri Yorumlama*, (5. Baskıdan Çeviri), Çeviri Editörü Erkan Dinç, Ankara: Pegem Akademi.

Sormaz, Ü., Bozkurt, S., Sevinç, E.K. (2018). Coğrafi işaretleme. Nizamlioğlu, F. (Editör). *Gastronomide Güncel Konular*. Konya: Billur Yayınevi. [Aktaran: Eren, F. Y., Sezgin, A. C. Coğrafi İşaretli Yöresel Ürünlerin Destinasyonlar Açısından Önemi: Kapadokya Bölgesi Örneği. *Journal of Tourism Research Institute*. 2(1): 61.] Strielkowski, W., Lisin, E., Gryshova, I. (2016). “Climate Policy of the European Union: What to Expect from the Paris Agreement?”. *Romanian Journal of European Affairs*, 16(4): 68-77.

Suh, J., MacPherson, A. (2007) *The Impact of Geographical Indication on the Revitalisation of a Regional Economy: a Case Study of ‘Boseong’ Green Tea, Area*, Vol. 39(4), 518-527.

Suratno, B. (2004) Protection of Geographical Indications. *Ip Management Review*.

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları. (2022a). <http://www.surdurulebilir-kalkinma.gov.tr/amaclari/>, (19.12.2022).

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları. (2022b). <http://www.surdurulebilir-kalkinma.gov.tr/temel-tanimlar/>, (19.12.2022).

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları. (2022c) <http://unsdsn.boun.edu.tr/surdurulebilir-kalkinma-amaclari/>, (19.12.2022).

Süzer, Ö., Doğdubay, M. (2022). Sürdürülebilir Turizm Hareketliliğinde Yerel Gıdaların Önemi ve Rekabet Avantajı. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*. 5(2): 255-269.

Şaban, E. (2017). *Turizmde Sürdürülebilirlik ve Coğrafi İşaretler*. Proceedings Book, 23-25.

Şahin, A., Meral, Y. (2012). Türkiye’de Coğrafi İşaretleme ve Yöresel Ürünler. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*. (2): 90.

Şahin, G. (2013). Coğrafi İşaretlerin Önemi ve Vize (Kırklareli)’nin Coğrafi İşaretleri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (15): 25-26.

Şahin, G. (2019). *Türkiye’nin Coğrafi İşaretleri ve Bunların Türkiye Ekonomisinde Etkin Kullanımları*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şahin, H. (2021). *Coğrafi İşaretlerin Gastronomi Turizmi Destinasyonuna Etkisi: İzmir İli Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Ayvansaray Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Şengül, A., Çılgınoğlu, H. (2023). Coğrafi İşaretli Yozgat Çanak Peyniri'nin Gastronomi Turizmi Açısından Değerlendirilmesi. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9 (1), 103-118.

Şengül, S., Türkay, O. (2016). Akdeniz mutfak kültürünün gastronomi turizmi bağlamında değerlendirilmesi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 4(Özel Sayı): 86-99.

Tanrıkulu, M. (2018). *Coğrafya ve Kültür (Mekan-Kültür-Tarih-Coğrafi İşaret)* (2. baskı). Ankara: Edge Akademi Yayınları.

Taşdan, K., Albayrak, M., Albayrak, K. (2014). Coğrafi İşaret Tescilli Geleneksel Ürünlerde İzlenebilirlik: Ankara İli Örneği. *Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi*, 3: 1292-1300.

Tekelioğlu, Y. (2015). *Coğrafi İşaretleme Sistemi*. Ankara: Beta Basım Yayım Dağıtım. [Işık, N. (2022). *Gastronomik Kimlik Oluşturmada Coğrafi İşaretli Ürünlerin Etkisi: Ankara İli Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.]

Tekelioğlu, Y. (2016). *Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı Dergisi*. 9: 18-21. https://www.dogaka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/wwwdogakagovtr_652_yt8h36jrdogaka-bulten-mart-2016-sayi-9.pdf, (11.10.2022).

Tekelioğlu, Y. (2019). Coğrafi işaretler ve Türkiye uygulamaları. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 8(15): 47-75.

Tekelioğlu, Y. (2021). “Günümüzün Yükselen Değerleri ve Coğrafi İşaretler”. (2021). *Coğrafi İşaretler ve İktisadi Katkı Potansiyeli*. Ostim Teknik Üniversitesi, Ankara. <https://www.youtube.com/watch?v=ChkERm0GoNg>, (10.11.2021).

Tekelioğlu, Y., Demirer, R. (2008). Küreselleşme Sürecinde Yöresel Ürünler ve Coğrafi İşaretlerin Geleceği. *İGEME'den Bakış Dergisi*. 36: 87-102.

TEMA Vakfı ve WWF-Türkiye “İklim Değişikliğinin Yerel Etkileri Raporu” (2015). <https://cdn-tema.mncdn.com/Uploads/Cms/iklim-degisiklik-yerel-etkileri-rapor-kitapcigi.pdf>, (17.12.2022).

Tepe, S. (2008). *Coğrafi İşaretlerin Ekonomik Etkileri*. (Uzmanlık Tezi). Ankara: Türk Patent Enstitüsü Markalar Dairesi Başkanlığı.

Tetik, N., Acun, A. (2015). Turizm Öğrencilerinin Küresel Isınma ve İklim Değişikliği Algısı ve Görüşleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(41), 1459-1476.

TEYAP, (2017). Tarımsal Eğitim ve Yayım Projesi, *T.C. Kalkınma Bakanlığı GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı* [Aktaran: Taşkiran- Karataş, Ö. (2022). *Coğrafi İşaretlemenin Destinasyon İmajı Üzerindeki Etkisinin Analizi: İzmir İli Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.]

TPMK. (2023). *Çeşme Kavunu Tescil Bilgileri*. <https://ci.turkpatent.gov.tr/cografi-isaretler/detay/38201>, (13.11.2022).

TPMK. (2023). *Ege Bölgesindeki Şehirlerin Coğrafi İşaretli Ürün Sayıları* <https://ci.turkpatent.gov.tr/veri-tabani>, (13.11.2022).

TPMK. (2023). *Seferihisar Mandalinası Tescil Bilgileri*. <https://ci.turkpatent.gov.tr/cografi-isaretler/detay/38102>, (13.11.2022).

TPMK. (2023). *Tescil Türleri Dağılımı*. <https://ci.turkpatent.gov.tr/Statistics/Type> (26.05.2023).

TPMK. (2023). *Türkiye’de 1996- 2021 Arası Tescil ve Başvuru Sayıları*. <https://ci.turkpatent.gov.tr/Statistics/RegistrationAndApplication>, (26.05.2023).

TPMK. (2023). *Türkiye’de Coğrafi İşaret Tescili Alan Kurumlar ve Coğrafi İşaret Ürün Sayıları*. <https://ci.turkpatent.gov.tr/Statistics/RegistrationOwners> (26.05.2023).

TPMK. (2023). *Türkiye’de Coğrafi İşaret Tescilli Ürün Grupları, Ürün Sayıları ve Yüzdelikleri*. <https://ci.turkpatent.gov.tr/Statistics/ProductGroup>, (26.05.2023).

TPMK. (2023). *Urla Sakız Enginarı Tescil Bilgileri*. <https://ci.turkpatent.gov.tr/cografi-isaretler/detay/38304>, (26.05.2023).

TTGV, “İklim Değişikliği ve Sürdürülebilir Kalkınma Ulusal Raporu”. (2002). <http://www.ttg.gov.tr/content/docs/iklim-degisikligi-ve-surdurulebilir-kalkinma.pdf>, (13.12.2022).

TTGV, “İklim Değişikliği ve Sürdürülebilir Kalkınma Ulusal Raporu” (2002). <http://www.ttg.gov.tr/content/docs/iklim-degisikligi-ve-surdurulebilir-kalkinma.pdf>, (26.05.2023).

Tun, O. A., Huylenbroeck, G. V., Speelman, S, (2020). Measuring the Economic Impact of Climate Change on Crop Production in the Dry Zone of Myanmar: A Ricardian Approach. *Climate*, 8(9): 1-15.

Türk Dil Kurumu. (2022). <https://sozluk.gov.tr/>, (12.12.2022).

Türk Patent ve Marka Kurumu. (2022). <https://ci.turkpatent.gov.tr/sayfa/co-grafi-isaret-nedir>, (25.09.2022).

Türkes, M. (2012). Türkiye’de Gözlenen ve Öngörülen, Kuraklık ve Çölleşme. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*. 4(2): 1-32.

Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu. (2021). <http://www.tesk.org.tr/tr/calisma/sinai/cografi.html> (13.11.2022). [Aktaran: Kayran, M.F. (2021). *Şanlıurfa İlinin Coğrafi İşaretli Ürünlerinin Gastronomi Turizmi Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.]

Türkiye'de İklim Değişikliği ve Tarımda Sürdürülebilirlik. (2017) <https://www.tgdf.org.tr/wp-content/uploads/2017/10/iklim-degisikligi-rapor-elma.compressed.pdf>, (15.12.2022).

UNFCCC , What is the United Nations Framework Convention on Climate Change?. <https://unfccc.int/process-and-meetings/what-is-the-united-nations-framework-convention-on-climate-change>, (10.12.2022).

Ünsal, Ö. E. (2016). IPR Gezini. <https://iprgezini.org/2016/11/20/turkiyenin-madrid-sistemine-1930da-katilip-1955te-ayrildigini-biliyor-muydunuz-madrid-sisteminin-125-yili-vesilesiyle-sisteme-katilima-yonelik-elestiriler-ve-degerlendirme/> (27.10.2022).

Vandecandelaere, E., Arfini, F., Belletti, G., Marescotti, A., Allaire, G., Cadilhon, J., & Wallet, F. (2010). *Linking People, Places and Products*. FAO.

Vandecandelaere, E., Teyssier, C., Barjolle, D., Fournier, S., Beucherie, O., Jeanneaux, P. (2020). Strengthening Sustainable Food Systems through Geographical Indications: Evidence from 9 Worldwide Case Studies”, *Journal of Sustainability Research*. 4(3): 1-37.

Velissariou, E., Mpara, E. (2014). Local Product and Tourism Gastronomy in Rural Areas Evidence From Greece. *9th Mibes International Conference*. 30/5-1/6, 253-265.

Winter, M., (2005). Geographies of Food: Agro-food Geographies – Food, Nature, Farmers and Agency. *Progress in Human Geography*. 29, 609–617.

WIPO. (2007). http://www.wipo.int/aboutip/en/about_geographical_ind.html#P16_1100, (22.02.2007). [Aktaran: GÖKOVALI, U. (2007). Coğrafi İşaretler ve Ekonomik Etkileri: Türkiye Örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*.

WIPO. (2022a). https://wipolex.wipo.int/en/treaties/ShowResults?search_what=B&bo_id=11, (27.10.2022).

WIPO. (2022b). https://wipolex.wipo.int/en/treaties/ShowResults?search_what=C&treaty_id=10, (27.10.2022).

WIPO. (2022c). <http://www.wipo.int/lisbon/en/>, (25.10.2022).

WWF, İklim Değişikliği Performans Endeksi. (2022a). <https://www.wwf.org.tr/?11440/iklim-Degisikligi-Performans-Endeksi-2022-yayimlandi>, (17.12.2022).

WWF, İklim ve Enerji. (2022b). https://www.wwf.org.tr/calismalarimiz/iklim_ve_enerji/, (17.12.2022).

WWF, IPCC 5. Değerlendirme Raporu Açıklandı. (2022c). <https://www.wwf.org.tr/?2340/IPCC5degerlendirmeraporuaciklandi>, (18.02.2023).

WWF, Yaşayan Gezegen Raporu. (2020). https://wwftr.awsassets.panda.org/downloads/2020_yaayan_gezegen_raporu_ozet_10_09_2020.pdf, (18.12.2022).

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, B. (2008). WIPO’nun Coğrafi İşaret Hukuku Alanındaki Faaliyetleri ile Paris, Madrid ve Lizbon Sözleşmeleri’nde Coğrafi Köken Gösteren İşaretlere İlişkin Düzenlemeler. *FMR Dergisi*. 3: 34- 54.

Yılmaz, M. (2020). *Coğrafi İşaretli ve Organik Ürünler İle İlgili Tüketicilerin Bilgi Seviyeleri, Tutumları Ve Tüketim Davranışları: Samsun İli Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Yöresel Ürünler ve Coğrafi İşaretler Türkiye Araştırma Ağı (YÜciTA). *İstanbul Gastronometro Çalıştayı*. 3 Mayıs 2018, 1-35.

Yurtseven, H. R. (2011). Sustainable Gastronomic Tourism in Gokceada (Imbros): Local and Authentic Perspectives. *International Journal of Humanities and Social Science*. 1(18): 17-26.

Zhang Y., Wildemuth B. M. (2009). “*Qualitative Analysis of Content*”, in *Applications of Social Research Methods to Questions in Information and Library*, (Ed: B. Wildemuth), Book News, Portland.

Zuluğ, A. (2010). *Coğrafi İşaretli Gıdalara İlişkin Tüketici Tercihleri Üzerine Bir Araştırma: İstanbul Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İzmir: Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

EKLER

EK 1: Görüşme Formu

1. Kendinizden ve gastronomi alanındaki uzmanlığınıza bahseder misiniz?
(İsim, Cinsiyet, Yaş, Eğitim Durumu, Meslek, Gastronomi alanındaki çalışmalar, Çalışma Süresi)

2. Coğrafi işaret kavramı sizin için ne anlam ifade ediyor?

3. Size göre coğrafi işaret tescilinin sağladığı avantajlar ve dezavantajlar nelerdir?

4. İlçenize ait ilk aklınıza gelen coğrafi işaret tescili almış gıda ürünleri nelerdir?

5. Kuruluşunuz bünyesinde coğrafi işaret tescili almış hangi ürünleriniz var?

6. Sürdürülebilirlik hakkında düşünceleriniz nelerdir?

7. Sürdürülebilir gastronomi kavramı sizin için ne anlam ifade ediyor?

8. Size göre coğrafi işaret ve sürdürülebilir gastronomi arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?

9. Coğrafi işaret tescili alan gıda ürünlerinin ilçeye sağladığı katkılar (turizm, ekonomi, tarım, tanıtım) hakkında görüşleriniz nelerdir?

10. İklim değişikliği olgusunu nasıl görüyorsunuz?

11. İklim değişikliğinin ilçeye etkisi (turizm, ekonomi, tarım, tanıtım) hakkında ne düşünüyorsunuz?

12. İlçenizdeki tarım, besicilik ve su ürünleri faaliyetlerinin doğru yürütülmesinin iklim değişikliği ile mücadelede yeri nedir?

13. İlçenizde tarım, besicilik ve su ürünleri faaliyetleri (yetiştirme dönemleri, yetiştirme yöntemleri, toprak işleme, ürün deseni vs.) iklim değişikliğinden nasıl etkilenmektedir?
14. İlçenizde iklim değişikliği ile mücadelede yürütülen tarım, besicilik ve su ürünleri faaliyetleri kapsamında neler yapılmaktadır?
15. İklimdeki değişikliklerin ilçenize ait coğrafi işaretli gıdaların üretim miktarı ve hasattan alınan verim üzerine nasıl bir etkisi vardır?
16. İlçenizde iklim değişikliği etkilerine yönelik alınan önlemler nelerdir?
17. İklim değişikliği ile mücadele konusunda size göre neler yapılabilir ve kimler yapmalıdır?
18. Bundan sonraki süreçte gıda ürünleri sınıfında coğrafi işaret tescil başvurusu gerçekleştirirken iklim değişikliğinin rolü ne olmalıdır?
19. Sizin eklemek istediğiniz başka bir şey var mı?